

ISSN 2227-2844

ВІСНИК

ЛУГАНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

№ 7 (321) ЖОВТЕНЬ

2018

ВІСНИК
ЛУГАНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ

№ 7 (321) жовтень 2018

Засновано у лютому 1997 року (27)
Свідоцтво про реєстрацію:
серія КВ № 14441-3412ПР
видане Міністерством юстиції України 14.08.2008 р.

Збірник наукових праць внесено до переліку
наукових фахових видань України
(філологічні науки)
Постанова президії ВАК України від 18.11.09 № 1-05/5

Журнал включено до переліку видань реферативної бази даних
«Україніка наукова» (угода про інформаційну співпрацю
№ 30-05 від 30.03.2005 р.)

Рекомендовано до друку на засіданні Вченої ради
Луганського національного університету імені Тараса Шевченка
(протокол № 2 від 28 вересня 2018 року)

Виходить двічі на місяць

ЗАСНОВНИК І ВИДАВЕЦЬ:

ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор – доктор педагогічних наук, професор **Курило В. С.**

Заступники головного редактора –

доктор педагогічних наук, професор **Савченко С. В.**

Випускаючі редактори –

доктор історичних наук, професор **Бур’ян М. С.**,

доктор медичних наук, професор **Виноградов О. А.**,

доктор філологічних наук, професор **Галич О. А.**,

доктор філологічних наук, професор **Глуховцева К. Д.**,

доктор педагогічних наук, професор **Нікітіна А. В.**,

доктор сільськогосподарських наук, професор **Маслійов С. В.**,

доктор педагогічних наук, професор **Шехавцова С. О.**,

доктор педагогічних наук, професор **Харченко С. Я.**

Редакційна колегія серії «Філологічні науки»:

доктор філологічних наук, професор **Блохіна Н. Г.**,

доктор філологічних наук, професор **Галич В. М.**,

доктор філологічних наук, професор **Глуховцева К. Д.**,

доктор філологічних наук, професор **Дмитренко В. І.**,

доктор філологічних наук, професор **Моїсеєнко О. Ю.**,

доктор філологічних наук, професор **Кобзар О. І.**,

доктор філологічних наук, професор **Неживий О. І.**,

доктор філологічних наук, доцент **Ленська С. В.**

РЕДАКЦІЙНІ ВИМОГИ

до технічного оформлення статей

Редколегія „Вісника” приймає статті обсягом від 7 до 15 сторінок через 1 інтервал, повністю підготовлених до друку. Рукопис слід надсилати в електронному варіанті на адресу: Набір тексту здійснюється у форматі Microsoft Word (*.doc) шрифтом № 14 (Times New Roman) на папері формату А-4; усі поля (верхнє, нижнє, правє й лівє) — 3,8 см. Абзацний відступ – 1,00 см. В окремому файлі просимо подавати відомості про автора\авторів (повністю); науковий ступінь\вченє звання; місцє роботи\посада, номер контактного телефону; e-mail.

Інформація про УДК розташовується у верхньому лівому кутку без відступу (шрифт нежирний). Ініціали і прізвищє автора вказуються в лівому верхньому кутку (через рядок від УДК), шрифт жирний. Назва статті друкується через рядок великими літерами (одним реченням, шрифт жирний).

Зміст статті викладається за планом: постановка проблеми та її зв’язок з важливими науковими\практичними завданнями; аналіз останніх досліджень\публікацій, у яких започатковано розв’язання цієї проблеми та на які спирається автор; виділення невирішених раніше частин загальної проблеми; формулювання цілей статті (постановка завдання); виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих наукових результатів; висновки з цього дослідження й перспективи подальших розвідок у цьому напрямку. Усі перелічені елементи повинні бути стилістично представлені в тексті, але графічно виділяти їх не треба. Приклади у тексті роботи подаємо курсивом. Лапки в тексті друкуємо за зразком: „...”; розрізняйте дефіса (-) й тире (–). У тексті статті біля прізвищ указуємо лише один ініціал.

Перелік використаних літературних джерел наводиться в кінці статті під назвою „Література” (шрифт жирний), через рядок після тексту. Покликання на цитовані джерела подаються в дужках із зазначенням прізвища автора, року видання праці й номера цитованої сторінки, напр.: (Гриценко, 1990, с. 54). Список рекомендованої літератури, оформлений відповідно до чинних бібліографічних вимог, поміщаємо в кінці статті в алфавітному порядку в рядок через крапку з комою, кожнє джерело з нової строки без нумерації.

Після списку літератури (через рядок) українською, російською, англійською мовами подається прізвищє та ініціали автора, назва статті та анотація українською, російською та англійською мовами. Обсяг кожної анотації – 22 рядки, не рахуючи прізвищє та назву статті. З нової строки без відступу подаються „Ключові слова” (5 – 7 слів).

Стаття повинна супроводжуватися рецензією провідного фахівця із теми дослідження (доктора, професора).

ЗМІСТ

ПОРІВНЯЛЬНІ ДОСЛІДЖЕННЯ РОМАНО- ГЕРМАНСЬКИХ МОВ У ПОЛІЛІНГВАЛЬНОМУ ПРОСТОРИ

- 1 Бажановська О.В.** Становлення усної мовної норми французької мови на прикладі канадського варіанту..... **6**
- 2 Бледнова О.Г.** Семантичні особливості особистих імен в сучасній німецькій Інтернет-комунікації..... **11**
- 3 Пікалова А.О.** Специфіка змістовного простору англomовного дитячого поетичного дискурсу в проекції на лінгвістичні особливості..... **18**

ДИСКУРС У МІЖКУЛЬТУРНІЙ КОМУНІКАЦІЇ: ВЕРБАЛЬНІ ТА НЕВЕРБАЛЬНІ ЗАСОБИ КОМУНІКАЦІЇ

- 4 Byndas O.M.** Diglossia and Bilingualism in the European Students' Society..... **33**
- 5 Моїсєєва Г.О.** Американська національна ментальність крізь призму саморефлексії у романі Е. Гілберт „Їсти, молитися, кохати“..... **40**
- 6 Surina I., Gaysanov K.** The Role of Ethnic Values in Intercultural Interaction..... **47**
- 7 Suchocka A.** The Role of Intercultural Communication in Multicultural Society..... **57**
- 8 Черниш О.А.** Структурні особливості медійної мовної особистості..... **66**
- 9 Шаповалова Л.В.** Мовні маніпулятивні засоби у першій президентській промові Еммануеля Макрона..... **72**
- 10 Моїсєєнко О.Ю.** Мовні аспекти концептуалізації збройного конфлікту на сході України (2014-2017) в австралійському медійному дискурсі..... **78**

**КОГНІТИВІСТИКА, ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО
ТА ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО**

- 11 Борзова О. Д.** Лексеми детермінування чоловічої привабливості у Північній Америці (на матеріалах видань The Guardian, Esquire, Men's Health)..... **87**
- 12 Данилюк Л.В., Рябокінь Н.О.** Особливості перекладу англomовних фразеологізмів у політичному дискурсі..... **96**
- 13 Демченко Н.О.** Особливості передачі реалій при перекладі на українську мову оповідання Артура Конан Дойла „Scandal in Bohemia”..... **102**
- 14 Кузьменко А.О.** Теоретико-методологічні настанови мультипарадигмального дослідження інфантичних віршованих текстів..... **111**
- 15 Назаренко М. М.** Труднощі перекладу текстів політичних промов..... **118**
- 16 Рябокінь Н.О.** Особливості перекладу медичних абревіатур..... **123**
- 17 Чуча П.О.** Функціонально-когнітивний аспект вживання французьких композитів у мові мас-медіа **131**

**СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ВИКЛАДАННЯ
ІНОЗЕМНИХ МОВ В
УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ**

- 18 Андріянова Г.І., Скора Н.А.** Використання ігрових технологій у дистанційному навчанні вищої школи..... **138**
- 19 Зінковська О.В.** Формування лексикографічної компетенції в майбутніх учителів англійської мови..... **148**
- 20 Морозова М.В.** Методи активізації суб'єкт-суб'єктної взаємодії у процесі вивчення англomовних омонімів..... **154**
- 21 Shekhavtsova S.O.** Current Organizational Principles of Training Future Teachers of Foreign Languages..... **161**
- 22 Шкарлет В.О.** Організація лінгводидактичної роботи щодо вивчення прислів'їв і приказок..... **172**

**НОВІ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ
„ІНОЗЕМНА МОВА ЗА ПРОФЕСІЙНИМ
СПРЯМУВАННЯМ”
ТА ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ**

23	Корж О.Ю., Ціхоцька О. А. Розвиток іншомовної комунікативної компетенції як важливої складової майбутнього професійно-ділового спілкування студентів немовних спеціальностей.....	180
24	Недайнова Т.Б. Урок літератури як урок мистецтва у творчій лабораторії майбутнього вчителя-філолога.....	187
25	Сивак О.Б. Комп’ютерні технології у викладанні “Іноземної мови за професійним спрямуванням” для майбутніх фахівців з обліку і оподаткування.....	195
26	Шалацька Г.М. Флеш-презентації на заняттях з іноземної мови як засіб розвитку міжкультурної комунікативної компетентності.....	208
27	Ускова Л.В., Ігнатська О.С, Коваль С.М. Інформаційно-комунікативні технології у викладанні іноземних мов як основа підготовки конкурентоспроможних фахівців на ринку праці.....	220
	Відомості про авторів	230

**ПОРІВНЯЛЬНІ ДОСЛІДЖЕННЯ РОМАНО-ГЕРМАНСЬКИХ
МОВ У ПОЛІЛІНГВАЛЬНОМУ
ПРОСТОРИ**

УДК 811.133.1(71)

Бажановська О.В.

**СТАНОВЛЕННЯ УСНОЇ МОВНОЇ НОРМИ ФРАНЦУЗЬКОЇ
МОВИ НА ПРИКЛАДІ КАНАДСЬКОГО ВАРІАНТУ**

Французька мова як одна з найпоширеніших мов у світі представлена в даний час не тільки у Франції, але і на інших територіях земної кулі – в Бельгії і Швейцарії, Люксембурзі та Монако, Італії та Канаді, Лівані, країнах Африки, де склалися її територіальні варіанти. На сьогоднішній день прийнято розрізняти сукупність різних територіальних варіантів французької мови, письмова форма яких практично ідентична стандартній французькій формі, проте їх усна форма відрізняється досить помітними внутрішніми регіональними особливостями. **Актуальність** цього дослідження зумовлена необхідністю вивчення варіативності сучасних мов, яка є одним із найважливіших питань сучасної лінгвістики.

Завдання цього дослідження полягає в тому, щоб на прикладі канадського варіанту французької мови не тільки уявити „академічний”; погляд на зазначену проблему, але і дати оцінку локального різновиду французької мови самими канадцами. Отже, **метою** статті є розгляд спірних питань наявності / відсутності, а також становлення мовної норми канадського варіанту французької мови.

Довгий час франкоканадці не усвідомлювали відмінностей між французькою мовою Франції і її канадським варіантом в силу відсутності постійних контактів з Францією. Стан рідної мови став викликати занепокоєння у франкоканадців лише з XIX століття, хоча перші наукові дослідження в області нормалізації канадського варіанту французької мови і його відмінностей від стандартної французької мови почалися ще в XVIII-му столітті, коли бельгійський священник Потье створив перший збірник канадіанізмів. Канадці стали пильно вивчати французьку мову в середині XIX століття. У 1880 р з'явився „Франко-канадський глосарій”; О. Данна, а в 1894-м – „Канадсько-французький словник”; С. Клапена.

З 1930-х років починається новий етап в дослідженні французької мови Канади. У 1930 році вийшов у світ „Словник французької мови в Канаді”; під керівництвом А. Рівар і Л.- Ф. Жоффіона. У 1957 році був опублікований „Загальний словник французької мови в Канаді”; Л.-А. Беліля. Канадські вчені також проводять аналіз мовного матеріалу французької мови, результатом якого стає видання „Тезаурусу

французької мови Квебека”; („Trésor de la langue française au Québec”); намагаються привести у відповідність усну норму французької мови для користування ним всередині країни.

У 1965 році Управління французької мови (l'Office de la langue française, далі OLF) опублікувало „Стандарт письмової та усної французької мови в Квебеку”;, в якому було зазначено, що „використання французької мови в Канаді має відповідати міжнародній французькій мові ... ” [Office de la langue française 1965: 16]. OLF зазначає, що „...цей стандарт повинен застосовуватися систематично до синтаксису і морфології, але „ що стосується фонетики ... межа варіації повинна бути мінімальною і враховувати тільки дуже незначні відмінності в акценті, що пояснюється орфографічними причинами” [Office de la langue française 1965: 6].

У канадській провінції Квебек офіційною мовою, як відомо, є французька, але в Статуті французької мови (la Charte de la langue française), оприлюдненому в 1977 році, не міститься положення, що передбачає наявність визначень „французька мова Квебека”; „стандарт”; або „якість мови „і ще менше уваги приділено поняттю „якісна мова”;. Статус французької мови є в цьому документі предметом не менш ніж 9 глав і 98 законодавчих статей. Однак, про якість французької мови згадується тільки чотири рази, а термінів „стандарт”; або „мовна норма”; там взагалі немає з тієї причини, що „мовна норма”;, а, отже, „стандартна” мова може розвиватися з часом і тому небезпечно, якщо не неможливо, законодавчо її прийняти ”, – зазначає канадський вчений Е.Лор [Laur 2002: 147].

Протягом наступного десятиліття в рамках стандартизації французької мови Канади OLF, перш за все, приступило до модернізації усної мовної форми. Для цього в якості основного напрямку було розроблено заходи щодо вдосконалення її термінології. Справа в тому, що до цього часу французька мова в Канаді мало відповідала сучасним вимогам саме в тих областях, в яких містилася необхідність в розвинених термінологічних системах. Відносно англійських запозичень в якості основних були прийняті наступні принципи: по можливості виключити з обороту існуючі англійські запозичення, відмовитися від подальшого запозичення з англійської мови як способу утворення нових слів навіть при необхідності початкового позначення сучасних північноамериканських реалій, створювати нову лексику виключно на основі споконвічно французького матеріалу. Нові запозичення з англійської мови допускалися лише в разі крайньої професійної необхідності [Office de la langue française 1965: 12].

У зв'язку з цим OLF в Канаді публікує списки термінів, що відносяться до самих різних галузей суспільної та трудової діяльності: залізничний транспорт, морська справа, рибальство, освіта та інших. У цих списках, наряду з упорядкуванням локальних термінів, що склалися власне на французькій основі, велика увага приділяється виведенню

поширених англійських запозичень і створенню замість них власних французьких неологізмів.

Однак, на науковій конференції з питань мовних контактів і культурної ідентифікації, що проходила в Квебеку в 1998 році, представник OLF в Канаді, зокрема, зазначав, що глобалізація ринків призвела до збільшення частки використання англо-американської мови у якості „лінгва франка”; або „мови світового спілкування”;. Цей факт не є виключно квебекським феноменом, а саме, навпаки, в контексті глобалізації мовних контактів англо-американська мова стала зачіпати абсолютно всі мови світу. Цей вплив з боку домінуючої мови виражається в підвищенні інтересу до такого явища, як запозичення не тільки у французькій мові і не тільки в Квебеку, але і в самих різних мовах і в самих різних країнах. Що стосується Квебека, то він виявився розташованим в самій близькості від, якщо так можна сказати, джерела впливу і тому має можливість грати більш активну, ніж інші країни, роль щодо запозичень, зокрема калік, і щодо неологізмів”; [Celestin, 2000: 56-57].

Враховуючи об'єктивність впливу англійської мови на французьку мову, як вказує канадський вчений Т. Селестен, OLF в Канаді до 2000 року вирішило переглянути своє ставлення до англійських запозичень, але в принципі не відмовилося від підтримки власне французьких форм і заміни ними англійських запозичень. По-перше, воно визнало недоцільним автоматично виключати будь-яке англійське запозичення або кальку, як це було раніше. По-друге, воно посилило увагу до прийомів адаптації нових англійських запозичень до вимовних, графічних і морфологічних особливостей французької мови. По-третє, особливу увагу воно звернуло на старі, давно існуючі в канадському варіанті французької мови англійські запозичення. При цьому вони були вдосконалені з метою кращої інтеграції в лексико-семантичну систему французької мови (робота над формою, змістом і правилами вживання відповідної лексики).

Як відзначають канадські дослідники даної проблеми Ж.-Д.Жендрон, Х.Кажоле-Лаганьєр, П.Мартель, Ж.Оже та Ж.С.Корбей [Gendron 2003; Cajolet-Laganière and Martel 1995; Martel 2001; Auger 2005; Corbeil 2007] модель усної норми французької мови в Канаді існує, ця модель визнана, вона описана, офіційно прийнятий її стандарт, який використовується в засобах масової інформації. Так, на думку Ж.-Д.Жендрона (1990: 374) радіо-канадська модель вже давно є символом того, що жителі Квебека цінують з точки зору вимови. Х.Кажоле-Лаганьєр і П.Мартель [Cajolet-Laganière & Martel 1995: 13] також відзначають, що Квебекська асоціація французьких вчителів схвалила і офіційно визнала артикуляторну модель Канадської радіомовної Корпорації (Canadian Broadcasting Corporation, далі CBC). У дослідженні, присвяченому усній мовній нормі в засобах масової інформації, П.Бушар і Ж.Море стверджують, що „...еталонна модель для 71% франкомовних

квебекерів – це представник провідних інформаційних бюлетенів СВС” [Bouchard & Maurais 2002: 112].

Узагальнюючи вищесказане, зазначимо, що канадськими вченими, які добре усвідомлюють істотні відмінності між французькою мовою Франції і її канадським варіантом та враховують особливості білінгвізму в Канаді, протягом останніх 70 років проводилися наукові дослідження в області усної норми французької мови, приведення її до мовного „стандарту”;. Однак, незважаючи на це, багато дослідників відзначають неоднорідність лексики канадського варіанту французької мови, яка представлена словниковим фондом, загальним з французькою мовою Франції, що складає основну частину франко-канадської лексики, і лексичними елементами, які є відмінними ознаками французької мови канадців (так звані „канадіанізм”) і включають як архаїзми і діалектизми, так і неологізми, англійські і індіанські запозичення, що і планується розглянути автором в перспективі.

Література

- Клоков 2002** – Клоков В. Т. Английские заимствования в африканском и американском вариантах французского языка // Романо-германская филология. – Саратов: Саратовский государственный университет, 2002. – 245 с.;
- Auger 2005** – Auger J. Un bastion francophone en Amérique du Nord : le Québec, dans A. Valdman, J. Auger et D. Piston-Hatlen (éds), *Le français en Amérique du Nord. État présent*. – Québec: Presses de l’Université Laval, 2005. – 79 p.;
- Bouchard & Maurais 2002** – Bouchard P. & Maurais J. Norme et médias. Les opinions de la population québécoise, dans D. Raymond & A. Lafrance (éds) // *Normes et média*, [Numéro spécial] *Terminogramme*, 2002.– 126 p.;
- Cajolet-Laganière & Martel 1995** – Cajolet-Laganière H. & Martel P. *La qualité de la langue au Québec*, Diagnostic, 18, Québec: IQRC, 1995.–195p.;
- Célestin 2000** – Célestin T. L’emprunt et intervention linguistique officielle // *Contacts de langues et identités culturelles. Perspectives lexicographiques*. – Québec: Naaman, 2000. – 224 p.;
- Corbeil 2007** – Corbeil J.-C. *L’embarras des langues. Origine, conception et évolution de la politique linguistique québécoise*, Montréal, Québec Amérique, 2007. – 548p.;
- Gendron 2003** – Gendron J.-D. *Phonétique orthophonique à l’usage des Canadiens français*, Québec: Presses de l’Université Laval, 2e édition, 2003.– 223p.;
- Laur 2002** – Laur E. La qualité, le statut et la perception du français au Québec // *Revue d’aménagement linguistique*, [Numéro hors série], 2002 automne.– p. 147-162.;
- Office de la langue française 1965** – Office de la langue française // *Norme du français parlé et écrit au Québec*, Québec, Ministère des affaires culturelles du Québec, 1965. – 12p.

Бажановська О.В. Становлення усної мовної норми французької мови на прикладі канадського варіанту.

У статті розглядаються наукові дослідження і досягнення канадських вчених за останні 70 років, що стосуються проблеми становлення усної мовної норми канадського варіанту французької мови. Вчені відзначають, що використання французької мови в Канаді має відповідати всім відповідним вимогам французького міжнародної мови. В рамках стандартизації канадського варіанту французької мови модернізується її усна мовна форма, OLF в Канаді публікує списки термінів, що відносяться до самих різних галузей суспільної та трудової діяльності, а також локальні терміни, що відображають реалії життя у людей у Канаді, що склалися власне на французькій основі. Для цього розроблені заходи щодо вдосконалення її термінології, щодо англійських слів прийняті наступні принципи: виключити існуючі англійські запозичення, відмовитися від подальшого запозичення з англійської мови як способу утворення нових слів навіть для позначення сучасних північноамериканських реалій, створювати нову лексику виключно на основі споконвічно французького матеріалу. Враховуючи особливості білінгвізму в Канаді, багато канадських дослідників відзначають неоднорідність лексики французької мови Канади.

Ключові слова: французька мова, канадський варіант, усна мовна норма, стандарт, англійські запозичення.

Бажановская Е.В. Становление устной языковой нормы французского языка на примере канадского варианта.

В статье рассматриваются научные исследования и достижения канадских ученых за последние 70 лет, касающиеся проблемы становления устной языковой нормы канадского варианта французского языка. Ученые отмечают, что использование французского языка в Канаде должно соответствовать всем соответствующим требованиям французского международного языка. В рамках стандартизации канадского варианта французского языка модернизируется его устная языковая форма, публикуются списки общих и локальных терминов, относящихся к различным областям общественной и трудовой деятельности, местным реалиям. Для этого разработаны мероприятия по совершенствованию его терминологии, в отношении английских слов приняты следующие принципы: по возможности исключить существующие английские заимствования, отказаться от дальнейшего заимствования из английского языка как способа образования новых слов даже для обозначения современных североамериканских реалий, создавать новую лексику исключительно на основе исконно французского материала. Учитывая особенности билингвизма в Канаде, некоторые канадские исследователи отмечают неоднородность лексических единиц французского языка.

Ключевые слова: французский язык, канадский вариант, устная языковая норма, стандарт, английские заимствования.

Bazhanovska O.V. Formation of the Oral Language Norm of the French Language on the Example of the Canadian Variant.

The article examines scientific research and achievements of Canadian scientists over the past 70 years concerning the problem of the oral language standards of the Canadian variant of the French language. Scientists note that the use of the French language in Canada must conform to all corresponding requirements of the international French. Canadian scientists take in attention the objectivity of influence of the English language to French. In the framework of the standardization of the Canadian version of the French language, its oral language form is modernized, OLF in Canada publishes the list of terms relating not only to different spheres of the social and labour activities but local terms that reflect vernacular realities based on the own French foundation. For this purpose they develop measures to improve its terminology, the following principles in relation to English words are adopted: it is possible to eliminate the existing English borrowings, to refuse further borrowings from the English language as a way of forming new words even to refer to contemporary North American realities, to create new vocabulary exclusively on the basis of native French material. Considering the features of bilingualism in Canada, many scientists note the heterogeneity of the vocabulary of the French language in Canada.

Key words: French language, Canadian variant, oral language norm, standard, English borrowings.

Стаття надійшла до редакції 26.09.2018 р.

Стаття прийнята до друку 27.09.2018 р.

Рецензент – канд. пед. н., доц. О.М.Биндас

УДК 81:004.738.5

Бледнова О.Г.

**СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОСОБИСТИХ ІМЕН В
СУЧАСНІЙ НІМЕЦЬКІЙ ІНТЕРНЕТ-КОМУНІКАЦІЇ**

Інтернет є глобальною системою, що постійно розвивається, з її розвитком еволюціонують й Інтернет-комунікації. Черезнадзвичайні темпи розвитку ще не сформований єдиний підхід до їх вивчення. Стандартні мови в Інтернеті набувають нових рис і починають по-іншому використовуватись у комунікаційних системах. Виникають нові

функціональні різновиди писемних мов, які конкурують із процесами стандартизації та нормалізації мови, але щонайкраще пристосовані до сучасних медійних умов. Так, з одного боку літературні варіанти мов стають відповідним вираженням зміненої писемності на тлі комп'ютерної та мобільної техніки, а з іншого відбувається поступова відмова від основаної на орфографії системи знаків і надається перевага графічним знаковим системам. Саме тому **актуальність дослідження** зумовлена необхідністю проаналізувати семантичні особливості особистих імен в сучасній німецькій Інтернет-комунікації.

Підтвердження цього ми знайшли в роботах закордонних та українських дослідників даної теми: Х. Бехар-Ізраелі, Г. Дабірі і Д. Хельтен, К. Дюршайд, П. Шлобінські, Т. Анікіної, Г. Ходоренко, А. Балкунової, Н. Арутюнової, А. Суперанської, Ю. Карпенка, Н. Подольської, В. Горпиничата ін.

Зрозуміло, що семантичні особливості особистих імен в сучасній німецькій Інтернет-комунікації – це складна тема, яка не може бути розглянута в рамках однієї статті, тому **мета дослідження** – виділити семантичні особливості особистих імен як важливою складовою німецької комунікації в Інтернеті, ознайомившись з науковою літературою по даній темі, Інтернет-джерелами та науковими працями сучасних дослідників. Досягнення мети цієї роботи потребує вирішення наступного **завдання** – проаналізувати семантичні особливості особистих імен у німецькій Інтернет-комунікації.

Особисте ім'я в Інтернет-комунікації, або так званий «нікнейм» (англ. «nickname» – кличка, прізвисько) – особливий вид антропоніма, який використовується особою в Інтернеті для спілкування – є невід'ємною частиною Інтернет-комунікації і відіграє таку саме важливу роль, як особисте ім'я в умовах спілкування у реальному житті [Анікіна 2011: 69]. При цьому особисте ім'я в Інтернет-комунікації набуває нових особливостей, які постійно оновлюються і мають бути досліджені з різних аспектів.

Створення нікнейму є процесом, який дозволяє учаснику Інтернет-комунікації презентувати себе віртуальному суспільству і водночас продемонструвати свою унікальність. Одним із способів проявити фантазію за допомогою особового імені у віртуальному спілкуванні є експериментування із його структурою. Нікнейм як специфічний вид антропоніму, характерний тільки для віртуальної комунікації, має свою особливу структуру. Однією з особливостей нікнейму є те, що він не є словотворчим, тобто від нього не можуть бути утворені інші форми особистого імені. Нікнейм існує тільки і тій формі, яку вигадав користувач.

Спираючись на структурну класифікацію прізвиськ Д. Єрмоловича [Єрмолович 2001: 91-96] та структурно-функціональну класифікацію нікнеймів Т. Анікіної [Анікіна 2011: 34] виділимо наступні категорії особистих імен в німецькій Інтернет-комунікації:

1. Антропонімічні нікнейми – такі, що утворені від реальних особистих імен користувачів або від імен відомих особистостей, героїв літературних творів, комп'ютерних ігор тощо. Нікнейми цієї групи в свою чергу поділяються на:

- односкладні, або утворені від одного імені: *_Andy_, Anii..', Andreas, Arsen, Kristin*, Melanie, Simon*;
- складені, або утворені від двох або більше імен чи прізвищ: *cobainkurt, -AndyAndy-, GustavGans, BradPitt, kloi*rosi, CharlieBraun*;
- скорочені, або утворені за допомогою зменшувально-пестливих суфіксів: *Nikko, Detty, Miyalein, kathrinchen, CaraLein*;
- імена, що поєднані із артиклем: *DerGerhard, Der_ThomasD*.

Слід зазначити, що використання імен з артиклями не є типовим для літературної німецької мови, проте характерне для розмовної мови і неформального спілкування, і як наслідок активно використовується у німецькій Інтернет-комунікації.

Окрім того, для антропонімічних нікнеймів у німецькій Інтернет-комунікації характерне поєднання імені з цифрами. Зазвичай це пов'язане з тим, що користувач з таким ім'ям вже зареєстрований в обраному чаті, форумі тощо. Так, аналізуючи нікнейми користувачів чатів, ми доходимо до висновку, що в першу чергу вони комбінують імена з наступними числовими значеннями:

- день, місяць або рік народження: *andre_1973, Andreas1204, lisa2403, sophie-94, Samir 87, Shakira82*;
- вік: *Gerri40, Jenny28w, Kira-21*;
- дата реєстрації нікнейму: *ille2013*;
- улюблені чи важливі для користувачі числа, телефонний код тощо: *Slevin7, Viktor77, Maria 0815, dani9987*.

2. Змішані нікнейми – такі, що містять антропонім і загальну назву, яка оцінює чи характеризує комуніканта. Подібні нікнейми досить популярні серед користувачів різноманітних сфер віртуального спілкування. Найчастіше обирають наступні комбінації антропоніму та загальної назви:

- антропонім + зоонім: *>The>Spider>Silva<, bella_maus, katze.lisa, MariaMaus*;
- антропонім + ріддіяльності, захоплення: *~DJ-Alex~, DJ_Juro, MuttiEllen*;
- антропонім + характеристика власника: *Vanessalustig, Curly_Sue*, darkmargo, EinfachEVA*.

Окремо у цій категорії слід виділити нікнейми наступного виду: **Miss*Jacky*, MissGaia, Mr.Garibaldi, mr.jack&jones, DonCrawallo*. Комбінуючи антропонім з іншомовним звертанням до своєї особи, користувачі тим самим підкреслюють свою значущість, ніби ставлять себе вище за інших.

3. Апелятивні, або загальні – такі, що містять тільки характеризуючі елементи. Нікнейми цієї категорії можуть бути виражені будь-якою частиною мови: іменником, прикметником, дієсловом, числівником, прислівником, вигуком тощо. За структурою їх можна сортувати наступним чином:

- односкладні: *SightUnseen*, *-eclipse-*, *Ansage!*, *haferbrei*, *Engelchen*, *anwesender*, *prinz!!!*, *angenehm777*, *Birne*, *exxekutor*, *dreamer*, *-mainstream*;

- двоскладні – нікнейми у вигляді словосполучень або слів-комполітів. Їх можна сортувати наступним чином:

- сполучення двох іменників: *highway_star*, *Italia_Diamant*, *SunSearcher*, *Harmony_Corruption*, *Zigeunerjunge*, *Müslischüssel*, *engelhase24*, *DaimlerGuy1996*;

- сполучення прикметника та іменника: *Skillloser_Vollidiot*, *süßesteufelchen*, *BadManners*, *Frenchkiss*, ***Hässlich-Er***;

- інші словосполучення: *alles_crazy*, *click-clack*, *ÄHM.JAA!*, *psychoaktiv*, *chilledgreen*.

Словосполучення також можуть бути фантазійними, тобто такими, що позначають не існуючі в природі явища чи об'єкти: *Neonschwarzes_Vieh*, *Kaffeezombie*, *BananenHipster*, *Schnuggl~Schnecke*.

- складені – нікнейми, які складаються із декількох слів: *DerLangeAusTetris*, *'His_Billie_Jean_<3*, *iamsweetgirl*.

- нікнейми-речення: *MannSuchtNetteFrau*, *musik_is_my_life*, *A.New.Day.To.Change!*, *omgichbinsoemotional*, *404.file.not.found*.

Останні дві групи включають нікнейми, що мають у своєму складі декілька слів. З точки зору їх структури та семантики вони становлять найбільший інтерес, адже створюючи такий нікнейм, користувач докладає найбільше зусиль, проявляє фантазію, виокремлює себе серед інших користувачів, демонструє свою неповторність.

Апелятивні нікнейми часто зумовлені прагненням користувача до анонімності. Приховуючи реальне особисте ім'я за загальними назвами, комунікант обирає для себе своєрідну соціальну маску, за допомогою якої він відіграє ту чи іншу роль. Таким чином, спілкування перетворюється на гру, де співрозмовники привертають до себе увагу незвичною структурою своїх віртуальних особистих імен і дізнаються реальну інформацію тільки в процесі комунікації.

4. Буквено-числові – такі, що складаються із комбінацій цифр та літер. До цієї ж категорії ми відносимо аббревіатурні нікнейми – утворені шляхом скорочення до перших літер імен або загальних назв. Подібні нікнейми дуже важко аналізувати, адже механізм їх творення і зміст відомий тільки їх власникам. Так, **\$Bling*LH*\$* містить слово «bling», що у молодіжній мові означає блискучу прикрасу. Проте встановити природу інших символів цього нікнейму встановити неможливо. *'23.10.2013.<3'* містить дату, яка відома тільки власнику.

123456! – це послідовний ряд чисел, вибір яких може говорити про небажання власника гаяти час на вигадання складного нікнейму, але він не виказує жодних характерних ознак власника. Нікнейм *m1985@ku* ймовірно є електронною поштою власника, можна припустити що 1985 є датою народження власника, а позначення «ku» може означати домен, щовикористовують мешканці Курдистану. Але слід зазначити, що це тільки гіпотези, виведені шляхом аналізу окремих складових нікнейму. Реальне походження цього особистого імені відоме тільки його власнику, як і користувачам із наступними нікнеймами: *MoOhn, ZzZ, axq, stph, D3C3PT'3BLY*.

З даної класифікації стає очевидним, що учасники німецької Інтернет-комунікації необмежені у виборі нікнеймів, адже кожен має змогу повідомити іншим стільки інформації, скільки він вважає за потрібне: від повного імені та прізвища до незначних деталей, які забезпечують його анонімність. Так, за нікнеймом *Wiesaul* може приховуватись дівчина або хлопець будь-якого віку, професії, з будь-якими інтересами тощо. Не виключено, що вибір таких анонімних нікнеймів зумовлений простим прагненням до віртуальної комунікації, якою компенсується відсутність реального спілкування. Ймовірно, людина не має бажання підтримувати зв'язок у повсякденному житті і як наслідок не повідомляє своєї особистої інформації.

Ми встановили, що структура нікнейму зумовлена сферою його функціонування. Наприклад, у соціальних мережах типу Facebook вимогою до усіх користувачів є реєстрація під реальним ім'ям, тобто для такої сфери комунікації характерні антропоніми. У мережах типу Google+ можлива реєстрація під іншим ім'ям, проте заборонене використання символів у імені, отже, допускаються змішані чи апелятивні антропоніми, проте не буквено-числові. У блогах типу Twitter, Vloggerта Інтернет-аукціонах як Ебаукористувачі можуть вести свій блог та читати інші анонімно, продавати чи купувати товари, приховавши своє реальне особисте ім'я за вигаданим нікнеймом. У чатах типу Spin.de користувачі найчастіше обирають характеризуючи нікнейми, повідомляють про свої інтереси, рід діяльності, наміри, проте не більше того. Отже, у таких сферах спілкування реалізуються усі категорії вищезазначеної структурної класифікації особистих імен в Інтернет-комунікації. Слід зазначити, що чим більш неформальний, ігровий характер несе спілкування у віртуальному просторі, тим більше користувачі схиляються до приховання особистої інформації.

На прикладі нікнеймів німецьких чатів спробуємо проаналізувати співвідношення антропонімічних, змішаних, апелятивних та буквено-числових нікнеймів. Отже, з чотирьохсот вибраних нікнеймів 79 антропонімічних, 28 змішаних, 272 апелятивних, 21 буквено-числових.

Отже, найбільше користувачів чатів (68%) використовують апелятивні нікнейми, п'ята частина користувачів (20%) обрала антропонімічні нікнейми, і лише деякі учасники комунікації обрала

змішані та буквено-числові нікнейми (7% та 5% відповідно). Ми припускаємо, що така очевидна перевага апелятивних нікнеймів пов'язана з тим, що комуніканти прагнуть будь-яким чином привернути до себе увагу і вдаються для цього до утворення нових креативних особистих імен. Так, у чаті може бути декілька користувачів з однаковими іменами: *andre_1973*, *Andreas*, *Andreas1204*, проте тільки один із нікнеймів *was_zum_naschen*.

Слід зазначити, що структура нікнеймів із часом змінюється у зв'язку з поширенням віртуальної комунікації. Якщо на початку свого існування Інтернет-спілкування мало скоріше діловий характер і передбачало використання реальних особистих імен, то із появою Інтернету у кожному домі віртуальне спілкування набуло невимушеного, неформального формату, надає комунікантам більше свободи. Як показало дослідження співвідношення різних структурних категорій нікнеймів, користувачі активно користуються можливістю приховати свою особистість і реалізувати себе у віртуальному просторі спілкування з бажаної сторони: підкреслити свої захоплення, риси характеру, рід діяльності, вік тощо або ж зіграти роль особи, якій такі риси притаманні.

Література

- Аникина 2011** – Аникина Т. В. Сопоставительное исследование виртуального антропонимиконаанглоязычных, русскоязычных и франкоязычных чатов; дис. ... канд. філол. наук: 10.02.20 / Аникина Татьяна Вячеславовна. - Екатеринбург, 2011. – 224 с.;
- Ермолович 2001** – Ермолович Д.И. Имена собственные на стыке языков и культур: заимствование и передача имён собственных с точки зрения лингвистики и теории перевода / Д. И. Ермолович. – Москва: Р.Валент, 2001. – 133 с.;
- Чернейко 2002** – Чернейко Л.О. Имя собственное как результат индивидуального творчества и как объект авторского права / Л. О. Чернейко // *Изобретательство*. – № 8. – 2002. – С. 69–79.;
- Шабшин 2005** – Шабшин И. О психологических особенностях общения в интернете / И. Шабшин // *Консультативная психология и психотерапия*. – М., 2005. – № 1. – С. 162 – 164.;
- Beißwenger 2006** – Beißwenger M. Chat-Kommunikation. Sprache, Interaktion, Sozialität & Identität in synchroner computervermittelter Kommunikation. Perspektive auf ein interdisziplinäres Forschungsfeld / M. Beißwenger (Hrsg.). – Stuttgart: ibidem, 2001. – S. 79–138.

Бледнова О.Г. Семантичні особливості особистих імен в сучасній німецькій Інтернет-комунікації.

У статті розглянуто семантичні особливості особистих імен в сучасній німецькій Інтернет-комунікації. За даними класифікації стало очевидним, що учасники німецької Інтернет-комунікації необмежені у виборі нікнеймів, адже кожен має змогу повідомити іншим стільки

інформації, скільки він вважає за потрібне: від повного імені та прізвища до незначних деталей, які забезпечують його анонімність. Вибір таких анонімних нікнеймів зумовлений простим прагненням до віртуальної комунікації, якою компенсується відсутність реального спілкування. Людина не має бажання підтримувати зв'язок у повсякденному житті і як наслідок не повідомляє своєї особистої інформації. Отже, найбільше користувачів чатів використовують апелятивні нікнейми, п'ята частина користувачів обрала антропонімічні нікнейми, і лише деякі учасники комунікації обрала змішані та буквено-числові нікнейми. В межах дослідження було визначено, що така очевидна перевага апелятивних нікнеймів пов'язана з тим, що комуніканти прагнуть будь-яким чином привернути до себе увагу і вдаються для цього до утворення нових креативних особистих імен.

Ключові слова: Інтернет-комунікація, комуніканти, користувач, нікнейм.

Бледнова О.Г. Семантические особенности личных имен в современной немецкой Интернет-коммуникации.

В статье рассмотрены семантические особенности личных имен в современной немецкой Интернет-коммуникации. По данным классификации стало очевидным, что участники немецкой Интернет-коммуникации ограничены в выборе никнеймов, ведь каждый имеет возможность сообщить другим столько информации, сколько он считает нужным: от полного имени и фамилии в незначительных деталях, которые обеспечивают его анонимность. Выбор таких анонимных никнеймов обусловлен простым стремлением к виртуальной коммуникации, которой компенсируется отсутствие реального общения. Человек не желает поддерживать связь в повседневной жизни и как следствие не сообщает своей личной информации. Итак, больше всего пользователей чатов используют апелятивные никнеймы, пятая часть пользователей выбрала антропонимический никнейм, и только некоторые участники коммуникации выбрали смешанные и буквенно-числовые никнеймы. В рамках исследования было определено, что такое очевидное преимущество апелятивных никнеймов связана с тем, что коммуниканты стремятся любым способом привлечь к себе внимание и прибегают для этого к образованию новых креативных личных имен.

Ключевые слова: Интернет-коммуникация, коммуниканты, пользователь, никнейм.

Blednova O.H. Semantic Features of Personal Names in Modern German Internet Communication

In the article semantic features of personal names in modern German Internet communication are considered. According to the classification it became obvious that the participants of German Internet communication are limited in the choice of nicknames, because everyone has the opportunity to

inform others as much information as he or she sees fit: from full name and surname in minor details that ensure his or her anonymity. The choice of such anonymous nicknames is due to a simple desire for virtual communication, which compensates for the lack of real communication. A person does not want to keep in touch in everyday life and as a result does not report his or her personal information. So, most users of chat rooms use the appealing nicknames, a fifth of users chose an anthroponymic nickname, and only some of the participants in the communication chose mixed and alphanumeric nicknames. In the framework of the study, it was determined that such an obvious advantage of appealing nicknames is due to the fact that communicants tend to attract attention to themselves in any way and resort to forming new creative personal names for this.

Key words: Internet communication, communicant, user, nickname.

Стаття надійшла до редакції 26.08.2018 р.

Стаття прийнята до друку 27.08.2018 р.

Рецензент – док. філ. н., проф. О.І.Кобзар

УДК 811.111'42

А.О. Пікалова

СПЕЦИФІКА ЗМІСТОВНОГО ПРОСТОРУ АНГЛОМОВНОГО ДИТЯЧОГО ПОЕТИЧНОГО ДИСКУРСУ В ПРОЕКЦІЇ НА ЛІНГВІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ

Актуальність. У вивченні такого феномену як дитяча література науковці послуговуються тими ж принципами та підходами, що є поширеними на дослідження літератури загалом. Тобто дитяча література в усіх її аспектах (критерії виокремлення, онтології та генезису, особливості студювання і поетики, художня цінність, лінгвістичні параметри тощо) залишається відкритим питанням для дискусійного обговорення у різних наукових напрямках, зокрема окремого розгляду дослідження потребує дитяча поезія. Вищезазначене зумовлене тим фактом, що дитячу літературу прийнято розглядати як органічну частину усєї художньої літератури, як складний культурний феномен.

Дитяча поезія різниться від поезії загалом на жанровому, тематичному, образному рівнях, оскільки поезія охоплює епічні, ліричні, ліро-епічні, драматичні твори, тоді як дитяча поезія зрідка репрезентує лірику у чистому вигляді. Предмет дитячої поезії зумовлений не змістом внутрішнього життя поета, а подіями та обставинами, що відбуваються у зовнішньому світі, тобто націлена не на суб'єкт, а на об'єкт. Однією з

головних тем дитячих віршів постає світ дитини і все, що пов'язане з малечою. Дитяча поезія не містить роздумів поета про сутність буття, про обов'язок, про волю та інші абстрактні поняття. Дитяча поезія розповідає читачам про те, що для них знайоме, близьке, зрозуміле. Дитяча поезія як жанр дитячої літератури має свої художні особливості [Арзамасцева І.Н. 2000: 21]. Питання про специфіку дитячої поезії залишається нагальним, оскільки за цим явищем не завжди визнається право на самостійне існування, бо воно датується пізніше, аніж поезія загалом. Але виявляються наявними змістовні, тематичні, мовностилістичні та функціональні відмінності між поетичними творами, що адресовані дітям, і творами, розрахованими на дорослого читача. У цьому ракурсі актуальною постає проблема дослідження специфічних особливостей змістовного простору дитячого поетичного дискурсу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поміж наукових розвідок, що досліджують окремі аспекти дитячої поезії, переважають роботи літературознавчого характеру таких науковців, як І.Н. Арзамасцева, Жибуль Вера С.А. Николаева, Е.І. Огар, D. Graves, Z. Shavit. Вивченням лінгвостилістичних особливостей мовлення авторів, чії поетичні тексти призначені дітям, займаються такі вчені, як Т.А. Павлова, В.П. Сиротенко, Л.В. Ткаченко. Дитячі поетичні тексти досліджуються у ракурсі їх значущості у навчанні мови: T. Campbell, M. Manning, L.M. Morrow, M. Parr, Andrew Pudewa, Terrence V. Stange, Susan L. Wyant.

„Специфіка дитячої літератури полягає у хисті митця відобразити і навіть зробити видимою для реципієнта будь-якої вікової категорії саму природу дитини” [Гнідець 2005: 73]. Зазначена особливість дитячої літератури в цілому стосується й дитячої поезії зокрема.

Вірші для дітей репрезентують „поетизацію буттєвого”, поетичну ідеалізацію звичних предметів, що оточують дитину, надаючи при цьому їм особливого значення і краси, наповнюючи казковими перетвореннями і наближеннями. Дослідження поезії для дітей з комунікативної точки зору дозволяє представити її як систему, що включає у себе механізм природнього навчання комунікативним умінням, і що надає дитині можливості у межах дитячої субкультури готуватися до входження у дорослий світ [Павлова 2011: 4].

Дитяча поезія втілює в собі поняття рими, ритму, повторів, алітерації, фонем [Stange Terrence V. 2008: 203]. Усвідомлення рими, ритму й алітерації разом із фонемами виокремлює поміж загалу дітей активних читачів [Parr M. 2006: 38]. У відповідності до асоціацій, що викликають рими, ритм, звуки і слова, поезія слугує як натхнення, що викликає інтерес до навчання читання і письма [Stange T. V. 1999: 160]. Поезія виявляється одним із ефективних факторів для підвищення грамотності [Morrow L.M. 2001: 172]. Поезія також розвиває мислення, оскільки надихає на думки та створення власних рим [Parr M. 2006: 39]. Поезія – це перший літературний жанр, який чують діти [Manning M.

2003: 86]. Поезія мотивує до створення у дітей фонетичної обізнаності, одночасно підвищуючи знання алфавітного складу мови, розширює словниковий запас, розвиває швидкість та виразність мовлення, формує навички письма, уводить у світ літературних жанрів [Parr M. 2006: 38].

Тексти дитячих віршів виявляються досить цікавими у плані розгляду лінгвокогнітивних складових, а також з точки зору їх стилістичних і композиційних особливостей. Оскільки головним реципієнтом дитячих поетичних текстів є дитина, вони являються особливим типом текстів, для якого істотними і специфічними являються морфологічні, лексико-семантичні, структурно-синтаксичні, фоностилістичні і жанрово-композиційні характеристики [Павлова 2011: 8].

Змістовне наповнення дитячих творів співвідноситься з психологією дитини: діти завжди очікують „щасливу розв’язку”, їм потрібне відчуття гармонійності [Арзамасцева И.Н. 2000: 29]. Поети, чії твори призначені для дитячої аудиторії, повинні бути конкретними в усьому, оскільки поезія являється засобом поповнення словникового запасу дітей при ознайомленні з новими предметами та явищами оточуючого світу. Діти сприймають і відчують поезію на основі внутрішнього метроному і вродженого відчуття абсурду, а не на основі багатого літературно-культурного досвіду. Поезія завжди повинна бути мовним фундаментом, що закладає емоційну основу для майбутніх читачів світової поезії.

Формулювання мети наукової праці. Мета дослідження – виявити особливості змістовного простору англomовного дитячого поетичного дискурсу; схарактеризувати комплекс лінгвістичних засобів, що репрезентовані у текстовому просторі англomовного дитячого поетичного дискурсу.

Матеріалом для дослідження слугували поезії таких авторів, як Роальд Даль (Roald Dahl), Джулія Дональдсон (Julia Donaldson), Брюс Ланскі (Bruce Lansky), Річард МакВільям (Richard McWilliam), Кенн Несбітт (Kenn Nesbitt), Джек Прілуцькі (Jack Prelutsky), Едіт Сігал (Edith Segal), Шелдон Сілверстін (Sheldon Silverstein), Доктор Сьюз (Dr. Seuss), Майкл Фріт (Michael Frith), чий творчий доробок присвячений дітям.

Виклад основного матеріалу дослідження. Своєрідність дитячої поезії полягає у тому, що вона має справу зі свідомістю, що лише формується, та націлена на читача, який перебуває у стані духовного становлення. Поміж головних рис дитячої поезії варто виокремити інформаційну та емоційну насиченість, захопливість форм, цікавість змісту, специфічне поєднання дидактичного та художнього компонентів. Однією з важливих характеристик усього конгломерату дитячих віршів є їх призначення для дітей. Дитячий поетичний дискурс розуміємо як сукупність віршів, написаних спеціально для дитячої читацької аудиторії.

Дитяча поезія повідомляє читачам ті факти про оточуючий світ, що їм знайомі, про те, що у них перед очима, що і дає можливості для визначення такої особливості дитячого поетичного дискурсу, як конкретність. В основу мисленневих процесів дітей закладені конкретні образи, тобто наявність реальних предметів або їх зображення стимулюють ментальні дії.

Якщо у вірші описується певна тварина, то репрезентуються конкретні риси, що відрізняють її від інших, наприклад: „*Little kitten rolling around,/ Chasing a piece of string,/ Fluid in its beauty,/ Amazed at everything./ Cute Kitten*” (Richard McWilliam „Little Kitten”) [Richard McWilliam 2004: 3]; „*Snake, snake, sleepy snake./ Sleepy snake won't hiss./ Snake, snake, wide awake./ Hisses just like.../ Thisssssssssssssssssssss!*” (Julia Donaldson „Snakes”) [Julia Donaldson 2015: 17].

Якщо героями є діти, то вони можуть бути наділені певними особливостями поведінки, отримувати конкретні імена і можуть уособлювати у собі певний образ, що має узагальнене значення. Так, наприклад, Шелдон Сілверстін зображає дитину досить часто в гумористичному світлі. У вірші „*Cuttin' Kate*” репрезентовано головного персонажа – дівчинку на ім'я Kate, яка ножицями різала все, що тільки могла, все, що траплялося їй на шляху. Дівчинка Kate уособлює в собі узагальнений образ неслухняних дітей, як псує речі ножицями: „*Cuttin' Kate she took her scissors,/ Cut off the kitty cat's long white whiskers,/ Cut off her momma's beautiful hair,/ Cut out the seat of her dad's underwear./ Cut the tomatoes off the farmer's vine,/ Cut her grandpa's fishin' line,/ Cut the string on her cousin's kite...*” (Sheldon Allan Silverstein „Cuttin' Kate”) [Silverstein Shel 2003]. У наступному прикладі брат оповідача вважає себе генієм й уособлює образ дітей, які проводять багато часу біля комп'ютера: „*My brother's a genius;/ as smart as they come./ Without his computer, though,/ boy, is he dumb./ His screws all get looser./ His lights become dim./ His mind starts unwinding./ His senses grow slim/..../ When using computers,/ he's bright as the sun./ Without them, he's dumb/ as a hamburger bun./ He's slow as a dodo,/ obtuse as a trout./ I sure hope our Internet/ never goes out.*” (Kenn Nesbitt “My Brother's a Genius”) [Nesbitt Kenn 2013].

Конкретність проявляється у таких мовностилістичних особливостях, як відсутність абстрактних понять, переважна кількість іменників з предметним значенням, якісних прикметників, і звичайно переважають дієслова, що зумовлено сюжетністю кожного дитячого вірша. Досить яскравим прикладом є дитяча поезія Майкла Фріта „*I'll Teach My Dog a Lot of Words*” [Frith Michael 1999], ілюстрації до якої створив Філіп Дей Істмен. У вірші автора налічується 202 слова. Фраза, що є назвою вірша, *I will teach my dog* повторюється в тексті 10 разів, при цьому *my dog* замінюється на *rip* (перший раз), всі інші рази – на *him*. Словосполучення *a lot of words* завершує вірш, оформлене в тексті великими літерами і жирним шрифтом. Ті дії, яким будуть навчати

цуценья, вербалізуються окремими дієсловами (4), або їх сполученням з іменниками та займенниками (24). Кількісна репрезентація налічує 28 дій. До того ж у тексті видання всі вони виділені жирним шрифтом: *dig a hole, fill it up, walk, run, catch a ball, bark, beg, wag your tail, shake a leg, wash your ears, wash your toes, scratch your head, blow your nose, chase the cat, climb the tree, eat your food, follow me, paint a chair, paint the road, paint some underwear, cut the grass, shine my shoe, kiss the goose, clean the zoo, toot a bugle, beat a drum, stand on top of someone's thumb, sing with birds*. Ці діє часто поєднані за допомогою єднального сполучника *and*, що уживано в тексті вірша 19 разів, поєднуючи при цьому й інші однорідні члени речення. Поміж яких: іменники *day / night*, якісні прикметники *fat / thin, short / tall, dark / light*, прислівники місця *here / there* (крім того зазначені лексеми, автор уводить у текст антонімічними парами), інші прислівники місця і часу *now, there*, прикметники на позначення кольорів *red, blue, green, orange, purple, pink*, деякі прийменники *from / to*. Ці слова також виділені жирним шрифтом, крім назви кольорів, бо лексемний ряд на позначення кольорів у виданні написаний великими літерами тими кольорами, які вони позначають. Текстовий простір вірша „I'll Teach My Dog a Lot of Words” вміщує й інші речення, що репрезентують ментальні (*We'll sure, he can still learn more, I think, he knows*) і фізичні дії (*But that's not all my dog will do*), сприйняття (*A dog like this you've never seen!*), емоційні стани (*have fun*).

Виходячи з кількісних підрахунків і аналізу лексичних одиниць, можна зробити висновки, що автор намагався вмістити у власну поезію певний лексичний мінімум. Тобто авторське поетичне мовлення зумовлене особливостями адресата-дитини, відповідаючи при цьому необхідним нормам мовлення.

Відомі й інші приклади такої авторської майстерності щодо застосування необхідного лексичного мінімуму в одному вірші. Так, Доктор Сьюз (Dr. Seuss) написав вірш „The Cat in the Hat” [Seuss Dr. 1985], застосовуючи 220 слів, які він отримав від редакції. До цього списку входили ті лексичні одиниці, які повинні були знати діти певного віку. Поет створив чудову поезію, де інструкції змінив на гру, застосував чудернацьку вигадку в описі побуту, розкрив сюрреалістичні пригоди, що вражають гумором, дієвістю, захоплюючою і яскравою сюжетною лінією.

У дитячих віршах усе подається через яскраву ситуацію, що актуалізується за допомогою цікавого сюжету, сповненого діями і рухами, наприклад: „*Last night I dreamed of chickens,/ there were chickens everywhere,/ They were standing on my stomach,/ they were nesting in my hair,/ they were pecking at my pillow,/ they were hopping on my head,/ they were ruffling up their feathers/ as they raced about my bed.*” (Jack Prelutsky „Last night I dreamed of chickens”) [Prelutsky Jack 1999: 12].

Дієслова, які називають рух і переміщення в просторі, відповідають такій ознаці англломовного дитячого поетичного дискурсу як предметність

і конкретність. Дієслова руху відповідають основним напрямкам в реалізації активних дій. За допомогою дієслівної лексики поет демонструє систему дитячих дій, емоцій, переживань, відчуттів, станів, тобто комплексно представляє дитячий персонаж через його дії. Назва вірша „I don't know what to do today” Кенна Несбітта залучає до вирішення питання, що можна зробити сьогодні. Автор репрезентує в тексті всілякі дії, які можуть і люблять робити діти. Наприклад: „I don't know what to do today./ Perhaps I'll go outside and play,/ or stay indoors and watch TV,/ or take a bath, or climb a tree./ Or maybe I'll go ride my bike,/ ... / or jump a rope, or scratch my head,/ or play a game, or stay in bed,/ or dance a jig, or pet the cat,/ or drink some milk, or buy a hat,/ or sing a song, or read a book,/ or change my socks, or learn to cook,/.../ I'm so confused, and bored, and blue,/ to not know what I ought to do./ I guess that I should just ask you./ So, what do you think I should do?” (Kenn Nesbitt „I don't know what to do today”) [Nesbitt Kenn 2009: 46].

Дітям як дошкільного, так і молодшого шкільного віку, притаманне швидке сенсорне сприймання. Зазвичай вони орієнтуються на форму і колір предметів, тобто у процесі сприймання важливе місце посідає зовнішня привабливість предметів, що зацікавлює дітей, підсилює емоційний вплив, активізує розумову діяльність, стимулює процеси запам'ятовування.

Дитина несвідомо візуально оцінює не лише ілюстративне оформлення книги, але й графіку тексту. Дітям молодшого шкільного віку привабливими видаються діалоги, бо їх читати швидше і цікавіше. Наявність питальних і окличних знаків в тексті обіцяє емоційне наповнення змісту. Більша кількість крапок, ніж ком, викликає у дитини відчуття, що такі речення читати легше, оскільки техніка читання ще недостатньо розвинена. Авторські експерименти з використання різних графічних знаків і символів повинні бути виправданими, тобто такими, що діти легко сприймають і розуміють.

Вартим уваги постає той факт, що діалоги у поетичному мовленні зреалізуються у віршах, що призначені для дітей молодшого шкільного віку і розраховані на те, що діти можуть їх читати самостійно (вголос чи про себе). Це твердження доводить аналіз віршованих текстів для самих маленьких і дітей дошкільного віку. У таких поезіях діалогічне мовлення у більшості випадків не репрезентоване. Зазначена особливість відповідає психофізіологічним особливостям дітей. Представники цієї вікової категорії мають інші особливості сприйняття, розуміння та усвідомлення світу, ніж діти молодшого шкільного віку. Мовлення дитини – це така знакова система, яка влаштована у відповідності до її уявлень про мову і спілкування. За таких умов цілеспрямований вплив на дитячу особистість відбувається за активної участі мовних конструкцій, що й обумовлює відсутність діалогічного мовлення у поетичних текстах для самих маленьких і дітей дошкільного віку. У поезії для дітей враховується специфіка дитячої емоційної сфери, що формується в

межах стереотипових комунікативних ситуацій й супроводжуються засвоєнням відповідного мовного матеріалу.

Дитячі вірші насичені емоційністю, допомагають зрозуміти світ почуттів. Так, поетичні тексти Едіт Сігал для дітей скореговані автором на отримання певної позитивної емоційної реакції від маленьких читачів, оскільки у віршах закладені основи поняття „дружба”: „We have friend” („Can You guess») [Segal Edith 1982: 12], „Friendship is a thing for two” („Friendship is a Thing for Two») [Segal Edith 1982: 34], „when we shook hands we'd make little bridges” („Bridges») [Segal Edith 1982: 30]; „любов” до природи: „The sun is round and very bright. He shines and gives us light” („Brothers of Light») [Segal Edith 1982: 27]), тварин, інших людей; спонування до пізнавальної діяльності.

Діти молодшого шкільного віку активно продовжують пізнавати світ, але цікавість залишається головною рисою поетичних текстів. Треба урахувати той факт, що діти нещодавно навчилися читати, і цей процес для них залишається певним видом праці, саме у цьому контексті основне завдання автора зробити його твір цікавим, що і зумовлює динамічність сюжетних ліній поетичних текстів, де засобами характеристик героїв, у більшості випадків, виявляються діалоги. Так, наприклад, у поетичних текстах Роальда Даля на синтаксичному рівні вербалізується діалогічне мовлення героїв: „She bellowed 'Help!' and 'Let me out!'/ The Magic Fairy heard her shout./ Appearing in a blaze of light,/ She said: 'My dear, are you all right?'/ 'All right?' cried Cindy. 'Can't you see” („Cinderella”), „'Oh, little tree, I begged,/ 'Give me just a few.'/ The little tree looked down at me/ And whispered, 'Nuts to you.'” („I Had a Little Nut-Tree») [Dahl Roald 2003].

З віком на перший план виходять вірші з ігровим сюжетом, віршовані казки, що пов'язане з розширенням світогляду дітей. Багата уява актуалізує інтерес до усього незвичного. Діти очікують сюжети з перетвореннями, подорожами, перемогою добра над злом, а отже щасливої кінцівки твору, що не лише знайомить із навколишнім світом, а й формує певні моральні й етичні уявлення. Поезії зазвичай мають форму розповіді, події розгортаються послідовно, учинки героїв мотивовані, іноді зустрічаємо історії, що описують типові життєві ситуації [Пікалова А.О. 2007: 206].

Змістовний простір англomовного дитячого поетичного дискурсу вражає своєю різноманітністю, адже стосується предметів та явищ навколишнього світу, що розширює світогляд дітей. Так, наприклад, дитячі поезії Едіт Сігал вирізняються легкістю для сприйняття, оскільки зображають знайомі і зрозумілі для дітей буденні ситуації, в які потрапляє дитина, чи речі, з якими зустрічається в повсякденному житті (місце проживання „Some people live in the country, where the houses are very small. Some people live in the city, where the houses are very tall. ” („Some people live in the country»); домашні улюбленці „when I take my dog to the park, he comes back and licks my face” („My dog»); захоплення „I

like to ride on the subway” („About People”)) [Segal Edith 1986]. При цьому вірші автора відкривають щось нове для дітей, розширюючи їх знання й активізуючи прагнення до пізнання світу.

До особливостей художнього мовлення Джулії Дональдсон належить уміння створити захоплюючу розповідь у віршованій формі. У творах автора сюжетна лінія розгортається за законами казковості, іноді навіть набуваючи характеристик фантазійності, при цьому події наближені до реальності, оскільки написані для дітей. Це вимагає від автора майстерно використовуючи мову, зображати предмети та події навколишнього світу, в якому перебуває дитина, зрозумілими для сприйняття. У „Monkey Puzzle” йдеться розповідь про маленьке мавпеня, що загубилося. Цей текст містить діалогічне мовлення у межах мовлення персонажів: „I've lost my mum! / 'Hush, little monkey, don't you cry, / I'll help you find her,' said butterfly.” („Monkey Puzzle”) [Julia Donaldson 2016]. Однією з найвідоміших книг, що вперше була опублікована в 1999, є „The Gruffalo”, написана Джулією Дональдсон і проілюстрована Акселем Шеффлером. Ця історія про маленьку мишу набула феноменально стрімкого успіху, отримавши декілька нагород, зокрема престижний Smarties Gold Award (еквівалент Букерівської премії для дитячої літератури). „The Gruffalo” було перекладено якнайменше 28 мовами. У тексті віршованої казки вербалізується діалогічне мовлення на персонажному рівні, як одна з яскравих особливостей авторського мовлення, актуалізуючи таким чином дієвість розповіді: „A mouse took a stroll through the deep dark wood./ A fox saw the mouse, and the mouse looked good./ "Where are you going to, little brown mouse?/ Come and have lunch in my underground house."/ "It's terribly kind of you, Fox, but no/ I'm going to have lunch with a gruffalo.” („The Gruffalo”) [Julia Donaldson 2006]. Джулія Дональдсон плідно працює на терені дитячої літератури, пропонуючи співати та театралізувати її твори. До багатьох її книг існують аудіоверсії.

Творче надбання Джулії Дональдсон репрезентує віршовані казки, в основу яких покладені відомі вже маленьким читачам герої, або запозичені сюжети з народних казок, або переписані відомі казки („Town Mouse And Country Mouse”, „Counting Chickens”). Так, в основу казки „Gruffalo” покладено китайську казку про дівчинку і тигра, який йшов по слідам дівчинки. Вона думала, що вона лякає всіх звірів, а насправді їх лякав тигр. Замість тигра автор вигадала нового персонажа Gruffalo, а дівчинку змінила на маленьке мишеня.

Казки у віршованій формі зазвичай мають щасливу кінцівку, що відповідає очікуванням маленького читача. Roald Dahl переписав деякі відомі казки („Little Red Riding Hood and the Wolf”, „Cinderella”, „Three Little Pigs”) на сучасний лад, змінивши дещо в них сюжетну лінію і створивши нову неочікувану кінцівку. У казці „Little Red Riding Hood and the Wolf” [Dahl Roald 2003] автор змінює слова Червоної Шапочки (Red Riding Hood), коли вона зустрічає Вовка (Wolf), чим дратує останнього

(Then Little Red Riding Hood said, / But Grandma, what a lovely great big / furry coat you have on. / 'That's wrong!' cried Wolf. / 'Have you forgot / To tell me what BIG TEETH I've got?), і нарешті зовсім незвична кінцівка для казки (she shoots him dead). Інший приклад перевтілення сюжетної лінії казки автора „Cinderella”, де головний персонаж Попелюшка (Cinderella) [Dahl Roald 2003] наприкінці вирішує, що не потрібні їй гроші й принци (No more Princes, no more money), краще прожити усе життя з коханим чоловіком у щасті і злагоді (Within a minute, Cinderella / Was married to a lovely feller... Their house was filled with smiles and laughter / And they were happy ever after).

Для дитячої поезії характерним виявляється гра зі смислом і звуком. Репрезентація мовної гри у віршах розвиває у дітей творчі здібності, закладає основи для формування нестандартного мислення, фантазія розширює межі уявлення дітей. Джерело ігрового сенсу може бути представлено складним словом або елементами сталого поєднання слів. Прикладом мовної гри може бути звукове обігравання слів, що створює хибне розуміння мовлення. Застосування такого прийому змушує автора враховувати відповідний рівень володіння мовою адресатом, вимагає конструювати мовну гру таким чином, щоб зацікавлювати до подальшого пізнання мови. Тут одразу стає зрозумілим, що мовна грає найповніше актуалізується у віршах для дітей молодшого шкільного віку, бо дошкільнята ще не мають необхідного запасу знань. Мовна гра це не лише гра зі словами, їх формою та значенням, це процес активної мовленнєво-мислиннєвої діяльності як адресата, так і адресанта. У текстовому просторі дитячих віршів репрезентовано широка варіативність видів мовної гри, поміж яких виокремлюють перестановку звуків і звукових комплексів в межах позначених мовних одиниць. У поетичному мовленні Шела Сілверстіна (вірш „Runny Babbit” [Silverstein Shel 2005]) репрезентовано такий вид мовної гри, що передбачає перестановку звуків і звукових комплексів в межах певних мовних одиниць – спунеризми: (purple hat = hurple pat, feed the cat = ceed the fat, Let's bead a rook = Let's read a book, That's billy as can se = That's silly as can be, Runny Babbit = Bunny Rabbit, mim and he = him and me). Іншим прикладом мовної гри у дитячій поезії постає специфічний прийом заміни слова однією буквою, яка звучить як замінене слово. У поетичних текстах Кенна Несбітта актуалізується зазначений вид мовної гри, що сприяє розвитку логічного мислення, здогадки, уяви, творчих здібностей читачів. Зазначений факт свідчить, що поетичні тексти автора мають увесь необхідний дидактичний потенціал. Приклад прийому заміни слова однією буквою репрезентовано у вірші „Swimming Ool”: „Swimming in the swimming pool / is where I like to "B," / wearing underwater goggles / so that I can "C." / Yesterday, before I swam, / I drank a cup of "T." / Now the pool is just an "ool" / because I took a "P."” (Kenn Nesbitt „Swimming Ool”) [Nesbitt Kenn 2006], де B = be, C = see, T = tea, P = pea.

Вірші, що вміщують певну історію, часто мають мораль. Іноді вірші виявляються маленькою повчальною розповіддю, яка впливає на формування світогляду, комунікативної компетенції, сприяє становленню емоційної стійкості. У наступному прикладі репрезентовано зосередженість уваги на правилах мовного етикету, наприклад: „... But I've found it isn't very smart / to argue with the teachers.” (Kenn Nesbitt „You can argue with a tennis ball”) [Nesbitt Kenn 2007].

Саме у період зростання закладаються основи системи цінностей маленьких особистостей, тому мабуть цікавість посилюється дидактичними елементами, що призводять читача до висновків. Досить часто автор не формулює їх, вони органічно впливають із сюжету. У цьому вагомому роль відіграє гумор. Так, наприклад, гумористичність поетичного мовлення Кенна Несбітта (Kenn Nesbitt) допомагає автору створити легку форму сприймання, закладаючи основи вчитися, не лінуватися. Автор закликає розраховувати тільки на себе та свої знання, змушує дитину замислитися над ситуацією, в якій опинився хлопець. Він не вчився, щоб підготуватися до контрольної роботи з історії, а лише підготував шпаргалки. Прийшовши до школи, хлопець зрозумів, що залишив свої окуляри вдома. Висновки стають зрозумілими одразу: „This morning is our history test./ I've pinned my notes inside my vest./ Inside my coat I wrote my notes./ including dates and famous quotes./ I've written more upon my hand/ .../ I came to school so well prepared./ I wasn't nervous, wasn't scared./.../ I look inside my coat and vest/ .../ and find I cannot read my notes./ ... / I left my glasses back at home” (Kenn Nesbitt „This Morning is Our History Test”) [Nesbitt Kenn 2013].

Вірші для дітей відкривають доступ до багатства лексики і синтаксису мови. І нарешті дитяча поезія – це скарбниця смислового наповнення мови. Так, гумор виховує дитину, надає перші уявлення про людську сутність, про психологію спілкування між людьми.

Щодо композиційної побудови віршів, то автори дитячої поезії іноді починають вірш з „вибуху”, „гачка”, яскраво, захоплюючи читача. Так, наприклад, питання на початку вірша зацікавлює дитину, спонукає замислитися, отже активізує мислинневі процеси, сприяє розвитку уяви: „Mary, Mary, quite contrary/ How does your garden grow?...” (Roald Dahl „Mary, Mary, Quite Contrary”) [Dahl Roald 2003]. Інші вважають «кінцівку-сюрприз» яскравим елементом для того, щоб зробити вірш цікавим, або розмістити головну ідею вірша у неочікувану для читача позицію. У поетичному доробку Кенна Несбітта цей прийом найулюбленіший: „At history I'm hopeless./ At spelling I stink./ In music I'm useless/ ... / My writing's the worst./ There's only one subject/ I'm sure I would pass./ but they don't teach / video games in my class.” (Kenn Nesbitt „At history I'm hopeless”) [Nesbitt Kenn 2007].

Більшість дитячих поетів у своїх віршів репрезентують кульмінаційний момент наприкінці твору, що змушує дитячу увагу бути активною від початку до кінця, а це вимагає неабиякої майстерності від

автора. Так, у поетичному мовленні Брюса Ланскі досить часто кінцівка-сюрприз вербалізується за допомогою імперативного речення, що нібито спонукає дітей до саме таких дій у разі, якщо вони потраплять до схожої ситуації у їх реальному житті. Окрім того, такий авторський прийом скеровує дидактичність англomовного дитячого поетичного дискурсу, що не лише розважає та знімає емоційну напругу, але й навчає і виховує, закладаючи необхідні основи для розвитку особистості дитини. Наприклад: „A ripe peach with an ugly bruise,/ a pair of stinky tennis shoes,/ .../ a spelling test I almost failed,/.../ and one more thing, I must confess,/ a note from teacher: Clean This Mess!!!! ” (Bruce Lansky „What I Found in My Desk”) [Lansky Bruce 2005: 2].

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок. Проведений аналіз ілюстративного матеріалу в заломленні на особливості мовлення поетичних текстів, призначених для дітей, дає підстави для виокремлення чотирьох груп віршів відповідно до вікових психофізіологічних особливостей дитини: вірші для самих маленьких, для дітей дошкільного віку, для дітей молодшого шкільного віку, які нещодавно навчилися читати, і для дітей молодшого шкільного віку, які вже уміють добре читати вголос чи про себе.

Таким чином, дитячі вірші актуалізують конкретні особливості поетичного мовлення, що є типовими для всіх віршів загалом, або відмінними, що зреалізуються лише в поезіях, призначених для певної вікової категорії адресата-дитини.

Дитячий поетичний дискурс постає як унікальне національно-культурне явище, як джерело духовного збагачення і становлення. Основи зразків соціальної поведінки, що закладені у текстовому просторі дитячого поетичного дискурсу, сприяють соціалізації дитини. Культурні цінності, що актуалізуються у дитячому поетичному дискурсі, зумовлюють інкультурацію маленьких пізнавачів світу. Крім того головний реципієнт дитячого поетичного дискурсу – дитина, саме тому тексти дитячих віршів створені за власними законами побудови і організації. Тексти таких віршів насичені експресивністю, характеризуються легкістю сприймання, вирізняються чіткою ритмічною схемою. Фонетичний рівень поетичного мовлення в текстах дитячих віршів корелює з особливостями дитячого сприйняття мовлення. Морфологічні особливості корпусу дитячих поезій зумовлені рівнем розвитку лінгвістичної компетенції адресата-дитини. Лексичне наповнення текстів дитячих віршів актуалізує конкретність і предметність, що відповідає онтогенезу мовленнєвого розвитку. Синтаксичний рівень поетичного мовлення конструюється з урахуванням особливостей породження висловлювання в онтогенезі мовлення. Зазначене вище дає підстави розглядати дитячий поетичний дискурс як природній процес навчання комунікативним умінням і навичкам у межах дитячої субкультури. Англomовний дитячий поетичний дискурс зумовлює ознайомлення з звуковою і графічною системами мови, з

найбільш уживаними граматичними явищами, оволодіння необхідним лексичним мінімумом. Це, в свою чергу, сприяє формуванню фонетичних, лексичних, граматичних, орфографічних навичок. Усі особливості мовлення дитячої поезії, що репрезентовані в дитячому поетичному дискурсі, як зумовлені, так і зорієнтовані на психофізіологічні, психоемоційні, лінгвопсихологічні та інші особливості дитини. Перспективним убачаємо детальний аналіз мовностилістичних особливостей англійських поетичних текстів, що призначені для дітей.

Література

- Арзамасцева И.Н. Детская литература : [учеб. для студ. высш. и сред. пед. уч. заведений] / И.Н. Арзамасцева, С.А. Николаева. – Москва : Высшая школа, 2000. – 472 с.;
- Гнідець У.С. Поняття "класична дитяча література" в німецькому літературознавстві ХХ століття / У.С. Гнідець // Вісник національного університету "Львівська політехніка". — 2005. — № 538. — С. 73–77.;
- Павлова Т.А. Лингвокультурологические характеристики коммуникативного пространства в детской поэзии (на материале английских и русских стихов для детей) : автореф дис на соискание учен степени канд филол наук : 10.02.19 „Теория языка” / Т.А. Павлова. – Калининград, 2011 – 25с.;
- Пікалова А.О. До питання про психологічну складову поетичного тексту М.Стельмаха / А.О. Пікалова // Научный журнал „Культура народов Причерноморья”. — 2007. — № 101. — С. 205–208.;
- Dahl Roald Revolting Rhymes / Roald Dahl. – London : Puffin, 2003. – 48 p.;
- Donaldson Julia The Gruffalo / Julia Donaldson. – London : Puffin Books, 2006. – 32 p.;
- Donaldson Julia Wiggle and Roar. Rhymes to Join in with / Julia Donaldson. – London : MacMillan Children’s Book, 2015. – 32 p.;
- Donaldson Julia Monkey Puzzle / Julia Donaldson. – London : MacMillan, 2016. – 32 p.;
- Frith Michael I’ll Teach My Dog a Lot of Words / Michael Frith. – New York : Random House for Young Readers : Bright & Early Books, 1999. – 22 p.;
- Lansky Bruce If I Ran the School Paperback / Bruce Lansky. – New York, Scholastic, 2005. – 32 p.;
- McWilliam Richard The Little Book Of Very Short Poems For Children [online] / Richard McWilliam. – 2004. — Available at : <http://www.richardmacwilliam.com/short-childrens-poems/> ;
- Manning M. A Poetic Awakening / M. Manning // Teaching Prek-8. — 2003. — № 33. — P. 85–87.;
- Morrow L.M. Reading Development in the Early Years: Helping Children Read and Write /L.M. Morrow // Handbook of Instructional Practices for Literacy Teacher-educators: Examples and Reflections From the Teaching Lives of Literacy Scholars. — Many Routledge, 2001. — P. 171– 178.;

Nesbitt Kenn Funny Poems [online] / Kenn Nesbitt. – 2013. — Available at : <http://www.poetry4kids.com>;

Nesbitt Kenn My Hippo Has the Hiccups: And Other Poems I Totally Made Up (A Poetry Speaks Experience) / Kenn Nesbitt. – Naperville, Illinois : Sourcebooks Jabberwocky, 2009. – 176 p.;

Nesbitt Kenn Revenge of the Lunch Ladies: The Hilarious Book of School Poetry Paperback / Kenn Nesbitt. – New York : Running Press Adult, 2007. – 80 p.;

Nesbitt Kenn The Aliens Have Landed at Our School! / Kenn Nesbitt. – New York : Running Press Adult, 2006. – 96 p.

Parr M. Poets in Practice / M. Parr & T. Campbell // The Reading Teacher. — 2006. — № 60. — 36–46;

Prelutsky Jack Dog Days: Rhymes Around the Year Library Binding / Jack Prelutsky. – New York : Knopf Books for Young Readers 1999. – 32 p.;

Segal Edith Be My Friend and Other Poems for Young People / Edith Segal. – London : Sylvan Press, 1982. – 46 p.;

Segal Edith Come with Me: Poems, Guessing Poems, Dance Poems for Young People / Edith Segal. – New York : Citadel Press, 1986. – 63 p.;

Seuss Dr. The Cat in the Hat / Dr. Seuss. – New York : Random House, 1985. – 61 p.;

Silverstein Shel Cuttin' Kate / Shel Silverstein. – New York : HarperCollins Children's Book, 2003. – 20 p.;

Silverstein Shel Runny Babbit: A Billy Sook / Shel Silverstein. – New York : HarperCollins, 2005. – 96 p.;

Stange Terrence V. Poetry Proves to be Positive in the Primary Grades / Terrence V. Stange, Susan L. Wyant // Reading Horizons. A Journal of Literacy and Language Arts : [Ed. Allison L. Baer]. – Dorothy J. McGinnis Reading Center & Clinic Western Michigan University. – Kalamazoo, Michigan, April / May, 2008. — Volume 48, Number 3. — P. 201–214.

Пікалова А.О. Специфіка змістовного простору англомовного дитячого поетичного дискурсу в проекції на лінгвістичні особливості

Стаття присвячена виявленню й опису особливостей змістовного простору англомовного дитячого поетичного дискурсу. У роботі визначено, що змістовне наповнення англомовного дитячого поетичного дискурсу співвідноситься з психологією дитини, з її різноманітними особливостями. Поміж основних особливостей змістовного простору англомовного дитячого поетичного дискурсу виокремлено: інформаційну та емоційну насиченість, захопливість форм, цікавість сюжетних ліній, специфічне поєднання дидактичного та художнього компонентів. З'ясовано, що конкретність і предметність, як специфічні характеристики змістовного простору англомовного дитячого поетичного дискурсу, проявляється в таких мовностилістичних особливостях, як відсутність абстрактних понять, переважна кількість іменників з предметним значенням, якісних прикметників, дієслів; конструювання мовної гри;

експресивність поетичного мовлення; чітка ритмічна організація тощо. Проведений аналіз ілюстративного матеріалу в заломленні на особливості мовлення поетичних текстів, призначених для дітей, дає підстави для виокремлення чотирьох груп віршів відповідно до вікових психофізіологічних особливостей дитини: вірші для *самих маленьких*, для *дітей дошкільного віку*, для *дітей молодшого шкільного віку*, які нещодавно навчилися читати, і для тих, які вже уміють добре читати вголос чи про себе. Доведено, що призначення для дітей обумовлює специфіку змістовного простору англomовного дитячого поетичного дискурсу.

Ключові слова: англomовний дитячий поетичний дискурс, мовностилістичні особливості, діти, змістовний простір

Пикалова А.А. Специфика содержательного пространства англоязычного детского поэтического дискурса в проекции на лингвистические особенности

Стаття посвящена виявленню і описанню особливостей содержательного пространства англоязычного детского поэтического дискурса. В роботі определено, что содержательное наполнение англоязычного детского поэтического дискурса соотносится с психологией ребенка, с его разнообразными особенностями. Среди основных особенностей содержательного пространства англоязычного детского поэтического дискурса выделены: информационная и эмоциональная насыщенность, увлекательность форм, захватывающие сюжетные линии, специфическое сочетание дидактического и художественного компонентов. Выяснено, что конкретность и предметность, как специфические характеристики содержательного пространства англоязычного детского поэтического дискурса, проявляется в таких лингвостилистических особенностях, как отсутствие абстрактных понятий, преимущество существительных с предметным значением, качественных прилагательных, глаголов; конструирование языковой игры; экспрессивность поэтической речи; четкая ритмическая организация и т.д.. Проведенный анализ иллюстративного материала в ракурсе языковых особенностей поэтических текстов, предназначенных для детей, дает основания для выделения четырех групп стихотворений соответственно с возрастными психофизиологическими особенностями ребенка: стихотворения для самых маленьких, для детей дошкольного возраста, для детей младшего школьного возраста (для тех, которые недавно научились читать и тех, которые уже умеют хорошо читать вслух или про себя). Доказано, что предназначение для детей обуславливает специфику содержательного пространства англоязычного детского поэтического дискурса.

Ключевые слова: англоязычный детский поэтический дискурс, лингвостилистические особенности, дети, содержательное пространство

Picalova A.O. Specificity of the Content Space of the English-language Children's Poetic Discourse in the Projection of Linguistic Peculiarities

The article is devoted to the revealing and description of the peculiarities of the content space of the English-language children's poetic discourse. The paper determines that the content space of the English-language children's poetic discourse correlates with the psychology of the children, with their various peculiarities. The main features of the content space of the English-language children's poetic discourse are distinguished: informational and emotional saturation, exciting forms and interesting plot lines, a specific combination of didactic and artistic components. It was found that concreteness and objectivity, as specific characteristics of the content space of English-language children's poetic discourse, are manifested in different linguistic peculiarities. Among them there are the absence of abstract concepts, the majority of substantive nouns, qualitative adjectives, verbs; constructing of a language game; expressiveness of the poetic speech; clear rhythmic organization, etc. The analysis of the illustrative material in the projection of the linguistic peculiarities of the poetic texts, which are intended for children, provides the basis for the distinguishing of four groups of poems. In accordance with the age psychophysiological features of the children, they are poems for the youngest, for preschool children, for younger schoolchildren (for those who have recently learned to read, and for those who has already known how to read loudly or silently). It is proved that the purpose for children determines the specificity of the content space of English-language children's poetic discourse.

Key words: English-language children's poetic discourse, linguistic peculiarities, children, content space

Стаття надійшла до редакції 26.08.2018 р.

Стаття прийнята до друку 27.08.2018 р.

Рецензент – док. філ. н., проф. О.І.Кобзар

**ДИСКУРС У МІЖКУЛЬТУРНІЙ КОМУНІКАЦІЇ:
ВЕРБАЛЬНІ ТА НЕВЕРБАЛЬНІ
ЗАСОБИ КОМУНІКАЦІЇ**

УДК 81'276(4)

Byndas O.M.

**DIGLOSSIA AND BILINGULISM IN THE EUROPEAN
STUDENTS' SOCIETY**

In a modern higher educational establishment, the foreign language as a discipline is focused mainly on the content of vocational education, which results in the emergence of difficulties in the real situations of professional and personal bilingual communication.

Scientific literature contains the terms “bilingualism” and “diglossia”. Investigating the phenomenon of bilingualism / multilingualism in Europe, S. Romain, the English researcher, counted 25 officially monolingual countries and 11 multilingual ones. In spite of the prevalence of one ethnos (Ukrainians) within Ukraine, for instance, the linguistic situation in the state is not so positive – the society is not monolingual. The peculiarities of the ethno-linguistic development of Ukraine, the uncertainty of language policy, the uncertainty and undeveloped categorical apparatus, the lack of a clear idea of the phenomenon of bilingualism, its peculiarities, qualitative and quantitative characteristics require special analysis of the phenomenon of bilingualism as well as the phenomenon of diglossia [Panasiuk 2009].

Despite the active research of the phenomenon of diglossia and bilingualism by Western scholars (over 40 years after Ferguson's articles, the world has seen more than 3,000 printed works on this subject), domestic researchers are only beginning to work in this area, in particular, L. Panasiuk, E. Borinstein and A. Kavaleroj join the Western understanding diglossia as simultaneous existence in a society of two languages or two forms of one language. There are also numerous surveys by J. Baugh, K. Hall, M. Hejrná, W. Labov, W. Wolfram etc. in this field.

The primary aim of this paper is to discuss the nature of bilingualism and diglossia as they exist in Europe in the students' society today as a result of language variation and their impact on the educational process.

Since this article is theoretical and qualitative in nature, the author relies primarily on reviewing the already existing body of literature related to diglossia and the linguistic problems associated with it in various speech communities throughout the European countries.

This review article is significant; it will help us to understand the use of language variations in education. It could also inform teachers and other concerned bodies about the impacts of using language variations on the students' learning and achievements. Still the article is significant in that it

can help us to take informed decision on the use and impacts of language variations which result in bilingualism and diglossia in education.

Thus, *bilingualism* is defined as the use of at least two languages either by an individual or by a group of speakers. Bilingualism is the norm in the most of the countries of the world.

Bilingualism refers to the ability to speak two languages fluently. What is important to note about bilingualism is that it is an individual experience - simply existing in a bilingual family or community does not guarantee bilingualism. Likewise, being born in a monolingual family or community does not prevent one from learning another language and becoming bilingual. Furthermore, the two languages spoken by a bilingual person do not necessarily have any relation to each other. They can be from different language families and have different alphabets.

Diglossia then a situation in which two languages (or two varieties of the same language) are used under different conditions within a community, often by the same speakers. Diglossia is a community experience. It cannot be experienced by an individual. Diglossia refers to a community where two different languages or dialects are used in different situations by every member of the community. One of these languages/dialects is the formal, and one is the informal. The formal, also known as the High language, is what is used by speakers in writing, and only in the most formal spoken situations. The informal, also known as the Low language, is the most spoken language and is used only in writing designed to communicate informally. Thus it makes sense that diglossia can only be experienced by a community, as an individual would not be understood if switching between two languages/dialects. For example, spoken and literary German. Even some English speaking communities experience diglossia when they use entirely different dialects of English when communicating formally or in writing, and when speaking. Even when diglossia is experienced in terms of two languages, the two languages will be very closely related and generally use the same alphabet (e.g. Ukrainian - Russian).

Both *bilingualism and diglossia* require code-switching: the ability to judge an environment and determine which language/dialect is appropriate. This is something that speakers of any language already do when deciding between formal and informal conversation. When bilingualism is experienced by a whole community, it can be argued that this is diglossia as everyone in that community experiences it. For example, many communities in the United Kingdom speak both Scottish and English, and will use English formally, and Scottish informally, which is very similar to traditional diglossia. *Thus, in some cases, bilingualism (in reference to a whole community) and diglossia are interchangeable terms.* However, in most cases, an individual will be bilingual, while a community may experience diglossia.

At the individual level, bilingualism could be a result of a person's parents speaking different languages. For instance, a child having a French mother and an English father, may speak both languages. In this type of

bilingualism, one language tends eventually to become the dominant one, with the other in a subordinate role. However, according to “A Dictionary of Linguistics and Phonetics” by David Crystal, “A balanced bilingual is someone whose command of both languages is equivalent.” Individual bilingualism may also be the result of being a member of a minority group, that is, being a part of one linguistic community speaking one language, and learning another language to be a part of a larger dominant linguistic community [Panasiuk 2009]. For example, the Ukrainian population in Ukraine may speak Russian at home and Ukrainian at their work places.

By identifying the negative aspects of mass bilingualism (the possibility of denationalization, the threat of destruction of the mentality of the nation and the weakening of the identity of every individual), we consider it possible to characterize bilingualism as a predominantly positive phenomenon and to define it as a psychological mechanism of protection and adaptation of the individual to new, changing conditions of interaction in the world cultural informational and communicative space [Venetseva 2015: 30].

In the educational process bilingual communication is considered as a direction for improving the students’ professional training, which provides for the exchange and accumulation of knowledge about the foreign language peculiarities; a complex of personal characteristics; a system of morally directed qualities (tolerance, respect for people, tact and courtesy, lability, self-esteem, which depend on parenting and general culture of the individual), communicative skills (knowledge of the foreign language peculiarities, bilingual communicative skills and abilities, understanding of foreign language subject code and speech pictures of the world of two peoples, the culture of speech, etiquette, the ability to correlate their behavior with specific conditions, the presence of a sense of measure in relationships) and volitional properties (communicative control and reflection) necessary for successful professional communication and personal development of both participants in the pedagogical process – a teacher and a student [Habibulina 2011: 166].

What is important for us as English teachers, to realize the problem of variation in English. Variation in English presents considerable challenge to educational establishments, grounded as they are in standard English norms. The fairly uniform written standard English of tests is generally more accessible to students from middle class backgrounds who have been socialized into oral standard English and baptized in literacy than it is to students from other dialect backgrounds. Because written language plays a central role in determining students' success or failure, dialect mismatch has important implications. Dialect differences in oral English are also likely to disadvantage students from vernacular backgrounds because talk conveys messages about social identity, along with other meanings. A student's accurate, insightful contribution to classroom discourse may be devalued when she or he uses vernacular dialect features in speaking. Moreover, such evaluation may be formally backed by local or state standards that call for

students to use standard English in academic discourse (compare British and American English) [Reaser & Adger 2008: 169].

W. Wolfram and his colleagues have been experimenting with an approach to language awareness that does not link to teaching standard English necessarily, although it provides linguistic knowledge that is useful for learning a second dialect. Language awareness curricula address the following goals:

- Scientific: Students discover the rule-governed nature of English dialects by examining sets of phonological and syntactic data, developing hypotheses, and testing them against more data. They also gather and analyze data in their own speech communities.

- Sociohistorical: Students learn about historical and social bases for dialect development with particular focus on the dialect of their community.

- Humanistic: Students confront the social attitudes surrounding language variation through a variety of video and audio exercises involving language differences [Adger & Christian 2007: 251].

To Adger's point of view, distinguishing standard English speakers on the one hand and vernacular speakers on the other considerably simplifies the sociolinguistic facts. Most students have at least been exposed to more than one dialect, and many have a linguistic repertoire that includes a range of variable features of one language.

Different arguments have been forwarded for the use of the language varieties in education. Those in favour of the standards variety argued that its use helps to keep the unity of a nation, enables students to have adequate educational resources and provides different social and professional benefits to the learners [Yiakoumetti 2007: 59].

On the other hand, Papapavlou and Pavlos [2007: 22] claimed that the use of the non-standard variations in education facilitates the elevation of the status of the variations in a society and prevents their possible extinction. The use of the non-standard variety is also argued to provide educational advantages to learners as the variety is intimate to the student. In addition, students from different schools speaking the varieties spoken in their locality. In such cases, dialects, like languages, are considered as heritage of peoples and instruments for expression of cultures as well as markers of self-image and group identity. For this reason, it is argued that students need to be educated through their own variety. However, the social evaluation of and belief about language varieties has been affecting the selection of the language varieties for instructional purposes [Tegegne 2015: 165].

Speaking about bilingualism and diglossia in the European students' society, we can highlight that bilingual students have a dual linguistic competence. This, however, is not always equally precise, i.e. it is more complex and comprehensive in the case of the first language than in the other one. Bilingual students' technical knowledge and qualifications are often incomplete in terms of language standard and technical languages. Namely,

linguistic competence is simply necessary but not sufficient to communicate professionally and accurately. To our mind, bilingual students may be at outstanding levels of writing, reading and speaking competences with regard to both languages, but this is still not sufficient for the accurate usage of the language in different spheres. Almost every third student chose two languages to be used on the radio and television, as well as non-verbal forms of communication. This tendency is observed through Europe, which suggests that the language selection can be corrected through the state policy.

Thus, we came to the conclusion that bilingualism and diglossia in Europe imply and ensure unlimited advantages for students in addition to the threats inherent in communication. The ability of choosing any particular language in a particular communication situation and to identify causes of language acquisition of non-state language should be an important position of every student.

References

- Adger & Christian (2007)** – Adger, C. and Christian, D. (2007). Sociolinguistic variation and education. In Bayley, R. and Lucas, C.(Eds). Sociolinguistic variation: Theories, methods, and applications, 237-253. Retrieved in August 2018 from: www.Cambridge.Org/9780521871273;
- Παπαβου & Pavlos (2007)** – Παπαβου, Α. and Pavlos, P. (2007). Sociolinguistics and pedagogical dimensions of dialect in education. Newcastle: Cambridge Scholars Publishing, 14-33;
- Reaser & Adger (2008)** – Reaser, J. and Adger, C. (2008). Vernacular language varieties in educational settings: Research and development. In Spolisky, B. and Hult, M.(Eds). The handbook of educational linguistics. Malden: Blackwell Publishing Ltd, 161-173;
- Tegegne (2015)** – Tegegne, W. (2015). The Use of Dialects in Education and Its Impacts on Students' Learning and Achievements. Education Journal. Vol. 4. No. 5, 263-269;
- Yiakoumetti (2007)** – Yiakoumetti, A. (2007). Choice of classroom language in bi-dialectal communities: To include or to exclude the dialect? Cambridge Journal of Education. 37(1), 51-66;
- Венєвцева (2015)** – Венєвцева Є.В. Особливості білінгвального спілкування студентів вищих педагогічних навчальних закладів [Venєvtseva, E. (2015). Peculiarities of the bilingual communication typical of the students who get their higher education at pedagogical institutions]. Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology, III (24), Issue: 48, 30-33. Retrieved in August 2018 from: www.seanewdim.co;
- Панасюк (2013)** – Панасюк Л.В. Диглосія: до аналізу категорії білінгвізму [Panasiuk, L. (2013). Definition of bilingualism: diglossia]. Retrieved in August 2018 from: – URL: http://elibrary.kubg.edu.ua/2099/1/Panasyk_Duglisia_do%20analizu%20kategorij.pdf;

Хабибуліна (2011) – Хабибуліна З.З. Анализ понятия «билингвальная коммуникация» в психолого-педагогической литературе и ее роль в европейской системе высшего образования / З. З. Хабибуліна // Молодой ученый. – 2011. – № 6. Т. 2. – С. 165-168 [**Habibulina, Z.** (2011). The Analysis of Bilingual Communication in Psychological and Pedagogical Literature, Its Role in the European System of Higher Education / Z.Z. Habibulina // The young scientist. № 6. Vol. 2, 165-168].

Биндас О.М. Диглосія та білінгвізм у європейському студентському суспільстві.

У статті висвітлюється характер двомовності та диглосії, так як вони існують в Європі в сучасному студентському суспільстві внаслідок варіації мови. Проблема двомовності та диглосії серед студентів по всій Європі, окреслена в роботі, допоможе нам зрозуміти використання мовних варіацій в освіті. Стаття може також проінформувати вчителів та інших зацікавлених органів про наслідки використання мовних варіацій у навчанні та досягнень студентів. Дана стаття є значущою, оскільки вона може допомогти нам приймати обґрунтовані рішення щодо використання та впливу варіацій мов, які призводять до двомовності та диглосії у сфері освіти. Автор стверджує, що в деяких випадках білінгвізм (по відношенню до цілої спільноти) та диглосія є взаємозамінними термінами. Однак у більшості випадків незважаючи на те, що особа двомовна, суспільство все рівно може зазнати диглосії. Також зазначається, що двомовні студенти мають подвійну лінгвістичну компетентність. Проте цей факт не завжди однаково точний, тобто є більш складним і всебічним у випадку першої мови, ніж у випадку другої. Двомовність та диглосія в Європі передбачають і надають студентам безмежні переваги. Можливість вибору будь-якої конкретної мови в конкретній ситуації спілкування та визначення причин оволодіння недержавною мовою має бути важливою позицією кожного студента.

Ключові слова: двомовність, диглосія, варіація мови, вищий навчальний заклад, студенти, Європа.

Биндас Е.Н. Диглосия и билингвизм в европейском студенческом обществе.

В статье подчеркивается характер двуязычия и диглосии, так как они существуют сегодня в Европе в обществе студентов в результате изменения языка. Проблема двуязычия и диглосии среди студентов по всей Европе, описанная в статье, поможет нам понять, как использовать языковые вариации в образовании. Данная работа также может проинформировать преподавателей и другие заинтересованные органы о воздействии использования языковых вариаций на обучение и достижения студентов. Также статья важна тем, что может помочь нам принять обоснованное решение об использовании и воздействии

вариаций языка, которые приводят к двуязычию и диглоссии в образовании. Автор утверждает, что в некоторых случаях двуязычие (в отношении целого сообщества) и диглоссия – взаимозаменяемые термины. Однако в большинстве случаев человек двуязычный, а общество может испытывать диглоссию. Также отмечается, что двуязычные студенты обладают двойной лингвистической компетенцией. Этот факт, однако, не всегда одинаково точный, т.е. является более сложным и всеобъемлющим в случае первого языка, нежели второго. Двуязычие и диглоссия в Европе подразумевают и обеспечивают неограниченные преимущества для студентов. Способность выбирать какой-либо конкретный язык в конкретной ситуации общения и определять причины овладения негосударственным языком должна быть важной позицией каждого студента.

Ключевые слова: двуязычие, диглоссия, языковые вариации, высшее учебное заведение, студенты, Европа.

Byndas O.M. Diglossia and Bilingualism in the European Students' Society.

The article highlights the nature of bilingualism and diglossia as they exist in Europe in the students' society today as a result of language variation. The problem of bilingualism and diglossia among students within Europe, depicted in the paper, will help us to understand the use of language variations in education. It could also inform teachers and other concerned bodies about the impacts of using language variations on the students' learning and achievements. Still the article is significant in that it can help us to take informed decision on the use and impacts of language variations which result in bilingualism and diglossia in education. The author claims that, in some cases, bilingualism (in reference to a whole community) and diglossia are interchangeable terms. However, in most cases, an individual will be bilingual, while a community may experience diglossia. It is also stated that bilingual students have a dual linguistic competence. This, however, is not always equally precise, i.e. it is more complex and comprehensive in the case of the first language than in the other one. Bilingualism and diglossia in Europe imply and ensure unlimited advantages for students. The ability of choosing any particular language in a particular communication situation and to identify causes of language acquisition of non-state language should be an important position of every student.

Keywords: bilingualism, diglossia, language variation, higher educational establishment, students, Europe.

Стаття надійшла до редакції 29.08.2018 р.

Стаття прийнята до друку 30.08.2018 р.

Рецензент – д. пед. н., проф. Шехавцова С.О.

УДК 821.111(73)-31.09Е.Гілберт

Моїсєва Г.О.

**АМЕРИКАНСЬКА НАЦІОНАЛЬНА МЕНТАЛЬНІСТЬ КРИЗЬ
ПРИЗМУ САМОРЕФЛЕКСІЇ У РОМАНІ Е. ГІЛБЕРТ „ІСТИ,
МОЛИТИСЯ, КОХАТИ“**

На сьогоднішній день знання особливостей національної ментальності є дуже важливим фактором здійснення міжкультурної комунікації. Зважаючи на події, які розгортаються у світі – відбувається активна модернізація та глобалізація світу, де успішна взаємодія з представниками іноземних культур відіграє важливу роль у встановленні та підтриманні економічних та соціальних відносин – необхідно правильно визначити та інтерпретувати ментальні особливості кожного народу.

Америка є визначальною фігурою у політичному, економічному та соціокультурному просторі. Традиції та цінності, які склалися на американському континенті є продуктом експорту, а для багатьох людей Сполучені Штати залишаються „країною відкритих можливостей“ та, відповідно, привабливим міграційним напрямком.

Актуальність роботи полягає у дослідженні американської ментальності через репрезентації характерних рис американської нації, які відображають їхні уявлення про навколишній світ, своє місце у ньому за умов розвитку міжкультурної комунікації та прогресуючої глобалізації.

Мета статті полягає у визначенні рис характеру персонажів роману Е.Гілберт „Істи, молитися, кохати“ – носіїв американської національної ментальності.

Як відомо, людей, які вирости в певному культурному середовищі, поєднують ті чи інші цінності, які закладалися в основу формування цього середовища. Цінності займають особливе значення у складі культури та менталітету нації, а також мають значний вплив на формування етноспецифічних рис нації. Вони передають суб'єктно-об'єктні відносини, які фіксуються у людській свідомості; приймають виразні форми у різних культурах, зберігаються протягом часу, проте водночас вони не є випадковим продуктом конфліктних бажань людини [Трепакова 2004].

Американська система цінностей складається із загальнолюдських та загально американських компонентів, які водночас створюють систему та ієрархію. Особливістю американської культури є поєднання в одне ціле культур різних етнічних груп (melting pot) [Яковлева, 2009]. Мультикультуралізм є результатом вливання до культури США цінностей та систем поглядів представників різних культур багатьох країн світу. Він ґрунтується на принципі рівності та виконує функцію переконання і соціальної практики. Тим не менше, в основі

американської системи цінностей лежить низка певних рис [Яковлева, 2009].

Багато цікавих спостережень та висновків щодо американської системи цінностей було відзначено такими дослідниками як В. Драбовська, А. Трепакова, К. Яковлева, А. Ліпкін, Р. Мертон, О. Туганова, Р. Девайн та ін.

Отже, базовими ціннісними орієнтаціями американців (узагальнено) були виділені: 1) індивідуалізм 2) свобода 3) успіх 4) активність 5) раціоналізм та прагматизм 6) самовдосконалення 7) цілеспрямованість 8) релігійність 9) орієнтація на суспільну думку 10) наполеглива праця 11) матеріальні цінності 12) час 13) соціальні відносини 14) рівність 15) патріотизм 16) мобільність.

Та повний перелік американських цінностей значно більший. Думка більшості дослідників збігається у тому, що індивідуалізм є центральним організуючим принципом міжособистісних відносин. З цього виходить, що до головних цінностей індивідуалістичної культури належать: свобода у діях, самодостатність, самостійність у судженнях, влада над оточенням, незалежність.

Головним персонажем роману та оповідачем виступає американка Елізабет Гілберт. Роман є автобіографічним, що має особливу цінність при встановленні характерних національних рис американців, оскільки вся інформація, окрім властивій художньому твору художньої вигадки, передається очима американця та через призму американського світосприйняття.

Отже, головна героїня роману, американка Елізабет Гілберт, відважується на сміливий крок: на тридцятому році життя вона пориває майже з усім, що мала у своєму житті та вирушає у подорож трьома країнами світу з метою віднайти себе. Проаналізувавши своє життя, вона дійшла висновку, що не задоволена тим, хто вона є, тим, що вона має, тим, які перспективи в майбутньому її очікують.

У порівнянні із життям сестри головної героїні, можна відзначити, що її життя у віці 34 років не відповідає загальноприйнятним у американському суспільстві критеріям „нормальності“: вона розлучена, не має дітей, будинку... Вона намагається знайти виправдання своєму існуванню. У відмові Ліз від американських стандартів „успішного життя“ ми вбачаємо вияв ІНДИВІДУАЛІЗМУ, але такого його прояву, який піддається осуду цим же суспільством:

I don't want to be married anymore. I don't want to live in this big house. I don't want to have a baby. But I was supposed to want to have a baby. I was thirty-one years old [Gilbert, 2006].

What a catastrophe. How could I be such a criminal jerk as to proceed this deep into a marriage, only to leave it? We'd only just bought this house a year ago. Hadn't I wanted this nice house? Hadn't I loved it? So why was I haunting its halls every night now, howling like Medea? Wasn't I proud of all we'd accumulated – the prestigious home in the Hudson Valley, the apartment

in Manhattan, the eight phone lines, the friends and the picnics and the parties, the weekends spent roaming the aisles of some box-shaped superstore of our choice, buying ever more appliances on credit? I had actively participated in every moment of the creation of this life-so why did I feel like none of it resembled me? Why did I feel so overwhelmed with duty, tired of being the primary breadwinner and the housekeeper and the social coordinator and the dog-walker and the wife and the soon-to-be mother, and – somewhere in my stolen moments – a writer...? [Gilbert, 2006].

...To create a family with a spouse is one of the most fundamental ways a person can find continuity and meaning in American (or any) society [Gilbert, 2006].

Anyway, I bring all this up only to admit that – in comparison to my sister's existence, to her home and to her good marriage and to her children – I'm looking pretty unstable these days. I don't even have an address, and that's kind of a crime against normality at this ripe old age of thirty-four [Gilbert, 2006].

Головною метою під час розлучення для Ліз було отримання СВОБОДИ. Вона виявляється у наявності ОСОБИСТОГО ПРОСТОРУ та СВОБОДИ ОСОБИСТОГО ВИБОРУ:

To begin with, things started to look up somewhat when I moved out of David's place in early 2002 and found an apartment of my own for the first time in my life. I couldn't afford it, since I was still paying for that big house in the suburbs which nobody was living in anymore and which my husband was forbidding me to sell, and I was still trying to stay on top of all my legal and counseling fees... but it was vital to my survival to have a One Bedroom of my own [Gilbert, 2006].

These weeks of spontaneous travel are such a glorious twirl of time, some of the loosest days of my life, running to the train station and buying tickets left and right, finally beginning to flex my freedom for real because it has finally sunk in that I can go wherever I want [Gilbert, 2006].

У своїй професії і в суспільному житті Ліз виявляє такі якості як ДОПИТЛИВІСТЬ, ЖАГА до НОВИХ ВІДКРИТТІВ та ЗНАНЬ; проявляє себе як АКТИВНА та ЕНЕРГІЙНА особистість:

Still, despite all this, traveling is the great true love of my life... [Gilbert, 2006].

I found it in the library, of course, bookworm that I am [Gilbert, 2006].

Oh, how I want Italian to open itself up to me! This feeling reminded me of when I was four years old and couldn't read yet, but was dying to learn...I haven't felt so starved for comprehension since then [Gilbert, 2006].

Проблему розлучення Ліз сподівалася вирішити швидко та РАЦІОНАЛЬНО. Проте її чоловік відмовився вирішити це питання ПРАКТИЧНИМ шляхом:

It was my most sincere belief when I left my husband that we could settle our practical affairs in a few hours with a calculator, some common sense and a bit of goodwill toward the person we'd once loved.

Ліз виховувалася за протестантськими принципами. Її батьки прищеплювали їй такі якості як ПРАЦЬОВИТІСТЬ, СТІЙКІСТЬ, ВИТРИВАЛІСТЬ, САМОДИСЦИПЛІНА, ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ та СТРИМАНІСТЬ:

My own parents have a small farm, and my sister and I grew up working. We were taught to be dependable, responsible, the top of our classes at school, the most organized and efficient babysitters in town, the very miniature models of our hardworking farmer/nurse of a mother, a pair of junior Swiss Army knives, born to multitask [Gilbert, 2006].

Вияв РЕЛІГІЙНОСТІ ми вбачаємо у зверненні героїні до Бога з проханням допомогти з її розлученням:

“Hello, God. How are you? I'm Liz. It's nice to meet you»...I pulled myself together enough to go on: "I am not an expert at praying, as you know. But can you please help me? I am in desperate need of help. I don't know what to do. I need an answer. Please tell me what to do. Please tell me what to do. Please tell me what to do ...” [Gilbert, 2006].

Ми проаналізували складові уявлень американців про щасливе життя та дійшли висновку, що УСПІХ за американськими мірками виглядає так: успішна кар'єра, чоловік та дитина, великий будинок, гарна сукня...

Any number of the other guests could have felt great envy for this beautiful woman with her healthy new baby, for her successful artistic career, for her marriage to a nice man, for her lovely apartment, for her cocktail dress...This woman herself probably looks back on that evening – if she ever thinks of it at all – as one tiring but totally worth – it night in her overall satisfying life of motherhood and marriage and career [Gilbert, 2006].

Чоловік героїні звинувачував її у зруйнуванні їхнього шлюбу. Ми припускаємо, що оскільки він почував образу, він хотів їй помститися. Для цього при розлученні він зажадав отримати від колишньої дружини всі МАТЕРІАЛЬНІ ЦІННОСТІ, які важать для американців дуже багато:

Yes, he wanted cash and the house and the lease on the Manhattan apartment-everything I'd been offering the whole while. But he was also asking for things I'd never even considered (a stake in the royalties of books I'd written during the marriage, a cut of possible future movie rights to my work, a share of my retirement accounts, etc.) and here I had to voice my protest at last [Gilbert, 2006].

ЧАС для американців є дуже важливим. Вони розглядають своє життя в постійному русі, невпинній діяльності, вони спішать жити, щоб встигнути зробити якомога більше:

Later, over the years, my hypersensitive awareness of time's speed led me to push myself to experience life at a maximum pace. If I were going to have such a short visit on earth, I had to do everything possible to experience it now. Hence all the traveling, all the romances, all the ambition, all the pasta [Gilbert, 2006].

Американці характеризуються ВІДКРИТІСТЮ та КОМУНІКАБЕЛЬНІСТЮ. Ліз дуже швидко заводить нові знайомства та називає всіх нових знайомих «друзями». Ми розуміємо це як більш поверхнєве спілкування, яке в залежності від обставин підтримується взаємовигідною допомогою:

But my one mighty travel talent is that I can make friends with anybody. I can make friends with the dead [Gilbert, 2006].

If there isn't anyone else around to talk to, I could probably make friends with a four-foot-tall pile of Sheetrock... Mostly, you meet your friends when traveling by accident, like by sitting next to them on a train, or in a restaurant, or in a holding cell. But these are chance encounters, and you should never rely entirely on chance [Gilbert, 2006].

Часовий простір роману охоплює трагедію, що сталася у Сполучених Штатах 11. 09. 2001 р. Це спричинило хвилю ПАТРІОТИЗМУ по всій країні:

Two mornings later I woke up after a troubled night's sleep to find that hijacked airplanes were crashing into the two tallest buildings of my city, as everything invincible that had once stood together now became a smoldering avalanche of ruin...During that week, when everyone in New York City dropped animosity in deference to the larger tragedy at hand, I still did not go back to my husband [Gilbert, 2006].

ОРІЄНТОВАНИСТЬ НА СУСПІЛЬНУ ДУМКУ має велике значення для американців. Тож коли Ліз відмовилася від суспільних критеріїв „нормального“ життя, вона постійно почувала провину за те, що не виправдала суспільні очікування:

He asks (though we've been through this line of questioning hundreds of times already) why I can't keep a relationship going, why I ruined my marriage, why I messed things up with David, why I messed things up with every man I've ever been with. He asks me where I was the night I turned thirty, and why things have gone so sour since then. He asks why I can't get my act together, and why I'm not at home living in a nice house and raising nice children like any respectable woman my age should be. He asks why, exactly, I think I deserve a vacation in Rome when I've made such a rubble of my life. He asks me why I think that running away to Italy like a college kid will make me happy. He asks where I think I'll end up in my old age, if I keep living this way [Gilbert, 2006].

Отже, крізь призму саморефлексії американці вбачають себе незалежними, потенційно успішними індивідуальностями. Вони вірять, що у їхній країні кожен може досягти успіху та матеріального статку, кожен має рівні права. Засобом досягнення успіху вони вважають наполегливу працю у поєднанні з такими якостями як: активність, амбіційність, відповідальність, мобільність, відкритість, енергійність. Вони дуже цінують час та надають перевагу практичному та раціональному вирішенню питань; наслідують правила протестантського

виховання (сила, самовдосконалення, стійкість, наполегливість) та шанують свою країну.

Для обраної теми перспективним вважаємо дослідження засобів вираження ментальних рис американського народу у творах інших американських письменників. Доцільним було б також провести спостереження за творами іншомовних авторів з метою виявити особливості відображеної у них американської ментальності.

Література

- Липкин 2014** – Липкин А. И. Субцивилизационная специфика США. 1. Американский индивидуализм / А. И. Липкин // Культура и искусство. – 2014. – №6. – С. 618 – 633.
- Маслова 2001** – Маслова В. А. Лингвокультурология / Валентина Авраамовна Маслова. – М. : Академия, 2001. – 183 с.
- Трепакова 2004** – Трепакова А. В. Исторические предпосылки формирования американских ценностей / А. В. Трепакова // Вестник Московского университета : Сер. 19 : Лингвистика и межкультурная коммуникация. – 07 / 2004. – № 3. – С. 62 – 68.
- Яковлева 2009** – Яковлева А. В. Американский образ жизни и американские ценности / А. В. Яковлева // Вестник Костромского государственного университета им. Н. А. Некрасова. – 2009. – № 4. – С. 264 – 269.
- Gilbert 2006** – Gilbert E. Eat Pray Love : One Woman's Search for Everything Across Italy, India, and Indonesia / Elisabeth Gilbert. – New York : Penguin Group, 2006. – 375 p.
- Urevich 2000** – Urevich, E. Explaining America and American Values / E. Urevich. – USA : Foreign Service Institute U.S. Department of State, 2000. – 102 p.

Моїсєєва Г.О. Американська національна ментальність крізь призму саморефлексії у романі Е. Гілберт „Їсти, молитися, кохати“.

Стаття присвячена дослідженню американської національної ментальності через саморефлексію у романі американської письменниці Е. Гілберт „Їсти, молитися, кохати“. Америка уособлює собою „новий світ“, „країну необмежених можливостей“, привабливе місце для іммігрантів з усього світу, що становить найбільший інтерес для дослідження, представленого у даній роботі. У результаті поєднання культурних особливостей різних етнічних груп з багатьох країн світу відбулося становлення національної американської ментальності як унікального мультикультуралістичного явища.

На основі проведеного дослідження автором було виявлено та проаналізовано в тексті роману відмітні риси характеру носіїв американської національної ментальності крізь призму саморефлексії як маркерів ціннісних орієнтацій американського світосприйняття. Встановлено, що серед них ключову позицію займають: індивідуалізм,

який, однак, все ж зазнає значного впливу суспільної думки та може виявлятися в доволі суперечливих позиціях; свобода та незалежність, зокрема свобода особистого вибору; спрямованість американського суспільства на досягнення індивідуального успіху майже в усіх сферах життя.

Ключові слова: американська національна ментальність, саморефлексія, мультикультуралізм, цінності, індивідуалізм.

Моисеева А.А. Американская национальная ментальность сквозь призму саморефлексии в романе Э. Гилберт „Есть, молиться, любить“.

Статья посвящена исследованию американской национальной ментальности посредством саморефлексии в романе американской писательницы Э. Гилберт „Есть, молиться, любить“. Америка олицетворяет собой „новый мир“, „страну неограниченных возможностей“, привлекательное место для иммигрантов со всего мира, что представляет наибольший интерес для исследования, представленного в данной работе. В результате объединения культурных особенностей разных этнических групп из различных стран мира произошло становление национальной американской ментальности как уникального мультикультуралистического явления.

На основе проведенного исследования автором было выделено и проанализировано в тексте романа отличительные черты характера носителей американской национальной ментальности сквозь призму саморефлексии как маркеров ценностных ориентаций американского мировосприятия. Установлено, что среди них ключевую позицию занимают: индивидуализм, на который все же оказывает существенное влияние общественное мнение и который может выражаться в довольно противоречивых позициях; свобода и независимость, в частности свобода личного выбора; направленность американского общества на достижение индивидуального успеха почти во всех сферах жизни.

Ключевые слова: американская национальная ментальность, саморефлексия, мультикультуралізм, ценности, индивидуализм.

Moisieieva H.O. American national mentality through the prism of self-reflectiveness in the novel of E. Gilbert „Eat, pray, love“.

The article is devoted to the study of American national mentality through self-reflectiveness in the novel of E. Gilbert „Eat, pray, love“. America personifies “the New World”, “the land of unlimited opportunities”, attractive place to immigrants from all over the world, which is the most interest to the presented study. The formation of American national mentality as a unique multicultural phenomenon has occurred as a result of integration of different ethnic group from many countries of the world.

Distinctive character traits of the American national mentality’s bearers through the prism of self-reflectiveness as the markers of the American world-

view value orientations have been singled out and analysed in the novel in terms of the undertaken study. Among them the key position is occupied by: individualism, which is considerably influenced by public opinion and can be expressed rather inconsistently; freedom and independence, the freedom of individual choice particularly; American society's inclination for individual success achievement in nearly every area of life. The list of most esteemed American values contains also diligence since hard work is considered to be the main means of achieving success and value of time. Hence the expression „time is money“ in American society gets literal meaning and represents restless moving of American lifestyle.

Key words: American national mentality, self-reflectiveness, multiculturalism, values, individualism.

Стаття надійшла до редакції 29.08.2018 р.

Стаття прийнята до друку 30.08.2018 р.

Рецензент – к. пед. н., доц. Кокнова Т.А.

УДК 316.77+314.7

І.Суріна, К.Гайсанов

РОЛЬ ЕТНІЧНИХ ЦІННОСТЕЙ В МІЖКУЛЬТУРНІЙ ВЗАЄМОДІЇ

Сучасні політичні і соціальні процеси, відкриття кордонів Європейського Союзу обумовлює розширення прямих контактів між індивідами різних країн і культур, соціальними групами, а також великі міграційні процеси свідчать про розширення процесів глобалізації, в тому числі і в сфері культури.

Ф.Тенбрук стверджує, що „культура є громадським фактом, оскільки вона є репрезентативною культурою, тобто виробляє ідеї, значення і цінності, які дієві в силу їх фактичного визнання. Вона охоплює усі вірування, уявлення, світогляду, ідеї та ідеології, які впливають на соціальну поведінку, оскільки вони або активно поділяються людьми, або користуються пасивним визнанням” [Tenbruck 1990: 29], або заперечується. У цьому сенсі культура не пасивна, а усі процесиб які протікають в суспільстві залежать від культури, від культурної традиції.

Отже, метою означеної статті є розкриття ролі і значення етнічних цінностей у процесі міжкультурної взаємодії і в системі міжетнічних відносин в умовах полікультурного середовища.

Кардинальні зміни в усіх сферах життя сучасного європейського суспільства зачіпають і етнічні спільності. Сутність етнічних процесів, нерівномірний розвиток етносів, специфіка етнічної культури виробляє в нинішніх соціальних умовах особливе ставлення до інших етнічних груп.

Етнічна спільність є не механічним збором індивідів по критерію етнічної приналежності, а специфічним у своєму роді цілісним біосоціокультурним організмом, що є в той же час суб'єктом діяльності і взаємодії. Кожна етнічна спільність відповідно до своїх можливостей прагне або протистояти деструктивним діям, або шукає форми адаптації, здатні ослабити цю дію.

Кожда етнічна спільність має велике значення в процесі міжкультурної взаємодії, основою якої є міжкультурна комунікація. При тому зазначимо, що міжкультурна комунікація - це соціальний феномен, сутність якого полягає у конструктивній чи деструктивній взаємодії між представниками різних культур (національних та етнічних), котра обумовлена є просторово-часовим фактором та процесами глобалізації.

Варто теж підкреслити, що процеси світової глобалізації, і перш за все європейська інтеграція, призвели до змін у функціонуванні сучасного суспільства. Особливо сильно ці зміни вплинули на європейські країни, визначаючи їх існування в умовах соціальної нестабільності та дезорганізації. Ця ситуація означає, що більшість європейських країн вже кілька років дотикає „нова хвиля” міграції.

У Західній Європі, а особливо в країнах Великобританії, Голландії і в Скандинавських країнах, з певного моменту говорять про етнічні групи, під якими розуміють виключно імміграційне населення або населення, що має походження емігрантське [Želazny 2006: 80]. Це показує, що події останніх п'яти-десяти років свідчать про те, що сучасні європейські суспільства все більш стають багатонаціональними, завдяки величезних масштабів міграції.

У сучасному світі міграційні процеси стають характерними рисами існування держав, вони є неодмінним елементом процесу глобалізації, завдяки якому вони досягають великого масштабу. За даними Організації Об'єднаних Націй у 2015 році кількість мігрантів у світі досягло 243 млн (понад 3% населення) і збільшилася у порівнянні з 2010 роком на 22 млн. Для порівняння - в 1990 році кількість емігрантів складала 152 млн., що становило 2,9% населення. Слід також зазначити, що в 1950-2015 роках основні напрямки прийому мігрантів (зони імміграції) були країни Європи, Північної Америки та Океанії, в той час як Африка, Азія, Латинська Америка та країни Карибського басейну були відправниками мігрантів (зони еміграції). З 2000 до 2015 року середньорічна чиста міграція до Європи, Північної Америки та Океанії становила в середньому 2,8 мільйона чоловік на рік. У той же час, якщо якщо подивитися на масштаб світової міграції відносно країн так званого високого доходу (країн з високим рівнем економічного розвитку), було виявлено, що привабливість цих країн є ще більш помітною. Таким чином, у період з 2000 по 2015 рік 4,1 мільйона мігрантів з країн з низьким та середнім рівнем економічного розвитку щороку мігрували в країни, що належать до імміграційної зони. У майбутньому прогнозується зростання населення в країнах з високим рівнем доходів

(82 відсотки зростання чисельності населення) у зв'язку з імміграцією [World Population Prospects The 2015: 6]. Середній вік мігранта у глобальному масштабі становить 39 років. У 2013 році 33,1 відсотка глобального населення мігрантів - це люди віком від 15 до 34 років. Цей показник був ще вище для країн, що розвиваються (37,9%, United Nations 2013). У деяких регіонах світу, що належать до сфери імміграції, наприклад, у Латинській Америці і Карибському басейні, населення мігрантів "омолоджується" [World Population Prospects The 2015: 6].

Міграційні процеси як у світовому, так і в європейському масштабі впливають на всі сфери людської діяльності, обумовлюють розвиток суспільства, створюють багатокультурні суспільства та впливають на омолодження або старіння населення. Як підкреслює С. Курек, „міграції стануть додатковим фактором, які буде стимулювати або гальмувати прогрес старіння населення та диференціювати його на регіональному рівні” [Kurek 2006: 394-398]. Отже, саме міграційні процеси підвищують значимість етнічних спільнот в сучасному світі.

З.В.Сікевіч стверджує, що „в сучасному суспільстві значимість етнічного чинника не тільки не знижується, але навіть, як це і не парадоксально, зростає. Хоча саме культурні кордони, як в області матеріальної (житло, їжа, одяг і т.п.), так і духовної культури (свята, обряди, звичаї), на наших очах "розмиваються" і для їх збереження потрібні чималі зусилля інтелектуальних еліт. Етнічний фактор сьогодні, маючи глибинну, не до кінця усвідомлену, суспільну та психологічну мотивацію, "успішно" ідеологізується, перетворюючись в один з дієвих знарядь політичного антиглобалізму” [Сікевич 2011: 45-46].

У зв'язку з цим, все більшої значущості набувають міжнаціональні взаємодії та пов'язані з ними проблеми. Невирішені такого роду проблеми ведуть до посилення впливу етнічних цінностей, стереотипів і упереджень як в мисленні, так і в поведінці. Міжетнічні процеси можна розглядати і як багатоаспектний фон міжетнічної напруженості, навіть конфліктний, і як спосіб мобілізації внутрішніх ресурсів етносу для захисту своїх інтересів, і як результат активізації його захисних, та передусім соціальних, механізмів [Суріна, Гайсанов 1998: 9].

Специфіка ж міжетнічних відносин полягає в їх змістовної (когнітивної) основі, що складається з трьох компонентів:

- 1) структура і зміст міжетнічних комунікацій;
- 2) особливості етнічної культури;
- 3) подієва хроніка відносин між народами [Солдатова 1991: 178-197].

Ці об'єктивовані компоненти життєдіяльності етносів знаходять своє існування в наступному: у формі уявлень, переконань, установок, що виражають ставлення до існуючої практики міжетнічних відносин; у вигляді соціальних етнокультурних особливостей, поведінкових моделей, що мають важливе значення в ситуаціях міжетнічного спілкування і визначають міжетнічну сумісність; в формі частини історичної пам'яті

етносу, яка включає оціночне значення історичних подій в системі міжетнічних відносин.

У всіх формах особливе значення мають образи власної та інших соціальних етнічних груп (стереотипи, упередження, забобони), при формуванні яких в єдиній „точці” переломлюються політичні, культурні і соціальні зміни. Ці форми знаходять своє відображення в етнічній самосвідомості і виражаються за допомогою етнічних цінностей, особливо в умовах полікультурного суспільства.

Викликає науковий інтерес одна з проблем - роль етнічних цінностей в міжкультурній взаємодії різних соціальних спільнот в умовах полікультурного суспільства.

Відзначимо, що в полікультурному середовищі особливо серед молоді „національне” в процесі контактів і взаємодій індивідів з різною етнічною приналежністю приймає форму специфічної етнічної взаємодії. Такий вид зв'язку, найчастіше, відбивається у вигляді протиставлення „свої” і „чужі” в процесі етнічної ідентифікації, що певною мірою є індикатором для визначення етнічної приналежності. В такому протиставленні особливо важливу роль має система цінностей того чи іншого етносу, а також прийняття цінностей однією етнічної спільноти іншими [Гайсанов 2010: 48-53].

Як відомо, формування цінностей відбувається в ході спільної діяльності людей в певний історичний період. Цінність, що сформувалася в суспільстві, по відношенню до особистості виступає як норма [Калиева 2009: 170]. А.Ю. Шардже вважає, що існування етнічних цінностей об'єктивно, так як впливає з об'єктивної реальності етносів [Шадже 2005: 54].

Етнічні цінності є складовою системи соціальних цінностей. Будучи елементом культури того чи іншого народу, вони відображають життя нації, взаємозв'язку з її потребами, інтересами і мають економічні, культурологічні та соціальні змістовні компоненти. Крім того, вони служать інтегруючим елементом національної самосвідомості, визначають ставлення індивіда, групи до минулого, сьогодення, майбутнього своєї нації, а також значно впливають на формування інших цінностей. Важливою особливістю є і те, що етнічні цінності обумовлюють актуалізацію одних цінностей по відношенню до інших в системі цінностей і тим самим виступають фактором, що визначає спосіб, манеру, спрямованість поведінки як індивіда, так і групи. Саме тому індивід або етнічна група завжди прагнуть затвердити свої національні цінності [Surina, Gajsanow 2006: 129].

Результати ряду наукових досліджень показують, що в сучасних умовах розвитку великих міст і мегаполісів спостерігаються зміни міжетнічної взаємодії, зсув в ієрархії базових етнічних цінностей різних груп під впливом полікультурного середовища. Це відбувається в період адаптаційного процесу до іноетнічного або полікультурного середовища і визначається ступенем залучення до культури іншого етносу. При

цьому структура етнічних цінностей, властива конкретно узятій етнічній групі, залежить від ступеня переваги їх в раціональній свідомості або їх емоційного сприйняття, а також від особливостей способу життя, поведінки і від рівня усвідомлення локальності своєї етнічної спільноти на даній території. Крім того, міжетнічні відносини в поліетнічному середовищі корелюють із значущістю етнодиференціюючих ознак, що лежать в основі національних особливостей певних груп та протиставлення „ми - вони”.

Вважається, що в сучасному молодіжному середовищі саме студентство найбільш соціально мобільно і його можна віднести до однієї з найширшої поліетнічної спільноти. Разом з тим, нестабільність й суперечливість розвитку полікультурного суспільства призводять до того, що етнодиференційні відмінності в студентському середовищі набувають статусний характер. Тут має місце досить чітка ієрархія неформальних етнічних груп з відносинами верховенства і підпорядкованості. При цьому особисті якості мають малу вагу у порівнянні з національною приналежністю [Сурина, Гайсанов 1998: 47].

Характерною рисою будь-якої етнічної спільноти є збереження спадковості культури свого етносу. Одним з показників збереження національної культури різних етносів виступає система цінностей. Вона виражається у вигляді етнокультурних особливостей, поведінкових моделей, що мають важливе значення в ситуаціях міжетнічного спілкування та визначають міжетнічну сумісність, перш за все в іноетнічному середовищі.

Крім того, як показує соціальна практика, система цінностей молоді, що належать до певної етнічної спільноти, є основою формування соціального типу особистості молодої людини, що особливо важливо в теперішніх умовах розвитку міжнаціональних відносин. Тому уявлення про те, яка система цінностей молоді, що належить до конкретної етнічної спільноти, дасть можливість регулювати їх соціальну поведінку, ставлення один до одного, насамперед у полікультурному суспільстві.

Цим і визначається особливе значення етнічних цінностей. Крім того, як можна помітити з вищевикладеного, вони є специфічною характерною рисою кожної конкретно взятої етнічної спільноти і є фактором міжетнічної взаємодії в полікультурному середовищі. Однак в ряді наукових праць відзначається, що етнічна взаємодія в поліетнічному (особливо - в іноетнічному) середовищі будується, як правило, на основі стереотипів у мисленні і поведінці.

В процесі міжетнічної взаємодії велику роль відіграє етнічна ідентичність. Взаємодія факторів соціально-культурного та особистого порядку в етнічній ідентичності відображено в дослідженні М.Заваллоні [Zavallony 1983]. Вона висуває теоретичне положення про трансформацію загальних групових цілей в більш приватні та особисті цілі людської свідомості. Зворотна дія на загальні інтереси йде в досить

більш загальному вигляді через особисті цілі й трансформуються через особистісні структури. Внутрішній зв'язок, що відображає відносини людини з навколишнім світом йде через формування системи цінностей. У них відображаються всі події, а провідну роль займає власне "Я", інші особи виконують підлеглі ролі. За допомогою етнічної ідентичності, по М.Заваллоні, можна виділити три механізми формування етнічної ідентичності:

1) егоморфізм - за допомогою нього засвоюється цінності і цілі групи, за умови їх відповідності та когнітивної складової цілепокладання;

2) груповий „перезапис”, через які цілі великої групи засвоюються індивідом через цілі і цінності певних підгруп, найбільш значущих в особистому житті;

3) прототипи ідентичності, якими виступають окремі особистості або різні герої, які уособлюють ці підгрупи.

Свою багатофазову процедуру професор М.Заваллоні охарактеризувала як репрезентативно-контекстуальний метод [Zavallony 1983], де визначення групового членства, вираженого через різні статеві, релігійні, національні цінності, встановлюються через дихотомію "ми" і "вони". В кінцевому підсумку вивчення виходить на груповий рівень: вивчення соціально-історичного контексту, групових цінностей, зокрема - етнічних.

Інший підхід розглядається в роботах Дж. Де Воса [De Vos 1983: 135-136]. У своїх дослідженнях, побудованих на матеріалі різних груп мігрантів в США, він вивчав вплив соціальних, психологічних і культурних чинників на формування етнічності, системи етнічних цінностей, підкреслюючи найперше важливість міжпоколінної трансмісії культурних цінностей та зразків поведінки, а також важливість відповідності цінностей, переданих через родину, і цінностей, що транслюються через школу в групи однолітків.

По Дж.Де Восу, необхідна відповідність двох рівнів: соціокультурної сталості між сім'єю і етнічною групою та відповідного рівня усвідомлених культурних цінностей, які передаються різними групами. Там, де цінності первинної соціалізації підтверджуються цінностями вторинної соціалізації, посилюється культурна спадщина, внаслідок чого збільшується етнічна ідентичність з власною етнічною спільністю.

Міжетнічна взаємодія має свої „керуючі механізми”. Як пише С.Лур'є, „під набором керуючих механізмів’ можна розуміти комплекс культурних констант, які в рамках однієї культури неминуче є основами різних трансферів та на підставі яких формується сукупність, відрізняючихся одна від одної, картин світу. Зокрема, ціннісна орієнтація є матеріалом, на підставі якого кристалізується та чи інша культура. Культурні константи не містять в собі уявлення про спрямованість дії та її моральної оцінки. Спрямованість дії задається ціннісною орієнтацією.

Культурні константи й ціннісна конфігурація співвідносяться як спосіб дії та мета дії” [Лурье 2010: 164].

При вивченні системи етнічних цінностей одним з головних стає питання, для якої етнічної спільності вона є характерна. В такому розумінні ціннісно-нормативна система є найбільш етноспрямованою. Це проявляється у глибинному аналізі етнічних спільнот (які є предметом вивчення), міжетнічної взаємодії, етносоціальних процесів. У сферу розгляду включається також когнітивно засвоєвані об’єктивні, матеріальні характеристики етнічних цінностей, такі як мова, їжа, одяг, релігійні вірування і т.д., що дозволяє глибше вивчити систему етнічних цінностей, породжуваних соціальною реальністю. Німецький вчений Р. Бек стверджував, що національність насамперед виявляється в мові. Розрізняючись за своєю роллю і вагомою у різних етнічних спільнот і їх груп, вона залишається однією зі значних етнічних цінностей [Кушнер 1959].

Серед великих соціальних груп найбільш очевидними референтними групами є етнічні спільноти, які мають стійкі культурні, а часто і територіальні межі. При дефіциті ж в полікультурному суспільстві усталеної і розгалуженої системи суспільно-духовних об’єднань, соціальний статус етнічної групи, як правило, зростає. Отже, в сучасних умовах є важливим дослідження етнічних цінностей, так як саме регуляція ціннісно-нормативних систем етнічних спільнот може стати досить „потужним” фактором соціальної стабільності в полікультурному суспільстві в умовах глобалізації.

Підкреслимо, що етнічна ціннісно-нормативна система може стати як причиною конфліктів, так і фактором стабільності полікультурного суспільства. Як вважає З.Сікевич, саме ціннісна глобалізація, може „помітно знизити негативний фон міжетнічної взаємодії і є оптимальним виходом із ситуації взаємних претензій і недовіри як між народами, так і між окремими їх представниками. Однак ясно, що універсалізація цінностей та норм можлива лише у віддаленій перспективі суспільного розвитку, не кажучи вже про те, що вона лише по дотичній обумовлює мотивацію етнічних конфліктів. Спроби насильно втиснути етнокультурну та етнопсихологічну своєрідність в прокрустове ложе загального уподібнення можуть привести тільки до конфлікту, проявів екстремізму і радикалізму”[Сікевич 2011: 57].

Підсумовуючи все вищесказане, ми приходимо до висновку, що етнічні цінності - це складний і багатоплановий феномен. Його вивчення знаходиться в площині міждисциплінарних досліджень: психології, соціальної психології і соціології. Внаслідок цього визначаються особливості методів їх вивчення, що обумовлюється вибором рівня підходу до дослідження, безпосереднім набором методик, необхідних для вирішення дослідницьких завдань. Дослідження етнічних цінностей, з одного боку, несе в собі індивідуально-специфічний характер, з іншого - виступає позначенням їх місця в загальних етносоціальних процесах і дає

можливість визначити ступінь впливу етнічних цінностей на подальший розвиток етнічності в цілому, а також на розвиток міжетнічних відносин в полікультурному суспільстві.

Саме в умовах полікультурного середовища проявляється процес активізації пошуків соціальної захищеності і стійкості, пошуків "своєї" соціальної ніші та "свого" оточення, виявляється складність та багатогранність міжетнічної взаємодії. "Направляючим" механізмом такої взаємодії є діалог або ж конфлікт культур.

Можна стверджувати, що не дивлячись на унікальність культури і психології кожного етносу, насамперед етнічні цінності, відображаючи життя нації, взаємозв'язки з її потребами, інтересами та маючи економічні, культурологічні і соціальні змістовні компоненти, є основою та виступають фактором міжкультурної взаємодії в умовах полікультурного суспільства.

Література

- De Vos 1983** – De Vos G., Ethnic, Identity and Minority Status: Some Psycho-Cultural Considerations. /Identity: Personal and Socio-Cultural. – Uppsala, 1983. – P.135-136;
- Kurek 2006** – Kurek S. Przestrzenne zróżnicowanie starzenia się ludności Polski w świetle prognoz GUS / Kowalewski J. T., Szukalski P. (red.). Starość i starzenie się jako doświadczenie jednostek i zbiorowości ludzkich. – Łódź: Zakład Demografii UŁ 2006. – S. 394-398;
- Surina, Gajsanow 2006** – Surina I., Gajsanow K. Wartościująca organizacja „życiowego świata” wspólnoty etnicznej /Konflikt pokoleń czy różnic cywilizacyjnych? Część. 3. – Red. A.Klim-Klimaszewska, T.Zacharuk. – Siedlce: Wydawnictwo Akademii Podlaskiej 2006. – 183 s.;
- Tenbruck 1990** – Tenbruck F. Repräsentative kultur //Sozialstruktur und kultur /Hrsg.von H.Haferkamp. – Frankfurt Am Main: Suhrkamp 1990;
- World Population Prospects The 2015 Revision** – World Population Prospects The 2015 Revision. Key Findings and Advance Tables /Department of Economic and Social Affairs, Population Division. – New York: United Nations, 2015, https://esa.un.org/unpd/wpp/publications/files/key_findings_wpp_2015.pdf;
- Zavallony 1983** – Zavallony M. Ego-ecology: The Study of the Interaction between Social and Personal Identity. //Identity: Personal and Socio-Culturalю - Uppsala, 1983. – P. 205-231; **Żelazny 2006** – Żelazny W. Etniczność. Ład - Konflikt – Sprawiedliwość. – Poznań: Wydawnictwo Poznańskie 2006. – 264 s.;
- Гайсанов 2010** – Гайсанов К. Ценностная организация жизнедеятельности этнической общности в условиях поликультурной среды. /Социально-педагогические проблемы детей и молодежи. – Ростов-на-Дону: Педагогический институт ФГОУ „Южный федеральный университет” 2010. – С.48-53;

Калиева 2009 – Калиева А.Т. Этнические ценности как объект социально-гуманитарного познания. „Вестник ОГУ” 2009, № 7 (101). – С.167-171;

Кушнер 1959 – Кушнер П.И. Этнические территории и этнические границы, Москва: АН СССР, 1959. – 285 с.;

Лурье 2010 – Лурье С. Обобщенный культурный сценарий и функционирование социокультурных систем //Социология и социальная антропология. – 2010. – № 2. – С. 152-167;

Сикевич 2011 – Сикевич З.В. Влияние этнического фактора на современное общество и человека //Социология и социальная антропология. – 2011. – № 2. – С.41-57;

Солдатова 1991 – Солдатова Г.У. Социально-психологические аспекты межэтнической напряженности //Духовная культура и этническое самосознание. - Вып.2. - М.,1991. - С.178-197;

Сурина, Гайсанов 1998 – Сурина И.А., Гайсанов К.Р. Этнические ценности студенчества: сущность, структура и методы исследования. – Москва: Социум, 1998. – 117 с.;

Шадже 2005 – Шадже А.Ю. Этнические ценности как философская проблема. – Москва-Майкоп: Рос.-ое философ. общ., ООО «Качество» 2005. – 168 с.

Сурина І., Гайсанов К. Роль етнічних цінностей в міжкультурній взаємодії.

У статті розкривається роль і значення етнічних цінностей у процесі міжкультурної взаємодії і в системі міжетнічних відносин в умовах полікультурного суспільства. Підкреслено, що сучасні європейські суспільства, в силу великих масштабів міграції, стають полікультурними. У зв'язку з цим, все більшої значущості набувають міжнаціональні взаємодії та пов'язані з ними проблеми. Невирішені такого роду проблеми ведуть до посилення впливу етнічних цінностей, стереотипів і упереджень як в мисленні, так і в поведінці. Показано, що в полікультурному середовищі, соціальні дії етнічних спільнот, регулюються *поділяемими* ними цінностями і нормами. Важливою особливістю є те, що етнічні цінності детермінують актуалізацію одних цінностей по відношенню до інших в системі цінностей і тим самим виступають фактором, що визначає спосіб, манеру, спрямованість поведінки як індивіда, так і групи, а також відіграють значну роль у формуванні національної самосвідомості. Підкреслено, що система цінностей етнічної спільноти є основою формування соціального типу особистості молодої людини, що особливо важливо в умовах розвитку міжнаціональних відносин, а також у міжкультурній взаємодії.

Ключові слова: культура, етнічна спільність, етнічні цінності, міграція, міжкультурна взаємодія, полікультурне середовище.

Сурина И., Гайсанов К. Роль этнических ценностей в межкультурном взаимодействии.

В статье раскрывается роль и значение этнических ценностей в межкультурном взаимодействии и в системе межэтнических отношений в условиях поликультурного общества. Подчеркнуто, что современные европейский общества, в силу больших масштабов миграции, становятся поликультурными. В связи с этим, все большую значимость приобретают межнациональные взаимодействия и связанные с ними проблемы. Нерешенные такого рода проблемы ведут к усилению влияния этнических ценностей, стереотипов и предрассудков как в мышлении, так и в поведении. Показано, что в поликультурной среде, социальные действия этнических общностей, регулируются разделяемыми ими ценностями и нормами. Важной особенностью является то, что этнические ценности детерминируют актуализацию одних ценностей по отношению к другим в системе ценностей и тем самым выступают фактором, определяющим способ, манеру, направленность поведения как индивида, так и группы, а также играют значительную роль в формировании национального самосознания. Подчеркнуто, что система ценностей этнической общности, служит основой формирования социального типа личности молодого человека, что особенно важно в настоящих условиях развития межнациональных отношений, а также в межкультурном взаимодействии.

Ключевые слова: культура, этническая общность, этнические ценности, миграция, межкультурное взаимодействие, поликультурная среда.

Surina I., Gaysanov K. The Role of Ethnic Values in Intercultural Interaction.

The article discusses the role and importance of ethnical values in the process of intercultural interaction and in the system of interethnic relations in the conditions of a multicultural society. It is emphasized that modern European societies, due to the large scale of migration, become multicultural. In this regard, interethnic interactions and related problems become more and more important. Unresolved problems of this kind lead to an increase of ethnic values influence, stereotypes and prejudices both in thinking and in behavior. It is underlined that in a multicultural environment, social action of ethnic communities are governed by shared values and norms. An important feature is that ethnic values determine the actualization of some values in relation to others in the system of values and thus act as a factor determining the way, manner, orientation of behavior as an individual and group, and also play a significant role in the formation of national consciousness. It is emphasized that the system of values of ethnic community is the basis of forming the social type of personality of a young person, which is especially important in the conditions of development of interethnic relations, as well as in intercultural interaction.

Key words: culture, ethnic community, ethnical values, migration, intercultural interaction, multicultural environment.

Стаття надійшла до редакції 29.09.2018 р.

Стаття прийнята до друку 30.09.2018 р.

Рецензент – д. пед. н., проф. Шехавцова С.О.

УДК 316.77+316.4

A.Suchocka

ROLA KOMUNIKACJA MIĘDZYKULTUROWEJ W SPOŁECZEŃSTWIE WIELOKULTUROWYM

Międzykulturowość może więc być rozumiana jako przestrzeń „między kulturami”. Komunikacja międzykulturowa przejawia się przede wszystkim w procesie wzajemnego przenikania się wartości, norm, zachowań. Przy tym członkowie różnych grup kulturowych mają możliwość poznania języka, obyczajów, tradycji i sposobów spędzania czasu wolnego.

Warto zauważyć, że ewolucja kultury może zachodzić między kulturami zarówno w społeczeństwie wielokulturowym, jak i między różnymi społeczeństwami. Interakcja międzykulturowa działa jako dominująca cecha ery globalizacji. Interakcje międzykulturowe można zdefiniować „jako wzajemne oddziaływanie osoby wywodzącej się z jednego kręgu kulturowego na inną(-e), na reprezentanta(-ów), odmiennej kultury” [Rozkwitalska 2011: 57]. W erze globalizacji interakcje kulturowe mogą być etnocentryczne, wielonarodowe, globalne lub transnarodowe. Najważniejsze jest to, że podstawą takiej interakcji jest zrozumienie faktu, że nie jakaś kultura jest "lepszą" lub "gorszą", ale że jest "inna" i działa jako równy partner w tej interakcji.

Celem niniejszego artykułu jest pokazanie roli komunikacji międzykulturowej we współczesnym społeczeństwie wielokulturowym i jej wpływu na funkcjonowanie, komunikowanie się jednostek pochodzących z różnych kręgów kulturowych.

W interakcji międzykulturowej wyróżnia się następujące poziomy:

1. W zależności od przedmiotów interakcji:

- poziom mikro lub jednostkowy - interakcja dwóch osób, reprezentujących różne kultury:

- poziom mezo lub grupowy - interakcja dwóch lub więcej grup reprezentujących różne kultury:

- poziom makro lub społeczny, gdy podmiotami takiej interakcji są społeczeństwa o różnych tradycjach kulturowych.

2. W zależności od poziomu interakcji:

- poziom „bytowy”, tj. na poziomie kultury codziennej,

- profesjonalny, tj. na poziomie kultury zawodowej.

3. W zależności od stopienia złożoności interakcji:

- poziom interakcji "prostej" lub "otwartej" - kiedy relacje lub związki między podmiotami interakcji rozwijają się „prosto” ze względu na otwartość kultur, przejawia się zrozumienie przez każdego uczestnika interakcji elementów innej kultury i jest wyraźny wpływ jednej grupy kulturowej na inną;

- poziom interakcji "złożonej" lub "zamkniętej" - kiedy relacje między uczestnikami interakcji są dość trudne z powodu nieporozumień, 'nieprzyjęcia' elementów innej kultury. Stopień wpływu jednej kultury na drugą jest bardzo mały. Przy tym nie możemy mówić o "zamknięciu" kultury, ponieważ w "czystej" formie "zamknięta" kultura jest nieodłączna od społeczności odizolowanych od innych, a jej przedstawiciele rzadko działają jako podmioty interakcji międzykulturowych.

Oczywiste jest, że przedstawiona klasyfikacja interakcji międzykulturowych jest raczej warunkowa. Jednocześnie wybrane poziomy są współzależne i wzajemnie powiązane. Na przykład interakcje międzykulturowe na poziomie mikro mogą być zarówno proste, jak i złożone, i mają miejsce w obszarze kultury „bytowej”, jak i kultury zawodowej [Surina, Gajsanow 2007: 268-269].

Mechanizmami interakcji międzykulturowych są tolerancja (akceptacja) lub nietolerancja (odrzućenie) innej kultury. Jednocześnie zauważamy, że przyjęcie i postrzeganie pewnych elementów kulturowych i cech kulturowych jest możliwe tylko poprzez pewną korektę i ponowne przemyślenie. Akceptacja pozwala na pożyczanie i w tym tradycja kulturowa określa pewną logikę pożyczania. W końcu każda cecha kulturowa może ustąpić innej - zapożyczonej z innej kultury pod warunkiem jeśli nie jest ona zbyt znacząca.

W zależności od kierunku interakcji kulturowej, tj. kierunku "do wewnątrz" lub "na zewnątrz", wybrane mechanizmy prowadzą do różnych stanów rozwoju kultur. Mogą to być: segregacja, marginalizacja, integracja [Berry, Poortinga, Segall, Basen 1990].

Należy pamiętać, że międzykulturowa komunikacja związana jest z wielokulturowością. Wielokulturowość można rozpatrywać w różnych ujęciach, a wręcz nawet należy, żeby zrozumieć czym ona tak naprawdę jest. Rozpatrując wielokulturowość w ujęciu socjologicznym można ją rozpatrywać w kontekście wielu wymiarów. Janusz Mucha opisał dwa z nich – etniczną, czyli taką, która wywodzi się z dziedzictwa przeszłości oraz nieetniczną, czyli taką, która wywodzi się z demokratyzacji życia społecznego [Śliz, Szczepański 2011: 1]. We współczesnym świecie kontakt i wzajemne przenikanie się kultur, tradycji, wzorców myślowych, religii, stosunku do świata i ludzi stało się tak naturalne, że często wręcz niezauważalne. Mając to na uwadze można byłoby pokusić się o stworzenie definicji wielokulturowości jako przebywanie przedstawicieli różnych kultur na jednej przestrzeni społecznej. Może to się odnosić oczywiście do kultur etnicznych, ale z punktu widzenia socjologicznego taka definicja nie będzie miała zastosowania. Dana

kulturę tworzą ludzie i to oni są jej nosicielami zapewniając jednocześnie jej trwanie. Kultury mogłyby istnieć obok siebie w tej prostej definicji, gdyby właśnie nie ludzie, którzy wchodzą ze sobą w interakcje jednocześnie doprowadzając do interakcji międzykulturowych. Dlatego Hanna Mamzer rozszerzyła definicję wielokulturowości jako: „zbiór zasad i procesów realizacji współżycia społecznego w warunkach realizacji pluralizmu etnicznego i kulturowego, nastawionych przy tym na optymalizację stosunków społecznych przez wyrównywanie praw i szans uczestnictwa, co pozwala na niwelację napięć i konfliktów” [Śliz, Szczepański 2011: 9]. W podobnym tonie wielokulturowość zdefiniował Jerzy Zubrzycki podczas badań socjologicznych społeczności Australii: „termin wielokulturowość ma wiele płaszczyzn i dobrowolnych form kontaktów międzykulturowych, które powodują wytworzenie się kulturowo nowej, zróżnicowanej kulturowości. W Australii dotyczy to problematyki stworzenia z ponad stu mniejszości etnicznych nowego narodu, w którym będą wszyscy, od Aborygenów począwszy, a skończywszy na „najświeższym” transporcie uchodźców z Afganistanu i Iraku, proszących o azyl polityczny” [Śliz, Szczepański 2011: 10].

Jednakże należy też pamiętać, że interakcje międzykulturowe to nie tylko integracje i asymilacja, ale także mogą to być kontrowersje, a nawet gwałtowne konflikty. Niestety jest to proces nieunikniony, ponieważ kultura posiada zdolność nie tylko scalania, ale może także dzielić. Skala poszczególnych zjawisk może też przyjmować różne rozmiary. Na świecie wciąż są jeszcze jednorodne środowiska, wręcz dziewicze, które oparły się kulturze zachodu. Są to społeczności bardzo małe, najczęściej odizolowane na małych wyspach oceanicznych, do których dostęp jest bardzo utrudniony. Z drugiej strony mamy całe państwa, jak np. Kanada, czy Australia lub miasta takie jak Paryż, czy Nowy Jork, w których skala wielokulturowości jest wręcz niewyobrażalna [Śliz, Szczepański 2011:11].

W aspekcie antropologicznym trudno znaleźć jest gdziekolwiek – zarówno pod względem geograficznym, jak i historycznym – monokultury. Dlatego jednym z największych problemów jest umożliwienie koegzystencji różnych wyznań, kultur i języków. Począwszy od najstarszych udokumentowanych środowisk wielokulturowych był starożytny Rzym, który w czasach największego rozkwitu (za czasów Augusta) liczył około miliona obywateli [Burszta 2008: 22]. W tak licznej grupie mieszkańców można było znaleźć zarówno warstwy społeczne, począwszy od senatorów, ekwitów, dekurionów, bogatych wyzwolenców jak i plebsu miejskiego i niewolników. Swoje kultury tworzyły również grupy zawodowe: wojskowi, prawnicy, lekarze, kupcy czy rzemieślnicy. Do podziału kultur dochodziło również na warstwie etnicznej. Rzym oprócz rdzennych mieszkańców zasiedlali przybysze z Grecji, Panoni, Syrii, Judei, Azji Mniejszej, Galii, Hiszpanii, Egiptu i Kartaginy [Burszta 2008: 22].

Migracje na przestrzeni wieków spowodowały pojawienie się w Polsce również innych grup społecznych, które zasymilowały się ze społeczeństwem

wprowadzając część swojej kultury do polskiej. Z przeprowadzonego w 2002 r. Narodowego Spisu Powszechnego wynika, że Polacy stanowią 96% narodu polskiego. Pozostałe 4% to osoby, które oprócz poczucia przynależności do Polski deklarowali także inne narodowości. Wśród tych osób znaleźli się Białorusini, Czesi, Litwini, Niemcy, Ormianie, Rosjanie, Słowacy, Ukraińcy, Żydzi, Karaimi, Łemkowie, Romowie, Tatarzy, Grecy i Macedończycy, Wietnamczycy, Kaszubi, Mazurzy, Warmiacy i Staroobrzędowcy [Nijakowski, Łodziński 2003].

Zaznaczmy, że funkcjonujące stereotypy w społeczeństwie często blokują integrację międzykulturową, w której szczególną rolę odgrywa młodzież. Młodzież jeszcze często korzysta z uprzedzeń swoich rodziców, dziadków, doświadczeń rodziny sprzed kilku pokoleń stygmatyzując przedstawicieli danej społeczności. Najczęściej odnosi się to do Żydów, Romów, Rosjan i Niemców. Szczególnie uprzedzenia, które są już na skraju nienawiści i gotowe do przejścia w prześladowania można zaobserwować wśród grup o poglądach radykalnych, skrajnie prawicowych. W Polsce takim ugrupowaniem jest działający na granicy prawa Obóz Narodowo-Radykalny, który wyznaje zasady monokulturowości [Chodakiewicz, Mysiakowska-Muszyńska, Muszyński 2015]. Jest to bardzo liczna grupa, do której przynależą osoby nawet w wieku 13 lat. pomimo, że program nie wskazuje wprost na działalność neofaszystowską oraz na ukierunkowanie działań wręcz na prześladowanie, to członkowie w bardzo aktywny sposób pokazują nienawiść i agresję wobec innych kultur. Przykładem może być młodzież Białegostoku, która przynależąc do obozu organizuje spotkania w celach bójek z innymi kulturami, np. punkami, lewakami itp. Mają również na swoim koncie niszczenie miejsc pamięci Żydów malując na grobach swastyki. Swastyki też traktują jako „wrzutki” malując je także na ścianach budynków Białegostoku [Kącki 2015: 132-133]. Według badań CBOS przeprowadzonych w 2016 r. podstawą takich zachowań jest przeświadczenie, że w historii naród polski był bardziej krzywdzony od innych, dlatego prawdziwi patrioci powinni kupować tylko co wyprodukowano w Polsce, nie zatrudniać cudzoziemców i w żadnym wypadku nie sprzedawać cudzoziemcom polskiej ziemi. Mimo radykalnych poglądów tylko 31% tej grupy uważa, że zagrożeniem dla polskości jest Unia Europejska. Z badań również wynika, że tylko 17% Polaków identyfikuje się z działaniami nacjonalistycznymi ruchów narodowo-radykalnych [CBOS 2016. Komunikat z badań].

Po napływie ludności uchodźczej z obszarów Morza Śródziemnego sytuacja w innych krajach Unii Europejskiej przedstawia się podobnie. Z badań INJUVE wśród młodzieży w wieku 15-29 lat, 14% respondentów identyfikuje się dając przyzwolenie na działanie grup rasistowskich i ksenofobicznych [Biernacka 2011: 136-137]. Z badań przeprowadzonych przez Calvo Buezas, który badał stosunek młodych Hiszpanów wobec obywateli Maroka wynika, że 23,1% hiszpańskim uczniom przeszkadza obecność w klasie Marokańczyków, 32,9% zadeklarowało wobec nich

antypatię, 63,5% nigdy nie zawarłoby z nimi związku małżeńskiego, 28,2% nie pozwoliłoby im pracować w Hiszpanii, a 24,6% uważa, że nigdy nie zostaną zaakceptowani w społeczności Hiszpańskiej. Aż 39% uczniów uważa, że powinno się wywalić wszystkich Marokańczyków z Hiszpanii. Podobnie kształtują się wyniki w stosunku do innych grup etnicznych. Skupiając się tylko na pytaniu związanym z wyrzuceniem „obcych” z Hiszpanii wyniki kształtują się następująco: 27,4% za wyrzuceniem Cyganów, 24,7% za wyrzuceniem Latynosów, 27,6% Indian z Ameryki Łacińskiej, 23% - Azjatów, 21,6% - przybyszów z Afryki, 18,8% opowiedziało się za wyrzuceniem Żydów z Hiszpanii. Z tych samych badań wynika, że ponad połowa młodzieży hiszpańskiej negatywnie ocenia wszystkich imigrantów uważając, że przez nich zwiększa się w kraju przestępczość i narkomania, że zabierają miejsca pracy, a co piąty uważa, że powinno się usunąć wszystkich imigrantów [Biernacka 2011:138-141].

Wielokulturowość, jak również międzykulturowość, stała się wyzwaniem dla Unii Europejskiej. W podstawowym dokumencie jakim jest Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej zawarto zapisy sprzyjające rozwojowi wymiany młodzieży i instruktorów społeczno-oświatowych [Dziennik Europejskiej: 2012 PL].

Unia Europejska postawiła na dialog z młodzieżą, by wspólnie z nimi tworzyć politykę młodzieżową uwzględniając ich potrzeby i możliwości. Rada UE wyszczególniła w polityce młodzieżowej osiem obszarów: kształcenie i szkolenie, wolontariat, zatrudnienie i przedsiębiorczość, włączenie społeczne, zdrowie i dobra kondycja, zaangażowanie, młodzież i świat, kreatywność i kultura. Poruszając się po tych obszarach młodzież ma możliwość korzystania z zasobów wszystkich krajów członkowskich. Migrując po Europie m.in. w ramach programu Erasmus mają możliwość poznawania innych kultur, integrowania się z nimi, asymilacji i ewentualnego zamieszkania na stałe w danej społeczności. Taka wymiana kulturowa jest jednym z wielu fundamentów zjednoczonej Europy, którego zadaniem jest umocnić unię jako jeden sprawnie funkcjonujący organizm. Jak wynika z wcześniej przytoczonych badań ok. 31% Polaków o nacjonalistycznej wizji Polski widzi UE jako zagrożenie dla kultury i dziedzictwa narodowego. natomiast z badań młodzieży wynika, że w stosunku do innych kultur młodzież niewiele odbiega od poglądów swoich rodziców. Co czwarty badany uważa, że Żydzi mają zbyt duży wpływ na sprawy kraju, a także dwóch na pięciu respondentów nie toleruje homoseksualizmu [Młodzież 2016: 127]. Jednakże większość Polaków wciąż jest jednak euroentuzjastami widząc potencjał, jaki niesie za sobą członkostwo w UE.

Zazwyczaj komunikacja międzykulturowa realizowana jest na podstawie dialogu lub konfliktu kultur. Ostatecznie, w procesie interakcji międzykulturowej dialog kultur mogą prowadzić do lokalizacji źródła dobra, a konflikt - źródła zła. Jednocześnie, w takim samym stopniu dialog, jak i konflikt kultur, które stanowią podstawę interakcji międzykulturowych, przyczyniają się do tworzenia życiowego świata społeczności kulturowej.

Przy tym, wspólnoty kulturowe wykazują tendencje do otwartości lub zamknięcia komunikacyjnego, które są w pewnym stopniu nieodłączne od ludzkiej społeczności. Dlatego dialog międzykulturowy nie może być postrzegany jako czysto techniczny, ponieważ jest uwarunkowany przez interesy, wartości, działania, a w wielu przypadkach wielowiekową historią społeczności, z którą przedstawiciele tych siebie identyfikują [Ярмахов 2002: 183-185].

Tak więc, każda kultura bez względu na jej udział w interakcjach międzykulturowych, wciąż zachowuje swoje unikalne i niepowtarzalne cechy - system wartości, styl myślenia, szczególne postrzeganie świata, itp. Ale może akurat same ten rodzaj "konserwatyzmu" i jest cenną wartością, która nie tylko zachowuje indywidualność i oryginalność każdej kultury, ale także przyczynia się do jej dalszego rozwoju.

Zauważono, że dzieci i młodzież innych kultur, pojawiająca się na danym, nowym dla siebie obszarze potrzebuje bardzo dużego wsparcia do dostosowania się. Bardzo dużą rolę odgrywa tu nie tylko młodzież o poglądach liberalnych głównej kultury, ale także w dużej mierze nauczyciele. Nie wolno też zapominać o młodzieży radykalnej i konserwatywnej, gdyż oni mogą bardzo utrudnić adaptację członków innych kultur. Ośrodek Rozwoju Edukacji przygotował poradnik dla nauczycieli, jak powinni wspierać członka innej kultury, by mógł bezproblemowo odnaleźć się w nowej społeczności [Białek 2015: 28]. Autorka, Kinga Białek, wskazuje na kilka faz, które przejdą obie kultury zanim osiągną stan koegzystencji i asymilacji. Pierwszy etap jest możliwie spokojny, wszyscy są pozytywnie nastawieni do siebie i zaciekawieni odmiennością. W tej fazie nowość jeszcze zachwyca i intryguje. To jest też etap, gdy nowa osoba ma ogromną potrzebę zapewnienia jej bezpieczeństwa. Następnym etapem będzie dezorientacja, która może spowodować wycofanie się ucznia. W tej fazie osoby z odmienną kulturą zaczynają odkrywać, że to co dobrze jest im znane z ich kultury w nowym miejscu może nie mieć w ogóle zastosowania. Kolejnym etapem będzie wystąpienie frustracji w stosunku do nowego i nie funkcjonujące w dotychczasowej znanej kulturze. W tej fazie mogą także wystąpić przejawy agresji wobec rówieśników. Gdy ta faza przeminie zacznie powoli kształtować się stabilizacja wstępna. Nowa osoba zna już zasady funkcjonowania w nowej kulturze, zyskuje dystans zarówno do nowej, jak i swojej kultury, zaczynają nawiązywać się ponownie kontakty społeczne pomiędzy rówieśnikami, a także zaczyna poprawiać się kondycja psychofizyczna i zdolność koncentracji. Ostatnim etapem adaptacji będzie już ostateczna integracja. Uczeń zna już wszystkie zasady funkcjonowania w nowej społeczności, zaczyna angażować się w życie nowej kultury jednocześnie zachowując istotnie i bardzo ważne elementy własnej [Białek 2015: 28-29]. Oczywiście jest to optymalny schemat przy dużym zaangażowaniu zarówno szkoły i nauczycieli, jak i pozytywnym nastawieniu przedstawicieli rodzimej kultury. Oczywiście może się stać, że stosunek uczniów do nowoprzybyłej kultury będzie mało pozytywny lub wręcz negatywny, zaś nauczyciel nie będzie przygotowany do

wypełnienia swojego zadania w tym zakresie. Kanadyjczyk John Berry opracował model zachowań akulturowych w oparciu o możliwe rozważania osoby zderzającą się z nową kulturą: „Co zrobić z bagażem dziedzictwa rodzimej kultury – zachować czy odrzucić?” oraz „Jak postąpić wobec kultury kraju osiedlenia – przyjąć czy odrzucić?”

Z punktu widzenia tych rozważań Berry wyróżnił cztery możliwe zachowania:

- marginalizacja – nowy uczeń przyjmując tą strategię nie przestrzega zasad panujących w nowej kulturze, sprawia problemy wychowawcze i edukacyjne. Uczeń może przyjąć taką strategię świadomie i stosować ją jako chęć zwrócenia na siebie uwagi, bądź nieświadomie jako przejaw buntu.

- separacja – powstaje wtedy, gdy osoba broni się przed nową kulturą jednocześnie stosując rozwiązania z własnej. Taka osoba broniąc przed nową kulturą kraju pobytu izoluje się od zewnętrznych wpływów, ma trudności w nawiązywaniu relacji, negatywnie ocenia zachowania nowej kultury.

- asymilacja – jest zachowaniem, gdy osoba w styczności z nową kulturą przyjmuje ją całkowicie odrzucając wartości kultury z kraju pochodzenia.

- integracja – jest to najbardziej optymalna strategia. Osoba która znalazła się w nowej kulturze w pełni potrafi się w niej odnaleźć i funkcjonować zachowując wszystkie wartości z kultury kraju pochodzenia. Przykładem takiego zachowania może być uczeń dostosowujący się do zasad panujących w szkole, mówiący językiem kraju pobytu i potrafiący nawiązywać relacje z rówieśnikami, natomiast w domu rozmawiający z rodzicami w języku ojczystym, zachowując jednocześnie kulturę i obrzędy z kraju pochodzenia. Takiej osobie będzie najłatwiej dostosować się do nowej sytuacji, poznać nową kulturę przy jednoczesnym zachowaniu własnej tożsamości [Białek 2015: 31-34].

Podsumowując, w dobie funkcjonowania Unii Europejskiej i jej otwartych granic wielokulturowość występuje w każdym zakątku Europy, niezależnie, czy to jest duża metropolia, czy małe, przygraniczne miasteczko czy wieś. Jedynym rozwiązaniem na ewentualne konflikty międzykulturowe jest otwarta, nowoczesna i spójna polityka Unii Europejskiej stosowana w praktyce przez wszystkie kraje członkowskie.

We współczesnym świecie budowanie wielokulturowej przestrzeni możliwe jest tylko w oparciu o mozaikę międzykulturową poprzez interakcję międzykulturową - proces kształtowania sposobów i form tolerancyjnej świadomości, myślenia i zachowania. Wymaga to opracowania wymagań, warunków, zasad i mechanizmów budowy takiej wielokulturowej społeczności, a tym samym rozwoju jej modelu z nieodłącznym obrazem świata, w którym istnieje miejsce dla tolerancyjnego świata.

Literatura

Berry, Poortinga, Segall, Basen 1990 - Berry J.W., Poortinga Y.N., Segall M.N., Basen P.R. Cross-cultural psychology: research and application. – N.Y. 1990;

- Białek 2015** - Białek K. Międzykulturowość w szkole. Poradnik dla nauczycieli i specjalistów, Ośrodek Rozwoju Edukacji, Warszawa 2015;
- Biernacka 2011** - Biernacka M., Młode pokolenie Hiszpanów wobec odmienności. Problemy społeczeństwa wielokulturowego, Katedra Socjologii Wielokulturowości Instytut Socjologii Uniwersytet w Białymstoku //Pogranicze. Studia Społeczne. Tom XVIII (2011);
- Burszta 2008** - Burszta W. J. Od wielokulturowości do międzykulturowości, z monokulturą w tle.//Kultura Współczesna 2008, nr 2 (56);
- CBOS 2016** - Między patriotyzmem a nacjonalizmem, Komunikat z badań. NR 151/2016, CBOS, Warszawa 2016;
- Chodakiewicz, Mysiakowska-Muszyńska, Muszyński 2015** - Chodakiewicz M., Mysiakowska-Muszyńska J., Muszyński W., Polska dla Polaków! Kim byli i są polscy narodowcy, Wydawnictwo Zysk i S-ka, Poznań 2015;
- Kącki 2015** - Kącki M., Białystok Biała siła, czarna pamięć, Wydawnictwo Czarne, Wołowiec 2015;
- Młodzież 2016** - Młodzież 2016. Raport z badania, CBOS, Warszawa 2016;
- Nijkowski, Łodziński 2003** - Nijkowski L., Łodziński S., Mniejszości narodowe i etniczne w Polsce. Informator. Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 2003;
- Rozkwitalska 2011** - Rozkwitalska M., Bariery w zarządzaniu międzykulturowym. Perspektywa filii zagranicznych korporacji transnarodowych, Oficyna a Wolters Kluwer business, Warszawa 2011;
- Surina, Gajsanow 2007** - Surina I., Gajsanow K. Międzykulturowe wzajemne oddziaływanie jako sposób poznania obrazu świata //Pokój jako przedmiot międzykulturowej edukacji artystycznej /Red.J.Chaciński. – Słupsk: Wyd-wo Akademii Pomorskiej, 2007.
- Śliz, Szczepański 2011** - Śliz A. Szczepański M.S., Wielokulturowość i jej socjologiczny sens. Festival caravan czy wielokulturowe street party? Uniwersytet Opolski, Uniwersytet Śląski //Studia Socjologiczne 2011, nr 4 (203);
- Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej**, Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej C326/47, 26.10.2012 PL;
- Vasyuta 2005** - Vasyuta O. Wielokulturowość współczesnego społeczeństwa. INP UWM //Forum Politologiczne 2005, tom 2;
- Ярмахов 2002** - Ярмахов Б.Б. Межкультурная коммуникация: аспект социальной идентичности //Материалы международной научно-практической конференции “Коммуникация: теория и практика в различных социальных контекстах”. Ч.1. – Пятигорск: Изд-во ПГЛУ, 2002.

Suchocka A. Rola komunikacja międzykulturowej w społeczeństwie wielokulturowym.

Artykuł przedstawia istotę komunikacji międzykulturowej oraz jej rolę we współczesnym społeczeństwie wielokulturowym. Opisano rodzaje

komunikacji międzykulturowej oraz pokazano, że w erze globalizacji interakcje kulturowe mogą być etnocentryczne, wielonarodowe, globalne lub transnarodowe. Podkreślono, że komunikacja międzykulturowa związana jest z wielokulturowością. Pokazano wiele związków obecnych zachowań międzykulturowych z zachowaniami przekazywanymi z pokolenia na pokolenie, a także odniesień w stosunku do tradycji, historii narodu, ideologii, religii po zachowania nacjonalistyczne. Pokazano, że w komunikacji międzykulturowej najważniejsze jest to, że podstawą takiej interakcji jest zrozumienie faktu, że nie jakaś kultura jest "lepsz" lub "gorsza", ale że jest "inna" i działa jako równy partner w tej interakcji.

Słowa kluczowe: komunikacja międzykulturowa, kultura, wielokulturowość, globalizacja, społeczeństwo wielokulturowe

Сухоцка А. Роль міжкультурної комунікації у полікультурному суспільстві.

Стаття представляє сутність міжкультурної комунікації та її роль у сучасному полікультурному суспільстві. Охарактеризовані типи міжкультурної комунікації та показано, що в епоху глобалізації культурні інтеракції можуть бути етноцентричними, багатонаціональними, глобальними або транснаціональними. Підкреслено, що міжкультурна комунікація пов'язана з мультикультуралізмом. Показано багато взаємин між поточною міжкультурною поведінкою та поведінкою, що передаються з покоління в покоління, а також посилення на традиції, національну історію, ідеологію та націоналістичну поведінку. Показано, що в міжкультурній комунікації найважливішим є те, що основою такої взаємодії є розуміння того, що не якась культура є "кращою" або "гіршою", але то що вона "інша" і діє як рівноправний партнер у цій взаємодії.

Ключові слова: міжкультурна комунікація, культура, мультикультуралізм, глобалізація, мультикультурне суспільство

Suchocka A. The Role of Intercultural Communication in Multicultural Society.

The article presents the essence of intercultural communication and its role in the modern multicultural society. Characterized by types of intercultural communication and it has been shown that during in the era of globalization, cultural interactions can be ethnocentric, multinational, global or transnational. It was emphasized that intercultural communication is connected with multiculturalism.

The article shows many relationships between current intercultural behaviors and behaviors passed down from generation to generation, as well as references to tradition, national history, ideology, religion and nationalist behavior. It is shown that the most important thing in intercultural communication is that the basis of such interaction is the understanding that

not a certain culture is "better" or "worse," but that it is "different" and acts as an equal partner in this interaction.

Keywords: intercultural communication, culture, multiculturalism, globalization, multicultural society

Стаття надійшла до редакції 29.09.2018 р.

Стаття прийнята до друку 30.09.2018 р.

Рецензент – д. пед. н., проф. Шехавцова С.О.

УДК 81'42 : 070 : 811.111

Черниш О.А.

СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ МЕДІЙНОЇ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ

Мовна особистість (МО) є сполучною ланкою між мовною свідомістю – колективним та індивідуальним активним відображенням досвіду, зафіксованого в мовній семантиці, і мовною поведінкою – усвідомленою і неусвідомленою системою комунікативних вчинків, які розкривають характер і спосіб життя людини [Карасик 2002: 100]. Формування МО та її розвиток пов'язані із зовнішніми (національна культура, соціальне середовище) та внутрішніми факторами (індивідуальні психічні особливості, природні задатки). МО є носієм мовної свідомості, вербальним відображенням образу світу тієї чи іншої культури, яке реалізується в мовній поведінці і визначається комунікативною ситуацією, мовним і культурним статусом, соціальною належністю, світоглядом і т.д. [Толмачева 2004]. МО є сукупністю і результатом соціальних законів, продуктом історичного розвитку етносу, творцем і користувачем знакових, системно-структурних утворень [Маркіна 2001: 31]. Саме тому **актуальним** є дослідження особливостей саме медійної МО, оскільки вона є соціальним атрактором сучасного суспільства.

В останні десятиліття термін “мовна особистість” стає стрижневим системоутворюючим лінгвістичним поняттям, що розглядається у багатьох напрямках, зокрема лінгводидактичному (закономірності навчання мови [Пешкоський, 1985, Тертичний, 2000]), літературознавчому (вивчення особливостей мови художньої літератури [Бахтін, 1986; Виноградов, 1980; Лотман, 1996]), психолінгвістичному (взаємовідношення мови і мислення, особливості сприйняття, розуміння та впливу мовлення [Жинкін, 1960; Лойко, 2011]) тощо. **Завдання** цього дослідження полягає у вивченні особливостей МО на тлі мас-медійного дискурсу. Отже, **метою** статті є вивчення структурних особливостей медійної МО.

У межах нашого дослідження під медійною МО розуміємо суб'єкта мас-медійного дискурсу, який включений в нього і творить його з огляду на систему знань інваріантних ознак мови мас-медіа, якими володіє як представник журналістської дискурсивної спільноти, а також на основі власного суб'єктивного світосприйняття, що проявляється у варіативних ознаках продуктів його мовленнєвої діяльності у просторі мас-медіа [Черниш 2015: 10]. Медійна МО становить сукупність мовленнєво-текстових характеристик, що формуються під впливом функціонально-стильових, жанрово-стильових та індивідуально-стильових особливостей [Кожина 1977: 95–96], та включає в себе три типи комунікативних потреб автора-редактора: 1) контактостановлювальну; 2) інформаційну; 3) маніпулятивну, – які становлять три сторони процесу спілкування редактора з читачем: комунікативну, інтерактивну і перцептивну.

У процесі створення медіатекстів відбувається кодування і декодування інформації при взаємодії трьох рівнів комунікативного простору МО – вербально-семантичного, лінгвокогнітивного та мотиваційного [Караулов 2006: 55–57].

Тракування медіа як засобу розширення діяльності людини, зокрема її тіла та органів чуттів, дає підстави стверджувати про існування не вербально-семантичного, а медійно-орієнтаційного рівня МО, пов'язаного з різними засобами доступу людини до навколишнього середовища та його сприйняття [Маклюен 2003: 115]. На цьому рівні відбувається ступінь володіння побутовою, повсякденною мовою. Вербальна мережа і стереотипні поєднання сприймаються МО як безумовна даність та є інваріантом, на базі якого формуються перші паростки індивідуальної творчості автора-журналіста. Цей рівень уніфікації МО створює умови формування і функціонування МО й представлений окремими словами, словосполученнями, стандартними формульними фразами, а також включає базис граматичних знань особистості.

Лінгвокогнітивний рівень відображає спектр узагальнених понять, концептів, якими володіє особистість. Цей рівень репрезентує актуальну для особистості картину світу, відтворює особистісні уподобання, індивідуальний вибір, включає тезаурус і культуру. Картина світу МО постає вторинним існуванням об'єктивного світу та включає знання людини про навколишній світ, сформовані в результаті її індивідуального життєвого досвіду, що співвідносяться з сукупністю знань про світ, сформованою у колективній свідомості [Колшанський 1990: 21–28].

Отже, правомірно стверджувати, що МО починається саме з лінгвокогнітивного рівня і лише в межах цього рівня вона здатна проявити свою індивідуальність. Індивідуальність МО може проявлятися у способах ієрархізації понять, їхньому поєднанні при побудові власних доводів, надаючи перевагу одному поняттю над іншим тощо. Саме тому лінгвокогнітивний рівень справедливо визначають як мовну свідомість

особистості – колективне та індивідуальне активне відображення досвіду, зафіксованого в мовній семантиці [Карасик 2002: 100].

Мовна свідомість медійної МО створює ціннісні орієнтири, що відображаються в її мовному досвіді, який автор проектує в медіатексті. Особисте, суб'єктивне ставлення головного редактора до життя органічно входить у зміст написаних нею медіаторів та проявляється у варіативних ознаках, відображаючись у палітрі використання фонетичних, графічних, лексико-стилістичних, образно-тропеїчних, стилістико-синтаксичних засобів виразності для логічного наголосу повідомлення, досягнення яскравого ефекту подання інформації, активізації емоційного сприйняття адресатами прочитаного, стимулювання читачів до створення певного образу, а також для змістовного та емоційного зображення подій, підсилення експресивної і комунікативної значимості висловлення. Все це проявляється в індивідуальному стилі медійної МО, який є варіативно-інваріантним відображенням життя в світлі певних національно-історичних умов суспільного світосприйняття з характерним для нього співвідношенням внутрішніх творчих форм (родів, жанрів, видів емоційності тощо) і принципів зовнішньої форми (тематики, композиції, стилістики).

У контексті аналізу численних дефініцій поняття “стиль” О. О. Селіванова наводить його три головні інваріантні ознаки [Селіванова 2008: 165]. Першою ознакою є ситуативність (комунікативність) – придатність прийомів і засобів вираження до певної мовленнєво-комунікативної ситуації. Наступна інваріантна ознака – діяльність і цілеспрямованість стилю, які у співвідношенні з ситуативністю вказують на недостатність обмеження стилю лише мовними і мовленнєвими засобами та свідчать про важливість врахування сукупності певних прагматичних умов здійснення комунікації. Останньою інваріантною ознакою стилю є вибірковість, яка передбачає усвідомлений вибір мовних засобів та спирається на інваріант мовного жанру, інтенціонально заданого комунікативного каркаса. Саме у вибірковості проявляється індивідуальна манера автора, в перевазі певних лінгвістичних засобів. Поняття “переваги”, введене В. В. Леденьовою, вказує на ставлення автора до способів та можливостей своєї самопрезентації, що регулярно проявляється у стилі автора [Леденьова 2001: 39–40]. Таким чином, автор може надавати перевагу – темам та жанрам; – кодифікованим і некодифікованим вербальним засобам втілення власних поглядів і установок; – певним словам, які сприяють характеристиці авторського бачення, авторської позиції та проявляються у ставленні автора до вибору лексичної парадигми (тематичної, лексико-семантичної груп); – типам сполучуваності слів (традиційна синтагматика чи розширені валентні зв'язки між вербальними одиницями); – використанню певних прийомів створення образних засобів (тропів та фігур); – способам побудови тексту.

Отже, індивідуальний стиль – це індивідуально встановлена медійною МО система відношень до різноманітних способів авторської самопрезентації засобами ідіолекту, індивідуальний відбір мовних засобів, що містять відбиток індивідуально-авторської картини світу в результаті словотворчої діяльності та суб'єктивного наповнення семантики лексем [Левицький 2007: 38–40]. Мовець утілює в мовленнєвому висловлюванні свою індивідуальність та відображає власну медійну МО і тим самим збагачує та увиразнює об'єктивний зміст відповідним суб'єктивним наповненням. У результаті отримуємо словесний твір як продукт мовленнєвої діяльності певної медійної МО відповідно до її суб'єктивного задуму, який є наслідком добору слів, форм, формул, конструкцій та який залежить від змісту задуму, а також від законів та можливостей мови. Отже, стиль слід розглядати в сукупності його інваріантних та варіативних ознак. Адже мовлення адресанта завжди складається з типового та індивідуального, а стиль як модель мовлення слугує базою для існування особливостей стилю кожного індивіда [Петровський 1996: 42].

Процес індивідуалізації медійної МО продовжується та завершується на вищому мотиваційному рівні, представленому комунікативно-діяльними потребами МО, які зумовлюють розвиток і поведінку людини, визначають побудову текстів, а також встановлюють ієрархію смислів і цінностей у мовній моделі світу [Караулов 2006: 37]. На цьому рівні втілюється прагматикон особистості, тобто відображаються її мотиви, цілі та інтенції [Московська 2003: 138]. В аналізі медійної МО мотиваційний рівень забезпечує закономірний і зумовлений перехід від оцінок мовленнєвої діяльності особистості до осмислення реальної діяльності у світі.

При цьому варто зазначити, що виділення рівнів у структурі медійної МО досить умовне, оскільки у реальному житті спостерігається їх взаємопроникнення і взаємозалежність [Караулов 2006: 20].

Таким чином, саме лінгвокогнітивний та мотиваційний рівні є тими складовими, в яких можна простежити власне медійну МО. На лінгвокогнітивному рівні медійна МО виявляється можливим окреслити індивідуальний вибір, особистісну перевагу тих чи інших мовних засобів. На мотиваційному рівні індивідуалізація медійної МО досягає своєї межі – автор при створенні тексту враховує фактор адресата, читача, його пресупозицію, ступінь інформованості, а також намагається досягти перлокутивного ефекту, тобто маніпулювати думкою читача, залучати його на свій бік тощо. Зважаючи на вищесказане, комплексний аналіз інваріантних особливостей мовних і мовленнєвих засобів може надати повне уявлення про медійну МО, включаючи особливості стилю, мовну картину світу і світогляд автора, які відобразатимуться в особливостях прояву варіативних ознак медіажанру. У перспективі вбачається детальне вивчення функціонально-

стильових, жанрово-стильових та індивідуально-стильових особливостей медіатекстів, створених медійною МО.

Література

- Карасик 2002** – Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс / В. И. Карасик. – Волгоград : Перемена, 2002. – 477 с.
- Караулов 2006** – Караулов Ю. Н. Русский язык и языковая личность / Ю. Н. Караулов. – Изд. 5-е, стер. – М. : КомКнига : Ленанд, 2006. – 261 с.
- Кожина 1977** – Кожина М. Н. Стилистика русского языка / М. Н. Кожина. – М. : 1977. – 223 с.
- Колшанский 1990** – Колшанский Г. В. Объективная картина мира в познании и языке / Г. В. Колшанский. – М. : Наука, 1990. – 108 с.
- Левицкий 2007** – Левицкий В. В. Квантитативные методы в лингвистике / В. В. Левицкий. – Винница : Нова Книга, 2007. – 264 с.
- Леденёва 2001** – Леденёва В. В. Идиостиль (к уточнению понятия) / В. В. Леденёва // Филологические науки. – 2001. – № 5. – С. 36–41.
- Маклюэн 2003** – Маклюэн Г. М. Понимание медиа: Внешние расширения человека / пер. с англ. В. Николаева ; закл. ст. М. Вавилова. – М. : Жуковский : КАНОН-пресс-Ц : Кучково поле, 2003. – 464 с.
- Маркина 2001** – Маркина Н. А. Текст как способ презентации языкового сознания : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.01 / Н. А. Маркина. – Москва, 2001. – 146 с.
- Московская 2003** – Московская Н. Л. Формирование профессиональной компетенции лингвиста-преподавателя в интегрально-коммуникативном образовательном пространстве / Н. Л. Московская. – Ставрополь : Изд-во СГУ, 2003. – 375 с.
- Петровский 1996** – Петровский А. В. Личность в психологии. Парадигма субъективности / А. В. Петровский. – Ростов н/Д. : Феникс, 1996. – 512 с.
- Селіванова 2008** – Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми : підручник / О. О. Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2008. – 712 с.
- Толмачева 2004** – Толмачева Т. А. Теория языковой личности в процессе обучения межкультурной коммуникации [Электронный ресурс] / Т. А. Толмачева // Вестник молодых ученых. – 2004. – Режим доступа: <http://e-lib.gasu.ru/vmu/archive/2004/01/19.shtml>.
- Черниш 2015** – Черниш О. А. Медіажанр "Слово редактора": лінгвостилістичний та лінгвокомунікативний аспекти(на матеріалі сучасних англомовних глянцевиx журналів) [Текст] : автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня канд.філол.наук. Спец.10.02.04-германські мови / О. А. Черниш ; Міністерство освіти і науки України, Київський університет імені Бориса Грінченка (Київ). – : КУ імені Б.Грінченка, 2015. – 21 с.

Черниш О.А. Структурні особливості медійної мовної особистості.

У статті розглянуто структурні особливості медійної мовної особистості. Під мовною особистістю розглядають людину в її здатності до мовленнєвої діяльності, в усій сукупності її здібностей та характеристик, які зумовлюють створення і сприйняття нею мовних творів. Мовна особистість формується під впливом зовнішніх (колективний початок, соціальне середовище) та внутрішніх (індивідуальні особливості) чинників та є носієм мовної свідомості, яка втілюється в мовленнєвій поведінці і визначається комунікативною ситуацією. В умовах сучасного інформаційного суспільства актуальним є вивчення особливостей медійної мовної особистості, яка є суб'єктом мас-медійного дискурсу, що включений в нього і творить його. У дослідженні проаналізовані три структурні рівні медійної мовної особистості: медійно-орієнтаційний, лінгвокогнітивний і мотиваційний, в межах яких можна спостерігати прояви інваріантних та варіативних ознак її мовленнєвої поведінки. У статті обґрунтовано, що медійна мовна особистість володіє власним індивідуальним стилем, який проявляється в індивідуальній манері автора, наданні переваги відповідним інваріантним лінгвальним ознакам жанру задля авторської самопрезентації.

Ключові слова: медійна мовна особистість, мас-медійний дискурс, жанр, індивідуальний стиль, само презентація.

Черныш О.А. Структурные особенности медийной языковой личности.

В статье рассмотрены структурные особенности медийной языковой личности. Под языковой личностью рассматривают человека в его способности к речевой деятельности, во всей совокупности его способностей и характеристик, которые обуславливают создание и восприятие им речевых произведений. Языковая личность формируется под влиянием внешних (коллективное начало, социальная среда) и внутренних (индивидуальные особенности) факторов и является носителем языкового сознания, которое отображается в речевом поведении и определяется коммуникативной ситуацией. В условиях современного информационного общества актуальным является изучение особенностей медийной языковой личности, которая является субъектом масс-медийного дискурса, который включен в него и создает его. В исследовании проанализированы три структурные уровни медийной языковой личности: медийно-ориентационный, лингвокогнитивный и мотивационный, в пределах которых можно наблюдать проявления инвариантных и вариативных признаков ее речевого поведения. В статье обосновано, что медийная языковая личность обладает собственным индивидуальным стилем, который проявляется в индивидуальной манере автора, предпочтении

соответствующих инвариантных лингвальных признаков жанра для авторской самопрезентации.

Ключевые слова: медийная языковая личность, масс-медийный дискурс, жанр, индивидуальный стиль, самопрезентация.

Chernysh O.A. Structural peculiarities of media linguistic personality.

The article deals with the structural peculiarities of the media linguistic personality. Linguistic personality is viewed as a person capable of realizing a set of linguistic means in speech activity. Linguistic personality is formed under the influence of external (collective basis, social environment) and internal (individual features) factors. It is a bearer of linguistic consciousness, which is embodied in speech behavior and is determined by the communicative situation. At present, media linguistic personality investigations are of significant importance. Media linguistic personality as a subject of media discourse constitutes this type of discourse and is a part of it. The study analyzes structural levels of media linguistic personality such as media-orientation, linguo-cognitive and motivational levels, where it is possible to observe the manifestations of variant and invariant features of media linguistic personality speech behaviour. It is proved that media linguistic personality gives preference to definite invariant linguistic features of the genre thus creating its author's individual style.

Key words: media linguistic personality, media discourse, genre, individual style, self-presentation.

Стаття надійшла до редакції 29.09.2018 р.

Стаття прийнята до друку 30.09.2018 р.

Рецензент – д. філ. н., проф. Моїсеєнко О.Ю.

УДК 811.133.1:328.132.7-057.341(44)

Шаповалова Л.В.

**МОВНІ МАНІПУЛЯТИВНІ ЗАСОБИ У ПЕРШІЙ
ПРЕЗИДЕНТСЬКІЙ ПРОМОВІ ЕММАНУЕЛЯ МАКРОНА**

Життя у сучасному суспільстві формується, направляється й, власне, відбувається під впливом боротьби за розум свідомість і почуття його членів. Для цього використовуються різноманітні сугестивні та маніпулятивні технології, які спрямовані на переконання, залучення до свої рядів, нав'ювання почуття приналежності до впливової групи, підсилення власної гідності, самоповаги та значущості, заохочення до дій чи до пасивності, до прийняття чи виправдання певної політичної позиції тощо.

„ Мову політиків і мовну політику досліджує наука політична лінгвістика, яка виникла на стику інтересів політологів та лінгвістів ” [Нагорна 2005: 49]. Нагорна Л.Б виділяє дві особливості цього феномену: „ прищеплення суспільній свідомості певних уявлень ” та „ мовленнєву взаємодію груп та індивідів ” [Нагорна 2005: 42]. Саме тому лінгвістичне начало, яке виконує маніпулятивну функцію є центром дослідження політичного дискурсу [Бутова 2009].

Дослідження політичного дискурсу активно проводять зарубіжні науковці: Т. ван Дейк (Німеччина), Ф. Коббі,

К. Гобен, О. Йанен, П. Шародо (Франція), Н. Кондратенко, Л. Нагорна, В. Петренко (Україна), В. Герасимов, М. Ільїн, В. Демьянков, Є. Опарина (Росія).

„ Політичний дискурс у вузькому значенні – це форма дискурсивності, за допомогою якої мовець (індивідуальний чи колективний) переслідує мету отримання влади ” [Cobby 2009].

„ Політичний дискурс – це сукупність промов, виголошених публічно професіоналами від політики. Політичний дискурс має погану репутацію, він регулярно протиставляється діям. Політичний дискурс тісно пов'язаний з риторикою, тобто з мистецтвом переконання за допомогою аргументів, які у першу чергу ефективні, а у другу – правдиві. Оскільки він потребує сильного обмеження того, що можливо сказати чи не сказати, політичний діяч регулярно наближається до феномену „ дерев'яної мови ”, тобто говорити так, щоб нічого не сказати. Мета політичного дискурсу не описати реальність, а мобілізувати громадян до голосування ” [Le Bart 1998].

Політичний дискурс, зокрема промови президента, мають всі ознаки маніпуляції: вони спрямовані на велику групу людей, звертаються до їх емоційного компоненту свідомості, грають на почуттях самоповаги, ідентифікації, спираються на французьку концептосферу. Крім того, промови президента країни цікаві для лінгвістичного аналізу, виходячи з того факту, що вони вербалізують актуальні тенденції життя французького суспільства і створені правильною мовою, зрозумілою всім. Аналіз першої промови Еммануеля Макрона на посту президента Франції допоможе зрозуміти не тільки те, що буде втілювати особа нового президента, але й те яким чином він хоче переконати суспільство у тому, що воно вчинило правильно, обравши саме його.

Тож **об'єкт** даного дослідження – перша промова Еммануеля Макрона у якості президента. **Предмет** – мовні маніпулятивні засоби. **Мета** запропонованої розвідки – дослідити лінгвістичні засоби впливу першої президентської промови Еммануеля Макрона. **Завдання:** 1. Проаналізувати інавгураційну промову Емануеля Макрона. 2. З'ясувати її мету і цільову аудиторію. 3. Ідентифікувати стратегію впливу. 4. Виокремити та схарактеризувати лінгвістичні засоби, використані для реалізації поставленої мети.

Французький словник Larousse визначає маніпуляцію громадською думкою як „...дію спрямовану на орієнтацію поведінки однієї людини чи групи людей у бажаному напрямку, реалізовану таким чином, що об'єкти маніпуляції її не усвідомлюють” [Larousse].

У праці „10 стратегій маніпуляції, які політики та мас-медіа використовують, щоб нас контролювати, Стефан Патон визначає наступні: 1. Стратегія відволікання чи розваг. Мета – відволікти увагу громадськості від важливих вих. проблем та змін, що хоче вчинити політична еліта. Реалізується за рахунок великого обсягу розважальної та неважливої інформації. 2. Створювати проблеми, щоб запропонувати шляхи їх вирішення. 3. Стратегія деградації, щоб змусити прийняти неприйнятні дії. 4. Стратегія особливого рішення. Це спосіб змусити прийняти непопулярне рішення, представивши його як болюче, але необхідне. 5. Звертатися до громадськості як до маленьких дітей. 6. Звертатися до емоційної сфери частіше, ніж до розумової. Звернення до емоційного – це класична технологія, щоб коротко замкнути раціональний аналіз і, таким чином, виключити критичний розум. Крім того, використання емоційного реєстру дозволяє відкрити двері до підсвідомого, щоб насадити там ідеї, бажання, страхи, неусвідомлені прагнення та поведінку. 7. Тримати громадськість у невігластві та дурості. 8. Заохочувати громадськість знаходити задоволення у своїй посередності, тобто вважати „крутим” бути дурним, вульгарним і неосвіченим. 9. Замінити повстання на винуватість. 10. Знати людей краще, ніж вони знають самі себе [Paton 2011].

„*Mesdames, Messieurs*

Les Français ont choisi, vous l'avez rappelé, le 7 mai dernier, l'espoir et l'esprit de conquête.

Le monde entier a regardé notre élection présidentielle. Partout, on se demandait si les Français allaient décider à leur tour de se replier sur le passé illusoire, s'ils allaient rompre avec la marche du monde, quitter la scène de l'Histoire, céder à la défiance démocratique, l'esprit de division et tourner le dos aux Lumières, ou si au contraire ils allaient embrasser l'avenir, se donner collectivement un nouvel élan, réaffirmer leur foi dans les valeurs qui ont fait d'eux un grand peuple.

Le 7 mai, les Français ont choisi. Qu'ils en soient ici remerciés”.

„Пані та панове” - французька галантність, привернення уваги жінок.

„Французи обрали надію й **дух перемоги**”. Антитеза – натякає, що раніше не було ні надії, ні розуму, ні перемоги, чи їх не було в інших депутатів, яких обрали. „Дух перемоги” – метафора.

„...охопити майбутнє, дати собі колективний підйом, знову підтвердити свою віру у цінності, які зробили з них великий народ”. – Антитеза. Поганий – хороший вибір, пов'язаний з укріпленням національних цінностей. Гра на самосвідомості. відчувати себе частинкою великого народу.

Використання для характеристики минулого експресивних прикметників-епітетів з значенням нереальності (ілюзорний, примарний), переносного значення слів (**порвати** із світовим ринком, **повернути спину** до Світочів), метафори (сцена історії).

Використання лексем з позитивним значенням (підйом, віра в цінності, великий народ) для характеристики майбутнього та для підтвердження правильності вибору французів.

„ *Je sais pouvoir compter sur tous nos compatriotes pour mener à bien la tâche considérable et exaltante qui nous attend.*

En ce qui me concerne, dès ce soir, je serai au travail”.

„...розраховувати на всіх” – Звернення до всіх.

„ Завдання важливе та захоплююче ” – використання прикметників-епітетів з позитивним значенням для характеристики завдання президента.

Vive la République. Vive la France.

В першу чергу республіка – на першому місці підтвердження вірності існуючому державному устрою.

Проаналізувавши першу промову Еммануеля Макрона у якості президента Франції, доходимо висновку, що її текст надзвичайно емоційний і має ознаки маніпуляцій.

Мета промовця – переконати у тому, що обравши його на посаду президента, французи вчинили правильно, бо для Франції він – це рух до процвітання, відновлення, ствердження головних національних цінностей, рішення протиріч, примирення, подолання кризи. Маніпулятивність цього тексту полягає у навіюванні думки, що саме він – найкращий сьогодні президент та отримання підтримки виборців та лояльності тих, хто голосував за інші кандидатури.

Цільова аудиторія – всі французи: жінки і чоловіки, робітники й підприємці, всі еліти – економічні, політичні, фінансові, релігійні.

Для впливу на слухачів автор використовує стратегію звернення до емоційно-почуттєвої сфери, яка дає вихід у підсвідоме. Він вживає різноманітні мовні засоби лексичного, синтаксичного, стилістичного планів.

До лексичних засобів віднесемо використання лексем із лексико-семантичних полів „мораль”, „цінності”,

„розвиток”; прикметників та іменників у функції епітетів з експресивним значенням для створення емоційного насичення тексту та збільшення впливу на реципієнтів..

Із стилістичних засобів наявні метафора, гіпербола та антитеза.

Із синтаксичних – така побудова речень, яка підсилює емоційний фон: однорідні члени речення, протиставлення початку і кінця речення.

Також автор звертається до французької концептосфери, Він використовуються концепти „Франція” і „французи”, які поєднують аудиторію та сприяють створенню сильного емоційного фону, пов’язаного з самосприйняттям, само ідентифікацією, сподіваннями на покращення для всіх і кожного, пов’язані з правильним вибором.

У тексті проявляється притаманна французам галантність. Він каже: „Пані та панове”. У першу чергу звертається до жінок.

Подальше дослідження французького політичного дискурсу може проводитися у напрямку з'ясування особливостей мовця через його політичну промову.

Література

Бутова 2009 – Бутова Ірина Політичний дискурс як об'єкт лінгвістичних досліджень / І. Бутова //Вісник Львівського університету. Сер.:Іноземні мови. – 2009. – Вип. 16. – с. 232-237.;

Демьянков 2002 – Демьянков В.З. Политический дискурс как предмет политологической филологии / В.З. Демьянков / Политический дискурс: история и современные исследования // Сборник научных трудов. – М.,2002. – 184 с.;

Нагорна 2005 – Нагорна Л.Б. Політична мова і мовна політика: діапазон можливостей політичної лінгвістики /

Л.Б. Нагорна / НАН України; Інститут політичних і етнонаціональних досліджень. – К.: Світогляд, 2005. – 316 с.;

Петренко 2003 – Петренко В.В. Політична мова як засіб маніпулятивного впливу: Автореф. дис. ... канд. політ. наук: 23.00.02 / В.В. Петренко / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – К., 2003. – 17 с.;

Cobby 2009 – Cobby F. Le discours politique / Franc Cobby [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.analyse-du-discours.com;

Discours d'investiture du président de la république [Електронний ресурс] –

Режим доступу: <http://www.elysee.fr/declarations/article/discours-d-investiture-du-president-de-la-republique/> ;

Dodet 2017 – Dodet R. **Le premier discours de Macron président : ce qu'il faut lire entre les lignes** / Remy Dodet [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.nouvelobs.com/presidentielle-2017/20170514.OBS9368/le-premier-discours-de-macron-president-ce-qu-il-faut-lire-entre-les-lignes.html;

Manipulation – Larousse : dictionnaire fr. [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.larousse.fr/français/manipulation;

Le Bart – Le Bart Cristian Le discours politique / Cristian le Bart [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.le-politiste.com;

Paton 2011 – Paton S. 10 stratégies de manipulation que les politiques et les médias utilisent pour nous contrôler / Stéphane Paton [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.institut-pandore.com

Шаповалова Л.В. Мовні маніпулятивні засоби у першій президентській промові Еммануеля Макрона

У статті аргументується актуальність даного дослідження та пояснюється вибір матеріалу для аналізу. Наводиться визначення

політичного дискурсу, маніпуляцій та подається перелік маніпулятивних стратегій.

У результаті аналізу першої промови Еммануеля Макрона у якості президента Франції, виголошеної під час інвеститури 14 травня 2017 року у Єлісейському палаці, з'ясовується її цільова аудиторія, мета, визначається стратегія та суть маніпуляції, виокремлюються й досліджуються використані мовні засоби впливу.

Аналіз мовних засобів робиться після кожного абзацу промови.

З'ясовано, що досліджувана промова Еммануеля Макрона, надзвичайно емоційна і має ознаки маніпуляцій.

Для впливу на слухачів автор використовує стратегію звернення до емоційно-почуттєвої сфери, яка дає вихід у підсвідоме. Він застосовує різноманітні мовні засоби лексичного, синтаксичного, стилістичного планів, а також концепти „ Франція ” і „ французи ” національної концептосфери.

Ключові слова: політичний дискурс, маніпуляція, стратегії впливу, мовні засоби, емоційно-почуттєва сфера, цільова аудиторія, концепт.

Шапвалова Л.В. Языковые манипулятивные способы в первой президентской речи Эммануэля Макрона

В статье аргументируется актуальность данного исследования и объясняется выбор материала для анализа. Приводится определение политического дискурса, манипуляции и подается перечень манипуляционных стратегий.

В результате анализа первой речи Эммануэля Макрона в качестве президента Франции, произнесенной им во время инвеституры 14 мая 2017 в Елисейском дворце, выясняется ее целевая аудитория, цель, определяется стратегия и суть манипуляции, выделяются и исследуются использованные языковые средства воздействия.

Анализ языковых средств делается после каждого абзаца речи.

Установлено, что исследуемая речь Эммануэля Макрона, очень эмоциональная и имеет признаки манипуляций.

Для воздействия на слушателей автор использует стратегию обращения к эмоционально-чувственной сфере, которая дает выход в подсознательное и отключает критический анализ. Он употребляет различные языковые средства лексического, синтаксического, стилистического планов, а также концепты „Франция” и „французы” национальной концептосферы.

Ключевые слова: политический дискурс, манипуляция, стратегии влияния, языковые средства, эмоционально-чувственная сфера, целевая аудитория, концепт.

Shapovalova L.V. Language manipulative tools in the first presidential speech by Emmanuel Macron

The article highlights the relevance of this study and explains the choice of material for analysis. The definition of political discourse, manipulation and a list of manipulative strategies are given.

As a result of the analysis of the first speech of Emmanuel Macron as President of France, pronounced during the investment on May 14, 2017 in the Elysee Palace, its target audience, purpose, strategy and essence of manipulation are determined, the linguistic means of influence are identified and studied.

Linguistic resources analysis is made after each paragraph of the speech.

It is found out that the explored speech of Emmanuel Macron is extremely emotional and has signs of manipulation.

To influence the audience, the author uses the strategy of addressing the emotional-sensory sphere, which gives access to the subconscious.

He applies various language tools of lexical, syntactic, stylistic plans, as well as concepts of "France" and "French" of the national concept.

Key words: political discourse, manipulation, strategies of influence, language means, emotional and sensory sphere, target audience, concept.

Стаття надійшла до редакції 29.09.2018 р.

Стаття прийнята до друку 30.09.2018 р.

Рецензент – д. філ. н., проф. О.І. Кобзар

УДК 821.111'27

О.Ю. Моїсеєнко

МОВНІ АСПЕКТИ КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЇ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ НА СХОДІ УКРАЇНИ (2014-2018) В АВСТРАЛІЙСЬКОМУ МЕДІЙНОМУ ДИСКУРСІ

Поняття “концептуалізація” є центральним для цілого комплексу сучасних наукових дисциплін, які використовують як методологічну основу когнітивний підхід. Концептуалізація – це передусім живий процес породження нових смислів, який відображає механізми того, як створюються нові значення і як можна пояснити здатність людини постійно поповнювати фонд знань про світ. Важливим видом концептуалізації світу виступає мовна концептуалізація як фундамент, перше джерело всіх інших видів концептуалізації [Радбиль 2010]. Концептуалізація є одним з найважливіших процесів пізнавальної діяльності людини, яка полягає в усвідомленні інформації, що надходить до неї і призводить до створення концептів, концептуальних структур та всієї концептуальної системи в мозку (психіці) людини [Краткий словарь когнитивных терминов 1997]. Концепт є основною одиницею зберігання

значущої інформації про світ у мовній картині світу етносу, це ключовий смисл, актуалізований не одним знаком, а цілим набором знаків. Концепт – це “квант” інформації про світ, згусток смислів та асоціацій, які стоять за словом [Радбиль 2010: 206].

Метою статті є розгляд особливостей мовної концептуалізації збройного конфлікту (2014-2018) на сході України в дискурсі австралійських медіа. Австралійська англійська є регіональним варіантом англійської мови, яка починає свій розвиток з 1788 року, коли засновується перша британська колонія. Під впливом численних екстралінгвістичних і лінгвістичних чинників мова поселенців розвиває свою національну специфіку порівняно з британською англійською, концентруючи основні відмінності на лексико-семантичному рівні.

Актуальність дослідження полягає в тому, що медіа та гіпермедіа стають основним середовищем, у якому реалізуються більшість значущих для індивіда видів комунікації. Метафоричний образ світу як глобального селища *global village* був запропонований МакЛуханом М., професором англійської літератури, літературним критиком і теоретиком комунікації, який ще в 1964 році визначив *медіа як повідомлення (the medium is the message)* та передбачив, що розвиток медіа *сприятиме єднанню світу* [McLuhan 1994]. Його метафори *the medium is the message* та *the global village* є нині частиною глобальної картини світу. Ускладнення явищ глобального світу робить інформаційний вплив на індивіда комплексним та медіатизованим. Медіатизація визначається як ментально-когнітивний результат впливу на мислення індивідів полімодального, полісеміотичного медійного продукту, що виражається у формуванні картини світу за допомогою специфічно медійних, інтегративних, когнітивних структур пізнання та представлення реальності [Рогозіна 2006: 478–479]. Рогозіна І. відзначає важливість когнітивного підходу до вивчення вербальних та авербальних явищ у сфері медіа-комунікації, який дозволяє розглядати мову як одну з цілого ряду ментальних здібностей індивіда, що реалізуються ним у процесі пізнання дійсності та фіксуються у продукованій ЗМІ медіа-картині світу. В контексті такого підходу правомірно ставити питання про гетерогенність когнітивних структур, тобто не про автономність мовних структур як пізнавальних, а про їх взаємодію з пізнавальними [Рогозіна 2006: 484].

Матеріалом дослідження стали інтернет-статті сайтів австралійської національної щоденної газети “The Australian” та новинного сайту “News.com.au”. Зміст повідомлень австралійських медіа був проаналізований за період з першого січня 2014 по тридцяте вересня 2018 року.

Австралійські медіа приділяють значну увагу Україні та висвітлюють розвиток подій в Україні на постійній основі. Схід України в період збройного конфлікту визначається як *separatist eastern region* (сепаратистський східний регіон):

Three people have been wounded in an explosion in Ukraine's separatist eastern region at a local Communist Party meeting (news.com.au, 29.09.2018).

Слід відзначити, що журналісти в своїх повідомленнях часто використовують неофіційну назву сходу України *Донбас*:

... Ukraine is battling Russian-backed separatists in the eastern Donbas region, sending the economy reeling. "As you know, Ukraine right now is ... (The Australian, 25/04/2016).

Події на сході України в основному характеризуються як *conflict* (конфлікт) та *armed conflict* (збройний конфлікт):

... between Russia and the West declined sharply in 2014 with Moscow's annexation of Crimea and the subsequent conflict in eastern Ukraine (The Australian, 11/09/2018).

... More than 10,000 people have died in the conflict. The rebellion in Donetsk and Luhansk arose soon after pro-Russia Ukrainian president (The Australian, 31/08/2018).

... Kiev's worries have grown as Gazprom has cut the volume of gas transiting via Ukraine, where an armed conflict has simmered against ... (The Australian, 17/07/2018).

Конфлікт також визначається як *the frozen conflict* (заморожений конфлікт):

... or the frozen conflict in Ukraine. It can be argued that the Lebanese government does not exist as a sovereign body within Lebanon (The Australian, 23/04/2017).

У той же час у повідомленнях про події на сході України від 2015 року та 2018 року використовуються така лексична одиниця як *rebellion*, яка має значення *an act of armed resistance to an established government or leader*, та словосполучення *the separatist uprising* (повстання сепаратистів):

The rebellion in Donetsk and Luhansk arose soon after pro-Russia Ukrainian president Viktor Yanukovich was driven from power amid mass ... (The Australian, 31/08/2018).

... Heading home, a road sign near the airport declares Luhansk, one of the centres of the separatist uprising, is 780km away (The Australian, 19/01/2015).

Трагічність подій на сході України позначається метафорами *pro-Moscow separatist violence* (насилля промосковських сепаратистів) та *the flames of conflict* (полум'я конфлікту):

... Lugansk, which is close to the Russian border, is the main city of one of two eastern regions hit by pro-Moscow separatist violence and which has declared its independence from Kiev (news.com.au, 20/07/2015).

... In the past four years, the Kremlin has annexed Crimea, ignited the flames of conflict in the Donbas region of Ukraine, hacked the German ... (The Australian, 26/03/2018).

Сторони конфлікту кореспонденти австралійських медіа позначають як, з одного боку, *Ukrainian forces* (українські сили), *Ukrainian military forces* (українські військові сили) з іншого боку, з точки зору австралійських кореспондентів, виступають *rebels* (повстанці), *Russian-backed rebels* (повстанці, які підтримуються Росією) або *pro-Russian rebels* (проросійські повстанці). Використовуються також такі лексичні одиниці як *separatists* (сепаратисти) або *Russian-backed separatists* (сепаратисти, які підтримуються Росією) :

...of a UN peacekeeping force to monitor a ceasefire between Ukrainian military forces and Russian-backed separatists in the Donbass region. (The Australian, 19/08/2018).

More than 10,000 people have been killed in fighting between Ukrainian forces and rebels in Donetsk and the neighboring Luhansk region (news.com.au, 09. 10. 2017).

At least five other leading separatist commanders have been killed in unexplained circumstances not connected to frontline combat since the conflict started in 2014, when Russian-backed rebels threw off Ukrainian central rule in an armed uprising (The Australian, 03.09.2018).

At least 49 people died when pro-Russian rebels shot down a Ukrainian military transport plane in the separatist eastern region of Lugansk (The Australian, 14/07/2014).

...Separatists proclaim new state, Little Russia (The Australian, 29/09/2014).

... It is clear that the missile was delivered by a unit of the Russian army to Russian-backed separatists in the eastern Ukraine, who fired ... (The Australian, 18/07/2018).

Водночас кореспонденти австралійських медіа визначають Росію стороною конфлікту на Донбасі (*Russia, as the party to the conflict in Donbass*) та експліцитно стверджують про пряму участь Росії у військовому конфлікті через опис військової підготовки російських військ та кількості військових, які приймають участь у військовому конфлікті. Для позначення того факту, що Росія таємно відправляє військових на схід України використовується метафора *Russia infiltrated thousands of its well-trained regular troops*, тобто війська Росії проникають на територію України:

... On the contrary, Russia, as the party to the conflict in Donbass, and its proxies blatantly violated Minsk agreements from the very beginning (The Australian, 04/02/2017).

... Seven thousand Russian troops are understood to be still operating in the occupied Donbas region. Mr Putin has only admitted to having ... (The Australian, 24/11/2016).

... With that success, Russia infiltrated thousands of its well-trained regular troops, the so-called "Green Men", into the Donbass region of Ukraine (The Australian, 24/06/2015).

Використовується також словосполучення *aggression against Ukraine* (агресія проти України) та *Russian occupation* (російська окупація):

... *Putin following his annexation of Crimea and aggression against Ukraine*. *It is imperative that we prepare for the conflict he apprehends* (The Australian, 22/05/2017).

... *All of Crimea and half Ukraine's eastern Donbas region end the year under Russian occupation*. *The desire of Ukrainians for their country to ...* (The Australian, 31/12/2014).

Таким чином, аналіз особливостей мовної концептуалізації подій на сході України (2014-2018) в дискурсі провідних австралійських медіа свідчить, що мовна картина збройного конфлікту, яка створюється австралійськими медіа має суперечливий характер. З одного боку, використання таких лексичних одиниць як *rebellion* та *the separatist uprising* створює картину внутрішнього конфлікту. З іншого боку, експліцитні твердження про пряму участь у збройному конфлікті іншої держави через такі лексичні одиниці як *aggression against Ukraine* та *Russian occupation* заперечують можливість визнання конфлікту на сході України як внутрішнього.

Слід, відзначити, що суперечлива мовна картина війни на сході України також створюється медіа інших країн [див. Моїсеєнко 2017].

CNN (*Cable News Network*), наприклад, одна з провідних телекомпаній світу, яка здійснює мовлення на 212 країн світу, також приділяє значну увагу Україні та висвітлює розвиток подій в Україні на постійній основі. Схід України в період збройного конфлікту описується як зруйнований насиллям *the violence-wracked east of the country*:

Pro-Russian separatists are accused of preventing people from voting in the violence-wracked east of the country (CNN 25 /05/ 2014).

Події на сході України в основному характеризуються як *conflict* (конфлікт):

It began as a dispute over a trade agreement, but it mushroomed into the bloodiest conflict in Europe since the wars over the former Yugoslavia in the early 1990s (CNN 02/10 /2015).

Конфлікт характеризується як найбільш кривавий в Європі з часів війн у бувшій Югославії, *the bloodiest conflict in Europe*. Райони, де проходили та проходять бойові дії визначаються як *the conflict zone* (зона конфлікту) або як *the conflict-torn areas* (територія, що розривається конфліктом):

And by the end of the year, the U.N. says more than 1.7 million children in the conflict-torn areas of eastern Ukraine are facing “extremely serious” situations exacerbated by unusually harsh winter conditions (CNN 12/11/2014).

But violence continues in the conflict zone in eastern Ukraine – and 2016 has seen an increase in casualties (CNN 02/10/2015).

Події на сході України також визначаються як *війна*. Війна кореспондентом CNN характеризується як громадянська, *civil war*. Кореспондент запитує: Як суперечка почалася, та як вона переросла в громадянську війну:

So how did this dispute begin and how did it then erupt in to civil war? (CNN 02/10 /2015).

Підтвердженням сприйняття подій у східній Україні як війни слугують використання таких лексичних одиниць як *front* (фронт) та *frontline* (лінія фронту):

Situation near the front remains volatile (CNN 08/05/2016).

The increasingly tense situation on the frontline between government forces and separatists in eastern Ukraine has resulted in a spike in civilian casualties, according to new figures released by the Office of the UN High Commissioner for Human Rights (CNN 08/05/2016).

Сторони конфлікту кореспонденти CNN позначають як, з одного боку, *government forces* (урядові сили), *Ukrainian government forces* (українські урядові сили) або *Kiev's government forces* (київські урядові сили) з іншого боку, з точки зору кореспондентів CNN, виступають *separatists* (сепаратисти) або *pro-Russian separatists* (проросійські сепаратисти), також використовується лексичні одиниці *rebels* (повстанці), *pro-Russia rebels* (проросійські повстанці) або *rebel forces* (повстанські сили):

The increasingly tense situation on the frontline between government forces and separatists in eastern Ukraine has resulted in a spike in civilian casualties, according to new figures released by the Office of the UN High Commissioner for Human Rights (CNN 08/05/2016).

Donetsk International Airport, which was rebuilt ahead of the European soccer championships in 2012, falls to rebels after months of fighting with Ukrainian government forces (CNN 22/01/ 2015).

European leaders are opposed to arming Kiev's government forces... (CNN 12/02/ 2015).

Pro-Russian separatists are accused of preventing people from voting in the violence-wracked east of the country (CNN 25/05/ 2014).

Recent gains by Ukrainian armed forces have seen the territory controlled by the rebels contract. But the rural area where MH17 crashed to earth July 17 remains under the rebels' sway (CNN 23/07/ 2014).

In recent weeks, rebel forces have brought down a number of Ukrainian military aircraft in the eastern regions, including two Antonov AN-26 transport planes, several Mi-8 and Mi-24 helicopters, Su-25 fighter jet and an Ilyushin IL-76 cargo plane (CNN 23/07/ 2014).

Who are Ukraine's pro-Russia rebels? (CNN 02/10/ 2015)

Кореспонденти CNN також експліцитно стверджують про військову підтримку та пряму участь Росії у конфлікті на підтримку сепаратистів, *backing up and often fighting for the separatists*:

Russia always had a vastly superior army backing up and often fighting for the separatists (CNN 12/08/ 2016).

Таким чином, аналіз особливостей мовної концептуалізації подій на сході України (2014-2018) в дискурсі провідних австралійських та американських медійних компаній свідчить, що світові медійні компанії створюють інформаційні простори, які співпадають за ключовими концептами. Мовна картина війни на сході України, яка створюється світовими медіа, має суперечливий характер. З одного боку, використання таких лексичних одиниць як *civil war*, *rebellion* створює картину внутрішнього конфлікту. З іншого боку, експліцитні твердження про пряму участь у збройному конфлікті іншої держави через такі лексичні одиниці як *often fighting for the separatists*, *aggression against Ukraine* та *Russian occupation* заперечують можливість визнання конфлікту на сході України як внутрішнього, згідно визначення поняття *civil war*, яке сформулювала Рада Безпеки Організації Об'єднаних Націй [див. Cockayne 2010].

Перспективи подальших досліджень полягають у подальшому поглибленому когнітивному аналізі медійного дискурсу на матеріалі інших мов.

Список джерел ілюстративного матеріалу

news.com.au

The Australian www.theaustralian.com.au

CNN <http://edition.cnn.com/>

Література

Краткий словарь когнитивных терминов / Е. С. Кубрякова [та ін.] / Под об. ред. Е. С. Кубряковой. – М.: Филол. ф-т МГУ им. М.В. Ломоносова, 1997. – 245 с.

Моїсеєнко О.Ю. Особливості мовної концептуалізації збройного конфлікту на сході України (2014-2017) в світових англomовних медіа / Гібридна війна на Сході України в міждисциплінарному вимірі: витоки, реалії, перспективи реінтеграції : зб. наук. праць / За заг. ред. В. С. Курило, С. В. Савченко, О. Л. Караман. – Старобільськ : ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2017. – с. 377-383.

Радбиль Т. Б. Основы изучения языкового менталитета: [учеб. пособие] / Т. Б. Радбиль. – М.: Флинта: Наука, 2010. – 328 с.

Рогозина И. В. Новые медийные когнитивные структуры и глобализационные процессы / И. В. Рогозина // Глобализация-этнизация. Этнокультурные и этноязыковые процессы: в 2 кн. / [отв. Ред. Г.П. Нещименко]; Науч. совет РАН "История мировой культуры"; Институт славяноведения РАН. – М.: Наука, 2006. – Кн. 1. – С. 476-484.

Cockayne J. The United Nations Security Council and Civil War: First Insights from a New Dataset / J. Cockayne, Ch. Mikulaschek, Ch. Perry. – New York: International Peace Institute, 2010. – Mode of access to paper: www.ipinst.org

McLuhan M. Understanding Media: The Extensions of Man / M. McLuhan, L. H. Lapham. – [First edition 1964]. – Cambridge: The MIT Press, 1994. – 392 p.

Моїсеєнко О.Ю. Мовні аспекти концептуалізації збройного конфлікту на сході України (2014-2017) в австралійському медійному дискурсі

Статтю присвячено розгляду особливостей мовної концептуалізації збройного конфлікту на сході України (2014-2018) в австралійському медійному дискурсі. Матеріалом дослідження стали інтернет-статті сайтів австралійської національної щоденної газети “The Australian” та новинного сайту “News.com.au”. Аналіз особливостей мовної концептуалізації подій на сході України (2014-2018) в дискурсі провідних австралійських медійних компаній свідчить, що мовна картина збройного конфлікту, яка створюється австралійськими медіа, має суперечливий характер. З одного боку, використання таких лексичних одиниць як *rebellion* та *the separatist uprising* створює картину внутрішнього конфлікту. З іншого боку, експліцитні твердження про пряму участь у збройному конфлікті іншої держави через такі лексичні одиниці як *aggression against Ukraine* та *Russian occupation* заперечують можливість визнання конфлікту на сході України як внутрішнього згідно визначення поняття *civil war*, яке сформулювала Рада Безпеки Організації Об’єднаних Націй. У статті відзначається, що суперечлива мовна картина війни на сході України також створюється медіа інших країн, та, як приклад, наводиться аналіз дискурсу американської провідної медійної компанії CNN.

Ключові слова: мовна концептуалізація, англійська мова, Австралія, медійний дискурс, Україна, конфлікт

Моїсеєнко Е.Ю. Языковые особенности концептуализации вооруженного конфликта на востоке Украины (2014-2018) в австралийском медийном дискурсе.

Статья посвящается рассмотрению особенностей языковой концептуализации вооруженного конфликта на востоке Украины (2014-2018) в австралийском медийном дискурсе. Материалом исследования послужили интернет-статьи сайтов австралийской национальной ежедневной газеты “The Australian” и новостного сайта “News.com.au”. Анализ особенностей языковой концептуализации событий на востоке Украины (2014-2018) в дискурсе ведущих австралийских медийных компаний свидетельствует, что языковая картина вооруженного конфликта, которая создается австралийскими медиа, имеет противоречивый характер. С одной стороны, использование таких лексических единиц как *rebellion* та *the separatist uprising* создает картину внутреннего конфликта. С другой стороны, эксплицитные утверждения про прямое участие в вооруженном конфликте другой

страны посредством таких лексических единиц как *aggression against Ukraine* и *Russian occupation* отрицают возможность признания конфликта на востоке Украины как внутреннего, согласно определению понятия *civil war*, которое было сформулировано Советом Безопасности Организации Объединенных Наций. В статье отмечается, что противоречивая языковая картина войны на востоке Украины также создается медиа других стран. В качестве примера приводится анализ дискурса ведущей американской медийной компании CNN.

Ключевые слова: языковая концептуализация, английский язык, Австралия, медиа дискурс, Украина, конфликт

Moiseyenko O.Yu. Language Aspects of Conceptualization of Armed Conflict in Eastern Ukraine (2014-2018) in Australian Media Discourse

The paper examines the language peculiarities of conceptualization of the armed conflict in eastern Ukraine (2014-2018) in Australian media discourse. The internet-articles of the newspaper “The Australian” and news website “News.com.au” were analyzed. The analysis of the peculiarities of the conceptualization in the English language of armed conflict in eastern Ukraine in the discourse of leading Australian media shows that the Australian media create the information space which has the contradictory character. On the one side, the usage of such lexical units as *rebellion* and *the separatist uprising* creates the picture of the internal conflict. On the other side, the explicit statements on the direct participation in the armed conflict of another state (*aggression against Ukraine* and *Russian occupation*) rejects the possibility to define the conflict as an internal one according to the definition of the notion *civil war* formulated by the United Nations Security Council. It is also noted that the contradictory character of the language picture of the war in eastern Ukraine is created by other world media. The analysis of the media discourse of the leading American media company CNN was provided as an example. The analysis of the peculiarities of conceptualization in the English language of armed conflict in eastern Ukraine in the discourse of the leading American media company CNN and the Australian media shows that they create the information spaces which match in key concepts and have the contradictory character.

Key words: language conceptualization, English, Australia, media discourse, Ukraine, conflict

Стаття надійшла до редакції 29.09.2018 р.

Стаття прийнята до друку 30.09.2018 р.

Рецензент – д. філ. н., проф. О.І. Кобзар

**КОГНІТИВІСТИКА, ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО
ТА ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО**

УДК 81-22

Борзова О. Д.

**ЛЕКСЕМИ ДЕТЕРМІНУВАННЯ ЧОЛОВІЧОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ
У ПІВНІЧНІЙ АМЕРИЦІ (НА МАТЕРІАЛАХ ВИДАНЬ THE
GUARDIAN, ESQUIRE, MEN'S HEALTH).**

Уявлення про чоловічу красу та привабливість змінювалися і трансформувалися від століття до століття, диктуючи нові і нові стандарти та вибудовуючи ідеали, до яких прагне більша кількість представників чоловічої статі. Актуальність дослідження полягає у виявленні сучасних номінативів, що стосуються чоловічої краси у Північній Америці. Метою статті є відстеження тих гендерних змін, які мають місце на даній території. Гендерними дослідженнями в сучасній лінгвістиці займаються українські мовознавці А. Архангельська, О. Бондаренко, Н. Остапенко, Я. Пузиренко, С. Семенюк, М. Скорик, Л. Ставицька, Л. Таран та ін. Серед закордонних дослідників варто виділити Р. Лакофф, Л. Пуш, Т.-П. Сента, Х. Коттхофф, С. Хіршауер та інші. Розглянемо сучасне визначення поняття attractiveness – привабливість:

attractiveness – the state or degree to which the physical traits of an individual human person are perceived as pleasing or beautiful (*He established an extraordinary reputation; his personality had a winning attractiveness; and he founded a school of mystics who powerfully affected Judaism after the master's death*) [yourdictionary.com].

Привабливість – комплексне та вельми суб'єктивне поняття, бо на потяг однієї людини до іншої мають вплив багато факторів, і фізичні аспекти є лише одним із них. Ці фактори залежать насамперед від ментальності та культури людини, її власних уподобань і переконань. У багатьох випадках привабливих людей наділяють тими позитивними характеристиками, якими вони не володіють, і вищезгадане явище можемо прослідкувати через синоніми слова attractiveness: animal magnetism, appeal, captivation, charisma, charm, enchantment, fascination, glamour (також glamor), seductiveness, witchery, beautiffulness, cuteness, gorgeousness, handsomeness, loveliness, prettiness.

Навідміну від привабливості непривабливість – unattractiveness – несе здебільшого негативну конотацію:

unattractiveness – the condition of not appealing to the senses or mind through beauty, form, character (*Her indifference hid a miserable awareness of her own unattractiveness*)

[collinsdictionary.com].

Синонімами даного слова є поняття ugliness, repulsion [thesaurus.com], di

sagreeableness, distastefulness, obnoxiousness, unpleasantness [merriam-webster.com].

Звісно, майже кожне десятиріччя має власний типаж, „середній показник” привабливості, якому більшість намагається слідувати, але такі поняття, як краса та привабливість за великим рахунком залишаються поза часом, тому що носять досить суб’єктивний характер.

Продовжуючи тему ідеалів краси, які регулярно зазнають змін, варто звернутися до старовинних греків, які й заклали фундамент, що досі має особливе значення для всесвітньої індустрії краси. Якщо пригадати славнозвісні грецькі скульптури, то можна прослідкувати, що їх герої як один мають атлетичну статуру та високий зріст, які досі уособлюють собою чоловічі силу, здоров’я та красу. Чоловіки із вищезгаданою статурою наразі прикрашають журнали та рекламні світлини будь-якої поважної компанії, виступають головними героями блокбастерів. Золоте століття Америки запропонувало ідеал, який кардинально відходив від цих стандартів – тучну статуру, так званого *dad bod*.

Існували навіть спеціалізовані джентльменські клуби – *Fat Men’s Clubs* [Ashley Strickland, 2012]. Однак після 1920-х років підчас набуття популярності голлівудських кінокартин, на зміну чоловікам „у тілі” знову прийшли стрункі красені, які вмели осідлати коня, володіли зброєю та виконували складні трюки. Анджело Сіциліано, більше відомий як Чарльз Атлас – батько бодібілдингу, емігрував у 1904 році у США з Італії та став першим фітнес-гуру, здійнявши хвилю культуризму. Ідея, що фізична форма може надати своєму власникові впевненості, набула неабиякої популярності. Між 1940-1950, коли війна та депресія закінчилися, настала епоха розбудови, і чоловіки прагнули мати так званий *executive look* – поважний і солідний образ робітника у костюмі-трийці. 1960 роки очолює *stylish men* – чоловік з багатим гардеробом та щирою зацікавленістю модою. Уявлення про ідеальне чоловіче тіло знову зазнає змін – Голлівуд починає знімати перші кінострічки про агента британської розвідки на ім’я Джеймс Бонд за серією романів Яна Флемінга, і вперше його образ втілює на екрані шотландський актор Шон Коннері – підтягнутий та завжди одягнений з голочки, який згодом стане своєрідним символом Англії. 70-80-ті роки двадцятого століття увірвалися у світ моди андрогінністю Девіда Боуї та Міка Джагера, яку одразу ж „підхопили” молоді чоловіки. З початку 80-х років ідея про те, що образ *cut, muscular man* і є втіленням „справжньої” мужності тільки поширювалися. Цю тенденцію маємо можливість прослідкувати навіть на прикладі американських кінофільмів про супергероїв. Той тиск невідповідності ідеалам із боку засобів масової інформації, що десятиліттями відчували на собі жінки, зараз починає бентежити і чоловіків.

У світі немає подібної до Америки країни, яка б спромоглася стати законодавцем абсолютно протилежних трендів: *body positive* та культ схуднення, тяжіння до природності і водночас любов до ін’єкцій,

пропагування здорової їжі та прихильність до fast food. На території США проживає велика кількість національностей, які, авжеж, мають власні уявлення про красу. У 1906 році на території невеликого поселення Голлівуд зняли перший фільм, і це назавжди змінило світову кіноіндустрію та вибудувало ідеали краси, яким досі слідують жителі Північної Америки. Величезна кількість відомих б'юті-брендів почали свою історію саме у США: сімейна аптека Kiehl's, косметичні марки Clinique та Estee Lauder, а очільники європейського бренду Helena Rubinstein відкрили в Нью-Йорці перший в світі салон краси для чоловіків.

Популярний американський веб-сайт buzzfeed.com у 2015 році провів опитування серед своїх читачів, який надає інформацію щодо ідеалів чоловічої краси у 12 країнах, серед яких є й Америка. За даними видання у 2015 році 83,3% всіх провідних акторів голлівудських фільмів, що вийшли в прокат у 2013 році, були білошкірими. З тих пір, як журнал People впровадив щорічну премію Sexiest Man Alive, Дензел Вашингтон став єдиним афроамериканським чоловіком, який у 1996 році виграв цей титул. На США та Канаду припадає 9% продуктів світової індустрії догляду за чоловіками. Дослідження також

показало, що найпривабливішими у Америці вважаються чоловіки-метиси – mixed-race men [Jenny Hope, 2010]. Також було встановлено, що більшість жінок вважають за найгарніших американців із м'якими, навіть жіночними рисами обличчя (feminine features), і цей факт навіть отримав окрему назву – Johnny Depp Effect [Eugene Lee Young, 2015]. У дослідженні, проведеному Державним університетом штату Сан-Франциско, виявлено, що американських чоловіків надзвичайно хвилює наявність у себе атлетичної статури та м'язистості – muscularity (late 17th century: alteration of earlier *musculous*, in the same sense) [oxforddictionaries.com]. Американський ідеальний чоловічий тип тіла являє собою широкі плечі, міцні біцепси та грудні м'язи, тобто ідеалом можна назвати так званий v-shaped-силует. Чоловіки із рослинністю на обличчі набули неабиякої популярності в американському суспільстві, і завдяки їм виник окремий термін „lumbersexual” (від lumberjack + sexual, on the model of metrosexual) – a young urban man who cultivates an appearance and style of dress (typified by a beard and check shirt) suggestive of a rugged outdoor lifestyle [oxforddictionaries.com]. Розвиваючи тему коріння лексеми lumbersexual, слід зазначити, що у 2010-х так званий lumberjack (або lumbersexual) набуває неабиякої значущості для американських чоловіків, які у пошуках нового маскулінного архетипу звертаються до свого коріння, а саме до героя американських національних легенд – кремезного лісоруба Пола Баньяна – засновника Великого Каньйону. Однак лісоруби не є єдиними романтичними героями, які вийшли з американського Заходу – на вищезгаданий брутальний чоловічий образ вплинув ще й образ ковбоя. Тут варто згадати легендарного Marlboro Cowboy – персонажа, який з 1954 по 1999

використовувався у рекламній кампанії цигарок Marlboro. Посил цих символів був чітким і зрозумілим: вийти з кам'яних джунглів мегаполісів до природи та відчуті нарешті свою неприборкану чоловічу силу [Willa Brown, 2014]. Американський щотижневий журнал People, який був заснований у 1974 році у Нью-Йорку і наразі має найбільшу аудиторію з усіх видань Америки, щорічно обирає одного діяча культури для номінації The sexiest man alive. У 2015 році переможцем став британський футболіст та модель Девід Бекхем, 2016 титул отримав актор та професійний рестлер Двейн Джонсон, а у 2017 році – кантрі-співак Блейк Шелтон. Обираючи потенційного носія даного титулу, People керується не лише зовнішньою привабливістю, а й наявністю у чоловіка харизми, внутрішньої сили, його культурних та соціальних надбань. Викликають цікавість, чому саме ці чоловіки органічно виглядають у фреймі sexiest man на думку People. Ключові семи, що детермінують це значення по відношенню до Девіда Бекхема – has glorious hotness, ridiculously good looking, world-class athlete, the sweetest husband, got the whole dad thing working for him, humanitarian [Lynsey Eidell, 2015]. Що стосується його послідовника Двейна Джонсона, то вербальні засоби репрезентації семи sexiest man alive включають такі лексеми, як talented, charismatic, good-looking, fit as hell, a ripped torso, bulging quads, consummate Men's Health guy, non-stop hustle, a great father

[Andrew Daniels, 2016]. Якщо перемоги Бекхема та Джонсона були сприйняті пересічними американцями більш-менш рівно, то нагородження титулом найсексуальнішого чоловіка 2017 року співака Блейка Шелтона мало неабиякий резонанс із негативною конотацією. Численні користувачі Twitter висловили своє невдоволення наступними словами:

insensitive to LGBT community, referring to women in a disrespectful manner [Allyson Koerner, 2017]. Очевидно, що співак не вважається ними відштовхуючим зовні, журналіст Elle описує Шелтона – an attractive man, with his salt-and-pepper hair and his blue eyes – [R. Eric Thomas, 2017], а The Guardian аргументує вибір People таким

чином: real man, who smells of engine oil and wood; he's going out with Gwen Stefani [theguardian.com]. Як бачимо, ці аспекти не мають прямого відношення до зовнішнього вигляду Шелтона, але вони торкаються наболілих та актуальних проблем цілого континенту і тому є невід'ємними складовими сексуальної привабливості „по-американськи”.

Що стосується американців із нетрадиційною сексуальною орієнтацією, у роботі П. Халкітіса [Halkitis P.N., 2001: 413] у якій було висвітлено опитання п'ятнадцяти ВІЛ-позитивних чоловіків-мешканців Нью-Йорку, було виявлено, що більшість учасників теж асоціює чоловічу привабливість насамперед з наявністю таких фізичних особливостей, як big frame та being muscular і деякі гомосексуальні чоловіки (серед яких є і американські) приймають анаболічні стероїди

для збільшення м'язової маси, щоб виглядати більш мужньо та привабливо. У своєму дослідженні доктор П. Халкітіс поділяє гомосексуалів на „butch” gay men and a feminine/„femme” gay men. Американське інтернет-видання Playbuzz [Sophie Stenhouse, 2015] зробило власну добірку фізичних факторів, які роблять свого володаря привабливим. Серед них є конотації suited and booted (smartly dressed) well-dressed man (wearing smart or fashionable clothes), chiseled jawlines (strongly and clearly defined), well-groomed man (clean, tidy, and smart), six packs abs (the rectus abdominis muscle of body builders), well-defined biceps (clearly defined or described), strong forearms (not soft or muted; clear or prominent), wide back (of great or more than average width)

[oxforddictionary.com] Американці також застосовують до чоловіків такі прикметники фізичних факторів: barrel-chested (a man who has a large chest that curves outwards), burly (fat and strong), husky (a husky boy or man is big and strong) [macmillandictionary.com].

Своєрідною призмою світовідчуття кожного чоловіка є мода та його персональний стиль. Американський Esquire у статті The 12 Styles of American Man: Which One Are You? [esquire.com] поділяє стилі, яким надають перевагу американські чоловіки, на 12 типів:

– так званий Powerhouse за Cambridge Academic Content Dictionary Powerhouse – a person who has a lot of strength and energy (She's a powerhouse on the tennis court);

– the Wasp – abbreviation for white Anglo-Saxon Protestant (= a white, Protestant American whose family originally came from northwestern Europe) (Jenny's comfortable lifestyle of prep schools, homes in nantucket and westchester, and long-line of descendants from the same area made people label her a wasp) [urbandictionary.com];

– the Workman, або The blue-collar guy чи Joe Six-Pack – a man whose job involves physical work, such as building or digging (Of Brian called a pre-flop raise, he has the workman!) [urbandictionary.com];

– the Italiano або sprezzatura man – the American who looks vaguely European (These days, sprezzatura is often used in fashion, as an antithesis to coiffed perfection);

– the Woodsman або the outdoorsman чи вищезгаданий lumbersexual (Deluxe Woodsman Shirt: By choosing this style, you're giving yourself the chance to be warm and comfortable in any outdoor activity);

– the Sportsman або The jock – a young man who is enthusiastic about a particular sport and spends a lot of time playing it (With a fine face, of which the most remarkable features were a high nose and a keen and piercing eye, he is said to have been below the middle height, robust, active, a sportsman, and capable of much endurance) [collinsdictionary.com];

– the Rake – The playboy, the ladies' man (A new broom sweeps clean, but you can have more fun with an old rake) [urbandictionary.com];

– the Minimalist – The Puritan, the man who never wears color (His images are always completed and laconic, because he is a real minimalist);

– the Trad – The New Englander, the professor – informal for traditional (That Brooks Brothers sack blazer is very trad!) [urbandictionary.com];

– the Rocker – a rock song or a person who likes rock music (As soon as he heard Crazy Train, he stuffed Josie with The Rocker, what a lucky broad) [urbandictionary.com];

– The Roller – the man of leisure, the easy rider (Johnny, I don't mind you playing „easy rider” with one of my girls, but don't tell me how to run the place).

У цьому сенсі видання Esquire є надзвичайно цікавим для нашого дослідження, бо воно є суто чоловічим журналом і дає змогу подивитися на сучасних американців через призму їх же сприйняття себе.

Як показує дослідження, уявлення про чоловічу привабливість та їх імплікація у мові зазнали суттєвих змін. Відбилося це й на Північній Америці, яка є одною із головних законодавців моди та світовим трендсеттером. Однак, не можна не помітити, що чоловічий ідеал, починаючи із 80-х років ХХ століття, має багато спільного із ідеалом сучасним. Кажучи про статуру це cut, barrel-chested, muscular man, who has v-shaped-silhouette; six packs abs, well-defined biceps, strong forearms, wide back та тендітні, окреслені риси обличчя (у більшості своїй), що отримало назву Johnny Depp Effect. Не надто відрізняються і вподобання чоловіків із нетрадиційною сексуальною орієнтацією, які вбачають під лексемою „man's man” cut, muscular man with big frame. Також значущим мірилом привабливості американського чоловіка є мода, де йому надаються такі дефініції у залежності до прихильності певному образу, як sprezzatura man, a jock, a Trad, a roller, a Powerhouse і т. і. Багато із наданих американським Esquire понять уходять корінням у історію (наприклад, ноняття a Wasp та a Puritan) та являють собою свіже та актуальне трактування старого змісту. Що стосується відношення сучасних представників чоловічої статі-мешканців Північної Америки до власної зовнішності, то словоформи suited and booted, well-dressed та well-groomed цілком відбивають їх уявлення про гарний зовнішній вигляд, що ще раз підтверджує вплив моди на світовідчуття кожного чоловіка. Все вищезазначене малює надзвичайно цікаву картину гендерної динаміки та лінгвістичної картини світу американців в цілому, адже вона не має сталих понять і семантичні поля masculinity, sexuality, new man разом із уявленнями про чоловічу привабливість зовсім по-новому імплікуються у мову її носіїв.

Література

Bustle.com 2018 – Rachel Simon. Why is Blake Shelton People’s sexiest man alive? The choice has some readers confused [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.bustle.com/p/why-is-blake-shelton-peoples-sexiest-man-alive-the-choice-has-some-readers-confused-4004985>

Buzzfeed 2015 – Eugene Lee Young. Men’s standards of beauty around the world [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.buzzfeed.com/eugeneyang/mens-standards-of-beauty-around-the-world?utm_term=.eenRKRdkG#.wgQVyV5ao

Collins dictionary 2018 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/unattractiveness>

Edition.cnn.com 2012 – Ashley Strickland. Defining the new male ideal [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://edition.cnn.com/2012/03/23/living/male-ideal-body-image/index.html>

Elle.com 2017 – R. Eric Thomas. Blake Shelton is the sexiest man alive and I have so many questions [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.elle.com/culture/a13579963/blake-shelton-is-peoples-sexiest-man-alive-and-i-have-so-many-questions/> -, 2017

Esquire 2010 – The 12 styles of American man: Which one are you? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.esquire.com/style/mens-fashion/g442/american-men-style-0310/?slide=4>

Glamour.com 2015 – Lynsey Eidell. All the reasons David Beckham is most certainly the sexiest man alive [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.glamour.com/story/david-beckham-sexiest-man-alive>

Halkitis 2001 – Halkitis PN. An exploration of perceptions of masculinity among gay men living with HIV. *Journal of Men’s Studies*. 2001; 9:413-429

Macmillan dictionary 2018 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.macmillandictionary.com/thesaurus-category/british/describing-a-person-s-muscles-and-general-shape>

Men’s Health 2017 – Allyson Koerner. Dwayne „The Rock” Johnson is the sexiest man alive, surprising nobody [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.menshealth.com/trending-news/a19531910/dwayne-the-rock-johnson-sexiest-man-alive/>

Meriam Webster. com 2018 – Meriam Webster. Attractiveness: <https://www.merriam-webster.com/thesaurus/attractiveness>

Npr. org 2016 – Tanua Basu. The forgotten history of fat men’s clubs [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.npr.org/sections/thesalt/2016/03/07/469571114/the-forgotten-history-of-fat-men-s-clubs>

Playbuzz.com 2015 – Sophie Stenhouse. 14 Things Women Find Physically Attractive In Men [Електронний ресурс]. – Режим

доступу:<http://www.playbuzz.com/sophiestenhouse10/14-things-women-find-physically-attractive-in-men>

<http://www.yourdictionary.com/physical-attractiveness>

Press Reader. com 2010 –Jenny Hope. Why mixed-race men and women have the X factor [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<https://www.pressreader.com/uk/daily-mail/20100415/287822939307832>

The Atlantic 2014 –Willa Brown. Lumbersexuality and its discontents

[Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<https://www.theatlantic.com/national/archive/2014/12/lumbersexuality-and-its-discontents/383563/>

The free dictionary 2018 –

The free dictionary. Unattractiveness [Електронний ресурс]. –

Режим доступу:<https://www.thefreedictionary.com/unattractiveness>

The Guardian 2017 – Blake Shelton: the sexiest man on the planet, apparently [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<https://www.theguardian.com/lifeandstyle/shortcuts/2017/nov/15/blake-shelton-sexiest-man-on-planet-apparently-people-magazine>

Thesaurus 2018 –Thesaurus. Attractiveness [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<https://www.thesaurus.com/browse/attractiveness>

Your dictionary.com 2018 – Your dictionary. Attractiveness [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://www.yourdictionary.com/physical-attractiveness>

Urban dictionary 2018 – Urban dictionary. Wasp [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<https://www.urbandictionary.com/define.php?term=wasp>

Борзова О. Д. Лексеми детермінування чоловічої привабливості у Північній Америці (на матеріалах видань The Guardian, Esquire, Men's Health).

У статті розглянуто сучасні лексеми, які детермінують привабливість чоловіків-мешканців Північної Америки з лінгвокогнітивної точки зору. В межах дослідження були визначені сучасні поняття, які імплікують чоловічу привабливість у Північній Америці: це cut, barrel-chested, muscular man, who has v-shaped-silhouette; six packs abs, well-defined biceps, strong forearms, wide back та окреслені риси обличчя, що отримало назву Johnny Depp Effect. Робиться висновок, що американці із нетрадиційною сексуальною орієнтацією також розглядають дані параметри, як бажані, та вважають їх власника привабливим представником своєї статі. Встановлено, що мода віддзеркалює основні тренди у сфері чоловічої краси та привабливості, підкреслюючи ті їх характеристики, що будують їх особистість. Часто такі стильові семи мають глибоке коріння та носять іронічний характер. Словоформи suited and booted, well-dressed та well-groomed допомагають ідентифікувати чоловіче уявлення про гарний зовнішній вигляд. Актуальність дослідження полягає в тому, що гендерні лінгвістичні

уявлення не є усталеними і змінюються під дією моди, соціальних явищ, нових еталонів, тому такі глобальні поняття, як masculinity та real man, змінюють своє значення із амплітудою, рівною амплітуді змін у соціумі.
Ключові слова: привабливість, маскуліність, стиль, сексуальність, краса.

Борзова А. Д. Лексемы, детерминирующие мужскую привлекательность в Северной Америке (по материалам изданий The Guardian, Esquire, Men's Health).

В статье рассмотрены современные лексемы, которые детерминируют привлекательность мужчин-жителей Северной Америки с лингвокогнитивной точки зрения. В рамках исследования были определены современные понятия, которые имплицитно определяют мужскую привлекательность в Северной Америке: это cut, barrel-chested, muscular man, who has v-shaped-silhouette; six packs abs, well-defined biceps, strong forearms, wide back и очерченные черты лица, что получило название Johnny Depp Effect. Делается вывод, что американцы с нетрадиционной сексуальной ориентацией также рассматривают данные параметры, как желаемые, и считают их владельца привлекательным представителем мужского пола. Установлено, что мода отражает основные тренды в сфере мужской красоты и привлекательности, подчеркивая те характеристики своих обладателей, которые составляют их личность. Часто такие стилевые семы имеют глубокие корни и носят иронический характер. Словоформы suited and booted, well-dressed и well-groomed помогают идентифицировать мужские представления о привлекательном внешнем виде. Актуальность исследования заключается в том, что гендерные лингвистические представления не являются устоявшимися и изменяются под действием моды, социальных явлений, новых эталонов красоты, поэтому такие глобальные понятия, как masculinity и real man, меняют свое значение с амплитудой, равной амплитуде изменений в социуме.

Ключевые слова: привлекательность, маскулинность, стиль, сексуальность, красота.

Borzova A. D. The lexemes which determine male attractiveness in North America (based on The Guardian, Esquire, Men's Health editions).

The article considers modern lexemes, which determine the attractiveness of male residents of North America from the linguistic and cognitive point of view. Within the research was defined, that the masculine ideal, starting from the 1980s, has much in common with the modern ideal (physique and facial features). It's concluded that Americans with unconventional sexual orientation also consider these parameters as desirable. It's established that fashion reflects the main trends in the sphere of male beauty and attractiveness, emphasizing those characteristics of its owners which build up their personality. Often these style semes have deep roots and

are ironic in nature. The relevance of the research lies in the fact that gender linguistic representations are very mobile and change under the influence of fashion, social phenomena, new beauty standards, therefore such global concepts as masculinity and real man change their meaning with an amplitude equal to the amplitude of changes in the society. Within the framework of the research have been defined modern concepts that imply a male attraction in North America: cut, barrel-chested, muscular man, who has a v-shaped-silhouette; six packs abs, well-defined biceps, strong forearms, wide back and outlined facial features, which is called Johnny Depp Effect. As for the attitude of the Americans to their own appearance, the word forms such as suited and booted, well-dressed and well-groomed help to identify their notions of attractive appearance, which confirms the influence of fashion on every man's picture of the world.

Key words: attractiveness, masculinity, style, sexuality, handsomeness.

Стаття надійшла до редакції 24.09.2018 р.

Стаття прийнята до друку 24.09.2018 р.

Рецензент – д. філ. н., проф. О.Ю. Моїсеєнко

УДК У811.111'373.7+808.51

Данилюк Л.В., Рябокінь Н.О.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ У ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

Використання фразеологізмів у політичному дискурсі має потужний прагматичний вплив на аудиторію і надзвичайно важливим завданням є передача не лише змісту використаного фразеологізму, а і його емоційного забарвлення.

Проблема перекладу англійських фразеологізмів досить повно розглянуто в роботах В. Комісарова, І. Корунця. Такі науковці як Н. Шанський, А. Кунін широко досліджували питання класифікації англійських фразеологізмів. Однак проблема перекладу політичних фразеологізмів наразі не достатньо досліджена в лінгвістиці.

Саме тому метою роботи є проаналізувати семантичні та тематичні особливості фразеологічних одиниць (далі: ФО) англійської мови, що використовуються в політичних промовах різних діячів, зокрема Г. Клінтон, та дослідити особливості їх перекладу. Матеріалом дослідження слугували одинадцять політичних промов, із яких методом суцільної вибірки було виокремлено чотириста фразеологічних одиниць різного ступеню семантичного злиття.

Під час перекладу фразеологічних одиниць були використані фразеологічний та нефразеологічний переклади:

1. Фразеологічний переклад:
 - а) повний еквівалент – 56 ФО, 14%;
 - б) частковий еквівалент (аналог) – 122 ФО, 31%;
2. Нефразеологічний переклад:
 - а) калькування – 64 ФО, 16%;
 - б) описовий переклад – 151 ФО, 37%;
 - в) антонімічний переклад – 7 ФО, 2%.

Розглянемо більш детально деякі приклади перекладів ФО. **Переклад за допомогою повного еквіваленту**, тобто наявного в українській мові адекватного фразеологічного звороту, що співпадає з англійським за змістом, образною основою, лексичним складом та граматичною структурою. До повних еквівалентів можна віднести біблеїзми, приказки тощо. Розглянемо кілька прикладів із політичних промов Г. Клінтон: «*It is time to **roll the sleeve up** and start working together for the sake of America*» – «*Настав час засукати рукава і почати працювати разом на добробут Америки*» [Ошибка! Источник ссылки не найден.]. ФО «**to roll the sleeve up**» має повний еквівалент в українській мові «засукати рукава», який відтворює структурно-семантичну форму та смислове навантаження. «*No **Pandora's boxes**. I am ready to share my views and thoughts with you*» – «*Жодних скриньок Пандори. Я готова поділитися з Вами моїми переконаннями та думками*» [Clinton 2012: 2]. ФО «**Pandora's box**» – загальновідоме запозичення, спільне для обох мов. «*Sooner or later they will have to realize that this is **a blind alley** and that they need to rethink they own strategies*» – «*Рано чи пізно вони повинні визнати, що вони знаходяться у глухому куті і, що вони повинні переглянути свою стратегію*» [Clinton 2015: 1]. У цьому прикладі було використано фразеологічне зрощення «**blind alley**», яке було перекладено абсолютним українським еквівалентом «глухий кут». При перекладі було повністю передано зміст фразеологізму, не відбулося змін ні експресивно-емоційного забарвлення, ні стилістичного забарвлення. У процесі перекладу дієслово у майбутньому часі *will have to* було замінено на дієслово у теперішньому *повинні* (прийом заміщення). Окрім цього, іменниковий присудок *to be a blind alley* було замінено на обставину місця *у глухому куті* (прийом заміщення). Також вжита конкретизація *is – знаходяться* та опущення займенника *they*. Іменник у множині *strategies* було змінено на однину *стратегію*.

Переклад за допомогою часткових фразеологічних еквівалентів (аналогів) означає, що в пропонованому англійською мовою еквіваленті можливі деякі розбіжності з українським відповідником. Іншими словами, «при перекладі ФО важливо, перш за все, передати суть і образ фразеологізму, а не його мовну структуру» [Кунин 1990: 28].

Прикладами перекладу шляхом підбору часткового еквіваленту слугують наступні ФО: «*political umbrella*» – «*політичне прикриття*»; «*to clean up the mess*» – «*навести лад*»; «*climb from the swamp to the stars*»

– «крізь терни до зірок», «*to leave on the side lines*» – «залишити поза грою». Розглянемо приклади вживання ФО в промовах Г. Клінтон, які були перекладені нами шляхом підбору часткового еквіваленту. «*I believe that we can always **find the common ground**, no matter who wins: Democrats or Republicans*» – «Я вірю, що ми завжди зможемо **знайти спільну мову**, не залежно від того, хто переможе: демократи чи республіканці» [Clinton 2015: 2]. Фразеологізм «*to find the common ground*» було перекладено українським фразеологічним аналогом «*знаходити спільну мову*». У процесі перекладу була використана граматична трансформація і в мові перекладу дієслово передано майбутнім часом. «*And the choices we make in the years ahead **will set the stage for** what American life of the middle class in our economy will be like in this century*» [Clinton 2015: 1] – «*Я вибір, який ми робимо цими роками **стане підґрунтям** того, яким буде життя американського середнього класу в нашій економіці цього століття*». ФО «*to set the stage for*» було перекладено відносним українським еквівалентом «*підготувати підґрунтя*». При такому перекладі використовується український фразеологічний аналог, подібний до англійського за змістом, але, який базується на іншому образі. Також у процесі перекладу вжитий іменник множини «*choices*» було замінено іменником однини «*вибір*».

Калькування (послівний переклад) – застосовується в тих випадках, коли потрібно зберегти образність фразеологізму та дати пояснення неіснуючих реалій, наприклад: «*gig economy situation*» – «*гігномічна ситуація; ситуація за якої діє економіка вільного заробітку*» [Алефіренко 2000: 34]. «*As President, I'll use the power to collaborate and **to build partnerships that actually get things done***» – «*Як президент, я використаю свою владу для співпраці і **побудови результативного партнерства***» [Clinton 2015: 3]. ФО «*to build partnerships*» реалізована в мові перекладу способом калькування, трансформація стосується лише числа *partnerships* – *партнерства*. Також застосовуємо прийом конкретизації та опущення, що дозволяють реалізувати фрагмент речення *that actually get things done* через прикметник *результативний*. Завдяки прийому калькування в перекладі зберігається художній компонент фразеологізму. Але іноді при послівному перекладі створюється незвичний для цільової мови буквалістичний варіант, значення якого не завжди буде зрозумілим навіть у контексті, тому, на нашу думку, за таких умов варто давати додаткове пояснення фразеологічної одиниці.

Описовий переклад передає правильне значення фразеологізму, але образність оригіналу втрачається: «*red state*» – «*штат, який підтримує республіканців*»; «*move heaven and earth*» – «*зробити все можливе і неможливе для досягнення мети*»; «*to go beyond*» – «*вийти за межі, покращити*», «*Wall Street*» – «*фінансова олігархія*», «*Main Street*» – «*пересічне місто Америки, типова Америка*», «*deal breaker*» – «*ініціатор, підбурювач*» [Clinton 2015: 1].

Подане висловлювання: «*We will move heaven and earth to give our children good education*» [Clinton 2012: 2] можна передати шляхом пояснення: «*Ми зробимо все можливе для того, щоб наші діти отримали хорошу освіту*». «*I'll come out on top, because I have to for the sake of America*» – «*Я переживу всі труднощі, тому що я мушу заради Америки*». У даному реченні було використано фразеологізм «*tocomeoutontop*», який було передано на українську мову за допомогою описового перекладу, так як фразеологізм був пояснений. «*It is difficult to work with people who blow hot and cold*» – «*Важко працювати з людьми, які впадають в крайнощі*». Фразеологізм «*to blow hot and cold*» реалізується в мові перекладу шляхом пояснення. Під час перекладу використана граматична трансформація і оригіналу висловлювання у мові перекладу передано безособовим реченням.

На нашу думку, цей спосіб перекладу сучасної політичної фразеології є одним із найпоширеніших за кількістю прикладів. Адже інколи легше описати невідомий широкому загалу образний іноземний вислів, ніж намагатись створити власний влучний відповідник, який би використовували в повсякденному житті. Але описовий переклад не передає колорит іноземного фразеологізму, можлива навіть втрата прихованого значення ФО. Тому, на нашу думку, не варто зловживати описовим перекладом, або ж, принаймні, поєднувати його, за можливості, із іншими прийомами транслітерацією чи транскрибуванням.

Окремою групою при перекладі ФО можна виокремити **антонімічний переклад**, метою якого є передача негативного значення за допомогою стверджувальної конструкції або навпаки, наприклад: *There are too many cases of people turning their blind eye when someone is in difficult*» [Clinton 2015: 3] – «*Є багато випадків, коли люди не звертають уваги, коли хтось потрапляє у біду*». «*I am clear-eyed about my opponents statements*» – «*Я не маю ілюзій щодо тверджень мого опонента*».

Отже, під час перекладу ФО у політичних промовах Г. Клінтон було використано такі способи перекладу: фразеологічний еквівалент, фразеологічні аналоги, описовий переклад, калькування та антонімічний переклад. Труднощі перекладу фразеологічних одиниць пов'язані по-перше з певною складністю їх ідентифікації; по-друге, із їх етноспецифікою, тому перекладач не повинен надмірно вносити елементи культури мови перекладу в текст; по-третє, необхідність передачі підтексту та емоційної насиченості фразеологізму. У перспективі вбачаємо дослідження перекладу англійських ФО інших політичних діячів.

Література

Алефиренко 2000 – Алефиренко Н.Ф. Фразеологическое значение и концепт / Н. Ф. Алефиренко // Когнитивная семантика: материалы 2-й

Международ. школы-семинара по когнитивной лингвистике. – Тамбов : Изд-во Тамбовского ун-та, 2000. – Ч. 2. – С. 33–36.

Комиссаров 1990 – Комиссаров В.Н. Теория перевода. – М.: Высшая школа, 1990. – 250 с

Корунець 2003 – Корунець І.В. Теорія і практика перекладу.– Вінниця:Нова книга,2003.–448с.

Кунин 1990 – Кунин А.В. Английская фразеология. – М., 1990. – С. 122.

Шанский2012 – Шанский Н. М. Фразеология современного русского языка./ Н. М. Шанский. – Изд. 6. – 2012. – с. 84.

Clinton 2012 – Clinton H. R. Remarks at the Climate Clean Air Coalition and Green Embassy Event – Режим доступу: <http://iipdigital.usembassy.gov/st/english/texttrans/2012/06/>

Clinton 2015 – Clinton H. R. Secretary of State Hillary Clinton’s Speech on Internet Freedom, The Newseum, Washington, DC, January 21, 2015. Режим доступу: <http://www.state.gov/r/pa/prs/ps/2015/01/195167.htm>

Данилюк Л.В., Рябокiнь Н.О. Особливостi перекладу англomовних фразеологiзмiв у полiтичному дискурсі.

У статті проаналізовано семантичні та тематичні особливості фразеологічних одиниць англійської мови, що використовуються в політичних промовах різних діячів, зокрема Г. Клінтон, та досліджено особливості їх перекладу на українську мову. Матеріалом дослідження слугували одинадцять політичних промов, із яких методом суцільної вибірки було виокремлено чотириста фразеологічних одиниць різного ступеню семантичного злиття.

Під час перекладу фразеологічних одиниць були використані фразеологічний та нефразеологічний переклади. Фразеологічний переклад: повний та частковий еквіваленти (аналогі); та нефразеологічний переклад: калькування, описовий переклад й антонімічний переклад. Найточніший переклад – це переклад повним еквівалентом, а найчастотніший – це описовий. Але описовий переклад не передає колорит іноземного фразеологізму, можлива навіть втрата його прихованого значення. Труднощі перекладу фразеологічних одиниць пов’язані з певною складністю їх ідентифікації; із їх етноспецифікою, тому перекладач не повинен надмірно вносити елементи культури мови перекладу в текст; необхідність передачі підтексту та емоційної насиченості фразеологізму.

Ключові слова: фразеологічні одиниці, фразеологічний еквівалент, фразеологічні аналогі, описовий переклад, калькування, антонімічний переклад.

Данилюк Л.В., Рябокoнь Н.А. Особенности перевода англoязычных фразеологизмов в политическом дискурсе.

В статье проанализированы семантические и тематические особенности фразеологических единиц английского языка, используемых

в политических речах различных деятелей, в частности Х. Клинтон, и исследованы особенности их перевода на украинский язык. Материалом исследования послужили одиннадцать политических речей, из которых методом сплошной выборки было выделено четыреста фразеологических единиц разной степени семантического слияния. При переводе фразеологических единиц были использованы фразеологический и нефразеологический переводы. Фразеологический перевод: полный и частичный эквиваленты (аналоги) и нефразеологический перевод: калькирование, описательный перевод и антонимический перевод. Точный перевод – это перевод полным эквивалентом, а самый частый – это описательный. Но описательный перевод не передает колорит иностранного фразеологизма, возможна даже потеря его скрытого смысла. Трудности перевода фразеологических единиц связаны с определенной сложностью их идентификации; с их этноспецификой, потому переводчик не должен чрезмерно вносить элементы культуры языка перевода в текст; не обходимость передачи подтекста и эмоциональной насыщенности фразеологизма.

Ключевые слова: фразеологические единицы, фразеологический эквивалент, фразеологические аналоги, описательный перевод, калькирование, антонимический перевод.

Danyliy L.V., Riabokin N.O. Translation features of English phraseological units in political discourse.

The article analyzes the semantic and thematic features of the phraseological units of the English language used in the political speeches of various figures, in particular G. Clinton, and the features of their translation into the Ukrainian language have been investigated. The material of the research was eleven political speeches, of four hundred sample phraseological units of different degrees of semantic merging were distinguished by the sampling method. The features of translation of English phraseological units in political speeches of H. Clinton into the Ukrainian language are considered in the article. Phraseological translation: full and partial equivalents (analogues) and non-translation: loan translation, descriptive translation and antonymic translation. Exact translation is a translation of the full equivalent, and the most frequent is descriptive. But the descriptive translation does not convey the color of foreign phraseology, the loss of its hidden meaning is possible. Difficulties in translating phraseological units are associated with a certain complexity of their identification; with their ethno specificity, so the translator should not overly introduce culture elements of the translation language into the text; the need to convey the subtext and the emotional richness of phraseology.

Key words: phraseological units, phraseological equivalent, phraseological analogues, descriptive translation, loan translation, antonymic translation.

Стаття надійшла до редакції 27.09.2018 р.
Стаття прийнята до друку 27.09.2018 р.
Рецензент – д. філ. н., проф. О.Ю. Моїсеєнко

УДК 1'25:811.161.21.811.111

Н. О. Демченко

**ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕДАЧІ РЕАЛІЙ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ НА
УКРАЇНСЬКУ МОВУ ОПОВІДАННЯ АРТУРА КОНАН ДОЙЛА
„A SCANDAL IN BOHEMIA”**

Стаття присвячена аналізу реалій в оповіданнях А. К. Дойла, які перекладені на українську мову, також окремим аспектам передачі реалій при перекладі та визначенні ефективних перекладацьких стратегій щодо їх оптимізації. Шляхом методу порівняння проведено зіставлення оригінального тексту англійською мовою з текстами перекладів українською мовою.

Метою даної статті є перекладознавчо-зіставний метод аналізу оригіналів і перекладів для виявлення перекладацьких труднощів і способів їх подолання.

Постановка проблеми. Перекладознавство, маючи в своєму розпорядженні великі можливості, розвивається досить інтенсивно, теоретична думка в цій галузі працює активно й плідно. Аналітичний огляд літературних, наукових та періодичних джерел з питань загальнотеоретичних аспектів передачі реалій при перекладі творів художньо-пригодницької літератури свідчать про те, що „реалія” як перекладознавчий термін, відповідно до обґрунтованих і впевнених стверджень вітчизняних та зарубіжних фахівців у галузі мовознавства та художнього перекладу зокрема, є рідним із найпотужніших мовних одиниць впливу та почуття читачів творів художнього перекладу, як художньої так і пригодницької літератури, різновидом якої є детектив. В теоретичних дослідженнях перекладознавства сформувався новий напрямок у вивченні сутності реалій як мовознавчої категорії, зважаючи на неоднозначність поглядів учених мовознавців щодо тлумачення перекладознавчого терміну „реалія”.

Стан дослідження проблеми. Багатий досвід відомих українських науковців-дослідників у галузі перекладознавства М. Зарицький, Р. Зорівчак, В. Карабана, В. Кортілова, Ш. Корунця, Т. Некряча і Ю. Чала, та представників радянської школи мовознавства Л. Бархударова, В. Костомарова, Латішева, В. Виноградова, Н. Гарбовский, А. Федоров, С. Влахов, С. Флорин та ін.

Проблема передачі реалій при перекладі творів художньої літератури, зокрема з англійської мови на українську, набули в наш час надзвичайної актуальності. Мовні труднощі, які доводиться долати перекладачам при відтворенні реалій засобами цільової мови, – величезні. На ці одиниці припадає особливе стилістичне навантаження в художньому тексті. Вони є надзвичайно вагомими компонентом загального арсеналу мовних засобів зображення, їх частини вважають взагалі неперекладними. Окрему увагу сучасних дослідників у галузі перекладознавства зосереджено на презентації мовної форми реалій сучасної англійської мови, яка відзначена широким розмаїттям різнопланових мовних одиниць, що збагачують систему мови у національному аспекті. Означена проблема – одна з актуальних у сучасній соціолінгвістиці, спрямована на вивчення мовних одиниць культурної семантики, у центрі якої перебуває етнокультурна мовна особистість. Проблематика визначення лінгвістичного статусу англійських мовних реалій передбачає виділення таких характеристик, як національне забарвлення цих одиниць і їх безеквівалентність. Семантично-структурна особливість англійських мовних реалій – наявність культурологічного компонента – носія етноспецифічної ознаки реалій. Культурологічний компонент значення слова-реалії є необхідною маркованою системою та виступає безперечним критерієм у побуті структурно-семантичної класифікації реалій.

Першою проблемою визначення сутності реалії як мовознавчої є неоднозначність поглядів учених мовознавців щодо тлумачення перекладознавчого терміну „реалія”. Спостереження дозволяють констатувати, що в останні роки в теоретичних дослідженнях перекладознавства сформувався новий напрямок у вивченні сутності реалій як мовознавчої категорії, Другою проблемою вивчення сутності поняття даного терміну є наявність помітних розбіжностей в термінології, що нечітко позначає дефініцію – реалія. Більш стрункому визначенню поняття „реалія” перешкоджають і помітні розбіжності в термінології. Прикладів такого позначення одного поняття різними назвами чимало, але і цих достатньо, щоб прийти до висновку про необхідність точніше визначити зміст терміну „реалія” в перекладознавстві. Найчастіше в літературі зустрічаються терміни „безеквівалентна лексика”, і „екзотична лексика” або „екзотизм” і поряд з ними, нерідко в тому ж або близькому значенні – „варваризм”, „локалізм”, „етнографізм”, „алієнізм”, „фонові слова”, „конотативні слова”, „слова з культурним компонентом”, „прогалини”, або „лакуни”. [Влахов, Флорин, 1980, с.35-36]

Проведений нами огляд творчих доробок фактичного і теоретичному матеріалу вітчизняних та зарубіжних науковців у галузі перекладознавства стосовно її особистих визначень поняття терміну „реалія” вказує, що їх позиції щодо розуміння терміну „реалія” як одиниці перекладу є не однотайними і поділилися на три табори. Перші

у своїх теоретичних дослідженнях використовують виключно особисті визначення поняття „реалія” [Влахов, 1980, с. 46-47, Зорівчак, 1989, с. 58-59]. Другі, відмовившись від застосування дефініції „реалія”, послуговуються тільки термінологією, що позначає неперекладні мовні одиниці (реалії) через дефініції: „безеквівалентна лексика”, „неологізм”, „фонові слова”, „конотативні слова”, „слова з культурним компонентом” [Верещагин, Костомаров, 1990], „екзотична лексика”, „екзотизм”, „етнографізм” [Берков, 2001], „варваризм”, [Реформацкий, 2008] „локалізм” [Финкель, 1962, с.112], „лакуни” [Ревзин, Розенцвейг, 1964, с. 184]. Треті у своїх наукових пошуках поряд з перекладознавчим терміном „реалія” використовують, як на їх погляд, його аналог – „безеквівалентна лексика” [Бархударов 1975, с. 93-94; Зарицький, 2004, с. 34; Тупиця, 2015, с. 59].

Реалія завжди належить народу, в мові якого вона народилася. Вона проникає в інші мови незалежно від знайомства відповідно народу з позначеним нею об’єктом, частіше з літератури та\або по каналах засобів масової інформації. Її приймають на перший проміжок часу, і вона гостює у народу, який її прийняв, іноді день, іноді рік, а буває, обживається настільки, що перетворюється в запозичене слово, збагачуючи або засмічуючи мову. Реалії виникають завжди шляхом природного словотворення. Це цілком зрозуміло: реалії – народні слова, тісно пов’язані з побутом та світоглядом народу, що їх створює. Важливою рисою реалій є їх загально-використанність, популярність, вони „знайомі” всім або більшості носіїв вихідної мови і, навпаки, „чужі” носіям мови перекладу, яка їх приймає. Проблема різнотлумачення поняття „реалія” створює підґрунтя для різного бачення науковцями і, безпосередньо, класифікації реалій. У термінах Л. Бархударова всі типи семантичних відповідностей між лексичними одиницями двох мов можна звести до трьох основних: 1) повну відповідність; 2) часткову відповідність; 3) відсутність відповідності. Для теорії та практики перекладу особливий інтерес і труднощі являють собою два останні випадки. Класифікація реалій запропонована Р. Зорівчак проводить поділ реалій в історико-семантичному та структурному планах.

Деякі дослідники стверджують, що у перекладознавчих працях слово „реалія” як термін з’явилося у 40-х роках ХХ-го століття. М. Зарицький зазначає наступне: у перекладознавстві цей термін ввів О. Федоров у праці „Про художній переклад”. Під реалією він розумів національно-специфічний об’єкт. В українському перекладознавстві першим ужив даний термін О. Кундзіч у статті „Перекладацька мисль і перекладацький недомисел”.

Наукові пошуки у галузі особливостей передачі реалій проводилися як вітчизняними вченими-перекладознавцями так і іноземними фахівцями у цій сфері, не лишаючи без уваги і загальновідомі твори Атура Конан Дойла. Досліджуючи проблему відтворення реалій в текстах детективного оповідання, здійснюється аналіз способів їх

перекладу на матеріалі детективних оповідань про Шерлока Холмса і її українських та російських перекладів. В детективних оповіданнях А. Конан Дойла реалії мають важливе значення. Вони виступають показовими концептами Вікторіанської епохи, визначають особливості англійського соціуму того часу. Складність відтворення цих культурно-маркованих одиниць в детективному оповіданні визначаються, за твердження мовознавця, не тільки відсутністю в мові перекладу прямої відповідності, а й специфікою художньої літератури в цілому і детективного жанру зокрема, які обмежують перекладачу виборі прийомів для передачі значення реалії та її національної та історичної конотації. Вікторіанська доба – епоха дивовижно плідної для усіх сфер життя Великої Британії. Тексти А.К. Дойла насичені лексикою, безпосередньо пов'язані з особливостями життя і побуту Вікторіанської Англії, з одного боку, і відбиває національно-культурну специфіку країни, що збереглася до нашого часу, – з іншого. Така обставина вимагає від перекладачів як наявність відповідних фонових знань, так і вміння передавати їх найбільш оптимальним для вітчизняного читача чином [Евсюнина, 2014]. Якщо в зарубіжному літературознавстві наукові праці, пов'язані з дослідженням проблематики передачі реалій при перекладі оповідань Артура Конан Дойла, почали з'являтися досить давно, то як об'єкт вітчизняних мовознавчих та перекладознавчих наукових пошуків цей напрям досліджень утвердився лише протягом останніх десятиліть. В сучасному українському перекладознавстві системний опис перекладацьких прийомів та стратегій при роботі з детективними оповіданнями А.К. Дойла знаходиться у творчому пошуку.

Порівняльний аналіз способів передачі реалій здійснений шляхом зіставлення кількох текстів перекладів одного і того ж оригіналу із досліджуваних оповідань А.К. Дойла для виявлення найбільш вдалих варіантів відтворення реалій в перекладацьких текстах. При проведенні порівняльного аналізу різночасових перекладів досліджуваних оповідань А.К. Дойла, перекладні еквіваленти будемо вводити, дотримуючись хронології, тобто часу появи того чи іншого перекладу. Матеріалом дослідження є тексти оригіналів англійською мовою А.К. Дойла так і тексти їх перекладів українською мовою, які зроблені М. Дмитренко та В. Панченко. Переклад М. Дмитренко 1990 року „Скандал у Богемії”. Переклад В. Панченко 2010 року „Скандал у Богемії”. Проаналізуємо способи передачі деяких реалій при перекладі досліджуваних оповідань А.К. Дойла.

Оповідання А. Conan Doyle „A Scandal in Bohemia”

Англійська реалія:	A glass of half –and-half
Тип реалії	етнографічні реалії /побут/їжа, напої й т.п.
Англійський контекст	I lent the ostlers a hand in rubbing down their horses, and I received in exchange two pence,

	<i>a glass of half-and-half, two fills of shag tobacco</i>
Переклад М. Дмитренка	Я допоміг конюхам почистити коней, одержав за це у винагороду <i>склянку пива наполовину з елем</i> , два дрібки тютюну.
прийом перекладу реалій	прийом уподіблення /контекстуальний аналог
Переклад В. Панченка	Я допомог конюхам почистити їхніх коней і одержав за це два пенси, <i>склянку портеру з елем</i> , дві дрібки
Прийом перекладу реалії	прийом уподіблення /контекстуальний аналог
Англійська реалія:	ulster
Тип реалії	етнографічна /побут/одяг і т.п.
Англійський контекст	I hardened my heart, and took the smoke-rocket from under my ulster
Переклад М. Дмитренка	Згнітивши серце, я вийняв з-під <i>пальто</i> димову шашку.
Прийом перекладу реалії	прийом уподіблення/заміна аналогом
Переклад В. Панченка	З важким серцем я дістав з-під пальта димову шашку.
Прийом перекладу реалії	прийом уподіблення/заміна контекстуальним аналогом; ulster - <i>пальта</i>
Англійська реалія	gasogene
Тип реалії	етнографічні реалії/побут/житло/меблі, посуд й інші начиння
Англійський контекст	With hardly a word spoken, but with a kindly eye, He waved me to an arm-chair, threw across his case of cigars, and indicated a spirit case and a <i>gasogene</i> in the corner.
Переклад М. Дмитренка	Майже без слів, але з теплотою в погляді він Показав мені рукою на крісло, підсунув короб ку сигар і кивнув на погрібець із винами та <i>апарат для газування содовою</i>
Прийом перекладу реалії	прийом роз'яснення /пояснення у тексті; <i>gasogene</i> – <i>апарат для газування содовою</i>
Переклад В. Панченка	Майже без слів, але з привітним поглядом він показав на крісло, підсунув цигарницю й кивнув у бік

	поставця з вином та <i>содової води</i> на столі.
Прийом перекладу реалії	прийом уподіблення/контекстуальний аналог; gasogene – <i>содової води</i> .
Англійська реалія	landau
Тип реалії:	етнографічні реалії/побут/транспорт
Англійський контекст	Away they went, and I was just wondering whether I should not do well to follow them, when up the lane came a neat little <i>landau</i> the coachman with his coat only half-buttoned, and his tie under his ear, while all the tags of his harness was sticking out of the buckles.
Переклад М. Дмитренка	Вони помчали, а я заходився розв'язувати питання: податись мені слідом за ним чи ні, як раптом з провулка вилетіло гарне маленьке <i>ландо</i> ; пальто у кучера було застебнуте тільки на половину гудзиків, краватка з'їхала аж під вухо, кінці ремінної зброї не було засилено в пряжки
Прийом перекладу реалії	landau – <i>ландо</i>
Переклад В. Панченка	прийом калькування Двуколка рушила, а я вже думав, чи не Податись мені за нею, аж раптом до будинку під'їхало гарне невеличке <i>ландо</i> ; пальто у візника було застебнуте наполовину, краватка стирчала збоку, а ремені зброї не було засунуто в пряжки.
Прийом перекладу реалії	прийом калькування landau – <i>ландо</i> .

Висновки. Ми виокремили методом суцільної вибірки в тексті оповідань Артура Конан Дойла і перекладних еквівалентах текстів перекладів реалії та визначили способи передачі реалій при перекладі. Нами було здійснено порівняльний аналіз варіантів перекладу реалій і виявлено перекладацькі рішення засобів їхнього відтворення у україномовних перекладах. Перекладачами було застосовано різні комбінації теоретично обґрунтованих способів. Вибір необхідного способу, або комбінації способів для передачі реалій залежав від того, яке завдання встановив перед собою перекладач досліджуваних нами оповідань Артура Конан Дойла: або зберегти колорит мовної реалії з певними втратами для семантики, або передати значення цієї реалії, але при цьому втративши її

колерит. В даному випадку, велике значення для якості вибору способу передачі неперекладацької одиниці має рівень знання перекладачем культури Вікторіанської епохи. Лише маючи чітке уявлення щодо побуту, культури того часу, перекладачеві стане можливим виконати основне завдання при перекладі реалій – як найповніше передати національну своєрідність.

Література

Бархударов 1975 – Бархударов Л.С. Язык и перевод (Вопросы общей и частной теории перевода)/ Л.С. Бархударов. – М.: Международные отношения, 1975 С. 93-94

Берков 2001 – Берков В.П. Современные германские языки /В.П.Берков. – М.: АСТ; Астрель, 2001. – 336с.

Верещагин, Костомаров 1990 – Верещагин Е.М. Костомаров В.Г. Язык и культура: Лингвострановедение в преподавании русского языка как иностранного. 4-е изд., перераб. и доп. /Е.М. Верещагин, В.Г. Костомаров. – М.: Рус.яз., 1990 (Библиотека преподавателя русского языка как иностранного). – 246 с.

Влахов, Флорин 1980 – Влахов С. Флорин С. Непереводимое в переводе/Под ред. Вл. Россельса. – М.: Международные отношения., 1980. - С.35-36

ЕВСЮНИНА 2014 – Евсюнина Т.С. Викторианская Англия в исходном и переводческом тексте: слова-реалии в рассказах о Шерлоке Холмсе и их передача на русский язык/ Т.С. Евсютина МГОУ. Серия «Лингвистика». – 2014. - №1. – С.81-85.

Зарицький 2004 – Зарицький М.С. Переклад: створення та редагування: Посібник./М.С. Зарицький . – К.: Парламентське видавництво, 2004. - С.34.

Зорівчак 1989 – Зорівчак Р.П. Реалія і переклад. (На матеріалі англійських перекладів української прози) / Р.П.Зорівчак. – Львів: Вид-во при Львів. ун-те, 1989. - С. 58-59.

Конан Дойл 2001 – Людина з Бейкер-стріт: Повісті та оповідання. К.: Дніпро, 2001. (ukrlib.com) Електронний текст: ukrlib.com,org.ua.

Панченко 2010 – Панченко В.О. Дойл Артур Конан. Пригоди Шерлока Холмса: для серед. та ст. шк. віку/пер. З англ., В Панченка; Оформл. О. Мачинського. – К.: Веселка; Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2010. Т.1: - 411с.

Ревзин, Розенцвейг 1964 – Ревзин И.И., Розенцвейг В.Ю. Основы общего и машинного перевода. М.: Высшая школа, 1964. - С. 18.

Реформацкий 2008 – Реформацкий А.А. Введение в языкознание/ А.А.Реформацкий. – М.: Аспект Пресс, 2008. – 536с.

Тупиця 2005 – Тупиця О.Ю. Відтворення безеквівалентних лексичних одиниць у поетичному тексті при перекладі / О.Ю. Тупиця //Філологічні науки. – 2015. – Вип. 19. – С. 59.

ФЕДОРОВ 2002 – Федоров А.В. Основы общей теории перевода (лингвистические проблемы). – 5-е изд. – СПб.: Филологический факультет СПбГУ; - М.: ООО «Издательский Дом Филология три», 2002.- 416с.

Финкель 1962 – Финкель А.М. Об автопереводе//Теория и практика перевода. Л.: Наука, 1962. – С.112,

A.Conan Doyle 1902 – A.Conan Doyle. Adventure of Sherlock Holmes. – New York and London: Harper&Brothers publishers, 1902. – 397.

Демченко Н.О. Особливості передачі реалій при перекладі на українську мову оповідання Артура Конан Дойла „Scandal in Bohemia”

У статті розглядається проблема перекладу реалій з англійської мови на українську в творі видатного письменника класичного детективного жанру Артура Конан Дойла, в романах, якого представлені базові концепти національного калорита Вікторіанської епохи. При цьому значну роль завжди відіграє хронологічно-дистанційна відстань у часі створення оригіналів художніх творів та часом їх перекладу. Однак, ця проблема зазвучала зовсім по-новому у світлі новітніх теоретичних в аспектів перекладознавства. В останні роки в теоретичних дослідженнях, присвячених перекладу, сформувався новий напрям у вивченні проблеми реалій як мовної категорії, хоча до сих пір спостерігається неоднозначність у визначенні терміна „реалія”. Як предмети матеріальної і духовної культури, реалії відображають спосіб життя і спосіб мислення конкретного суспільства і не мають аналогів в досвіді народу, тому відсутні концепти і лексичні одиниці, що її позначають. Роль художнього перекладу і аспекти зв'язків між різними національними культурами важко переоцінити. Передаючи фактичну інформацію, реалії виконують інформативну функцію. Реалії не можуть мати точних відповідностей в мовах інших народів. Їм властива етнокультурна функція, так як за допомогою цього шару лексики відтворюється національний та історичний колорит. Під час проведення порівняльного аналізу були зіставлені реалії текстів оригіналів оповідань Артура Конан Дойла і їхні перекладні еквіваленти, які зроблені перекладачами В. Панченко (2010 рік) і М. Дмитренко (1990 року) на українську мову. Проаналізовано перекладацькі трансформації, які ними використані для адекватної передачі відповідних реалій.

Ключові слова: реалії, перекладацькі трансформації, порівняльний аналіз, перекладацькі еквіваленти, історична атмосфера.

Демченко Н.О. Особенности передачи реалий при переводе на украинский язык произведения Артура Конан Дойла „Scandal in Bohemia”

В статье рассматривается проблема перевода реалий с английского языка на украинский в произведении выдающегося писателя классического детективного жанра Артура Конан Дойла, в романах которого представлены базовые концепты национального колорита Викторианской эпохи. При этом значительную роль играет определенная хронологическая дистанция оригиналов художественных произведений и временем их переводов. Последние годы в теоретических исследованиях, посвященных переводу, сформировалось новое направление в изучении проблемы реалий как языковой категории, хотя до сих пор наблюдается неоднозначность в определении термина „реалия”. Как предметы материальной и духовной культуры, реалии отображают способ жизни и способ мышления конкретного общества и не имеют аналогов в опыте другого народа, поэтому отсутствуют соответствующие концепты и лексические единицы, их отражающие. Передавая фактическую информацию, реалии выполняют информационную функцию. Они не могут иметь точных соответствий в языках других народов, так как выполняют этно-культурную функцию, и с помощью такой лексики создают национальный и исторический колорит. При проведении сравнительного анализа переводов, сделанных переводчиками В. Панченко (2010 год) и М. Дмитренко (1990 год) на украинский язык, сопоставлялись реалии из текстов оригинала „Scandal in Bohemia” Конан Дойла и их переводческих эквивалентов. Проанализированы переводческие трансформации, которые ими использовались для адекватной передачи соответствующих реалий.

Ключевые слова: реалии, переводческие трансформации, сравнительный анализ, переводческие эквиваленты, исторический колорит.

Demchenko N.A. Some Peculiarities of Rendering National Phraseological Expressions into Ukrainian in Arthur Conan Doyle Work „A Scandal in Bohemia”

The article deals with the problem of translation of national phraseological expressions from English into Ukrainian in the work of the outstanding classic detective writer Arthur Conan Doyle. His novels contain the basic concepts of the national atmosphere of the Victorian era. It should be taken into account the fact that there is some chronological distance between the time in the original text and the translation. In recent years some new directions have emerged in theoretical studies devoted to translation of national phraseological expressions as the language category although some ambiguity in the definition of the term” national phraseological expressions” is still observed. As an object of material and spiritual culture, national phraseological expressions reflect the way of life and the way of thinking of a particular society and have no analogues in the experience of another nation, therefore there are no corresponding concepts and lexical units reflecting them. By transmitting factual information, national phraseological expressions

perform an information function. They can not have exact correspondences in the target languages. National phraseological expressions carry an ethnocultural function, and with the help of such vocabulary create a national and historical atmosphere. A comparative analysis of the translations into Ukrainian language made by the translators V. Panchenko (2010) and M. Dmitrenko (1990) was done. The national phraseological expressions of the original text „A Scandal in Bohemia” by Conan Doyle and their translation equivalents were compared. Applied translation transformations of adequate rendering of relevant national phraseological expressions were analyzed.

Keywords: national phraseological expressions, translational transformations, comparative analysis, translation equivalents, historical atmosphere.

Стаття надійшла до редакції 29.09.2018 р.

Стаття прийнята до друку 30.09.2018 р.

Рецензент – д. філ. н., проф. Моїсеєнко О.Ю.

УДК 811.111:801.67-053.4

Кузьменко А.О.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ НАСТАНОВИ МУЛЬТИПРАДИГМАЛЬНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ІНФАНТИЧНИХ ВІРШОВАНИХ ТЕКСТІВ

Здобутки сучасного мовознавства уможливають комплексний, всебічний і ґрунтовний аналіз інфантичного мовлення. Проте фонові (культурно-історичні) та літературні (жанрові) передумови вимагають застосування мультипарадигмального підходу до аналізу англійських інфантичних віршованих текстів з ціллю моделювання лінгвоконцептуального та когнітивно-функціонального просторів інфантичної картини світу з позицій антропоцентризму – людського фактору, який є органічною єдністю свідомості як рушійної сили на шляху створення художньо-поетичного тексту, що є результатом естетичного самовираження й впливу. Мета цієї роботи – розробка комплексної поетапної методики дослідження інфантичних віршованих текстів (ІВТ). Об’єкт – інфантичні вішовані тексти, а предмет – методика їх дослідження.

Особливу увагу лінгвістів привертає можливість відстежити, як «майстер слова», створюючи художній твір певною мовою, користується цією мовою як матеріалом і як мовні категорії діють у побудові художньо-естетичної виразності тексту, у розкритті «картини світу», яка існує у свідомості мовця та реципієнта. Реконструкція картини світу, актуалізованої в ІВТ, потребує комплексного поетапного аналізу. Найвлучнішим вбачається триетапний алгоритм комплексного мультипарадигмального дослідження ІВТ:

підготовчий, дослідницький та завершувальний, які мають кроки розподілення розвідки.

1. Підготовчий етап є базовим для теоретико-методологічного вивчення загального епістемічного фону, на основі якого має формуватися утворення формальних критеріїв для окреслення об'єкта дослідження та добору матеріалу.

1.1. Перший підготовчий крок присвячено аналізу літератури з метою з'ясування стану вивченості питання [Почепцов 2012; Fasold 1990; Schiffrin 1994; Stubbs 1983].

Тут також вато з'ясувати особливості формування інфантичної картини світу з огляду на психолінгвістичні розвідки. На цьому етапі також вирішується питання щодо місця ІВТ, як продукту актуалізації інфантичної картини світу, у системі інших типів і видів текстів англомовної лінгвокультури, а також вироблення принципів його відмежування від схожих і споріднених жанрових одиниць. Крім того, цей етап відзначається формуванням теоретичної бази роботи шляхом опрацювання наукових джерел – праць провідних зарубіжних і вітчизняних науковців із загальних питань мовознавства [Єрмоленко 2006; Coulthard 1992; Stubbs 1983], лінгво-когнітивістики [Маріна 2004; Fausonnier 2002], граматики і синтаксису [Арутюнової 1999; Ноздріна 1997 та ін.], стилістики [Кожиної 1983; Сиротиніної 1987 та ін.]. Для проведення такого вивчення використовуються дедуктивний та індуктивний методи накопичення знань, компаративний аналіз теоретичних викладок дозволяють зробити відповідні узагальнення та виявити диференційні особливості.

1.2. Другий підготовчий крок для вироблення критеріїв відокремлення та адекватного позиціонування ІВТ у системі інфантичної картини світу англомовного середовища. Виокремлення власне об'єкта наукової рефлексії – англомовного ІВТ – та вироблення критеріїв його відмежування від інших функціонально близьких і/або формально споріднених жанрів.

1.3. Третій підготовчий крок пов'язаний з добром емпіричного матеріалу. Він стає можливим після окреслення параметричних властивостей ІВТ у другому кроці, що дозволяє приступити до збору матеріалу та формування авторської картотеки прикладів. Для цього у нагоді стає метод суцільної вибірки. Також третім кроком слугує виокремлення у ІВТ основних тематичних блоків та особливостей лексичного складу інфантичного мовлення у різних жанрах.

2. Дослідницький етап – опис типових когнітивно-функціональних рис, властивостей і параметрів ІВТ англомовної лінгвокультури. Засадничим для цього етапу є усвідомлення когнітивно-комунікативної парадигми лінгвістики.

2.1. Перший дослідницький крок присвячений аналізу арсенала вербалізаторів концептуального простору інфантичної картини світу – лексичних одиниць, які можуть слугувати для ідентифікації найменувань

художніх концептів інфантичної картини світу;

Питання створення розлогої класифікації ментальних одиниць, яка враховує все «різнобарв'я» емпіричних даних, накопичених різними лінгвістичними дисциплінами, полишається відкритим та актуалізує концепт як центр уваги. Залежно від наукової дисципліни – лінгвокультурологічної [Воркачев 2007: 104] чи лінгвокогнітивної [Пименова 2007: 39] – підходи до типологізації концептів керуються такими критеріями, як об'єкт і спосіб концептуалізації, соціальна значущість, функціональні призначення та актуальність для колективної свідомості.

Концептуальні доміанти є ключем до розуміння ментального механізму моделювання світу. Отже, для виявлення специфіки концептуалізації інфантичної картини світу в ідіодискурсі доцільним є встановлення його концептуальних доміант шляхом кількісних підрахунків, а також з'ясування їхньої когнітивної структури.

Первинна типологізація художніх концептів передбачає квантитативний аналіз текстів, що базується на ідеї «семіотичної дисперсності концепту» [Приходько 2008: 103], згідно з якою ментальні одиниці мають численні засоби вербальної репрезентації: лексичні, синтаксичні, фразеологічні, паремійні, синонімічні, алюзивні, метафоричні [Путій 2008: 129].

Спираючись на бачення, що зв'язки між концептами формують новий смисл, який можна визначити лише встановивши характер відношень між елементами, доцільною видається ідентифікація типів міжконцептних кореляцій. Як засвідчують спеціальні лінгвістичні студії, усе розмаїття інтерконцептуальних зв'язків може бути зведена до трьох основних типів – ієрархія, кон'юнкція і диз'юнкція [Приходько 2008: 244].

2.2. Другий дослідницький крок пов'язаний з вивченням концептуальної кон'юнкції. Основним методом при цьому стає когнітивно-семантичний опис з використанням процедур логіко-семантичного аналізу, який було запропоновано в Е.В. Падучева [2007] та розвинуто у працях І.М. Кобозевої [2009] та ін.

2.3. Третій дослідницький крок зосереджено на з'ясуванні предикативної специфіки ІВТ за допомогою структурно-граматичного методу, що уможливило розкриття характерної граматичної структури інфантичного мовлення на темпоральному, персональному та модальному рівнях. Проводяться кількісно-статистичні підрахунки для виявлення притаманних мовленню ІВТ особливостей та виявлення специфіки світосприйняття та засобів її лінгвальної актуалізації.

2.4. Четвертий дослідницький крок зосереджено на встановленні відмінних рис синтаксичної організації інфантичного мовлення у англomовних ІВТ. Метод суцільної вибірки уможлиблює отримання достовірних результатів дослідження, а кількісний або квантитативний аналіз мовних фактів використовується з метою встановлення кількісних

співвідношень отриманих результатів і кількісного співвідношення простих та складних речень у ІВТ. Дескриптивним методом описується специфіка організації простого речення, паратаксису та гіпотаксису, що дозволяє схарактеризувати наявність синтаксичних порушень (спрощення, поширення, дислокація). Описово-аналітичний та індуктивний методи використовуються для виявлення закономірностей функціонування мовленнєвих одиниць у ІВТ. Абстрагування дозволяє переходити від конкретних до загальних понять і законів розвитку, а конкретизація уможливує дослідження за жанровим різномайттям ІВТ.

2.5. П'ятий дослідницький крок – висвітлення лінгвостилістичної специфіки інфантичного мовлення у ІВТ як безпосередньо або опосередковано закодованих послань (меседжів) адресанта. Поетичне світовідчуття, поетизування героя, його дій і вчинків виховує глибоку емоційність, чутливість до всього доброго, гарного, прекрасного. ІВТ є не лише джерелом інформації, а й засобом виховання емоцій, естетичних смаків. У зв'язку з цим, ІВТ стилістично багаті, іронічно забарвлені, пронизані цікавими граматичними конструкціями та особливою лексикою [Русанівський 2006: 14]. Аналіз допомагає у розчленуванні художньо-поетичних текстів на компоненти, складові частини. Аналіз частин уможливує досягнення своєрідності стилістичного цілого, виявлення в межах ІВТ фігур субституції, едипії, евфонічних та фоностилістичних засобів. Синтез допомагає встановити та фіксувати особливості взаємодії / кореляції стилістичних прийомів, їх конвергенційні зв'язки. Інтерпретація уможливує тлумачення смислового аспекту лінгвостилістичної специфіки ІВТ.

3. Завершувальний етап є невід'ємною частиною наукового дослідження. Він стає у нагоді як для оформлення результатів розвідки, що були здобуті в результаті попередніх п'яти дослідницьких кроків, але й для завершення попередніх кількісних підрахунків, що виявилися необхідними на етапах моделювання номінативного та комунікативного устрою ІВТ. У результаті кожного етапу дослідження виявляються інтегральні та диференціальні риси ІВТ за жанровою специфікою, що встановлюється шляхом ретельних підрахунків – частоти використання певного явища по відношенню до загальної. Тож процедури квантативних підрахунків знаходять широке використання практично на всіх дослідницьких етапах і кроках цієї розвідки і становлять у такому своєму амплуа її вагомому доказову базу.

Результати, що їх отримано у ході аналізу, відображаються також у численних додатках і графічних об'єктах – таблицях, діаграмах і рисунках. Обсяг відібраного для аналізу матеріалу, його аналіз та презентація є цілком достатніми для того, щоб вважати роботу репрезентативною.

Таким чином, науково релевантні дані, отримані у триангуляційний спосіб на підставі комплексного застосування методів, методик, технік, прийомів і процедур, дозволяють провести триетапний аналіз ІВТ,

зіставляючи й коригуючи початкові уявлення про парадигматику та синтагматику ІВТ англomовної лінгвокультури. У перспективі вбачається проміння розробленої методики не лише для англomовних ІВТ, а й віршованих текстів інших природних мов.

Література

- Арутюнової 1999** - Арутюнова Н. Д. Введение /Н.Д. Арутюнова // Логический анализ языка. Образ человека в культуре и языке. – М. : Индрик, 1999. – С. 3 –10.
- Воркачев 2007** - Воркачев С. Г. Лингвокультурный концепт: типология и области бытования : монография / С. Г. Воркачев. – Волгоград : ВолГУ, 2007. – 400 с.
- Єрмоленко 2006** - Єрмоленко С. С. Мовне моделювання дійсності і знакова структура мовних одиниць : [монографія] / С. С. Єрмоленко. – К. : Вид. Дім Дмитра Бураго, 2006. – 384 с.
- Кобозева 2009** - Кобозева И.М. Лингвистическая семантика: [учебник] / И.М. Кобозева. – [4-е изд.]– М.: Либроком, 2009. – 352 с.
- Кожина 1983** - Кожина М.Н. Стилистика русского языка / М.Н.Кожина. – М., 1983. – С. 49
- Маріна 2004** - Маріна О. С. Контрастивні тропи й фігури в американській поезії модернізму : лінгвокогнітивний аспект : дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / О. С.Маріна. – Київ, 2004. – 204 с.
- Ноздріна 1997** - Ноздріна Л.А. Взаимодействие грамматических категорий в художественном тексте: на материале нем.яз. : дис...д. філол. наук : 10.02.19. «Теория языка» / Л. А. Ноздріна. – М., 1997. – 475 с.
- Падучева 2007** - Падучева Е.В. О семантике синтаксиса: Материалы к трансформационной грамматике русского языка / Е.В. Падучева. – [2-е изд., испр. и доп.]. – М.: КомКнига, 2007. – 296 с.
- Пименова 2007** - Пименова М. В. Концепт сердце : Образ. Понятие. Символ / М. В. Пименова. – Кемерово : КемГУ, 2007. – 500 с.
- Почепцов 2012** - Почепцов Г.Г. Від FACEBOOK'у і ГЛАМУРУ до WIKILEAKS: медіакомунікації / Г. Г. Почепцов. – К.: «Спадщина», 2012. – 461 с.
- Приходько 2008** - Приходько А. М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики : Монографія / А. М. Приходько. – Запоріжжя : Прем'єр, 2008. – 332 с.
- Путій 2008** - Путій О.С. Валентні властивості антропостатальних концептів / О. С. Путій // Нова філологія. – Запоріжжя : ЗНУ, 2008. – № 29. – С. 128 – 133.
- Русанівський 2006** - Русанівський В. М. Мова літератури для дітей / В. М. Русанівський // Мовознавство. – К.: Інст. мовознавства ім. О.О.Потебні НАН України, 2006. – № 5. – 112 с.
- Сиротиніної 1987** - Сиротиніної О.Б. Стилистическая принадлежность и

текстовая организация устной научной речи / О. Б. Сиротинина // Стилистика текста в коммуникативном аспекте: Межвуз. сб. науч. тр. – Пермь: Перм. гос. ун-т, 1987. – С. 24 – 32.

Coulthard 1992 - Coulthard M. *Advances in Spoken Discourse Analysis* / M. Coulthard. – L.: Routledge, 1992. – 266 p.

Fasold 1990 - Fasold R. *The Sociolinguistics of language* / R. Fasold. – Oxford: Blackwell, 1990. – 342 p.

Fauconnier 2002 - Fauconnier G., Turner M. *The Way We Think. Conceptual Blending and the Mind's Hidden Complexities* / Gilles Fauconnier, Mark Turner. – Cambridge : Cambridge University Press, 2002. – 440 p.

Schiffrin 1994 - Schiffrin D. *Approaches to Discourse* / D. Schiffrin. – Oxford: Blackwell, 1994. – 470 p.

Stubbs 1983 - Stubbs M. *The Sociolinguistic Analysis of Natural Language* / M. Stubbs. – Oxford: Basil Blackwell, 1983. – 273 p.

Кузьменко А.О. Теоретико-методологічні настанови мультипарадигмального дослідження інфантичних віршованих текстів.

У статті розглядається найвлучніший метод мультипарадигмального вивчення інфантичних віршованих текстів англomовної лінгвокультури. Мета цієї роботи – розробка комплексної поетапної методики дослідження інфантичних віршованих текстів. Об'єкт – інфантичні віршовані тексти, а предмет – методика їх дослідження. Зазначається триетапний алгоритм комплексного дослідження інфантичних віршованих текстів: підготовчий, дослідницький та завершувальний, кожен з яких має відповідні кроки розподілення розвідки. Підготовчий етап є підґрунтям теоретико-методологічного вивчення загального епістемічного фону, на базі якого утворюються критерії для окреслення об'єкта дослідження та добору матеріалу. На дослідницькому етапі дискрибуються типові когнітивно-функціональні властивості та параметри ІВТ. Головним для цього етапу є розуміння когнітивно-комунікативної парадигми лінгвістики. Завершувальний етап слугує для оформлення результатів дослідження, що були здобуті в результаті дослідницьких кроків, для завершення попередніх кількісних підрахунків, що виявилися необхідними на етапах моделювання номінативного та комунікативного устрою ІВТ.

Ключові слова: мультипарадигмальне дослідження, інфантичний віршований текст, текст, підготовчий етап, дослідницький етап, завершувальний етап.

Кузьменко А.А. Теоретико-методологические установки мультипарадигмального исследования инфантических стихотворных текстов.

В статье рассматривается наиболее целесообразный метод мультипарадигмального изучения инфантических стихотворных текстов

англоязычной лингвокультуры. Цель этой работы – разработка комплексной поэтапной методики исследования инфантических стихотворных текстов. Объект – инфантические стихотворные тексты, а предмет – методика их исследования. Отмечается трехэтапный алгоритм комплексного исследования инфантических стихотворных текстов: подготовительный, исследовательский и завершающий, каждый из которых имеет соответствующие шаги распределения исследования. Подготовительный этап является основой теоретико-методологического изучения общего эпистемического фона, на базе которого образуются критерии для определения объекта исследования и отбора материала. На исследовательском этапе описываются типичные когнитивно-функциональные свойства и параметры инфантического стихотворного текста. Главным для этого этапа является понимание когнитивно-коммуникативной парадигмы лингвистики. Завершающий этап служит для оформления результатов исследования, полученных в результате исследовательских шагов, для завершения предыдущих количественных подсчетов, которые оказались необходимыми на этапах моделирования номинативного и коммуникативного устройства этих текстов.

Ключевые слова: мультипарадигмальное исследование, инфантический стихотворный текст, текст, подготовительный этап, исследовательский этап, завершающий этап.

Kuzmenko A.O. Theoretical and methodological guidelines for the multiparadigmatic study of infant poetic texts.

The article dwells upon the most expedient method of multi-paradigm study of infant poetic texts of English-speaking linguoculture. The purpose of this work is to develop a comprehensive phased methodology for the study of infant poetic texts. The object is infant poetic texts, and the subject is the method of their research. There is a three-stage algorithm for the comprehensive study of the infant poetic texts: preparatory, research and final, each of which has appropriate steps in the distribution of the study. The preparatory stage is the basis of the theoretical and methodological study of the general epistemic background, on the basis of which criteria are formed for determining the object of investigation and selection of the material. At the research stage, typical cognitive-functional properties and parameters of the infant poetic text are described. The main thing for this stage is the understanding of the cognitive-communicative paradigm of linguistics. The final stage serves to formalize the research results obtained as a result of research steps, to complete the previous quantitative calculations that were necessary at the stages of modeling the nominative and communicative structure of these texts.

Key words: multiparadigm research, infant poetic text, text, preparatory stage, research stage, final stage.

Стаття надійшла до редакції 24.09.2018 р.

Стаття прийнята до друку 24.09.2018 р.

Рецензент – д. філ. н., проф. О.Ю. Моїсеєнко

УДК 811.111.'255.42

Назаренко М.М.

ТРУДНОЩІ ПЕРЕКЛАДУ ТЕКСТІВ ПОЛІТИЧНИХ ПРОМОВ

В останні десятиліття виникають перспективні наукові напрямки у зоні зіткнення різних областей знання. Одним із таких напрямків є політична лінгвістика, що виникла на перетині лінгвістики і політології. Однією з цікавих проблем для лінгвістичного аналізу є політичний дискурс. Офіційна мова політика оперує символами, а її успіх зумовлюється тим, наскільки ці символи співзвучні масовій свідомості. Головною риторичною стратегією політичного дискурсу є стратегія переконання.

Мета роботи полягає у визначенні мовностилістичних особливостей текстів політичних промов та аналізі основних труднощів, які виникають при їх перекладі. Адже переклад політичного тексту є складним комунікативним процесом, який передбачає розуміння взаємодії культур.

Активна діяльність України на міжнародній політичній арені викликає інтерес до політичного дискурсу серед мовознавців та перекладачів, що обумовлює **актуальність** дослідження даного типу тексту та способів його перекладу.

Проблема мовного, мовностилістичного, мовнофункційного аналізу політичних промов та особливості їх перекладу представлена у розвідках багатьох науковців (І. В. Арнольд, Н. Д. Арутюнова, А. Д. Белова, М. О. Васильєва, В. С. Виноградов, А. А. Залевська, В. Н. Комісаров, А. А. Маркович, Р. А. Попов, І. Ф. Ухванова, Т. В. Юдіна та ін.).

Політична промова характеризується специфікою способів та методів впливу на реципієнта інформації. Ефективність такого впливу і дієвість маніпулятивних стратегій і тактик під час виголошення політичних промов змушує політиків виважено ставитися до змісту та форми промови, до використання мовних засобів, стилістичних прийомів, дизайну композиції самого політичного виступу. Кожна офіційна особа за допомогою мовних прийомів здійснює управління поведінкою суспільства, формуванням у ньому певних настроїв, спонукання до вирішення нагальних соціальних проблем за допомогою тиску на емоційний і підсвідомий аспекти сприйняття.

Для офіційної мови політика характерною є загальноживана лексика, певна кількість тематично обумовлених термінів, які позначають найактуальніші економічні, фінансові, політичні поняття, відомі широкому загалу; велика кількість клішованих одиниць етикетного характеру; стилістичні фігури різних типів, риторичні прийоми.

А. Д. Белова стверджує, що для політичної аргументації важливі моральні та етнічні цінності, які пов'язані з особливостями національного менталітету й темпераменту. Неспівпадання в концептуальних картинах світу, національні риси характеру, ступінь і адекватність відображення дійсності мовою, стають перепорою для комунікації. Різниця в концептуальних і мовних картинах світу комунікантів ускладнює завдання перекладача. Часто доводиться шукати прагматично відповідні цінності у культурі мови перекладу. Відмінності між культурами проявляються у кількісній і комбінаторній варіативності вибору ознак при концептуалізації світу. Пояснення таких особливостей вибору ознак вимагає від перекладача звернення до історії, психології, філософії того чи іншого народу [Белова 2003: 142].

Культурні концепти можуть бути не зовсім зрозумілими для іншомовного адресата, тому дуже часто в тексті перекладу можна зустріти уточнення, які відсутні в мові оригіналу, але які роблять інтерпретацію перекладу адекватною.

На думку В. Н. Комісарова, певні труднощі викликає і політична термінологія, особливо якщо взяти до уваги залежність низки термінів від відповідних ідеологічних концепцій. Широке використання в офіційному мовленні імен і назв також передбачає значні фонові знання перекладача, які дають змогу йому співвіднести назву з названим об'єктом [Комиссаров 2013: 93].

Я. В. Гнезділова відмічає, що офіційна промова політика є продуманою, для неї спеціально обираються експресивні лексичні одиниці та синтаксичні конструкції, які підсилюють емоційне сприйняття виступу з метою завоювати симпатії адресата, змусити його співпереживати, сприймати, переймати та поділяти бажаний для адресанта емоційний стан. Нерідко під час виступу політик переходить на імпровізацію, і перекладач завжди повинен бути до цього готовий. Особливо негативно на якості перекладу може позначитися ефект несподіванки тоді, коли оратор під час промови вносить корективи у заздалегідь підготовлений текст [Гнезділова 2003: 359].

Офіційна промова політиків є образною, насиченою метафорами, порівняннями. Для створення необхідних асоціацій у свідомості аудиторії, а також для посилення образності мови політики вдаються до численних метафор: *poison pill, dark/ black horse, sacred cow, world architecture, to be put on the table, political cuisine, peace building, etc.*

Перекладознавці обговорюють складність передачі іншою мовою всіх імплікацій метафори, її асоціативних зв'язків, про існування яких знає реципієнт, що належить до культури оригінала. У політичному дискурсі ця проблема загострюється у зв'язку з тим, що метафора розвиває політичну комунікацію, виконуючи аргументативну та інтерактивну функції. Більша частина інструментарію перекладача, зокрема такі трансформації як генералізація, конкретизація, модуляція, описовий переклад, заміна символу, призводять до значних втрат

метафорики оригіналу. Переклад метафори шляхом експлікації може призвести до зниження метафоричної насиченості тексту, стилістичного нівелювання, зменшенню стилістичної багатоманітності тексту, звуженню вербального арсеналу політичного дискурсу.

С. С. Трусів відмічає, що іншим риторичним засобом офіційної промови політика є цитати, які використовуються з метою надання висловленій думці більшої авторитетності. Для іншомовної аудиторії культурний контекст цитати нерідко залишається незрозумілим. Тому перекладачеві політичних промов необхідно виробити власні підходи для передачі крилатих висловів та цитат.

Особливість промов також полягає у частому застосуванні національно-специфічних реалій для пробудження певних емоцій та асоціацій. Перекладач має бути свідомий того, що реалія використана в тексті для того, щоб викликати емоцію, а не просто як денотат чогось.

На думку Н. В. Гуценка, правильний переклад специфічної лексики англійської мови передбачає врахування особливостей одиниць мови оригіналу, їх денотативної і конотативної семантики, структурних якостей. Стосовно перекладу реалій виконання вищезгаданого є винятково складним, адже клас реалій пов'язаний з процесом використання нестандартної лексики: сленгізмів, арготизмів, вульгаризмів, жаргонізмів, що викликає різницю сприйняття залежно від конкретної мовленнєвої ситуації [Трусів 2010: 365].

У промовах політичних діячів поширеним є використання суспільно-політичних реалій, які позначають адміністративно-територіальний устрій, органи та носії влади, політичні організації, соціальні рухи, імена державних діячів та історичних осіб. Останнім часом набувають поширення реалії, які пов'язані із всесвітньою боротьбою з тероризмом. При перекладі суспільно-політичних реалій використовуються такі способи перекладу, як транскрипція, транслітерація, калькування, уподібнення, дескриптивний перифраз.

Отже, з метою ефективного впливу на слухача, його уяву і почуття, в політичних промовах широко використовуються епітети, порівняння, метафори, образні засоби та фразеологізми, зустрічається розмовна лексика, яка підсилює емоційний вплив промови. Характерними семантико-стилістичними ознаками промов є антитеза, оксюморон, паралелізм та риторичні запитання.

При перекладі політичних виступів необхідно приділяти увагу особливостям лексико-семантичної та синтаксичної організації промов. Перекладач повинен враховувати когнітивно-дискурсивні особливості політичного мовлення, завдяки чому переклад буде адекватним чином відображати ідею, яка виражається в мові оригіналу.

Мета перекладу політичного дискурсу – викликати в іншомовного адресата реакцію, подібну до реакції адресатів вихідного тексту. Завдання перекладача полягає у правильному інтерпретуванні тексту і відповідному пошуку засобів мови перекладу.

У перспективі вбачається подальше дослідження проблеми перекладу політичних текстів та розширення фактичного матеріалу.

Література

Алексеева 2005 – Алексеева И. С. Профессиональный тренинг переводчика: Учеб. пособие по устному и письменному переводу для переводчиков и преподавателей / И. С. Алексеева. – СПб. : Союз, 2005. – 288 с.

Белова 2003 – Белова А. Д. Лингвистические аспекты аргументации / А. Д. Белова. – К., 2003. – 304 с.

Гнезділова 2003 – Гнезділова Я. В. Реалізація емотивної функції в публічних промовах політичних діячів США та Великобританії / Я. В. Гнезділова // Мова і культура. (Науковий журнал). – К. : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2003. – Вип. 6. – Т. II: Психологія мови і культури. Мова і засоби масової комунікації. – 421 с. – С. 358-363.

Комиссаров 2007 – Комиссаров В. Н. Лингвистика перевода / В. Н. Комиссаров. – М. : ЛКИ, 2007. – 176 с.

Комиссаров 2013 – Комиссаров В. Н. Теория перевода (лингвистические аспекты): Учебник для институтов и факультетов иностранных языков / В. Н. Комиссаров. – М. : Альянс, 2013. – 253 с.

Корунець 2003 – Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад): Підручник / І. В. Корунець. – Вінниця : Нова Книга, 2003. – 448 с.

Лосева 2012 – Лосева І. В. Мовностилістичні ознаки політичних промов / І. В. Лосева // Нова філологія. Збірник наукових праць. – Запоріжжя : ЗНУ, 2012. – № 50. – 221 с. – С. 64-67.

Оболенская 2006 – Оболенская Ю. Л. Художественный перевод и межкультурная коммуникация / Ю. Л. Оболенская. – М, 2006. – 336 с.

Трусов 2010 – Трусов С. С. Офіційна промова як комунікативна подія і культурний феномен в аспекті перекладу / С. С. Трусов // Мова і культура. (Науковий журнал). – К. : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2010. – Вип. 13. – Т. VII (143). – 408 с. – С. 364-372.

Catford 1999 – Catford J. A. Linguistic Theory of Translation / J. A. Catford. – Oxford University Press, 1999. – 400 p.

Crystal 2003 – Crystal D. English as a Global Language / D. Crystal. – Cambridge University Press, 2003. – 202 p.

Назаренко М. М. Труднощі перекладу текстів політичних промов.

У статті досліджується політична промова як особливий жанр у системі міжкультурної комунікації. Вивчаються її типові ознаки. Автор аналізує мовні та стилістичні особливості політичного дискурсу. Прийоми, які використовуються в політичних промовах, дозволяють управляти поведінкою та свідомістю слухачів, створювати певні настрої. Мова політичних промов містить економічні, фінансові, політичні

поняття, кліше, риторичні та стилістичні прийоми. Промови політиків повинні відображати риси та менталітет суспільства, до якого вони апелюють. Завдання політичної промови полягає в тому, щоб викликати у слухачів певні емоції, почуття та переконання. У роботі мова йде про труднощі, які можуть виникати при перекладі політичних промов. Різні мовні картини світу ускладнюють задачі перекладачів. Тексти політичних промов містять метафори, порівняння, гіперболи, цитати, реалії. Мета перекладача полягає у точній передачі всіх відтінків стилістичних прийомів з мови оригіналу на мову перекладу. В межах дослідження розглядаються проблеми та труднощі, з якими стикається перекладач при роботі з текстом політичної промови.

Ключові слова: політична промова, політичний дискурс, переклад, перекладацька трансформація, мовний прийом, стилістичний прийом.

Назаренко М. Н. Трудности перевода текстов политических речей.

В статье исследуется политическая речь как особый жанр в системе межкультурной коммуникации. Изучаются её типичные признаки. Автор анализирует языковые и стилистические особенности политического дискурса. Приёмы, которые используются в политических речах, позволяют управлять поведением и сознанием слушателей, создавать определённые настроения. Язык политических речей содержит экономические, финансовые, политические понятия, клише, риторические и стилистические приёмы. Речи политиков должны отображать черты и менталитет общества, к которому они апеллируют. Задания политической речи состоят в том, чтобы вызвать у слушателей определённые эмоции, чувства и убеждения. В работе речь идёт о трудностях, которые могут возникать при переводе политических речей. Различные языковые картины мира усложняют задачу переводчиков. Тексты политических статей содержат метафоры, сравнения, гиперболы, цитаты, клише, реалии. Цель переводчика состоит в точной передаче всех оттенков стилистических приёмов с языка оригинала на язык перевода. В рамках исследования рассматриваются проблемы и трудности, с которыми сталкивается переводчик при работе с текстом политической речи.

Ключевые слова: политическая речь, политический дискурс, перевод, переводческая трансформация, языковой приём, стилистический приём.

Nazarenko M. M. The Difficulties in Translating the Texts of Political Speeches.

The article is devoted to political speech as a particular genre in the system of intercultural communication. Its characteristic features are studied. The author analyzes language and stylistic peculiarities of a political discourse. The methods that are used in political speeches permit to govern the

behaviour and the consciousness of listeners, to create certain moods. The language of political speeches contains economic, financial, political concepts, clichés, rhetorical and stylistic devices. The speeches of politicians should reflect the features and the mentality of the society to which they appeal. The tasks of a political speech consist in causing audience to certain emotions, feelings, and beliefs. The article deals with the difficulties that may arise when translating political speeches. Different language pictures of the world complicate the task of translators. The texts of political speeches contain metaphors, similes, hyperboles, quotations, and clichés. The purpose of a translator is to accurately transfer all shades of stylistic techniques from the source language to the target language. Within the framework of the study, problems and difficulties faced by a translator when working with the text of a political speech are considered.

Key words: political speech, political discourse, translation, translation transformation, language device, stylistic device.

Стаття надійшла до редакції 24.09.2018 р.

Стаття прийнята до друку 24.09.2018 р.

Рецензент – д. філ. н., проф. О.І. Кобзар

УДК 811.111:81'25

Рябокін Н.О.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ МЕДИЧНИХ АБРЕВІАТУР

У кожній мові переклад скорочень має свої особливості й вимоги. Часто переклад аббревіатур може зумовити неправильне значення через подібність мов у буквену написанні або в їх співзвуччі та сприйнятті. Медичний переклад певною мірою є різновидом технічного, бо вимагає максимальної точності перекладу й якості викладу. Переклади медичної тематики з використанням аббревіатур трапляються переважно в таких документах, як медичні статті, публікації, довідки, історії хвороби, діагнози, процеси дослідження та їх результати, інструкції до лікарських препаратів тощо.

До сучасних дослідників, які займаються проблемами сучасної аббревіації та скорочення у різних аспектах належать: (О.О. Бірюкова, І.В. Варфоломієва, Л.Ю. Зубова, Л.Г. Копрева, Н.М. Ракітіна, І.В. Семенчук).

Серед розвідок англійськомовних учених необхідно визначити найвагоміші дослідження про міжнародні аббревіатури K. Versand та аббревіатури в медичному дискурсі: С. Friedman, Р. Haug, О. Bodenreider, J. Berman. Однак поле нових аббревіатур у англійському медичному дискурсі весь час розширюється і тому проблема перекладу їх на

українську мову наразі актуальна. Адже виконуючи переклади медичної тематики у вигляді абревіатур, слід бути надзвичайно обережним, тому що є ймовірність припуститися серйозної помилки, яка може спричинити серйозні наслідки.

У цьому дослідженні будемо аналізувати особливості перекладу медичних абревіатур з англійської мови на українську мову. Було досліджено 468 медичних термінів, серед яких абревіатури становили 7,7%.

Як відомо, медична термінологія доволі розлога в написанні, вимові та запам'ятовуванні. Тому цілком виправданим є використання деяких скорочень, абревіатур, у яких зберігається повноцінний зміст і усувається громіздкість викладення.

За способом творення 100% проаналізованих медичних абревіатур утворені з початкових літер та звуків, наприклад: GIS – gastrointestinal tract (має український еквівалент ШКТ – шлунково-кишковий тракт).

Під час перекладу медичних скорочень з іноземної мови на українську мову часто маємо справу з труднощами та особливостями їх викладу. В іноземній мові, зокрема в англійській, існує певна економія мовних засобів. Схильність до „стиснення” тексту до меж мінімальної надмірності призводить до спрощення мовних конструкцій. У межах професійної сфери медицини у зв'язку з науково-технічним прогресом з'являються нові терміни, які тісно пов'язані з явищем абревіації. Головною причиною їх виникнення було заощадження матеріалу для письма, а згодом і часу. У сучасних мовах розвиток скорочення пов'язаний із законом мовної економії.

У процесі дослідження абревіатур апелюємо до суміжного поняття „скорочення”, що поділяється на лексичні та графічні (оскільки існує проблематика віднесення їх до скорочень).

Скорочення – це такий спосіб словотвору, суть якого полягає у відсіканні частини основи, що або збігається зі словом, або являє собою словосполучення, об'єднане загальним смислом [Єрмоленко 2001: 125].

Абревіатура (лат. *abbreviatio* – скорочую) – складноскорочені слова, утворені з перших літер або з інших частин слів, що входять до складу назви чи поняття. [Єрмоленко 2001: 45].

Акроніми (від „акрос”, (крайній, верхній) і „онома” (ім'я)) – мовні одиниці, утворені зазвичай від початкових літер, елементів або цілих слів, що входять до вихідного словосполучення, і набувають фонетичну будову та відповідну орфографію слова [Єрмоленко 2001: 75].

Зосередимо увагу на перекладі медичних лексичних та графічних скорочень. Лексичні скорочення функціонують як самостійні слова. Графічні скорочення не є словами й використовуються лише на письмі. Сучасна лінгвістика відносить їх до абревіації, вважаючи їх *особливим типом*.

За К.Г. Коваленко, лексичні скорочення можна розподілити на:

– ініціальні абрєвіатури (ініціалізви, акроніми), наприклад: CBC (complete blood count) – ЗАК (загальний аналіз крові);

– напівскорочення, наприклад: B-bile – міхурова жовч, Rh-factor – Rh-фактор (резус-фактор);

– буквено-цифрові скорочення, наприклад: M1 (mitral first) – перший МК (мітральний клапан), T4 (thyroxin) – тироксин;

– усічення: апокопа (abs=absent – відсутній), синкопа, афереза, змішаний тип (abnm=abnormal – аномальний) [Коваленко].

Абрєвіатури латинського походження поширені як у писемній, так і розмовній мові різних спеціалістів. Їх розглядають окремо від лексичних та графічних тому, що латинські прототиби більшості абрєвіатур повністю забуті, а отже, їх можна вважати „умовними позначеннями” деяких англійських термінів.

До ініціальних абрєвіатур належать: AIDS (Acquired immune deficiency syndrome) – СНІД (синдром набутого імунного дефіциту); ARD (acute respiratory disease) – ГРЗ (гостре респіраторне захворювання); CAT (computer axial tomography) – КАТ (КТ) (комп’ютерна аксіальна томографія); ENT (ear, nose, throat) – ЛОР (ларинго-ото-рино); IOP (intraocular pressure) – ВОТ (внутрішньо очний тиск); RBC (red blood cell) – E (еритроцит); WR (Wasserman reaction) – RW (реакція Вассермана).

Апокопа (явище відпадання одного або кількох звуків у кінці слова), як один із видів усічення [0]: abs (absent) – відсутній; Ala (Alanin) – аланін; carb (carbamic acid) – карбамінова кислота; Fru (Fructose) – фруктоза; med (medical) – мед. (медичний); Оху (oxugen) – О2 (кисень). Такий вид усічень є найбільш кількісним, оскільки метод його утворення – найпростіший, методом перекладу слугує транскодування повної (вихідної) форми відповідного скорочення або переклад словниковим відповідником.

Напівскорочення вживається в наступних прикладах: B-lymphocyte (bond lymphocyte) – кістковий лімфоцит; D-max (maximum density) – максимальна густина; C-gene – структурний ген; EEG electrode – електрод електроенцефалограми; L-antigen – L-антиген; Rh-factor – Rh-фактор (резус-фактор).

Серед усічень можна виділити: abnm (abnormal) – аномальний, патологічний; Clt (complement) – комплемент (в імунології); Ecg (electrocortogram) – електрокортикограма; fld (fluid) – рідина; Lim-ch (limit chronic effect) – поріг хронічної дії; tf (transfer) – перенесення, передача.

Буквено-цифрові скорочення в своїй більшості є номенклатурними і у своєму складі мають згорнуті скорочення, що також позначають медичне явище, найчастіше це двокомпонентні або багатоконпонентні скорочення, переклад яких вимагає розшифровки вихідного значення або повного запозичення: C1-C7 (cervical vertebrae) – шийні хребці 1-7; CL50 (medial lethal concentration) середня смертельна концентрація; CL100 (absolute lethal concentration) – абсолютна смертельна концентрація.

Найчастіше такі типи аббревіатур складаються як мінімум з двох або більше компонентів, переклад відбувається за допомогою транслітерації або словниковим відповідником.

У свою чергу, до графічних аббревіатур можна віднести скорочені варіанти латинських та французьких слів, а саме a.c. (ante cibum) – before meals; b.i.d. – (bis in die) – twice a day; h.s. (hora somni) – at bed time; e.g. (exempli gratia) – for instance, cf (conferre) – compare.

Наступні скорочення належать до графічних аббревіатур: a.c (ante cibum) – до їжі; b.l (bacillus) – бацил; g (gram) – грам; h.s (hora somni) – постільний режим; no (number) – номер; vv (veins) – вени. Графічне оформлення таких аббревіатур у медичному дискурсі відбувається на рівні однокомпонентних, двокомпонентних та багатокомпонентних скорочень, крапка вказує не лише на відсікання кінцевої частини слова, але й на морфологічному поділі слова, відділяючи префікси та корені однокомпонентних скорочень, згортаючи апокопу першого компонента, та другого, додаючи беззмстовну літеру, таку тенденцію можливо прослідкувати на прикладі: *cr. nn.* – *cranial nerves* – ЧМН (*черепно-мозковий нерв*), обов'язково дослідивши оригінал тлумачення “*Cranial nerves, are nerves that emerge directly from the brain and the brainstem, in contrast to spinal nerves*” [Кукаріна 2017: 119].

Як показує проаналізований матеріал, переклад таких утворень найчастіше відбувається за допомогою транслітерації розгорнутого значення чи перекладу словниковим відповідником.

Абревіація в галузі медицини є досить продуктивним способом появи термінів. Найчастіше медичні скорочення трапляються в англійській мові, тоді як в українській мові абревіація менш репрезентативна, хоча її роль постійно зростає.

В.І. Карабан пропонує розрізняти такі способи перекладу, які часто використовуються саме під час перекладу аббревіатур та акронімів [Карабан 2004: 448]:

- 1) транскодування (транскрибування або транслітерування) скорочення;
- 2) переклад відповідною повною формою слова або словосполученням;
- 3) передача англійського скорочення еквівалентним українським скороченням або інакше кажучи переклад відповідним скороченням;
- 4) транскодування повної (вихідної) форми відповідного скорочення.

Проаналізувавши медичний дискурс, зазначаємо, що у мові медицини присутня велика кількість двокомпонентних та багатокомпонентних аббревіатур, що складаються з поєднання двох та більше іменників. Таким чином, у нашій роботі, ми орієнтуємося на подані вище способи перекладу.

Англійські медичні скорочення в більшості випадків під час перекладу українською мовою змінюють свій тип. Серед 36 медичних

абревіатур, що були прийняті за 100% мали еквівалент в українській мові 47,2% (n=17), наприклад, AIDS – СНІД, СВС – ЗАК і т. д.; запозичення іноземного скорочення спостерігалось у 38,9% (n=14) випадків, наприклад: С1-С7 (cervical vertebrae), О2 (oxygen) і пояснювалось частою необхідністю перекладу міжнародних загальноприйнятих номенклатурних абревіатур; транскрипція та транслітерація використовувались у 5,6% (n=2), наприклад: СТ – КТ, ECG – ЕКГ; описовий переклад не застосовувався в жодній із абревіатур; створення нового скорочення передбачали авторські контекстуальні абревіатури-неологізми, що не є загальноприйнятими в медичній термінології (наприклад, LP=liver and pancreas – ППз=печінка та підшлункова залоза) і становили 8,3% (n=3).

Таким чином, проаналізувавши переклад медичних термінів, можемо зробити висновок, що найчастішими способами перекладу медичних абревіатур з англійської мови на українську є переклад еквівалентом та запозичення англійського терміну.

Література

- Алексеева 2002** – Алексеева Л.М. Медицинский дискурс. Теоретические основы и принципы анализа / Л.М. Алексеева, С.Л. Мишланова, – Перм: Изд-во Перм. ун-та, 2002. – 200 с;
- Бірюкова 2007** – Бірюкова О.О. Функціонування абревіатур у сучасному мовленні : дис... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 / О.О. Бірюкова. – М., 2007. – 309 с;
- Варфоломеева 2007** – Варфоломеева И.В. Аббревиатуры современного английского языка: когнитивно-дискурсивный аспект : автореф. дис. канд. фил. наук : спец. 10.02.04 “германские языки” / Варфоломеева Ирина Вячеславовна. – М., 2007. – 25 с;
- Єрмоленко 2001** – Єрмоленко С.Я., Бибик С.П., Тодор О.Г. Українська мова: Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів. – К.: Либідь, 2001. – 156 с;
- Зубова 2009** – Зубова Л.Ю. Английские медицинские аббревиатуры как часть профессиональной языковой картины мира: на фоне их русских и французских аналогов : дис. ... канд. фил. наук : 10.02.04 / Людмила Юрьевна Зубова. – Воронеж, 2009. – 244 с;
- Карабан 2004** – Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. - Вінниця: НОВА КНИГА, 2004. – 576 с;
- Коваленко 2015** – Коваленко К.Г. До проблеми перекладу абревіатур медичної термінології у субмові сучасної англійської мови / К.Г. Коваленко – Одеський лінгвістичний вісник. Режим доступу: <http://www.oljournal.in.ua/index.php/pereklad-i-perekladoznavstvo/95-kovalenko-k-g-do-problemi-perekladu-abreviatur-medichnoji-terminologiji-u-submovi-suchasnoji-anglijskoji-movi>;
- Копрева 2012** – Копрева Л.Г. Специфика перевода сокращений в английской лексике / Лариса Геннадьевна Копрева // Общество:

- соціологія, психологія, педагогіка. – 2012. – №2. – С. 125-127;
- Кукаріна 2017** – Кукаріна А.Д. Способи перекладу аббревіатур в англomовному та українomовному медичному дискурсі: дис. канд. філо. наук : 10.02.16 / Анна Дмитрівна Кукаріна. – Київ, 2017. – 261 с;
- Ракітіна 2007** – Ракітіна Н.М. Лінгвокультурологічні аспекти функціонування аббревіатур в політичному дискурсі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філ. наук : спец. 10.02.17 / Наталія Миколаївна Ракітіна – Челябінськ, 2007. – 21 с;
- Семенчук 2012** – Семенчук И.В., Мечковская Н.В. Особенности образования и перевода медицинских сокращений и аббревиатур, используемых в клинике и диагностике заболеваний желудочно-кишечного тракта [Электронный ресурс] // Журнал ГрГМУ. – 2012. – №3 (39). – С.78-80.
- Berman 2004** – Berman J.J. Pathology abbreviated: a long review of short terms [Online] /J.J. Berman. – Arch Pathol Lab Med. – 2004 Mar;128(3): 347–352. – [Access Mode]: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/14987146>
- Bodenreider 2004** – Bodenreider O. The Unified Medical Language System (UMLS): integrating biomedical terminology. Nucleic Acids Research [Online] / Oliver Bodenreider. – 2004. – [Access Mode]: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC308795/>
- Friedman 2000** – Friedman C.A broad-coverage natural language processing system / C. Friedman Proc AMIA Symp. – 2000. – P. 270-274. – [Access Mode]: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2243979/>
- Herget 2009** – Herget K., Alegre T. Translation of Medical Terms // Translation Journal [Online] / K. Herget, T. Alegre. – 2009. – [Access Mode]: <http://translation-journal.net/journal/49medical1.htm>
- Versand 1973** – Versand K. Polyglot's Lexicon, 1943-1966 [Online] / Kenneth Versand // G. & C. Merriam Company. – 1973. – Access Mode: https://books.google.com.ua/books?id=VDdBAQAIAAJ&dq=Kenneth+Versand&hl=ru&sa=X&redir_esc=y.

Рябокін Н.О. Особливості перекладу медичних аббревіатур.

У статті розглянуто способи перекладу англomовних аббревіатур на українську мову в медичному дискурсі.

Не зважаючи на низку наукових досліджень із цієї проблеми, питання способів перекладу медичних термінів досить актуальне. Адже поле нових аббревіатур у англійському медичному дискурсі весь час розширюється. У кожній мові переклад скорочень має свої особливості й вимоги. Часто переклад аббревіатур може зумовити неправильне значення через подібність мов у буквеному написанні або в їх співзвуччі та сприйнятті. А виконуючи переклади медичної тематики у вигляді аббревіатур, слід бути надзвичайно обережним, тому що є ймовірність припуститися серйозної помилки, яка може спричинити серйозні наслідки. У статті увага зосереджувалася на перекладі медичних лексичних та графічних скорочень. Лексичні скорочення функціонують

як самостійні слова. Лексичні скорочення розмежовуються на: ініціальні аббревіатури; напівскорочення; буквено-цифрові скорочення; усічення: апокопа, синкопа, афреза, змішаний тип. Найчастіше такі типи аббревіатур складаються як мінімум із двох або більше компонентів, переклад відбувається за допомогою транслітерації або словниковим відповідником.

Графічні скорочення не є словами й використовуються лише на письмі. Як показує проаналізований матеріал, переклад таких утворень найчастіше відбувається за допомогою транслітерації розгорнутого значення чи перекладу словниковим відповідником. Таким чином, проаналізувавши переклад медичних термінів, можемо зробити висновок, що найчастішими способами перекладу медичних аббревіатур з англійської мови на українську є переклад транслітерацією, еквівалентом (відповідником) та запозичення англomовного терміну.

Ключові слова: аббревіатура, скорочення, акроніми, лексичні скорочення, графічні скорочення, транслітерація, транскодування, словниковий відповідник.

Рябокoнь Н.О. Особенности перевода медицинских аббревиатур.

В статье рассмотрены способы перевода англоязычных аббревиатур на украинский язык в медицинском дискурсе.

Несмотря на ряд научных исследований по этой проблеме, вопрос способов перевода медицинских терминов достаточно актуален. Ведь поле новых аббревиатур в английском медицинском дискурсе все время расширяется. В каждом языке перевод сокращений имеет свои особенности и требования. Часто перевод аббревиатур может вызвать неправильное значение из-за сходства языков в буквенном написании или в их созвучии и восприятии. А выполняя переводы медицинской тематики в виде аббревиатур, следует быть очень осторожным, потому что есть вероятность допустить серьезную ошибку, которая может повлечь серьезные последствия. В статье внимание сосредоточено на переводе медицинских лексических и графических сокращений. Лексические сокращения функционируют как самостоятельные слова. Лексические сокращения разграничиваются на: инициальные аббревиатуры; частичносокращенные; буквенно-цифровые сокращения; усечения: апокопа, синкопа, аферезис, смешанный тип. Чаще всего такие типы аббревиатур состоят как минимум из двух или более компонентов, перевод происходит с помощью транслитерации или словарным соответствием.

Графические сокращения не являются словами и используются только на письме. Как показывает материал, перевод таких образований чаще всего происходит с помощью транслитерации

развернутого значення или перевода словарным соответствием. Таким образом, проанализировав перевод медичинських термінів, можемо зробити висновок, що найбільш частими способами переведення медичинських аббревіатур з англійського мови на український є переклад транслітерацією, еквівалентом (аналогом) и заимствования англоязычного терміна.

Ключевые слова: аббревіатура, скорочення, акроніми, лексическі скорочення, графіческі скорочення, транслітерація, транскодування, словарне відповідність.

Ryabokin N.O. Features of medical abbreviations' translation.

The article deals with methods of English-language abbreviations' translation to the Ukrainian language in the medical discourse.

Despite a series of scientific studies on this issue, the question of how to translate medical terms is very relevant. After all, the field of new abbreviations in English medical discourse is constantly expanding. In each language, the translation of abbreviations has its own characteristics and requirements. Frequently the translation of abbreviations may cause incorrect meaning due to the similarity of languages in alphabetic writing or in their consonance and perception. And while performing translations of medical subjects in the form of abbreviations, it should be extremely careful, as there is a probability of committing a serious mistake that can have serious consequences. In the article the attention is given to the translation of medical lexical and graphical abbreviations. Lexical abbreviations function as independent words. Lexical abbreviations are distinguished by: initialisms; shortening; alphanumeric abbreviations; truncation: apocope, syncope, apheresis, mixed type. Often, these types of abbreviations consist of at least two or more components, translation is done with using transliteration or a dictionary correspondence.

Graphic abbreviations are not words and are used only on the letter. As the material shows, the translation of such formations most often occurs by transliteration of the expanded meaning or translation by dictionary correspondence. Thus, after analyzing the translation of medical terms, we can conclude that the most frequent methods of translating medical abbreviations from English into Ukrainian are translation by transliteration, equivalent (analog) and borrowing of the English-speaking term.

Keywords: abbreviation, shortening, acronyms, lexical abbreviations, graphic abbreviations, transliteration, transcoding, dictionary correspondence.

Стаття надійшла до редакції 24.09.2018 р.

Стаття прийнята до друку 24.09.2018 р.

Рецензент – д. філ. н., проф. О.Ю. Моїсеєнко

УДК 811.133.1'372'373.612.2'373.611

Чуча П.О.

ФУНКЦІОНАЛЬНО-КОГНІТИВНИЙ АСПЕКТ ВЖИВАННЯ ФРАНЦУЗЬКИХ КОМПЗИТИВ У МОВІ МАС-МЕДІА

Сучасну лінгвістичну науку сьогодні цікавить зв'язок між ментальним кодуванням та його відповідником у мовленні. Важливим є визнання провідної ролі пізнавальних процесів при формуванні похідних одиниць та перегляд класичних принципів моделювання слів, що обумовлює новий підхід до проблем словотвору. Необхідність вивчення складних лексичних одиниць з позицій нової наукової парадигми обумовлює актуальність теми.

Основи сучасної композитології закладені ще у класичних роботах А. Дармстетера [Darmesteter 1934], Е. Бенвеніста [Бенвеніст 2009], Ш. Баллі [Баллі 2009] та розвиваються у вітчизняному мовознавстві у працях О. Селіванової [Селиванова 2000], та ін. Французькі дослідники Г. Грос [Gross 1996], П. Шародо [Charaudeau 1997] досліджують критерії виокремлення композитів у самостійний клас та ступені їх спаяності.

Сьогодні мова засобів масової комунікації (*langage médiatique*) має великий вплив на мовну практику носіїв французької мови. Мас-медіа є ефективним інструментом маркетингових і політичних маніпуляцій, специфічного виду мовного впливу, що має метою впровадження у свідомість під видом об'єктивної інформації неявного, але бажаного змісту таким чином, щоб у аудиторії сформувалась думка, максимально близька до необхідної. Мова мас-медіа має значно більшу за інші види дискурсу силу та можливість впливати на людину й маніпулювати нею, зауважують дослідники [Charaudeau 1997 : 5]. Довіра до інформації залежить від соціального статусу її носія. Якщо автор виступає як нейтральний носій інформації, це викликає ефект максимальної щирості та автентичності.

Вживання складних слів у тексті пов'язане з когнітивним принципом висування, привертання уваги до тієї чи іншої одиниці забезпечує її висування на перший план, зменшує обсяги та полегшує обробку інформації. Чим більше зусиль докладається до інтерпретації певного фрагменту, тим менша його важливість для людини, яка підсвідомо прагне до максимального когнітивного ефекту за найменших зусиль. Відповідаючи принципам висування, складне слово виконує одну або навіть кілька функцій в публіцистичному тексті та значно полегшує його сприйняття. Таким чином, принцип *економії* регулює ефективність сприйняття інформації в тексті. Цей принцип не шкодить експресивності, композити відкривають нові можливості для більш яскравої вербалізації концептів.

Адекватність розуміння інформації, закладеної у публіцистичному тексті, обумовлена когнітивними структурами, які відповідають за репрезентацію екстралінгвістичних або лінгвістичних феноменів, що входять до колективного когнітивного простору та зберігаються у когнітивній базі. Розуміння неможливе, якщо комуніканти не мають спільних когнітивних структур. Чим більше таких спільних структур, тим краще розуміння, сприйняття закодованої автором інформації. [Красных 1997:53-71].

Результати аналізу шляхів формування і реалізації прагматичного потенціалу складного слова подані згідно з функціями, які виконують складні слова. Однак слід зазначити, що та чи інша функція може бути більш або менш яскраво виражена, про що буде сказано з урахуванням цих особливостей.

Як уже згадувалось, медійний дискурс характеризують дві найважливіші функції: *інформації і впливу*, однак не всі складні слова є однаковою мірою функціонально навантаженими, деякі з них є “стертими”, а отже такими, що продукуються і сприймаються як одна, а не кілька концептуальних областей.

Насамперед серед “нейтральних” слід відзначити історичні композити, найбільш численну групу слів: *aujourd'hui, toujours, longtemps, bonheur, malheureusement, maintenant, beaucoup, bienfait, toutefois, bonhomme, bienvenu etc.* Це історично сформовані складні слова, що стали немотивованими, втратили свою виразність і тому є стилістично нейтральними, функціонуючими як прості лексичні одиниці.

Аналіз медійних текстів з композитами показав, що, поєднуючи різні експресивні засоби у рамках однієї лексичної одиниці, складні слова якнайкраще виконують *функцію впливу*, найбільш повно відповідаючи вимогам цього стилю.

Найчастіше у мові мас-медіа використовуються “наукові композити”. Автор може використовувати велику кількість термінології: політичної, економічної, соціальної тощо. Вживання такої лексики має за мету створення образу експерта, фахівця, знавця проблеми, якому можна вірити.

Лексика медійних текстів зазвичай більш ретельно відібрана, рафінована, офіційно-урочиста, тому “наукові композити” якнайкраще вписуються в медійну комунікацію, підкреслюючи важливість аналізованих проблем та формуючи враження “високого” стилю.

Аналіз вживання термінів-композитів замість простих еквівалентів у медійному дискурсі показав, що між ними існує помітна семантична різниця: маючи один спільний денотат, такі синонімічні еквіваленти відсилають нас до різних сфер знання. Так, скажімо, складне слово *«homologue»* із значенням *«personne qui a une fonction, une activité analogue à celle d'une autre personne dans un pays différent»*, має простий синонім *«collègue»*, який означає *«personne qui exerce une fonction par*

rapport à ceux qui exerce une fonction analogue» [Le nouveau petit Robert 2008].

На сторінках статті однаковою мірою зустрічаються обидва варіанти:

• *Le ministre des Affaires étrangères a rencontré son homologue allemand.* (Le Monde, 12/08/2004)

• *Le ministre des Finances a rencontré ses collègues européens.* (Le Monde, 09/09/2000)

Якщо *collègue* являє собою практично нейтральний загальноживаний варіант, то *homologue* привертає увагу насамперед своєю складністю, приналежністю до сфери термінів. Крім того, йдеться не лише про стилістичний ефект. Передусім, концепт *homologue* містить комплексне значення “людина, що обіймає подібну офіційну посаду + зовнішня оцінка”, тоді як *collègue* належить до іншого концептуального рівня (пор. звичайне звертання «*cher collègue*» при неможливості вживання в політичному дискурсі «*cher homologue*»). Автор, добираючи подібну лексику, непрямо підкреслює урочисту обстановку зустрічі у верхах, на рівні глав держав, значущість обговорюваних питань, створює відповідний настрій і т.д.

Маючи постійне додаткове значення “офіційності” й “урочистості”, наукове складне слово вводиться з метою створення у свідомості читача відповідної (вигідної для автора) “політизованої” моделі світу, допомагаючи таким чином впливу на адресата. Слід зазначити, що термінологічна лексика відзначається точністю значення, що дозволяє виділити функцію *конкретизації*, а стилістичних конотацій вона набуває завдяки транспозиції в мову мас-медіа.

В інших прикладах композити, будучи елементами перелічення, відображають грандіозність планів передвиборчої кампанії політиків, знов таки виконуючи функцію впливу. Вживання модних запозичень (*skate-park*) або термінології (*boulodromes*) утворених за допомогою словоскладання також посилює цей ефект. Крім того, вживання композитів у довгому переліку сприяє створенню ілюзії масштабності проектів:

• *Sans l'attendre, Muselier entre dans “la troisième phase” de sa campagne.(...). Et des promesses, il en débite à la pelle : construire dix boulodromes couverts, 100 sites de glisse style skate-park, planter un million d'arbres dans les zones incendiées, créer 5 000 places de parking pour les handicapés, instituer un Samu social régional, ... Ouf !* (Libération, 17/01/2004)

Вжиті в цьому фрагменті складні слова фокусують ідею: “Мюзельс – це людина, що робить велику справу”.

Складні слова, що зустрічаються в спортивних статтях, вживаються передусім для того, щоб викликати у читача “*ефект присутності*”, тобто безпосередньої участі під час змагання. Цьому сприяє вживання

спортивної термінологічної лексики: *demi-finale, hors-jeu, contre-attaque, avant-centre, attaque-défense, coup-franc, après-Mondial* і т. ін.

Крім цього, оказіоналізми часто використовують для надання динамізму повідомленню:

• *Le portier girondin, au pris d'une gestuelle digne du mime Marceau, aura même du mal à expliquer la trajectoire "roberto-carlosienne" de la fusée d'Okocha. Le Nigérian aurait pu devenir le héros de Lescure, mais sa roulette-boulette à l'origine du troisième but bordelais et la défaite des siens l'ont empêché de savourer son caviar à sa juste valeur.* (Le Figaro, 10/08/2008)

Ілюзія безпосередньої присутності читача на футбольному матчі створена завдяки вживанню складних слів, які відтворюють рух і називають учасників гри (*la trajectoire "roberto-carlosienne", sa roulette-boulette*).

Вживання таких композитів дає змогу відтворити атмосферу прямого спортивного репортажу, де адресату відводиться роль рівноправного учасника спілкування з автором. Термінологічні складні слова, жаргонні імена спортсменів, поєднуючи різні концептуальні простори і створюючи когнітивну та емоційну напругу, орієнтують його на новий, вільний погляд і оцінку інформації. Такі композити (завдяки динаміці розповіді та ефекту присутності) роблять із читача "співучасника" події, створюючи потрібний емоційний настрій.

Спираючись на Д. Менгено, це можна назвати функцією встановлення особливого довірливого тону спілкування, зв'язку між болільниками однієї команди, людьми, що мають однакові захоплення, цінності, володіють однаковою "кастовою" інформацією [Maingueneau 1998].

Серед інших можливих аспектів вживання складного слова передусім слід назвати *функцію створення характеристик* персонажа або об'єкта, утворених за моделлю ім'я + ознака або функція (чи навпаки). Така характеристика поширена практично в усіх типах дискурсу:

• *Fouad Hanna a construit un bel orphelinat dans les hauteurs de Jounieh, petite ville devenue cité-refuge des chrétiens pendant les bombardements.* (Libération, 31/06/2001)

• *A l'opposé de cette déferlante bigarrée, le musicien-plasticien berlinois Carsten Nicolai aligne une oeuvre minimale et froide, avec Telefunken...* (Libération, 20/09/2003)

• *Projet qu'on peut également tester sur le site web où sont présentés quelques-uns des plus talentueux artistes-codeurs. «On a voulu privilégier des oeuvres réalisées spécifiquement pour ce support», explique le média-artiste portugais Miguel Carvalhais, chargés de la sélection.* (Libération, 20/09/2003)

Мова рекламних повідомлень дає нам багатий матеріал для дослідження характеристик нових об'єктів, що поєднуються в одному слові. Так, ми можемо зустріти *jupe-paréo*, якщо цей одяг є все ж таки

спідницею, або *paréo-jure* якщо це хустка-парео, що виконує функцію спідниці.

Сучасний стиль життя та стрімкий розвиток нових сфер діяльності обумовлює появу багатоскладових композитів, які, характеризуючи рід занять людини, поєднують найрізноманітніші функції, апелюючи до різних концептуальних просторів: *poète-photographe-plasticien, journaliste-graphiste-pubeuse-théâtreuse* та ін. Таким чином, як результат пізнавального процесу відбувається концентрація й інтеграція інформації, що знаходиться у віддалених концептах.

Як бачимо, з позицій сучасної когнітивної ономазіології будь-який композит може бути представлений як когнітивна структура знання, як згорнутий фрагмент картини світу, що вдало поєднує в рамках єдиної лексичної одиниці декілька концептів і надає додаткові можливості для розкриття механізмів пізнання дійсності. Як будь-яка похідна одиниця, він має подвійну референцію.

Необхідність номінації такого фрагмента дійсності обумовлена передусім “принципом економії”, коли введення композита є більш компактною формою вираження змісту, і відповідає одному з принципів когнітивізму – найбільше інформації за найменших когнітивних зусиль.

Завдяки своїй структурі композити вдало поєднують великі обсяги змісту та експресії в компактній формі, що допомагає сприйняттю інформації. Композити дають можливість більш стисло, коротко передати найменування, виразити, кілька характеристик в одному слові і привернути увагу адресата своєю незвичайною формою. В медійному дискурсі композити мають таке функціональне навантаження: вплив, надання динамізму, створення “ефекту присутності”, створення характеристик; економія; інформація.

Невирішеними залишаються питання про специфічні способи поєднання кількох концептуальних областей в одну та виявлення на фреймовому рівні особливостей формування значення композитів різного характеру

Література

- Балли 2009** – Балли Ш. Французская стилистика. / Ш. Балли. – 3-е изд. – М.: Либроком, 2009. – 398 с.
- Бенвенист 2009** – Бенвенист Э. Общая лингвистика. / Бенвенист Э. – М.: УРСС, 2009. – 447 с.
- Красных 1997** – Красных В. В. От концепта к тексту и обратно (к вопросу о психолінгвистике текста) / В. В. Красных // Вестник Московского университета. Сер. Филология. – 1998. – №3 – С. 53–71.
- Селиванова 2000** – Селиванова Е. А. Когнитивная ономазіология: Монографія / Е. А. Селиванова – К.: издательство украинского фитосоциологического центра, 2000. – 248 с.
- Charaudeau 1997** – Charaudeau P. Le discours d’information médiatique / Charaudeau P. – P.: Nathan, 1997. – 286 p.

Darmesteter 1934 – Darmesteter A. Cours de grammaire historique de la langue française. Formation des mots et vie des mots/ Darmesteter A. – Paris, 1934. – 201 p.

Gross 1996 – Gross G. Les expressions figées en français. Noms composés et autres locutions/ G.Gross. – Paris. – 1996. – 161 p.

Maingueneau 1998 – Maingueneau D. Analyser les textes de la communication/ Maingueneau D. – Paris : Dunod, 1998. – 211 p.

Le nouveau petit Robert 2008 – Le nouveau petit Robert. Dictionnaire alphabétique et analogique de la langue française // [Електронний ресурс]. – 1 електр. опт. диск (CD-ROM): кольор., 12 см. – Paris, 2008.

Чуча П.О. Функціонально-когнітивний аспект вживання французьких композитів у мові мас-медіа.

Стаття розглядає когнітивні засади вибору автором тексту тієї чи іншої складної одиниці залежно від її функціональної заданості, потенціалу, здатності поєднувати кілька функцій, створювати стилістичні ефекти тощо. Мета і завдання масової комунікації пов'язані зі здійсненням впливу на адресата. Специфіка мови преси полягає, з огляду на різне комунікативно-прагматичне спрямування, у намірах вплинути на читача та ретельному відборі мовних засобів, що мають бути максимально експресивними і відповідати визначеним стандартам. Існування складних одиниць у мові функціонально обумовлене і відповідає головним принципам добору лексичних одиниць в медійному дискурсі. Необхідність вивчення складних лексичних одиниць з позицій нової наукової парадигми обумовлює актуальність теми. В межах дослідження були визначені функціональне навантаження: вплив, надання динамізму, створення “ефекту присутності”; створення характеристик; економія; інформація.

Ключові слова: концепт, фрейм, концептуальна область, композит, функціональне навантаження, медіадискурс.

Чуча П.О. Функционально-когнитивный аспект употребления французских композитов в языке масс-медиа.

Статья рассматривает когнитивные основы выбора автором текста той или иной сложной единицы в зависимости от ее функциональной заданности, потенциала, способности сочетать несколько функций, создавать стилистические эффекты и т.д. Цель и задачи массовой коммуникации связаны с осуществлением воздействия на адресата. Специфика языка прессы состоит, с учетом коммуникативно-прагматического направления, в намерениях повлиять на читателя и тщательном отборе языковых средств, которые должны быть максимально экспрессивными и отвечать определенным стандартам. Существование сложных единиц в речи функционально обусловлено и соответствует главным принципам отбора лексических единиц в медийном дискурсе. Необходимость изучения сложных лексических

единиц с позиций новой научной парадигмы определяет актуальность темы. В рамках исследования была определена функциональная нагрузка: влияние, предоставление динамизма, создание "эффекта присутствия"; создание характеристик; экономия; информация.

Ключевые слова: концепт, фрейм, концептуальная область, композит, функциональная нагрузка, медиадискурс.

Chucha P.O. Functional cognitive aspect of using French composites words in mass-media language.

In this article it considers the cognitive principles of choosing complex unit (one or another) by the author of the text, depending on its functional task, potential, ability to combine several functions, create stylistic effects, etc. The main purpose and task of mass communication are related to the impact, which should be made to the recipient. Given the different communicative and pragmatic direction, it can be stated that the specificity of the language of the press is in its intentions to influence the reader and in its careful selection of language tools which should be as expressive as possible and meet certain standards. The existence of complex units in a language is functionally determined and corresponds to the main principles of the choice of lexical units in the media discourse. The necessity to study complex lexical units from the standpoint of a new scientific paradigm determines the relevance of the topic.

The functional loads have been revealed in the frame of this research: influence producing dynamism, presence effect, creation of characteristics, laconicism, information.

Key words: concept, frame, conceptual field, composite, functional load, media discourse.

Стаття надійшла до редакції 00.00.2018 р.

Стаття прийнята до друку 31.08.2018 р.

Рецензент – д. філ. н. проф. Кондрат'єва Г.М.

**ЗАСОБИ СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ВИКЛАДАННЯ
ІНОЗЕМНИХ МОВ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ**

УДК 37.018.43:37.091.33-027.22:796

Андріянова Г.І., Скоря Н.А.

**ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ДИСТАНЦІЙНОМУ
НАВЧАННІ ВИЩОЇ ШКОЛИ**

“To go back would only make it more difficult.”

“If only they could talk, everything would seem easier and better.”

[Блох 2005: 48]

У наш час інновації в системі освіти поставили ряд складних глобальних проблем. Такі нововведення є результатом наукових досліджень окремих викладачів і цілих колективів. Подібний засіб означає введення нового у зміст та методи навчання.

На ринку праці фахівець XXI століття – це людина, яка володіє сучасними інформаційними технологіями на професійному рівні. Отже, у сучасних умовах нестабільного, неспокійного світу суттєво зростає важливість освіти й суспільство потребує освітніх послуг. Попит на подібні послуги сьогодні перевищує пропозицію. Обмеження визначаються нестачею висококваліфікованих викладацьких кадрів. Викладачі повинні підготувати фахівців, здатних орієнтуватися у просторі наукової інформації і сучасних інформаційних технологій. Придбання корисних знань та навичок значно розширює можливості самореалізації і сприяє кар'єрному росту. Але більшість із них вже працює та не має часу відвідувати заняття постійно, також це можливо незручно й дорого, якщо навчальний заклад розташований в іншому місті. Заочна форма навчання часто не виправдовує свого прямого призначення. Знання є поверховими, самі заняття непродуктивними, а процес – досить довгим.

Дистанційні освітні ресурси дають можливість прискорити темпи розвитку інформаційного суспільства та подолати географічні бар'єри. Вони роблять навчання справді повноцінним та всеохоплюючим на відстані. Тобто безпосереднє спілкування студентів з викладачем (онлайн) та неперервний контроль якості засвоєння знань. Із online технологій насамперед потрібно відзначити chat, що дозволяє здійснювати обмін текстовими повідомленнями через Internet у реальному часі. У такому випадку "розмова" відбувається між двома користувачами (студентами віртуальної групи). Для розмови цілої групи необхідно підключатися до спеціального сервера - IRC-сервера. Тоді протягом заняття студент бачить перед собою екран, на якому відображаються повідомлення, із зазначенням особи, яка відправила дане повідомлення. Більшість програм дозволяють також викликати необхідного з присутніх студентів на "приватний" діалог, закритий від

інших користувачів. Подібне спілкування може відбуватися в будь-який зручний час, що дає змогу поєднувати його з роботою. Тому, це безперервне самонавчання та загальний обмін інформацією.

Виходячи з цього можна зробити висновок, що дистанційне навчання увійде в XXI століття як найефективніша система підготовки та підтримки майбутніх фахівців.

Головне в дистанційному навчанні – це особиста орієнтація на освіту. При цьому обов'язково треба мати високий рівень мотивації та самодисципліни.

Високі темпи науково-технічного прогресу призводять до швидкого застаріння знань спеціалістів. Тому, вони повинні вдосконалювати якість знань протягом усього активного періоду життя. У цей час в усьому світі відповіддю на зростаючі вимоги до системи освіти стала поява концепції відкритої освіти (університетів дистанційної освіти) у межах державних програм освіти, які пропонують курси з використанням новітніх комп'ютерних технологій.

Відкрита освіта базується на ряді основних принципів, до числа яких відноситься свобода учня у виборі навчального закладу, часу, місця і темпів навчання, у плануванні своїх навчальних занять.

Головною метою створення системи дистанційної освіти є забезпечення загальнонаціонального доступу до освітніх ресурсів шляхом використання сучасних інформаційних технологій та телекомунікаційних мереж і створення умов для реалізації громадянами своїх прав на освіту.

Прикладом цього існують вправи, які націлені в першу чергу на перегляд системи дистанційної підтримки навчання в ВНЗ (у школах, ліцеях тощо).

Розглянемо приклад користування системою дистанційної підтримки навчання у ВНЗ (у школі), переглянемо доступні навчальні матеріали, представлені в електронному вигляді, та визначимося щодо можливостей їх застосування. У кожній програмі є сайт за допомогою якого можна дізнатися про необхідну нам інформацію, для цього бажано виконати таку послідовність дій:

1. Відкрийте сайт онлайн системи дистанційної підтримки навчання у школах, ліцеях тощо та ознайомтеся з метою його створення, правилами роботи та умовами використання електронного матеріалу; перегляньте назви курсів, запропонованих системою, умови реєстрації та графік навчання.

2. Здійсніть доступ до сайту без реєстрації послідовно за відповідним посиланням.

3. На панелі “Групи”/“Класи” виберіть потрібне, потім у розділі “Іноземна мова” перейдіть за посиланням “Англійська”/“Французька”/“Німецька”, поглиблене вивчення (вказати рівень), оберіть тему заняття.

4. На панелі “Навігація” перейдіть за посиланням

“Система”/“Перевірка знань” та перегляньте, з яких предметів стосовно вашої спеціальності можна пройти тестування для контролю власних знань.

5. Пройдіть тренувальне тестування для перевірки знань та ознайомлення з інструментами тестування.

6. Натисніть кнопку “Завершити роботу” для виходу із системи.

За бажанням можна відкрити вкладку “Про курс” та переглянути умови навчання та програму курсу (перспективність щодо покращення власних знань).

Так, практично не виходячи з дому чи не покидаючи свого офісу, можна підтримувати постійний контакт з викладачем (tutor) за допомогою телекомунікаційних технологій, у тому числі скайп, та одержувати структурований навчальний матеріал. Високий професіоналізм, прагнення до співробітництва, самозатвердження і високий рівень комунікації зі студентами (колегами, учнями) у віртуальній групі – це є **основними ознаками** дистанційного навчання.

Актуальність статті полягає у тому, що результати суспільного прогресу, раніше зосереджені у сфері технологій, сьогодні концентруються в інформаційній сфері. Настала ера інформатики. Етап її розвитку в даний момент можна характеризувати як телекомунікаційний.

Саме дистанційним навчанням (ДН) називається освітній процес, при якому всі або частина навчальних процедур виконується із використанням сучасних інформаційних технологій при територіальному роз’єднанні навчає і того, хто навчається. Форма ДН забезпечує систематичною і ефективною інтерактивністю. Однак вона не може розглядатися як система зовсім автономна. ДН будується у відповідності з тими ж цілями і змістом, що і очне навчання. Але форми подачі матеріалу і форми взаємодії викладача та студентів і студентів між собою різні. Вони ґрунтуються на сучасних комп’ютерних технологіях і не мають рівних за ступенем мобільності, обсягом наочних галузей знань, контингентом студентів, які навчаються, та далекосяжністю.

Дистанційна форма навчання підходить майже всім, тому що дає можливість гармонійно поєднувати навчання та повсякденне життя. Але важливий нюанс полягає у тому, що на відміну від зарубіжних країн, де дистанційна освіта стоїть поряд із класичною формою здобуття освіти у нашій державі є не альтернативною, а лише однією з допоміжних форм.

ДН – доступна можливість одержувати освіту за кордоном з мінімальними фінансовими витратами при великому виборі спеціальностей, оскільки більшість ВНЗ Європи та США ввели таку зручну для студентів форму освіти набагато раніше, ніж Україна.

Практика використання інформаційних технологій у навчальному процесі засвідчує, що форми традиційної взаємодії (“викладач-студент”) змінюються, оскільки, в першу чергу вводиться новий вид навчання, який стає необхідною частиною процесу. Це теж система, але у

взаємозв'язку “студент-комп'ютер-викладач”. Впровадження інформаційно-освітнього середовища у ВНЗ забезпечує інформаційну насиченість та гнучкість методів навчання з використанням інформаційних технологій.

Сучасні комп'ютерні технології це, насамперед:

- пересилання досліджуваних матеріалів з комп'ютерних телекомунікацій;
- дискусії і семінари, що проводяться через комп'ютерні телекомунікації;
- трансляція навчальних програм національної та регіональних телевізійних радіостанцій;
- двосторонні відео телеконференції;
- одностороння відео трансляція;
- Skype;
- та інші електронні (комп'ютерні) освітні ресурси.

Саме тому основна роль, що виконується телекомунікаційними технологіями у дистанційному навчанні – забезпечення навчального діалогу. Навчання без зворотнього зв'язку, без постійного діалогу між викладачем та студентом неможлива. Навчання (на відміну від самоосвіти) є діалогічним процесом за визначенням.

Використання TV-технології протягом останніх десятиліть було та залишається дуже поширеним у світі. Але на сучасному етапі найбільш перспективною технологією дистанційної освіти є інтернет-технологія. Широке впровадження інтернет в освіту не дає змоги розглядати перспективні освітні проекти окремо від технологій цього унікального інформаційного середовища. Дистанційне навчання активно стимулює розвиток системи інформаційного забезпечення навчального процесу – мережевих електронних бібліотек.

Заняття в межах ДН з використанням комп'ютерних телекомунікацій можна організувати за різними формами. Серед них чат-заняття, вебінари, скайп-лекції, телеконференції тощо. Основою для створення інформаційно-освітнього середовища навчального закладу є реалізація його інформаційно-освітнього порталу. Інформаційно-освітній портал – це портал для одержання навчальної інформації, навчання, створення, передавання, контролю знань і підтвердження досягнутого освітнього цензу.

Ефективність дистанційного навчання безпосередньо залежить від тих викладачів, які навчають студентів за допомогою Інтернет. Це повинні бути викладачі з універсальною підготовкою, володіти вмінням використовувати соціальні мережі (Facebook, Twitter, Instagram тощо). Викладач, створивши групу в одній з цих мереж, може кожного дня спілкуватися зі своїми студентами на різні теми, на які зазвичай не вистачає часу на заняттях. Нові електронні технології можуть не тільки забезпечити активне залучення студентів у навчальний процес, але і дозволяють керувати цим процесом на відміну від більшості традиційних

навчальних середовищ. Крім того за вдале виконання завдань, викладач може нараховувати додаткові бали. Багато цікавого та корисного матеріалу можна знайти у групах та спільнотах мережі.

Зрозуміло, що при цьому використання ігрових технологій у навчанні в умовах ДН може вирішити багато проблем, викликаних специфікою освітнього середовища віртуального спілкування. Ігровим середовищем стає Інтернет, що диктує свої правила дидактичної реалізації цієї технології навчання. Навчально-ігрову діяльність неможливо оцінити лише розважально-реактивними можливостями, тобто звичайна гра може сприяти процесу засвоєння знань, формуванню умінь та навичок, у цьому і є феномен ігрової діяльності, її безпосередність, а отже, і **актуальність**. Заняття стають більш насиченими та цікавими. Вони сприяють активній взаємодії студентів між собою та викладачем. З одного боку гра може успішно використовуватися на початкових етапах навчання, коли студенти (учні) майбутніх віртуальних навчальних груп знайомляться один з одним. Тому у цьому випадку така гра може успішно поєднуватися з різними психолого-педагогічними тренінгами з розвитку навичок комунікації, тобто засвоєння діалектики спілкування.

Найбільш характерними особливостями для педагогічних ігор є такі: імпровізоване виконання ролей; умовність ситуацій, в яких проходить гра; соціальний характер гри; наявність ролевих очікувань; стимулювання колективно-особистісного і професійно-педагогічного спілкування; прив'язка модельованих у грі подій до певних моментів часу; наявність розгалуженої системи індивідуального і групового оцінювання діяльності учасників гри тощо.

Прикладом такої гри є Go go bananas.

Викладач починає спілкуватися зі студентом в on-line на певну тему дуже емоційно. Він може обвинувачувати його, сваритися з ним (як-небудь абсурдна нісенітниця), студент повинен підіграти. Завдання вчителя (керівника): вивести студента на емоційну реакцію. У рамках такої гри студент (учень) буде висловлювати думки емоційно, не звертаючи особливої уваги на саме висловлювання, він просто буде спілкуватися, відстоювати свою думку, що допоможе подолати мовний бар'єр і страх зробити якісь помилки.

Інша гра – Baloon.

Викладач пропонує студентам сюжетну ситуацію. Він каже, що всі вони летять на повітряній кулі. У рамках зацікавленості бажано спитати: “Куди вони мають прилетіти?”, “Чому?”, “Яка країна їх цікавить більше за всі інші?” тощо. Після цього він говорить, що трапилося перевантаження і одна людина зайва, її треба викинути. Далі студенти починають перелічувати учнів у групі та жартувати, чому та чи інша людина зайва. Подібна можливість сприяє відчуттю ситуацію непримусово. Слід зазначити, що така ситуація рідко виникає у реальному житті, але її вплив на особливість людини дуже важко

вгадати, а здатність відчувати та зрозуміти інших дуже цікаво та незвичайно з боку як викладача так і студентів. Ситуація з її багатоплановістю, парадоксальністю, неоднозначністю націлює студентів на оволодіння творчими прийомами вирішення життєвих проблем. Отже, педагогічно і психологічно продумане використання гри стимулює розумову діяльність, студент починає мислити в іншій світоглядній системі, проявляє себе в іншому амплуа, що підвищує інтелектуальну активність, пізнавальну самостійність та ініціативність.

Також розглянемо гру, що пов'язана з використанням мобільних телефонів.

1. Спілкування відбувається в онлайн у парах. Студенти діляться інформацією про додатки, які є у телефоні й як вони їх використовують, за яких обставин. Також задають один одному питання про недоліки апарату.

2. Наприклад, тема “Навколишнє середовище”. Студент демонструє фото, зроблене задалегідь. І потім розповідає чому він це сфотографував, описує зображене. [Хачумян].

Ця гра передбачає ігрове моделювання подій та явищ, що вивчаються, вона також має чітко поставлену мету навчання і відповідний результат.

На початку заняття, щоб звернути увагу студентів та зацікавити їх, використовують проблемні питання чи малюнки визначення теми заняття.

Вправа “Мозковий штурм” допоможе у цьому. За допомогою електронної пошти, чату партнери віртуальної групи обирають ведучого та передають йому свої ідеї (думки). Ці ідеї фіксуються на електронних носіях або на ноутбуках партнерів (студентів), запам'ятовуються і після закінчення зв'язку роздруковуються на принтері у потрібній кількості примірників для подальшого обговорення. Під час заняття висловлені ідеї не обговорюються, а просто фіксуються.

Після закінчення “мозкового штурму” учасники групи під керівництвом свого ведучого збираються і в онлайн обговорюють висунуті ідеї, відбираючи з їх числа найбільш цікаві з точки зору більшості учасників. У процесі обговорення висуваються критерії мислення, обговорюються життєві контексти, мисленнєвий процес у цілому піддається оцінюванню. Якщо при цьому присутній автор ідеї, він має можливість пояснити свою думку. Дуже велике значення мають особисті якості лідера. Він повинен правильно вести дискусію. Студенти обговорюють та виправляють свої помилки. Відібрані ідеї готуються у вигляді обґрунтованого тексту, а потім пересилаються по електронній пошті всім. Теж саме роблять і студенти. У ході подальших обговорень студенти (учні) приходять до консенсусу і домовляються про спільне вирішення. Комп'ютерна техніка дає можливість моделювати реальні ситуації, розробляти й перевіряти гіпотези [Воронкін 2009: 56].

Однак викладач може також пропонувати ще один із основних

видів інтерактивного завдання – письмова робота (твір, розповідь, лист тощо). Для створення мотивації до написання цього завдання в онлайн студентам пропонують заповнити the chart. За для цього бажано поділити віртуальну групу на пари. Усі студенти бачать на моніторах зображення та порівнюють їх, роблять деякі нотатки в комп'ютері та заповнюють the chat,

part	Purpose	notes	useful expressions
title	briefly tell us what the story is about		
first one or two paragraphs	introduce main characters, say when the story happened, describe the dream		One night / A few months ago / strange / weird / odd /While he was asleep / In the dream
middle one or two paragraphs	say what happened the next day / shortly afterwards, describe how the dream came true		The next morning... / The next day... / Later that week...
final paragraph	bring the story to a close, say how he felt and reacted, finish with the correct ending		His dream had come true! / It was just like in his dream. / ... and he always believed in his dreams from that day on.

Після закінчення написання студенти мають перевірити його, використовуючи the checklist.

1. I have written at least four paragraphs.
2. I have used some direct and some indirect speech.
3. My direct speech is informal.
4. The rest of the story is formal.
5. The main tense is the past simple (for example).
6. I have tried to use descriptive language.
7. The story finishes with the correct ending.

[Laser B1+, Greece:153]

Отже, навчально-ігрові технології виступають як засіб зацікавлення, спонукання, стимулювання учнів (студентів) до активної навчально-пізнавальної діяльності.

А саме гра має особливості, які відрізняють її від інших видів діяльності: вона керується вільними правилами, які націлені на зміст процесу, логічну послідовність розвитку. Гра має творчий, імпровізаційний, дуже активний характер, вона надає можливість тим, хто навчається, поглибити їх знання, розвинути певні вміння, особистісні якості. Використання інформаційних технологій у змозі допомогти найбільш ефективно використати навчальний час занять, а також забезпечити молоде покоління знаннями, навчити їх вчитися, виживати у цьому інформаційному світі, світі швидких змін.

Однак, зазначимо, що дистанційне навчання є досить новим явищем в Україні, та воно швидко розповсюджується серед вітчизняних ВНЗ.

Великої ваги сьогодні набула проблема активізації пізнавальної діяльності на заняттях з використанням активних методів навчання, використання студентами різних видів самостійної роботи та творчих завдань. Для того щоб полегшити сприйняття інформації, матеріали для самостійного вивчення містять таблиці, схеми, приклади вирішення проблеми. Специфічний інструментарій дає можливість пропонувати студентам більш ускладнені, нетрадиційні варіанти завдань, забезпечує зворотній зв'язок, створює умови для самоконтролю та самостійної організації навчальної діяльності. Дистанційне навчання є більш практичним, орієнтованим на діяльність як стосовно змісту навчання, так і змісту методів навчання. Таким чином стає можливо, що без висококваліфікованого сучасного викладача розв'язати завдання удосконалення й модернізації освіти неможливо.

Отже, важливим чинником модернізації сучасної освіти є інноваційна діяльність навчального закладу, спрямована на розроблення та впровадження ефективних технологій навчання, виховання та розвитку студентів (учнів).

Література

Блох 2005 – Блох М.Я. Практикум по англ.язу: граматики. Сборник упражнений: учебное пособие для вузов / М.Я.Блох, А.Я.Лебедева, В.С.Денисова.-М.: Астрель: АСТ.2005. -238с.;

Васильєва 2005 – Васильєва Н. Застосування інтерактивних методів навчання на уроках предметів гуманітарного циклу // Управління школою. – 2005 – №34. – С. 18-22. Волосяк М. Інтерактивні форми роботи на уроці // Завуч. – 2006. №16-18. – С 70-78;

Вербицька 2004 – Вербицька А.А., Борисова Н.В. Методологічні рекомендації з проведення ділових ігор – М., 2004 ;

Воронкін 2009 – Воронкін О.С. Організація дистанційних технологій

навчання на основі комп'ютерних інформаційних систем ВНЗ України [Electronic resource]. Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/vsunud/2009-6E/09vosnzu.htm>;

Дистанционное обучение. [Electronic resource]. Режим доступу: <http://studentbank.ru/view.php.id=2462>;

Зайченко 2004 – Зайченко Т.П. Основы дистанционного обучения теоретико-практический базис: учебное пособие [Текст]. – СПб.: Изд-во ЗГПУ им. А.И. Герцена, 2004. – 167с.;

Інноваційні технології в сучасній освіті / За ред. Л.І. Даниленко.– К.: Лотос, 2004. – 220 с.;

Лебедева 2007 – Лебедева Т. Ділові ігри для ділових людей // Журнал «Час і думка» – Одеса, 2007;

Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник для студентів вищих закладів освіти. –К.:Ленвіт, 1999.-320с.;

Педагогические технологии дистанционного обучения: учеб. Пособие для студ. высш. учеб. заведений / [Е.С. Полат, М.В. Моисеева, А.Е. Петров и др.]; под ред.Е.С. Полат – М.: Издат.центр «Академия», 2006 – 400с.;

Редько 2011 – Редько В. Інтерактивні технології іноземної мови / В.Редько //Рідна школа – 2011 -№8-9 – с.28-36;

Технології дистанційного навчання. [Electronic resource]. – Режим доступу: http://allreferat.com.ua/uk/pedagogika_metoduka_vukladanny/referat/4324/page/6;

Технології дистанційного навчання. [Electronic resource]. – Режим доступу: <http://dl.nw.ru/theories/technologies/index.shtml4324>;

Трайнев 2007 – Трайнев В.А., Гуркин В.Ф., Трайнев О.В. Дистанционное обучение и его развитие (обобщение методологии и практики использования). – М.: Издательско-торговая корпорация «Дашков и К», 2007 – 294с.;

Хачумян – Хачумян Т.І. Формування критичного мислення студентів вищих навчальних закладів засобами інформаційних технологій [Електронний ресурс]. / Т.І. Хачумян – Режим доступу: <http://kafinfo.org.ua/files/avotoreferaty/Hachumyan.pdf>;

Andrienne 2000 – Andrienne L. Herrell Fifty Strategies for Teaching English Languages Learners. California State University, Fresno, 2000;

Byram 1997 – Byram M. Teaching and Assessing Intercultural Communicative Competence / M.Byram. – ClevedonMultilingual Matters, 1997. – 124 p.;

Critical Thinking Technigues. [Electronic resource] – Retrieved from <http://iteslj.org/Techniques/Halvorsen-Critical Thinking.html>;

Laser B1+. Updated for the revised FCE Macmillan Hellas SA2 Misarsliotou Str. Athens 11742, Greece. 2008;

Total Physical Response – English Methodology.

Андриянова Г.И., Скора Н.А. Використання ігрових технологій у дистанційному навчанні вищої школи.

У статті розглянуто саме розвиток дистанційного навчання на сучасному етапі модернізації української освіти. Навчання повинно спиратися на інтереси студентів (учнів), тому інтерес є передумовою навчання і його результатом. Активне використання нових інформаційних технологій розширює традиційні форми організації освітнього процесу. Власне організація навчального процесу в сучасних умовах вимагає поєднання різних технологій, творчого підходу до використання кожної з них, а також створення нових навчальних технологій дистанційного навчання. У процесі дослідження визначено, що впровадження ігрових технологій у дистанційному навчанні у вищій школі є одним з найбільш ефективних інноваційних методів. Активність студентів проявляється яскраво, носить тривалий характер й сприяє їхній активності коли матеріал подається в формі гри. Ігри позитивно впливають на формування у студентів пізнавальних інтересів, на формування цілісної картини культурного простору, сприяють усвідомленому освоєнню іноземної мови. Тому в межах дослідження були запропоновані приклади ігор, що пов'язані з методикою викладання іноземних мов. Доведено, що застосування ігрових технологій концентрує увагу студентської аудиторії, стимулює запам'ятовування навчального матеріалу, формує інформаційну культуру студентів.

Ключові слова: дистанційне навчання, ігрові технології, інформаційні ресурси, інтерактивні заняття, інноваційні технології, навчальний процес.

Андриянова Г.И., Скорая Н.А. Использование игровых технологий в дистанционном обучении высшей школы.

В статье рассмотрено развитие дистанционного обучения на современном этапе модернизации украинского образования. Обучение должно опираться на интересы студентов (учащихся), поэтому интерес является предпосылкой обучения и его результатом. Активное использование новых информационных технологий расширяет традиционные формы организации образовательного процесса. Собственно организация учебного процесса в современных условиях требует сочетания различных технологий, творческого подхода к использованию каждой из них, а также создание новых учебных технологий дистанционного обучения. В процессе исследования установлено, что внедрение игровых технологий в дистанционном обучении в высшей школе является одним из наиболее эффективных инновационных методов. Активность студентов проявляется ярко, носит длительный характер и способствует их активности когда материал подается в форме игры. Игры положительно влияют на формирование у студентов познавательных интересов, на формирование общей картины культурного видения, способствуют осознанному освоению иностранного языка. Поэтому в рамках исследования были предложены примеры игр, которые связаны с методикой преподавания иностранных языков. Доказано, что применение игровых технологий концентрирует внимание студенческой аудитории, стимулирует запоминание учебного материала, формирует информационную культуру студентов.

Ключевые слова: дистанционное обучение, игровые технологии, информационные ресурсы, интерактивные занятия, инновационные технологии, учебный процесс.

Andriyanova G.I., Skora N.A. Use of gaming technologies in distance learning at high school.

The article investigates the introduction of distance learning at the present stage of modernization of Ukrainian education. Education should be based on the interests of students (learners), therefore, interest is a precondition for learning and its outcome. The active use of new information technologies expands the traditional forms of organizing the educational process. Actually the organization of the educational process in modern conditions requires the combination of different technologies, creative approach to the use of each of them, and also developing new learning technologies for distance education. Within the research, the introduction of gaming technologies to distance learning at high school is one of the most effective innovative methods. The activity of students is vivid, it lasts for a long time and affects their activity when the material is presented in the game form. Games have a positive influence on the formation of students' cognitive interests, the formation of a whole cultural view, and help to master a foreign language consciously. Therefore, within the framework of the study, some examples of games related to the teaching methods of foreign languages are presented. It is defined that the application of gaming technologies concentrates the student audience's attention, stimulates the retention of the educational material, forms the information culture of students.

Key words: distance learning, gaming technologies, information resources, interactive classes, innovative technologies, academic process.

Стаття надійшла до редакції – 3.09.2018

Стаття прийнята до друку – 10.09.2018

Рецензент – д. філ. н., доц. каф. ін. мов. Національного аерокосмічного університету ім. М.Є. Жуковського «ХАІ»,
О.В. Чубукіна

УДК 811.111'373:[378.091.12.011.3-051:811.111]

Зіньковська О.В.

**ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИКОГРАФІЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ В
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ**

На сьогоднішній день в умовах постійного розвитку сучасного світу, технологій і мов вкрай важливим фактором розвитку майбутніх учителів англійської мови є уміння фільтрувати і порівнювати інформацію, яку вони отримують з різних джерел, аналізувати її, виокремлювати найважливіше та найкорисніше; уміння обрати з

декількох джерел саме те, яке підходиться для кожного конкретного випадку; швидко та ефективно проводити пошук та аналіз необхідної інформації серед її вкрай великої кількості на даний момент. Розвиток всіх перелічених умінь може забезпечити сформована лексикографічна компетенція в студентів-філологів. Отже, **актуальність** даної статті зумовлена необхідністю сформувати лексикографічну компетенцію в майбутніх вчителів англійської мови. Під час навчання студенти вкрай рідко працюють зі словниками в повному обсязі (частіше за все використовуються білінгвальні словники для перекладу незнайомих слів) та в результаті не отримують всієї можливої необхідної інформації.

Безперечно, обґрунтувати та описати процес формування лексикографічної компетенції в межах статті не є можливим. **Завданнями** даної статті є: 1) обґрунтувати важливість формування лексикографічної компетенції в майбутніх учителів англійської мови; 2) надати практичні приклади (вправи), за допомогою яких формування лексикографічної компетенції відбуватиметься систематично та ефективно. **Мета** статті – представити методичні рекомендації щодо використання вправ, спрямованих на формування лексикографічної компетенції під час навчального процесу у вищих навчальних закладах.

Вивченням питання формування лексикографічної компетенції займалась достатньо велика кількість українських та зарубіжних дослідників: А. Загнітко, Б. Городецький, В. Балог, В. Морковкін, В. Шляхова, В. Піотровський, В. Широков, Є. Карпіловська, І. Самойлова, Л. Паламарчук, Л. Полюга, Л. Струганець, Л. Щерба, М. Пещак, О. Демська-Кульчинська, О. Стишов, С. Єрмоленко, Ю. Жлуктенко, Я. Галас, А. Реддік (A. Reddick), Е. Д. Хірш (E. D. Hirshch), Дж. Грін (J. Green), М. Б. Хіннер (M. V. Hinner).

Загалом словники поділяються на дві групи: енциклопедичні (пояснюють предмети, явища, події) та лінгвістичні (пояснюють значення слів, особливості їх використання в залежності від конкретних мовних ситуацій). Серед лінгвістичних словників бувають двомовні і одномовні, в яких слова розташовані, як у будь-якому словнику, за алфавітом і пояснюються за допомогою цієї ж мови [Купріянов 2008: 65-66]. В даній статті увага приділятиметься в більшості одномовним словникам, тому що студенти-філологи англійської мови вже мають достатній рівень знань для того, щоб не просто перекладати нові слова з англійської на українську, але розуміти значення слова, прочитавши в словнику його визначення або зрозумівши з контексту.

Сформованість лексикографічної компетенції виявляється у володінні основними поняттями лексикографії, обізнаність з найважливішими працями лексикографів, знанні різних типів словників, зокрема електронних, які забезпечують збереження великого обсягу матеріалу та мають ефективну систему пошуку; вмінні вибирати необхідне джерело з урахуванням його типу і жанру, вмінні здійснювати пошук інформації в лексикографічних джерелах, здійснювати

порівняльний аналіз видань, укладанні власних словників тощо [Надолинська 2015: 114]. Саме тому важливим моментом під час формування лексикографічної компетенції приділяти увагу вивченню як теоретичної, так і практичної лексикографії. В рамках даної статті більшість уваги приділяється використанню електронних словників, адже вони постійно оновлюються разом зі змінами в мові, мають велику систему пошуку, студенти завжди мають до них доступ та можуть носити з собою.

Технології, що постійно розвиваються, пропонують більш зручний та ефективний варіант, ніж друковані словники. Кожного дня для лексикографів з'являються нові можливості і виклики, наприклад, нові пошукові та навігаційні можливості, які надаються електронними словниками. Нове покоління вивчаючих англійську мову все частіше не бажає купувати друковані варіанти словників, замість того завантажуючи їх з Інтернету безкоштовно [Л'ю 2016: 293]. Це дійсно є значно зручнішим та ефективнішим способом пошуку лексичних одиниць, ніж друкований еквівалент, який не є можливим постійно мати із собою, який не оновлюється автоматично, а перевидається і, як результат, студентам потрібно було б постійно придбати нові видання, адже з'являється багато нових слів, і також багато лексичних одиниць виходить з ужитку, а для майбутніх вчителів англійської мови вкрай важливим є знати про зміни в мові та актуальну на даний момент лексику.

Отже, перейдемо до переліку практичних завдань для формування лексикографічної компетенції.

Приклад 1. Студенти мають прочитати речення та записати значення виділеного фразеологізму. Можна використовувати електронний словник (мобільний додаток) "All English Idioms & Phrases". Таку вправу можна адаптувати під матеріал, що вивчається студентами на даний момент та пропонувати ті фразеологізми, що стосуються безпосередньо теми заняття.

1. Christin *jumped on the bandwagon* and got her ears pierced after all of her friends pierced their ears.

Meaning of the idiom: _____

2. Bob kept talking about how he could do a backspin, but when the *rubber met the road* all he could really do was lie on his back.

Meaning of the idiom: _____

3. Sally wanted to yell at Davis for leaving the toilet seat up again, but later she decided to *let sleeping dogs lie*.

Meaning of the idiom: _____

4. Edward wanted to join Japanese class, but with the cost of his cousin's dancing class, he had to *put his dreams on the back burner*.

Meaning of the idiom: _____

Приклад 2. Викладач ділить студентів на декілька невеликих груп та пише на дошці 5 слів, що стосуються теми заняття та їх визначення у довільному порядку. Студенти мають відновити правильне

співвідношення слів та їх визначень. Перемагає та група, що першою правильно знайшла відповідність. Можна використовувати електронний словник (мобільний додаток) “Oxford Dictionary of English: Free”.

Drought	a large grouping of wind generators or wind plants located at a site having dependable strong winds
Pollution	the outer face, outside, or exterior boundary of a thing; outermost or uppermost layer or area
Windfarm	the act or fact of urbanizing, or taking on the characteristics of a city
Surface	a period of dry weather, especially a long one that is injurious to crops
Urbanization	the introduction of harmful substances or products into the environment

Приклад 3. Викладач пропонує студентам перелік слів з певної теми (наприклад, частини тіла). Всі ці слова є іменниками. Завданням студентів є визначити, які з цих слів є також і дієсловами. Можна використовувати електронний словник (мобільний додаток) “Oxford Dictionary of English: Free”. Перелік слів за темами можна також адаптувати під тему заняття.

Parts of the body: thumb, eye, leg, head, arm, hand, stomach, toe.

Приклад 4. Викладач пропонує студентам список слів. Студенти мають визначити, які з цих слів відносяться до американського варіанту англійської мови, а які до британського. Розрізняти британський та американський варіант англійської мови є вкрай важливим для студентів-філологів, адже між цими варіантами є суттєві розбіжності і важливо знати та вміти використати на практиці обидва варіанта.

Are these words British English or American English?

1. High school
2. Lorry
3. Vacation
4. Pavement
5. Biscuit
6. Torch
7. Rubber
8. Autumn
9. Underground
10. Flat

Приклад 5. Викладач дає кожному зі студентів по одному фразеологізму (інші студенти не знають, який фразеологізм дістався іншим). Завданням студентів є зрозуміти, що означає їхній фразеологізм та показати його без слів (жестами, рухами, мімікою) так, щоб решта студентів могла вгадати фразеологізм. Можна використовувати електронний словник (мобільний додаток) “All English Idioms &

Phrases". Завдання підходить для тих занять, коли студенти вже знають достатню кількість фразеологізмів певної тематики та мають змогу їх згадати.

Animal idioms:

1. Busy as a bee (extremely busy).
2. Wild goose chase (chasing something that's very difficult (or impossible) to catch).
3. Watching like a hawk (watching something very closely).
4. Get your ducks in a row (organize things).
5. Hold your horses (slow down).

Отже, дані практичні завдання при систематичному застосуванні сприятимуть формуванню лексикографічної компетенції майбутніх вчителів іноземних мов. Використовуючи електронні словники, студенти витрачають менше часу на пошук інформації, навчаються аналізувати і фільтрувати її, обирати правильний словник для кожної конкретної потреби, та не просто перекладати лексичні одиниці рідною мовою, але й розуміти значення слів та пояснити їх англійською мовою. Перспективами дослідження вбачається розробка системи вправ та методичних рекомендацій щодо того, як правильно та ефективно включити їх в навчальний процес, адже для вивчення лексикографії відводиться не таку кількість часу, що потрібна для повноцінного формування лексикографічної компетенції майбутніх учителів англійської мови.

Література

Купріянов 2008 – Купріянов С. В. Комп'ютерна лексикографія як проблема сучасного мовознавства (історичний аспект) / С. В. Купріянов // Вісн. Харк. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. Сер. : Філологія. – Вип. 53. – 2008. – № 798. – С. 12 – 16

Надолинська 2015 – Надолинська А. С. Формування лексикографічної компетенції: сучасні методи та прийоми // Матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції 14січня 2015. – К:ЦУЛ, 2015. – С. 114 – 116.

Lew 2016 – Lew R. Dictionaries for learners of English // Language Teaching. – 2016. – Vol. 49. – P. 291–294.

Зіньковська О.В. Формування лексикографічної компетенції в майбутніх учителів англійської мови.

У статті розглянуто проблему формування лексикографічної компетенції в майбутніх учителів англійської мови. Актуальність даного дослідження зумовлена необхідністю сформувати лексикографічну компетенцію в майбутніх вчителів англійської мови. Під час навчання студенти вкрай рідко працюють зі словниками в повному обсязі (частіше за все використовуються білінгвальні словники для перекладу незнайомих слів) та в результаті не отримують всієї можливої необхідної

інформації. Студенти-філологи зі сформованою лексикографічною компетенцією мають здатність швидко та ефективно здійснювати пошук інформації, фільтрувати й аналізувати її, орієнтуються в різних видах словників та можуть обрати необхідне джерело для кожного конкретного випадку. Також у статті представлені приклади вправ для розвитку лексикографічної компетенції та методичні рекомендації щодо застосування даних завдань під час навчального процесу. Більшість уваги було приділено використанню електронних словників, адже вони значно зручніші для використання, постійно оновлюються разом зі змінами в мові, в результаті чого студенти завжди використовуватимуть сучасну актуальну лексику.

Ключові слова: лексикографія, лексикографічна компетенція, словник, навчальний процес, методичні рекомендації, електронний словник, мобільний додаток.

Зиньковская Е.В. Формирование лексикографической компетенции у будущих учителей английского языка.

В статье рассмотрена проблема формирования лексикографической компетенции у будущих учителей английского языка. Актуальность данного исследования обусловлена необходимостью сформировать лексикографическую компетенцию у будущих учителей английского языка. Во время обучения студенты крайне редко работают со словарями в полном объеме (чаще всего используются билингвальные словари для перевода незнакомых слов) и в результате не получают всей возможной необходимой информации. Студенты-филологи со сформированной лексикографической компетенцией могут быстро и эффективно осуществлять поиск информации, фильтровать и анализировать ее, ориентируются в различных видах словарей и могут выбрать необходимый источник для каждого конкретного случая. Также в статье представлены примеры упражнений для развития лексикографической компетенции и методические рекомендации по применению данных задач во время учебного процесса. Большинство внимания было уделено использованию электронных словарей, так как они значительно удобнее для использования, постоянно обновляются вместе с изменениями в языке, в результате чего студенты всегда будут использовать современную актуальную лексику.

Ключевые слова: лексикографія, лексикографіческая компетенція, словарь, учебный процесс, методические рекомендации, электронный словарь, мобильное приложение.

Zinkovska O.V. The formation of lexicographical competence among the future teachers of English.

The article deals with the problem of the formation of lexicographical competence among the future teachers of English. The relevance of this study is due to the necessity to form the lexicographical competence of future

teachers of English. During the educational process students rarely work with dictionaries systematically (more often students use bilingual dictionaries to translate unknown words) and as a result they do not receive all the necessary information. The students who are competent in lexicography can search the information quickly and efficiently, sort and analyze it, deal with different types of dictionaries and choose the necessary source for each specific case. Also, the article presents the examples of exercises for the development of lexicographical competence and methodological recommendations for the application of these tasks during the educational process. The biggest part of attention was paid to the electronic dictionaries, since they are much more convenient to use, constantly updated with the changes in the language, and as a result students will always use modern vocabulary.

Key words: lexicography, lexicographical competence, dictionary, educational process, methodical recommendations, electronic dictionary, mobile application.

Стаття надійшла до редакції – 27.09.2018

Стаття прийнята до друку – 27.09.2018

Рецензент – д.пед.н, проф. Шехавцова С.О.

УДК 159.9:[81'373.423:811.111]

Морозова М.В.

МЕТОДИ АКТИВІЗАЦІ СУБ'ЄКТ-СУБ'ЄКТНОЇ ВЗАЄМОДІЇ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ АНГЛОМОВНИХ ОМОНІМІВ

Англійська мова набула статусу глобального спілкування в сучасному полікультурному світі. Головним завданням майбутніх філологів є розвиток лінгвосоціальної адаптації до сучасних умов життя. Філолог, який виходить на рівень міжнародного спілкування, повинен повною мірою володіти вміннями та навичками вираження своєї думки англійською мовою. Для цього необхідно використовувати при вивченні англійської мови інтерактивні методи організації суб'єкт-суб'єктної взаємодії, задля спілкування майбутніми філологами іноземною мовою, розуміння її і вміння висловлювати свої думки. Такі методи є особливо актуальними при вивченні омонімів англійської мови.

Здатність організувати конструктивну суб'єкт-суб'єктну взаємодію – один із значущих показників професійної компетентності викладача. Сучасна орієнтація освіти на формування компетенцій як готовності і здатності до організації суб'єкт-суб'єктної взаємодії у процесі вивчення омонімів англійської мови передбачає створення дидактичних і психологічних умов, у яких майбутній філолог може проявити не тільки

інтелектуальну та пізнавальну активність, але й особистісну і соціальну позицію, свою індивідуальність, виразити себе як суб'єкт навчання. Тому дуже важливий принцип роботи – принцип активності, коли у процесі вивчення омонімів англійської мови залучається кожен майбутній філолог, стаючи при цьому активним учасником суб'єкт-суб'єктної взаємодії.

Процес організації суб'єкт-суб'єктної взаємодії у системі освіти є предметом наукових інтересів провідних дослідників С. Вітвіцької, А. Деркача, Е. Зеєра, І. Зимньої, Є. Ісаєва, О. Лінник, Т. Ольхової, О. Осницького, та ін. Проблему дослідження омонімії в англійській мові розглянуто у працях вітчизняних та зарубіжних мовознавців, як: Ш. Баллі, І. Богданова, А. Головня, Т. Красікова, В. Нікішина, А. Ніколенко, Б. Трнка та багатьох інших. Проте, незважаючи на ґрунтовні дослідження, проблема оптимізації активних методів у процесі організації суб'єкт-суб'єктної взаємодії при вивченні англомовних омонімів залишається актуальною.

Метою статті є виокремлення методів активізації суб'єкт-суб'єктної взаємодії у процесі вивчення омонімів англійської мови.

Для досягнення поставленої мети необхідно розв'язати наступні **завдання**: 1) схарактеризувати особливості активних методів навчання при вивченні англомовних омонімів; 2) розробити методи активізації суб'єкт-суб'єктної взаємодії у процесі вивченні омонімів на кожному етапі заняття з англійської мови.

На думку О. Гончара, організація суб'єкт-суб'єктної взаємодії між викладачем і майбутніми філологами – процес безпосереднього взаємовпливу людей один на одного, що передбачає їхню взаємну зумовленість загальними завданнями, інтересами, спільною діяльністю [Гончар 2011: 51]. Великий потенціал для формування суб'єкт-суб'єктної взаємодії викладачів і майбутніх філологів закладений у спільному вивченні омонімів англійської мови, коли обидві сторони виступають на рівних.

З огляду на це, ми вважаємо необхідним використання на заняттях з англійської мови методів активізації суб'єкт-суб'єктної взаємодії викладача та майбутнього філолога. Л. Петухова вказує, що розвиток компетенцій неможливий без активної діяльності майбутнього філолога, його особистої зацікавленості в процесі вивчення англомовних омонімів, яке, своєю чергою, неможливе без ефективної суб'єкт-суб'єктної взаємодії викладача та майбутніх філологів [Петухова 2014: 76].

А. Головня виділяє такі відмінні риси активних методів навчання при вивченні омонімів англійської мови:

- примусова активізація мислення, коли майбутній філолог змушений бути активним незалежно від його бажання;
- досить тривалий час залучення майбутніх філологів до навчального процесу, оскільки їх активність повинна бути не короткочасною й епізодичною, а значною мірою стійкою та тривалою;

• самостійне творче знаходження рішень, підвищений ступінь мотивації та емоційності майбутніх філологів [Головня 2007: 49].

Згідно з Н. Науменко, „Активні методи навчання – це методи, які спонукають майбутніх філологів до активної розумової і практичної діяльності в процесі вивчення омонімів англійської мови” [Науменко 2016: 244]. Активне навчання передбачає використання такої системи методів, яка спрямована, головним чином, не на виклад викладачем готових знань, їх запам’ятовування та відтворення, а на самостійне оволодіння майбутніми філологами знаннями й уміннями в процесі активної розумової та практичної діяльності. Викладач виступає в ролі консультанта, порадирика й організатора суб’єкт-суб’єктної взаємодії, вибудовує взаємодію з майбутніми філологами на рівних.

Для організації суб’єкт-суб’єктної взаємодії при вивченні англійської мови ми пропонуємо використовувати методи активізації на кожному етапі заняття з англійської мови.

1. Етап уведення в атмосферу іншомовного спілкування (початок заняття з англійської мови, знайомство). Важко переоцінити значення цього етапу. Із самого початку заняття важливо створити сприятливий емоційний настрій, у цьому допомагають такі методи:

• метод „Привітайся ліктями”: Майбутнім філологам потрібно привітатися якомога з більшою кількістю людей, присутніх на заняттях з англійської мови. При цьому вони повинні назвати англійською своє ім’я та омоніми, які починаються на першу букву їх імені, наприклад, *My name is Hector*. („Мене звать – Гектор”). *The homonyms are “here” and “hear”* (Омоніми: „тут” і „чути”). Потім майбутнім філологам потрібно торкнутися один одного ліктями, що сприятиме створенню неформальної обстановки на початку заняття з англійської мови та встановлення контакту між ними;

• для початку заняття добре використовувати метод „Літаючі омоніми”: Майбутнім філологам роздаються картки, на яких написані речення з омонімами таким чином, щоб одним дістався початок речення, а іншим – його закінчення. Майбутні філологи повинні об’єднатися в групи і зіставити частини речень із омонімами, наприклад, *She studied in a class with five pupils – and in her eyes the pupils were large*. („Вона навчалася в класі з п’ятьма учнями, а в її очах можна було побачити величезні зіниці”).

2. Етап входження або занурення в тему (повідомлення цілей заняття з англійської мови). Існує кілька методів для успішного й комфортного входження в тему заняття з англійської мови. Усі вони сприяють розвитку логічного й просторового мислення, аналітичних здібностей, служать розвитку емоційної сфери.

• Метод „Асоціації” дозволяє задіяти образне мислення і пам’ять. Перший майбутній філолог отримує картку з омонімами англійської мови від викладача і називає асоціації, які в нього виникають із цими словами. Картка передається по ланцюжку до тих пір, поки не

повернеться до викладача. У кожного майбутнього філолога є можливість у швидкому темпі висловити свої думки на занятті.

• Метод „Ілюстрація”: викладач заздалегідь завантажує відеоролик, у якому є омоніми. Після перегляду й обговорення цього відео майбутні філологи формулюють тему заняття з англійської мови та його цілі на основі представлених омонімів у фрагменті відео.

3. Етап формування очікувань і побоювань майбутніх філологів (планування ефектів заняття з англійської мови). Цілепокладання і врахування потреб та очікувань майбутніх філологів роблять заняття з англійської мови зрозумілим і бажаним для них. Мета заняття стає метою самих майбутніх філологів, набуває значного мотиваційного потенціалу, забезпечуючи високу пізнавальну активність і самостійність, ініціативу в процесі вивчення омонімів англійської мови.

• Метод „Прогноз”: викладач пропонує майбутнім філологам зробити свій прогноз на кінець заняття з англійської мови, припустити, як вони будуть себе відчувати, що вони будуть знати про омоніми англійської мови або не знати про них, що вони будуть вміти або не вміти робити з ними. Для цього майбутні філологи повинні заповнити запропоновану викладачем таблицю своїми варіантами відповідей. Далі викладач опитує майбутніх філологів, які бажають поділитися своїми очікуваннями і побоюваннями на занятті з англійської мови.

• Метод „Дерево”: необхідно заздалегідь схематично намалювати на дошці дерево і підготувати жовті й зелені листочки з двостороннім скотчем на зворотному боці. Кожен майбутній філолог отримує два листочки: зелений і жовтий. На зеленому майбутні філологи пишуть, чого вони очікують від заняття з англійської мови (які знання, уміння і навички, пов'язані з омонімами, вони збираються отримати), а на жовтому – чого побоюються (які теоретичні та практичні знання є найбільш складними для них при вивченні омонімів англійської мови). Готові листочки майбутні філологи зберігають у себе до кінця заняття. Наприкінці заняття майбутні філологи приклеюють свої листочки на дерево: зелені – зі здійсненими очікуваннями або жовті – зі здійсненими побоюваннями. Якщо на дереві виявиться більше зелених листів, то мета заняття з англійської мови була досягнута. Якщо дерево „пожовтіє”, значить, у проведенні заняття були допущені помилки.

4. Етап презентації навчального матеріалу.

• Метод „Слідопит” спрямований на те, щоб навчити майбутніх філологів працювати з різними джерелами інформації при вивченні омонімів англійської мови. Викладач пише на дошці перелік англійських слів, наприклад, *meat* („м'ясо”), *hole* („діра”), *no* („ні”). Майбутні філологи повинні знайти підходящі омоніми до представлених слів, використовуючи такі джерела інформації, як Інтернет, словник англійських омонімів, підручник, і т.п., наприклад, *meat* („м'ясо”) – *meet* („зустрічати”), *hole* („діра”) – *whole* („увесь, цілий”), *no* („ні”) – *know*

(„знати”). Далі викладач з майбутніми філологами переходить до роботи над лексичним значенням цих омонімів англійської мови.

5. Етап опрацювання змісту теми.

• Метод „Світлофор” використовується для роботи з лексикою англійської мови. Майбутні філологи піднімають червоні і зелені картки, вибираючи правильні лексичні форми омонімів в реченнях. Червона картка позначає неправильне речення, а зелена картка – правильне, наприклад, *May I have a peace of pie?* („Можна мені кусок пирога?”), *May I have a piece of pie?* („Можна мені шматок торта?”).

• Метод „Станьте допитливими” можна використовувати для роботи з текстом, який містить різноманітні омоніми англійської мови. Після прочитання запропонованого викладачем тексту майбутні філологи по ланцюжку кажуть: „Я прочитав такі омоніми ...”, „Я знав такі омоніми, як ...”, „Я дізнався про нові омоніми ...”.

6. Етап релаксації. Динамічна пауза. Якщо ви відчуваєте, що майбутні філологи втомилися, а попереду ще багато роботи або складне завдання, зробіть паузу. Іноді достатньо 3 – 5 хвилин веселої і активної гри, проведеної на занятті з англійської мови, для того, щоб підбадьоритися і відновити енергію.

• Гра „Пантоміма”: майбутні філологи в парах повинні зобразити омоніми англійської мови без слів, наприклад, *pair* („пара”) – *pear* („груша”). Інші майбутні філологи вгадують ці омоніми. Запропоновані омоніми заздалегідь готуються викладачем, а майбутні філологи, що показують їх пантомімою, повинні вибрати англійські омоніми із закритими очима.

7. Динамічна пауза „Відпочинь із користю”. Для закріплення майбутніми філологами поділу слів на групи, тобто омоніми, омофони і омографи, викладач пропонує різнокольорові картки із написаними на них англійськими словами. Якщо викладач показує картку, на якій написані омоніми (наприклад, *bear n.* („ведмідь”), *bear v.* („носити”)), майбутні філологи повинні встати, якщо він показує картку з омофонами (наприклад, *air n.* („повітря”), *heir v.* („спадкоємець”)), то майбутні філологи повинні сісти, якщо на картці омографи (наприклад, *tear n.* („сльоза”), *tear v.* („рвати”)) – плеснути в долоні.

8. Етап підведення підсумків. Рефлексія.

• Для підведення підсумків при вивченні омонімів англійської мови можна використовувати метод, де майбутні філологи по ланцюжку відповідають: „Добре ...”, „Цікаво ...”, „Заважало ...”, „Візьму з собою із заняття ...”.

• Також ефективний метод „Ваш новий комп’ютер”. Кожному учаснику заняття з англійської мови видається чотири картки різних кольорів. Майбутні філологи пишуть, що нового вони дізналися, чого навчилися, що зрозуміли і які емоції випробували при вивченні омонімів англійської мови. Потім усі ці висловлювання приклеюються на символічний комп’ютер на дошці. На монітор – що нового дізналися, на

клавіатуру – чого навчилися, на системний блок – що зрозуміли, на мишку – що відчули.

В активному навчанні індивідуальний підхід є найважливішою умовою організації суб'єкт-суб'єктної взаємодії та формування позитивних взаємин викладача і майбутніх філологів. При реалізації будь-якого викладеного вище методу необхідно враховувати мотиви поведінки майбутнього філолога, його індивідуальні властивості, проявляти до нього увагу й турботу, підбирати найкращий спосіб суб'єкт-суб'єктної взаємодії в процесі вивчення англомовних омонімів.

Отже, систематична робота з організації суб'єкт-суб'єктної взаємодії при вивченні омонімів англійської мови сприяє отриманню майбутніми філологами глибших і міцних знань. При ретельно продуманій роботі прискорюються темпи формування в майбутніх філологів умінь і навичок практичного характеру на заняттях з англійської мови. Методи активізації суб'єкт-суб'єктної взаємодії в процесі вивчення англомовних омонімів дозволяють зробити вивчення англійської мови цікавим і більш пізнавальним. У перспективі вбачається дослідити структурно-семантичну характеристику лексико-граматичної омонімії у сучасній англійській мові.

Література

- Головня 2007** – Головня А. И. Омонимия как системная категория языка : монография / А. И. Головня. – Минск : БГУ, 2007. – 132 с.
- Гончар 2011** – Гончар О. В. Форми педагогічної взаємодії учасників навчального процесу в системі вищої школи України / О. В. Гончар // Педагогічні науки : зб. наук. пр. – Полтава : ПНПУ, 2011. – С. 49 – 54.
- Корчагіна 2005** – Корчагіна Т. И. Омонимия в современном английском языке / Т. И. Корчагіна. – М. : Восток-Запад, 2005. – 176 с.
- Науменко 2016** – Науменко Н. В. Активні методи навчання у підвищенні кваліфікації викладачів / Н. В. Науменко // Витоки педагогічної майстерності. – Харків, 2016. – Вип. 18. – С. 241 – 248.
- Ніколенко 2007** – Ніколенко А. Г. Лексикологія англійської мови – теорія і практика / А. Г. Ніколенко. – Вінниця : Нова Кн., 2007. – 528 с.
- Петухова 2014** – Петухова Л. Є. Трисуб'єктна дидактика в моделі інноваційного розвитку освітніх систем / Л. Є. Петухова // Педагогічні науки : зб. наук. пр. / ред. Є. С. Барбіна. – Херсон : ХДУ, 2014. – Вип. 65. – С. 74 – 80.
- Трнка 2009** – Трнка Б. Замечания об омонимии / Б. Трнка // Пражский лингвистический кружок : сб. ст. / ред. Н. А. Кондрашов. – М. : Прогресс, 2009. – С. 272 – 276.
- Inglott Bey 2008** – Inglott Bey A.F. A Dictionary of English homonyms, pronouncing and explanatory / A.F. Inglott Bey. – London : Harrison Press, 2008. – 198 p.

Williams 2004 – Williams E. R. The Conflict of Homonyms in English / E. R. Williams // Yale Studies in English. – London : New Haven, 2004. – Vol. 100. – P. 1 – 130.

Морозова М.В. Методи активізації суб'єкт-суб'єктної взаємодії у процесі вивчення англomовних омонімів

У статті представлені методи активізації суб'єкт-суб'єктної взаємодії викладача і майбутнього філолога на заняттях з англійської мови. Було зазначено, що потенціал для формування ефективної суб'єкт-суб'єктної взаємодії викладача і майбутніх філологів закладений у їх спільному вивченні англomовних омонімів, коли обидві сторони виступають на рівних, а сама діяльність має творчий характер. Особливу увагу приділено методам активізації суб'єкт-суб'єктної взаємодії, що спонукають майбутніх філологів до активної розумової і практичної діяльності в процесі вивчення англomовних омонімів. У роботі були визначені відмінні риси методів активізації при вивченні омонімів англійської мови, які спрямовані, головним чином, не на виклад викладачем готових знань, їх запам'ятовування та відтворення, а на самостійне оволодіння майбутніми філологами знаннями й уміннями в процесі їх цілеспрямованої та свідомої навчально-виховної діяльності. Охарактеризовано, що організація суб'єкт-суб'єктної взаємодії із використанням активних методів навчання при вивченні англomовних омонімів є процесом безпосереднього взаємовпливу викладача та майбутнього філолога, що дозволяє зробити вивчення омонімів англійської мови цікавим і більш продуктивним.

Ключові слова: методи активізації, суб'єкт-суб'єктна взаємодія, майбутній філолог, англomовні омоніми, освітній процес.

Морозова М.В. Методы активизации субъект-субъектного взаимодействия в процессе изучения англоязычных омонимов

В статье представлены методы активизации субъект-субъектного взаимодействия преподавателя и будущего филолога на занятиях по английскому языку. Было отмечено, что потенциал для формирования эффективного субъект-субъектного взаимодействия преподавателя и будущих филологов заложен в их совместном изучении омонимов английского языка. Особое внимание уделено методам активизации субъект-субъектного взаимодействия, которые побуждают будущих филологов к активной мыслительной и практической деятельности в процессе изучения англоязычных омонимов. В работе были определены отличительные особенности методов активизации при изучении омонимов английского языка, которые направлены на самостоятельное овладение будущими филологами знаниями и умениями в процессе их целенаправленной и сознательной учебно-воспитательной деятельности. Охарактеризовано, что организация субъект-субъектного взаимодействия с использованием активных методов обучения при изучении

англоязычных омонимов является процессом непосредственного взаимовлияния преподавателя и будущего филолога, что позволяет сделать изучение омонимов английского языка интересным и более продуктивным.

Ключевые слова: методы активизации, субъект-субъектное взаимодействие, будущий филолог, англоязычные омонимы, образовательный процесс.

Morozova M.V. Methods of activation of the subject-subject interaction in the process of studying English homonyms

The article investigates methods of activation that involve the subject-subject interaction of a teacher and a future philologist at classes of the English language. It is determined that the potential for the formation of an effective subject-subject interaction between a teacher and a future philologists is grounded on their joint study of English homonyms, when both of them are on equal terms and their activity is creative. Particular attention is paid to the methods of activation of the subject-subject interaction, which encourage future philologists to their active engagement in mental and practical activities in the process of studying homonyms of the English language. Distinctive features of active teaching methods are considered in the study of homonyms of the English language and aimed mainly not at the contribution of the teacher's ready-made knowledge, its memorization and reproduction, but at the future philologists' independent mastery of their knowledge and skills in the process of some purposeful and conscious learning-curricular activities. It has been characterized that the organization of subject-subject interaction with the use of active teaching methods in the study of English homonyms is the process of direct interaction between a teacher and a future philologist that makes it possible to study English homonyms in an interesting, cognitive and productive way.

Key words: methods of activation, subject-subject interaction, future philologist, English homonyms, educational process.

Стаття надійшла до редакції – 27.09.2018

Стаття прийнята до друку – 27.09.2018

Рецензент – д.пед.н, проф. Шехавцова С.О.

УДК 378.016:81'243

S. O. Shekhavtsova

**CURRENT ORGANIZATIONAL PRINCIPLES OF TRAINING
FUTURE TEACHERS OF FOREIGN LANGUAGES**

Reforming the higher education system in Ukraine is apart of the processes of updating educational systems that have taken place for the last two decades in European countries and are related to ascertaining of the significance of knowledge as the driving force of progress. These touch upon

all aspects of professional training of future foreign language teachers. Hence the problem of choosing principles of teaching future teachers of foreign languages in the context of the subjectness formation arises. Ukraine's recognition of the principles of European integration contributes to updating the content of the education system and the emergence of innovative technologies of teaching and evaluation of results of educational activities of future foreign language teachers in the process of professional training.

The aim of the article is to determine the principles of training future teachers of foreign languages in the context of forming subjectness that are the basis of professional training, and to verify the system of the subjectness formation of future teachers in the process of training on the basis of the above-mentioned principles by experiment. The category "subjectness" in the process of professional training has been studied by many scientists. In this respect, we have been guided by the approaches of such native scientists as I. Bekh (1991), M. Yevtukh (2010), Kucheryavyi (2010), and foreign scientists Abulkhanova-Slavckaya (1991), B. Cord & M. Clements (2010), P. Khor (2010) and Ol'khovaya (2007).

Professional training of future teachers of foreign languages at the personal, special and professional levels requires the introduction of a system of education based on several principles: the principle of scientific character and comprehensibility of the content and the purpose of learning this content; the principle of diagnostics of future teachers' characteristics, their professional qualities, knowledge, abilities and skills; the principle of a free choice of independent work forms and academic freedom of a future teacher; the principle of systematic training, control and self-control of educational activities results; the principle of openness, individualization and objectivity of students' progress evaluation [Yevtukh 2010: 9]. The theoretical and methodological approaches to the analysis of views on the essence of subjectness of future teachers in the process of professional training considered in the research and the definition of conceptual theses of subjectness in the structure of professional training of future teachers make it possible to distinguish and to disclose a set of principles that will contribute to the formation of subjectness of future teachers.

Apparently, the formation of subjectness of future teachers in the process of professional training is impossible without a serious scientific substantiation of the system of pedagogical principles for organizing this process at higher education institutions. Given the specificity of forming subjectness of future teachers in the process of professional training, the problem of defining specific principles of training becomes relevant.

Methods. In order to carry out the tasks set and to test the hypothesis we have used a set of research methods: the theoretical ones — the analysis of scientific literary sources on the research problem to determine the state of its

development; the analysis, synthesis and generalization of theoretical theses in order to determine theoretical and methodological foundations of the research and its conceptual ideas; the analysis of philosophical, psychological and pedagogical scientific sources in order to determine a theoretical foundation of the subjectness formation of future teachers of foreign languages and the mechanism of its implementation in the process of professional training.

Results and Discussion. Firstly, we have to clarify what is termed "principle" in modern science. The problem is not as simple as it may seem at first glance, but in modern didactics, there is no universally accepted nomenclature of principles of teaching. Different authors speak of different numbers of principles, and in some cases, interpret even the same principles differently. Therefore, we give a few examples to provide our own understanding. In modern pedagogical science, the concept of the principle is defined as:

- a logical category, generalization and extension of a certain pedagogical thesis on the branch of education from which this principle was abstracted;

- a system of didactic requirements that ensure its effectiveness;

- the main ideas, the starting point that define the content, forms and methods of educational work in accordance with the purpose of studying in the educational process;

- a certain system of the basic didactic requirements, background assumptions about the teaching process, the implementation of which ensures the effectiveness of practical activities.

Based on the definitions of the concept "principle" given above, we propose our own vision of this notion as a system of interconnected leading basic theses and requirements that altogether provide the effectiveness of the teaching process and, as in our case, the formation of subjectness of future teachers in the process of professional training.

Without applying a detailed analysis of the general-pedagogical principles of teaching future teachers at higher education institutions, we will attempt to distinguish and substantiate the specific principles of teaching future teachers in the context of the subjectness formation.

The main requirements for the organization of the subjectness formation of future teachers in the process of professional training are the following principles: 1) the axiological approach to students' acquisition of the content of professional training on a personal and diagnostic basis; 2) prediction of professional and cultural self-development as a future teacher; 3) the mobility of the educational process subjects in the implementation of the motivational, design, organizational and stimulating functions of the development of the future teachers subjectness; 4) tolerance in establishing pedagogical interaction as a means of realization of the future teachers' self-concepts of professional self-determination and self-development; 5) polysubjectness of future teachers for the formation of the subject-subject interaction with students; 6) the individual character of forming a holistic image of the real "I"

as a "professional teacher" in the process of self-development; 7) self-reflection of the professional formation of a future teacher in the process of realizing their own abilities in self-expression, self-development, in the disclosure of the subjectness potential in teaching and professional activities.

The principle of the axiological approach to students' acquisition of the content of professional training on a personal and diagnostic basis. The principle focuses on the formation of an understanding of the content of professional training as an integral set of leading values (the general cultural, the psychological and pedagogical ones), professional knowledge, activity modes (professional pedagogical skills and abilities), experience of creative activity (experience about the educational and professional creativity of students), experience of the emotional-volitional attitude to values of professional pedagogical education.

The principle given above is a regulating instrument for transformation of terminal values (values-goals) into those that are personally significant, self-worthy, provided that the organization of training and educating future teachers is carried out on a personal basis.

In the broad sense, the educational process includes the involvement of its participants in the acquisition of the values of culture, education and the profession. That is why the axiological approach to education means actualization of those values that direct the professional and pedagogical activity of future teachers towards the activity of students and the needs of Ukrainian society. Thus, the value orientations of future teachers are within the sphere of social and educational reality.

In terms of pedagogical axiology, determination of values of professional and pedagogical activity of future teachers is a significant aspect of our research. They include responsibility for the chosen profession, the talent of a future teacher, his/her ability to do research, readiness for innovations, communicative skills, positive style of communication, and a pedagogical technique. In other words, it refers to the values that are components of the pedagogical culture and pedagogical skills of a future teacher.

The principle of axiological approach means understanding educational and spiritual values in the process of studying at university. In the process of professional development of future teachers axiological approach is actualised through understanding the importance of the value attitude towards education, and in the future — towards future professional activities, future careers. These value orientations and attitudes activate self-determination and self-development of future teachers in the process of professional training. We define subjectness as an axiological structure, and value orientations are its basic component that contains different levels and forms of interaction between the social and the individual in a person, specific forms of one's perception of the surrounding world.

The principle of forecast of professional and cultural self-development as a future teacher. The skills and ability to predict the future results of

teaching activities, as well as their consequences, are essential for professional training of future teachers from the standpoint of subjectness. The principle of forecast contributes to the development of a certain plan of pedagogical actions. Forecast and decision-making coincide, since when predicting, one of the variants of the desired result is chosen as a decision. A teacher does not make any special forecasts, because they are aimed at formulating a prediction of the object's development based on trends and preliminary information about the pedagogical process.

From the standpoint of psychology, a subject forecasts his/her activity with the aim of ordering and establishing a sequence of actions. Firstly, forecasting allows future teachers, who are average in terms of psychological abilities of future teachers, to arrange a sequence of tasks by the nature of activity that is required at the beginning of the activity, at the climax and at the end. Secondly, forecasting allows to determine the moment and form of the maximum intensity of an activity and to organize the activity according to individual peculiarities of a person [Abulkhanova-Slavckaya 1991:159]. Thus, to a degree, a subject has the opportunity to forecast events depending on experience. It is clear that such a forecast involves the transformation of the internal state from the feeling of uncertainty about unexpected events into the state of confidence and readiness for such situations.

The principle of mobility of subjects of the educational process management in the implementation of the motivational, design, organizational and stimulating functions of developing subjectness of future teachers. The principle of mobility is viewed by more and more scholars as a possible qualitative characteristic of modern education. This principle is leading in the context of the analysis of a university educational system as a space for forming subjectness of future teachers in the process of professional training. It also predicts adaptation of the educational space to the influence of society and changes in the structure of professional training of future teachers.

The principle of mobility implies the broad character of professional training of a teacher, readiness for rapid changes in the content of teaching, the prompt response to possible alternations in the field of professional activity and continuous improvement of skills, the ability to constantly analyse changes in socioeconomic competition and eliminate stereotyping in professional and private life.

The principle of mobility is also one of the indicators of professional adaptation of future teachers to professional and pedagogical activities and the constant updating of the content of professional education. It forecasts the multifaceted implementation of various means, methods, and organizational forms of the system of continuous professional education, as well as their flexibility and readiness for immediate restructuring in accordance with the needs of society. Thus, the principle of mobility implies the professional and psychological readiness of future teachers to innovations in their professional life.

The principle of mobility, conditioned by socioeconomic changes that take place in modern society, is crucial for the formation of motivation for learning, aptitude for creativity, effective communication. It allows an individual to stay in the process of active and creative self-development.

It is worth noting, that stereotypes of educational and professional activity are formed in the process of professional training of future teachers. The principle of mobility, during the formation of subjectness of future teachers, contributes to the active search for opportunities for developing and forming the system of value orientations, modelling one's future pedagogical activity, forming the image of I-professional, the ability to adapt to the needs and requirements of the present.

It is clear that a person with a high level of professional mobility has the opportunity to realize himself in difficult pedagogical situations and find the best solution in a non-standard situation.

The principle of tolerance in establishing pedagogical interaction as a means of realization of self-concept of professional self-determination and self-development by future teachers. The principle of tolerance involves the promotion of the subject-subject interaction of participants in the context of European integration, since students' mobility within the European Union is very important. When at university, future teachers want to study in several universities in different countries of the European Union, therefore, the principle of tolerance is relevant for the formation of subjectness of future teachers. Tolerance is viewed not only as a human quality, but also as a structural innovation aimed at maximizing a person's adaptability to different sociocultural conditions. Violations of adaptation processes lead to misunderstanding and conflicts among people.

Tolerance of future teachers involves the development of such qualities as: tolerance to the culture of a person, society, ethnicity; flexibility and ability to adapt to a situation; the ability not to condemn other people, but to try to understand their motives and deeds; the ability to successfully operate in a situation of uncertainty; sincerity and respect for other people; the ability to show compassion.

With regard to everything said above, it is important to note the fact that the principle of tolerance creates the necessary humanistic field for the educational process at a higher education institution.

The principle of polysubjectness of future teachers in the formation of the subject-subject interaction with students. The principle of polysubjectness involves the formation of the subject-subject interaction at different levels of interaction in the educational process. Interconnected components are characteristic of any system. If a structure remains stable, then certain changes in this structure are characteristic for its development. Therefore, any transformations in the educational process, in particular during the formation of subjectness of future teachers, take place based on the dialogic interaction of the educational process subjects.

The principle of polysubjectness implies the transformation of the superposition of a university teacher and the subordinate position of a future teacher into the personally equal positions of interacting people. This principle is associated with a change in the roles and functions of the educational process participants. Consequently, the teacher does not teach and educate future teachers, but actualises and stimulates the desire of future teachers for self-development, studies the activity of future teachers and creates conditions for their self-development and self-actualization. Professional value orientations of a teacher connected with his attitude towards future teachers, pedagogical activities in general are particularly important.

In the context of the information given above, it becomes clear that using the principle of polysubjectness one should take into account a certain sequence, i.e. from the maximum assistance to future teachers in solving pedagogical tasks to the gradual development of future teachers' own activity, and later — until complete self-regulation of learning. Such a form of cooperation between a teacher and a future teacher contributes to the self-development and building up future teachers' personal subjectness.

In terms of subjectness, we consider the essence of dialogue as a two-way informational-notional communication to be an important component of the educational process. Dialogism involves identification of the teacher's personal values through comparing them with the values of future teachers, figuring out how thoughts about different phenomena, events in society, the world, the creation of a common space for searching the essence of life can coincide. In addition, education includes the formation of subjectness, that is, the activity of a subject in personal communication, interaction, in the joint solution of tasks that determine the significance of a person and his activities [Ol'khovaya 2007:196]. It is clear that a future teacher can be a subject of the study process at university only within the frame of the subject-subject system. Taking into account the numerous results obtained due to the study of the subject-subject relations in the system of higher education, we need to note that in the case of transformation of an object of pedagogical action into a subject of educational process, the subjectness potential of a future teacher becomes the main factor.

It is the involvement of the subjectness potential that enables a future teacher to realize himself/herself, which creates favourable conditions for the achievement of educational goals and the formation of subjectness of future teachers. However, implementation of the subjectness potential of future teachers involves several subjective factors: firstly, it is motivation that has to meet the needs and expectations of society, i.e. an adequate response to social order; secondly, developed critical thinking that ensures the conscious subjectness activity of future teachers and their objective self-esteem in the process of mastering professional pedagogical activities; and thirdly, willingness and ability to self-understanding and self-development, which contributes to the emergence of the previous two.

We consider the subject-subject interaction as a complex, multidimensional process in which interdependent and interrelated changes of interacting parties and their mutual enrichment take place. It is clear that during the interaction of subjects of the educational process there is a mutual influence, as well as the exchange of activities, value orientations, information, orientations towards mutual understanding, cooperation and co-creation, strategies for joint activities, partnership and tolerance are developed.

We consider the subject-subject interaction to be a complex, multidimensional process in which interdependent and interrelated changes of interacting parties and their mutual enrichment take place. It is clear that during the interaction of subjects of the educational process there is a mutual influence, as well as the exchange of activities, value orientations, information. Orientations towards mutual understanding, cooperation and co-creation are drawn up, and strategies for joint activities, partnership and tolerance are developed.

The principle of polysubjectness means that self-development of a future teacher's personality depends on his/her individualization. The formation of subjectness, which contributes to the social formation of future teachers, involves the formation of a basis for cultivating effective relationships, accumulation of group interaction experience, social subjects on the basis of the subject-subject interaction, the system of individual relations, provided that individuality of each subject of interaction is preserved for the exchange of social experience, life positions and attitudes.

The principle given above includes creating favourable atmosphere for positive and open relations among the educational process participants, which stimulates the mechanisms of acquiring subjectness, and, consequently, the development of his/her creativity.

The principle of the individual character of forming a holistic image of the real "I" as a "professional teacher" in the process of self-development. The term "self-concept" is understood as the image that we have of ourselves, and may be termed as our "self-concept". It refers to the qualities and attributes we ascribe to ourselves and is therefore what we see when we look at ourselves. A positive self-concept is often synonymous to the positive self-esteem while a negative self-concept is often synonymous to a lack of feeling of personal worthiness and self-acceptance [Khor 2009]. This principle promotes creative self-development of future teachers, direct motivation of educational and other activities, organization of self-motivation in achieving the goal. The principle of the individual character of forming a holistic image of the real "I" as a "professional teacher" in the process of self-development gives a student an opportunity to feel his/her own development and self-realization. It is the principle of individualization that involves personal development, as well as the development of creative possibilities of future teachers, the development of their own strategies, and gradual self-improvement of a future teacher.

Individual character of pedagogical interaction means identifying and cultivating individual specific elements of general and specific talent in each

student, and constructing such a content and teaching methods that would be adequate to the level of development, individual characteristics, abilities and interests [Cord & Clements 2010]. At the same time, the two previous principles (the dialogue and individual approaches) are closely related to the notion of "interaction". In the context of our study, we consider this concept at the following levels: the interaction of future teachers with a teacher; the interaction of future teachers with each other in the process of joint educational activities; the interaction of a future teacher with himself/herself at the level of reflection.

The principle of self-reflection of the professional formation of a future teacher in the process of realizing his/her own abilities in self-expression, self-development, in the disclosure of the subjectness potential in teaching and professional activities. This principle implies future teachers' self-understanding and self-learning, their ability to analyse their own thoughts, to realize their own experiences, to reflect on and review stereotypes of their own behaviour, to predict their own actions and their consequences, to plan their educational activities, to comprehend and creatively overcome difficulties, to realize their own successes and failures, their causes, be capable of self-analysis and self-criticism [Cord, Clements 2010].

Reflection is a complex mental ability to analyse continuous and evaluate individual activity of a subject of the educational process. The pedagogical condition for the development of reflection of future teachers in the process of forming their subjectness is activation of inter-subject relations between participants of reflexive activity. The peculiarity of relations in the pedagogical process in the conditions of reflexive activity is that a teacher and a future teacher are subjects of activity, preserving the peculiarity of their actions.

The obvious character of close interconnection of all pedagogical principles of organizing of humanistic pedagogical interaction contributes to actualization of creative potential of future foreign language teachers in the process of professional training, stimulates their personal and professional pedagogical growth and the formation of subjectness of future teachers of foreign languages at university.

The designed system is based on the following principles: 1) the axiological approach to students' acquisition of the content of professional training on a personal and diagnostic basis; 2) forecast of professional and cultural self-development as a future teacher; 3) mobility of subjects of the educational process management in the implementation of the motivational, design, organizational and stimulating functions of developing subjectness of future teachers; 4) tolerance in establishing pedagogical interaction as a means of realization of self-concept of professional self-determination and self-development by future teachers; 5) polysubjectness of future teachers in the formation of the subject-subject interaction with students; 6) the individual character of forming a holistic image of the real "I" as a "professional teacher" in the process of self-development; 7) self-reflection of the professional

formation of a future teacher in the process of realizing his/her own abilities in self-expression, self-development, in the disclosure of the subjectness potential in teaching and professional activities.

Summing up everything explicated above, we have to note that the definition of specific principles of organizing the system of forming subjectness of future teachers in the process of professional training provides us with the basis for the development of this subsystem.

Literature

Abulkhanova-Slavckaya 1991 – Abulkhanova-Slavckaya K. Strategiyi szhizni [Life strategy]. Moscow: Mysl.

Cord, Clements 2010 – Cord B. & Clements M. Pathway for student self-development: A learning orientated internship approach. Australian Journal of Adult Learning, 50 (2).

Khor 2010 – Khor P. Enhancing Students' Self-concept in the Classroom. Singapore: Institute of Education,

Kucheryavyi 2010 – Kucheryavyi O. Profesiynesamovykhovanya u vyshcheyshkoli [Professional self-upbinging in high education], Kyiv: Education in Ukraine.

Yevtukh 2010 – Yevtukh M. Innovatsiyni metody otsinuvanay navchal`nykh dosyagnen` [Innovative Methods of Assessment Learning Achievements], Kyiv: KNEU.

Ol`khovaya 2007 – Ol`khovaya, T. Stanovlenie subektnosti studenta universiteta [The beginning student's subjectivity in the University]. Orenburg.

Шехавцова С.О. Сучасні принципи організації формування суб'єктності майбутніх учителів іноземних мов в університеті

Стаття присвячена визначенню принципів навчання майбутніх учителів іноземних мов у контексті формування суб'єктності, які полягають в основі професійної підготовки. Вимогами до організації формування суб'єктності майбутніх учителів у процесі фахової підготовки постають такі принципи: 1) аксіологізації засвоєння студентами змісту професійної підготовки на особистісній і діагностичній основі; 2) прогнозування професійно-культурного саморозвитку як майбутнього вчителя; 3) мобільності суб'єктів управління освітнім процесом у виконанні мотиваційної, проектувальної, організаційної й стимулювальної функцій розвитку суб'єктності майбутніх учителів; 4) толерантності в забезпеченні педагогічної взаємодії як засобу реалізації майбутніми вчителями „Я-концепції” професійного самостворення й саморозвитку; 5) полісуб'єктності майбутніх учителів на становлення суб'єкт-суб'єктної взаємодії зі студентами; 6) індивідуальності формування цілісного образу реального „Я” як „фахівця-педагога” в процесі саморозвитку; 7) рефлексії професійного становлення майбутнього вчителя в процесі реалізації

власних можливостей у самовираженні, саморозвитку, у розкритті суб'єктного потенціалу в навчальній і професійній діяльності. На основі визначених принципів було розроблено методику діагностування та стан сформованості суб'єктності майбутніх учителів на основі розроблених критеріїв та показників; розкрито зміст та перебіг формульовального експерименту; проаналізовано динаміку рівнів сформованості суб'єктності майбутніх учителів в умовах дослідно-експериментальної роботи.

Ключові слова: принципи навчання, суб'єктність майбутніх учителів іноземних мов, Я-концепція, професійний саморозвиток, фахова підготовка, самореалізація.

Шехавцова С.А. Современные принципы организации формирования субъектности будущих учителей иностранных языков в университете

Статья посвящена определению принципов обучения будущих учителей иностранных языков в контексте формирования субъектности, которые лежат в основе профессиональной подготовки. Требования к организации формирования субъектности будущих учителей в процессе профессиональной подготовки выступают такие принципы: 1) аксиологизации усвоение студентами содержания профессиональной подготовки на личностно и деятельностной основе; 2) прогнозирование профессионально-культурного саморазвития будущего учителя; 3) мобильности субъектов управления образовательным процессом в исполнении мотивационной, проектирующей, организационной и стимулирующей функций развития субъектности будущих учителей; 4) толерантности в обеспечении педагогической взаимодействия как способа реализации будущими учителями «Я-концепции» профессионального самостановления и саморазвития; 5) полисубъектности будущих учителей касательно субъект-субъектного взаимодействия со студентами; б) индивидуальности формирования целостного образа «Я» как «специалиста-педагога» в саморазвитии; 7) рефлексии профессионального становления будущего учителя в процессе реализации собственных возможностей в самовыражении, саморазвитии, в раскрытии субъектного потенциала в учебной и профессиональной деятельности.

Ключевые слова: принципы обучения, субъектность будущих учителей иностранных языков, Я-концепция, профессиональное саморазвитие, специальная подготовка, самореализация.

Shekhavtsova S.O. Current Organizational Principles of Training Future Teachers of Foreign Languages

The article is devoted to the definition of principles of training future teachers of foreign languages in the context of forming subjectness, which is the basis of professional training. The following principles arise from the requirements for organizing the formation of subjectness of future teachers in

the process of professional training: 1) the axiological approach to students' acquisition of the content of professional training on a personal and diagnostic basis; 2) forecast of professional and cultural self-development as a future teacher; 3) mobility of subjects of the educational process management in the implementation of the motivational, design, organizational and stimulating functions of developing subjectness of future teachers; 4) tolerance in establishing pedagogical interaction as a means of realization of self-concept of professional self-determination and self-development by future teachers; 5) polysubjectness of future teachers in the formation of the subject-subject interaction with students; 6) the individual character of forming a holistic image of the real "I" as a "professional teacher" in the process of self-development; 7) self-reflection of the professional formation of a future teacher in the process of realizing his/her own abilities in self-expression, self-development, in the disclosure of the subjectness potential in teaching and professional activities.

Keywords: principles of teaching, subjectness of future teachers, self-concept, professional self-development, professional future teachers training, self-actualization.

Стаття надійшла до редакції 24.09.2018 р.
Стаття прийнята до друку 25.09.2018 р.
Рецензент – д.філ.н, проф. В. І. Дмитренко.

УДК 81-13

Шкарлет В.О.

ОРГАНІЗАЦІЯ ЛІНГВОДИДАКТИЧНОЇ РОБОТИ ЩОДО ВИВЧЕННЯ ПРИСЛІВ'ІВ І ПРИКАЗОК

Сучасні методи щодо вивчення англійської мови постійно оновлюються. З урахуванням соціокультурних вимог сьогодення українська освіта повинна мати особистісно-орієнтоване, гуманістичне спрямування, унаслідок чого знання, уміння й навички перетворюються із мети навчання в засоби розвитку пізнавальних і особистісних якостей студентів [Абильдинова 2007: 48]. Студент не може засвоїти навчальний матеріал, який не відповідає потребі в його вивченні й не вимагає розумового навантаження. З огляду на це більшого значення набуває орієнтація навчання на всебічний розвиток студентів [Абильдинова 2007: 50].

Використання прислів'їв та приказок у процесі вивчення англійської мови у вищих закладах освіти є ефективним, на це вказують такі фактори, як: застосування соціокультурного підходу у процесі вивчення англійської мови у вищих закладах освіти, впровадження

інтерактивних технологій в опануванні англійської мови, необхідність засвоєння різноманітних вправ, що сприяють якісному запам'ятовуванню студентами англійської лексики [Баскакова 2007: 5]. Питаннями про походження прислів'їв і приказок займались вітчизняні та зарубіжні вчені-лінгвісти. Найбільший внесок у вивчення теорії походження та класифікації прислів'їв і приказок зробили: В. Жуков, В. Кунін, Ю. Соколов, Л. Свірідов, М. Рибніков [Герман 2008: 8].

Проблемам вивчення англійських прислів'їв та приказок присвячені праці англійських та американських вчених, серед них Р. Рейдаут, К. Уїтгінг, У. Мідер, А. Тейлор, Г. Палмер та інші [Герман 2008: 9]. Використання саме англійських прислів'їв та приказок не тільки знайомить студентів з культурою країни та народу, але й є унікальним засобом невимушеного навчання студентів, адже на практичних заняттях створюються позитивна атмосфера та ситуація успіху. Вживання прислів'їв та приказок полегшує запам'ятовування лексики на практичних заняттях, розвиває пам'ять та мислення [Глуценко 2012: 43-44]. Застосування прислів'їв та приказок на практичних заняттях завжди приносить позитивні результати та підвищує зацікавленість предметом. Залежно від мети та задач практичного заняття підбираються прислів'я та приказки на різні теми, наприклад, в процесі закріплення навчального матеріалу, при вивченні нової теми або на етапі активізації в мовленні студентів [Гутфрайт 2011: 48]. Використання прислів'їв та приказок на практичних заняттях англійської мови – це не тільки ефективний спосіб для запам'ятовування нової лексики та занурення у культуру країни, а й спосіб вирішення певних задач навчання на різних етапах – від найменших мовленнєвих та фонетичних навичок до вміння вести самостійну бесіду [Дороз 2010: 20].

Але, не зважаючи на це, виникають деякі протиріччя – сучасна література не надає достатньо інформації щодо різноманітних підходів у використанні прислів'їв і приказок на практичних заняттях студентами вищих закладів освіти. До цього часу не з'ясовано, яка саме тематика прислів'їв і приказок є більш цікавою та зручною у навчанні англійської мови у вищих закладах освіти. Тому **завдання** полягає у розкритті особливостей використання прислів'їв та приказок на практичних заняттях англійської мови в студентів вищих закладів освіти і проаналізувати сутність та особливість використання прислів'їв і приказок у навчальному процесі як ефективного засобу засвоєння певних тем.

Отже, **метою** статті є організація лінгводидактичної роботи з вивчення прислів'їв та приказок у процесі навчання англійської мови на різних етапах.

У наш час процес навчання вбачає концентрацію уваги на його результат, орієнтацію змісту й направлення навчання на компетентнісний підхід і знаходження ефективних механізмів та стратегій щодо його застосування.

Основною метою організації лінгводидактичної роботи у процесі навчання англійської мови є максимальна адекватність умов, що сприятимуть утворенню комунікативних навичок та вміння вживати мовні засоби іноземної мови у спілкуванні [Дубровина 2009: 201]. Навчання іноземній мові з самого початку має відбуватися в умовах реального спілкування. Тому не можна недооцінювати величезну методичну і практичну цінність використання прислів'їв і приказок у процесі навчання іноземної мови у вищому закладі освіти на різних етапах [Жаркова 2008: 75].

Прислів'я та приказки почали використовуватися в процесі навчання іноземної мови дуже давно (в середньовічній Європі за їх допомогою вивчали латинську мову), і зараз їх використання на практичних заняттях англійської мови допомагає студентам опанувати не тільки аспектами мови, а також вимову, граматику, лексику, та найважливіший вид мовної діяльності – говоріння [Ионина 2010: 77].

Прислів'я та приказки – це зручний у використанні матеріал для навчання того, як одну й ту саму думку можна виразити різними словами. Вони незамінні в навчанні монологічного та діалогічного мовлення, роблячи мову живою та барвистою [Коцюба 2012: 74].

Ряд дослідників (З. Тарланов, Л. Савенкова, Г. Сідоркова, А. Taylor, А. Fox, N. Barley та ін.) відмічають, що, вивчаючи прислів'я і приказки на іноземній мові, ми можемо краще зрозуміти носіїв цієї мови, оскільки в них відображаються особливості історії, культури, побуту даного народу [Savin 2010: 72].

Прислів'я та приказки, як єдине ціле, охоплює більшу частину людського досвіду. Завдяки узагальненому характеру прислів'їв та приказок, їх можна використовувати в усіх вищих закладах освіти, на всіх спеціальностях, навчаючи студентів мистецтву іноказання, саме ілюструвати свою думку і узагальнювати її в короткій формі [Ковриго 2013: 37].

Застосування прислів'їв та приказок на практиці викладача англійської мови, безсумнівно, буде сприяти кращому оволодінню цим предметом, розширюючи знання про мову, лексичний запас і особливості його функціонування [Павлова 2010: 37]. З іншого боку їх вивчення є додатковим джерелом країнознавчих знань. Окрім цього використання англійських прислів'їв та приказок допоможе створити ідеальні умови для розвитку мовлення студентів на різних етапах навчання, адже приказки та прислів'я – це джерело збагачення мови, які підвищують її логічну, емоційну та стилістичну виразність, будучи частиною культури народу [Петраш 2014: 7].

Досвід викладачів показує, що одним з ефективних прийомів забезпечення інтересу у студентів до навчання, їх активності та працездатності є використання прислів'їв і приказок на практичних заняттях англійської мови на різних етапах навчання.

Є декілька особливих причин для використання саме цих малих літературних форм у вивченні іноземної мови, а саме:

- вони мудрі та вагомі по лексичному значенню;
- її легко знайти в Інтернеті;
- можуть бути використані при навчанні різних аспектів мови: фонетичному, граматичному і лексичному;
- вони не важкі для запам'ятовування завдяки співзвучності, римі та ритміці;
- вони є виразними і експресивними, вимагають активізації образного мислення та аналізу;
- допомагають проілюструвати точку зору і узагальнити її у короткій формі [Savin 2010: 70].

Саме завдяки тому, що прислів'я та приказки є невеликими за формою, їх легко інтегрувати у процес заняття. Для вправ на основі них не потрібно багато підготовки; а також вони допомагають ввести елементи гри на різних етапах вивчення англійської мови [Kosharna 2015: 12].

На початковому етапі вивчення англійської мови можна використовувати прислів'я та приказки з метою обробки звукової сторони мови. Вони допомагають відпрацювати вимову окремих важких приголосних, особливо тих, які відсутні в рідній мові. Замість окремих слів і словосполучень, що містять той чи інший звук, можна запропонувати студентам спеціально відібрані прислів'я та приказки. Потім протягом двох-трьох занять прислів'я чи приказка повторюється, коректується вимова звуку [Kosharna 2015: 10].

Прислів'я та приказки можна використовувати не тільки на початковому етапі навчання англійської мови, коли у студентів формуються вимовні навички, а й на середньому етапі навчання, коли їх використання не тільки сприяє підтриманню і вдосконаленню вимовних навичок, а й стимулює мовну діяльність [Gazibara 2013: 71].

На старших ступенях навчання захоплення студентів до накопичення лексичного запасу веде до неправильної артикуляції звуків. Досвід показує, що і на старших курсах студенти із захопленням працюють над вимовою, повторюючи звуки, якщо вони представлені в прислів'ях і приказках [Радченко 2013: 29]. Завдання для студентів на цьому етапі стають складнішими, вони можуть бути такими:

- *Погодьтеся із запропонованим прислів'ям.*
- *Складіть ситуацію, яка підтвердила б запропоноване прислів'я.*
- *Прослухайте ситуацію та назвіть відповідне їй прислів'я.*
- *Опишіть ілюстрацію до прислів'я.*
- *Прослухайте діалог та скажіть, яким прислів'ям можна було б його завершити [Дубенко 2004: 345].*

Використання прислів'їв та приказок розширює знання про мову, збільшує словниковий запас студентів, допомагає засвоїти лексичні, граматичні та фонетичні особливості, сприяє більш швидкому оволодінню іноземною мовою [Траїліна 2012: 108]. Через пошук

відповідних прислів'їв та приказок в українській мові формується здатність критично-аналітичного розуміння, що проявляється в здатності розуміння смислового навантаження висловлювання [Bunton 2006: 42].

Прислів'я і приказки є тим інструментом викладання іноземної мови, який активізує розумову діяльність студентів, має значну методичну та практичну цінність в процесі її вивчення. Вони дозволяють зробити навчальний процес цікавішим, оскільки стимулюють емоційний розвиток особистості студентів, який в подальшому формує могутній стимул до вивчення мови [Makadzeba 2011: 12].

Отже, проаналізувавши вищесказане, можна зробити висновок, що вивчення англійської мови студентами вищих закладів освіти за допомогою прислів'їв і приказок є дуже ефективним процесом, який відбувається одночасно з формуванням загальної іншомовної компетенції та допомагає покращити усі види мовленнєвої діяльності.

Література

- Абильдинова 2007** – Абильдинова Ж.Б. Прислів'я та приказки як об'єкт вивчення у лінгвістиці / Ж.Б. Абильдинова // Вісник КазНУ. Серія філологічна. – 2007. – № 7. – С. 48-51.
- Баскакова 2007** – Баскакова Г.Н. Пословицы и поговорки в обучении английскому языку / Г.Н.Баскакова // English. – 2007. – 1-15 January. – N 1. – С.5.
- Герман 2008** – Герман С. Навчання граматики через використання прислів'їв та ідіом / С.Герман // English ("ШС"). – 2008. – №46. – Р.7-10.
- Глущенко 2012** – Глущенко Ж.Е. Про английские пословицы и поговорки / Ж.Е.Глущенко // Английский язык в начальной школе. – 2012. № 5 (90). – С.43-44.
- Гутфраинт 2011**– Гутфраинт М.Ю. Использование пословиц для развития навыков говорения / М.Ю.Гутфраинт // Иностранные языки в школе. – 2011. – №5. – С.48.
- Дороз 2010** – Дороз В.Ф. Формування соціокультурної компетентності студентів філологічних спеціальностей у процесі вивчення гуманітарних дисциплін: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.09/ В.Ф.Дороз. – Кривий Ріг, 2010. – С.20.
- Дубенко 2004** – Дубенко О.Ю. Англо-американські прислів'я та приказки. – Вінниця, Нова Книга, 2004. – С.345.
- Дубровин 2009** – Дубровин М.И. Английские и русские пословицы и поговорки в иллюстрациях / М.И.Дубровин. – М.: Изд-во АСТ, 2009 – С.201
- Жаркова 2008** – Жаркова Т.І. Віддзеркалення національної вдачі в прислів'ях і приказках / Жаркова Т. І., Синицких, Про. У.Иностр. з. в шк. – 2008. – N 1. – С.75.
- Ионина 2010** – Ионина А.А. Английские пословицы и поговорки как „Свод народной премудрости” / А.А.Ионина // Иностранные языки в школе. – 2010. – №1. – С.77.

Ковриго 2013 – Ковриго С.Б. Про використання прислів'їв і приказок у навчальному процесі / С.Б.Ковриго // Англійська мова та література. – 2013. – Груд.(№34-36). – Р.37.

Коцюба 2012 – Коцюба З.Г. Лінгвістичні аспекти дослідження прислів'їв і приказок / З.Г.Коцюба // Лінгвістичні студії : [зб. наук. праць]. – Д. : ДонНУ, 2012. – № 24. – С.74.

Павлова 2010 – Павлова Е.А. Приемы работы с пословицами и поговорками на уроках английского языка / Е.А.Павлова // ИНОСТРАННЫЕ ЯЗЫКИ В ШКОЛЕ. – 2010. – №5. – С.37.

Петраш 2014 – Петраш С.А. English in the light of proverbs / С.А.Петраш // Англійська мова та література. – 2014. – Жовт.(№30). – Р.11.

Радченко 2013 – Радченко В.А. Вправи з розвитку навичок усного і писемного мовлення на матеріалі англійських прислів'їв і приказок для учнів старших класів / В.А.Радченко // Англійська мова та література. – 2013. – Вер.(№25). – Р.29.

Траїліна 2012 – Траїліна Л.П. Вживання прислів'їв, приказок та ідіом під час формування фонетичної компетенції. – Англійська мова та література. № 16-18 (350-352), червень 2012 р. – ВГ «Основа». – С.108.

Bunton 2006 – Bunton J. Phonics Fun (Level 3). Teacher's Guide. – Pearson Longman, 2006. – Р.42.

Gazibara 2013 – Gazibara S. – Head, Heart and Hands Learning| – A challenge for contemporary education / Senka Gazibara // Journal of Education Culture and Society. – 2013. – № 1. – Р.71.

Kosharna 2015 – Kosharna N. The General Pedagogical Content Component of Future Teachers' Training in Ukraine / N. Kosharna // Science and Education a new Dimension: Pedagogy and Psychology. – Budapest, 2015, Vol. III (21), 43. – Р.10-12.

Makadzeba 2011 – Makadzeba I. Do you know English proverbs? / I.Makadzeba // English ("ШС"). – 2011. – Лип.(№27). – Р.12.

Savin 2010 – Savin P. Phraseology as Autonomous Linguistic Discipline / P. Savin // Linguistic and Literary Broad Research and Innovation. – Bucharest: 2010. – № 1. – Р.70–73.

Шкарлет В.О.Організація лінгводидактичної роботи щодо вивчення прислів'їв і приказок.

У статті розглянуто лінгводидактичну роботу щодо вивчення прислів'їв і приказок. Розробка питання щодо організації лінгводидактичної роботи на практичних заняттях англійської мови з використанням англомовних прислів'їв і приказок пов'язана з необхідністю удосконалення методики вивчення іноземної мови студентами. Після аналізу наукових поглядів були визначені причини для використання саме цих малих літературних форм у вивченні іноземної мови. Було розглянуто особливості використання прислів'їв і приказок на практичних заняттях англійської мови студентів вищих закладів освіти. Було з'ясовано те, що у наш час в університетах існує

проблема навчання студентів англійської мови за допомогою прислів'їв і приказок, тому викладачі знаходяться у пошуку нових форм, методів, прийомів і технологій навчання. Також виділено причини щодо використання прислів'їв і приказок у вивченні англійської мови, виокремлено етапи роботи з прислів'ями та приказками. Окрім цього було проаналізовано деякі приклади педагогів щодо використання прислів'їв і приказок на практичних заняттях англійської мови, що спрямовані на активізацію розумової діяльності студентів, але не завжди вони є доречними до застосування.

Ключові слова: лінгводидактична робота, навчальна мотивація, англомовні прислів'я та приказки.

Шкарлет В.А. Организация лингводидактической работы по изучению пословиц и поговорок.

В статье рассмотрена лингводидактическая работа по изучению пословиц и поговорок. Разработка вопроса в организации лингводидактической работы на практических занятиях английского языка с использованием англоязычных пословиц и поговорок связана с необходимостью усовершенствования методики изучения иностранного языка студентами. После анализа научных точек зрения были определены причины для использования именно этих малых литературных форм в изучении иностранного языка. Были рассмотрены особенности использования пословиц и поговорок на практических занятиях английского языка студентами высших учебных заведений. Было выяснено, что в наше время в университетах существует проблема обучения студентов английскому языку с помощью пословиц и поговорок, поэтому преподаватели находятся в поиске новых форм, методов, приемов и технологий обучения. Также выделены причины для использования пословиц и поговорок в изучении английского языка, выделены этапы работы с пословицами и поговорками. Кроме этого были проанализированы некоторые примеры педагогов по использованию пословиц и поговорок на практических занятиях английского языка, направленные на активизацию умственной деятельности студентов, но не всегда они уместны к применению.

Ключевые слова: лингводидактическая работа, учебная мотивация, англоязычные пословицы и поговорки.

Shkarlet V.A. The organization of linguodidactic work in a process of learning proverbs and sayings.

The article considers the linguodidactical work in a process of learning of proverbs and sayings. The development of the issue in the organization of linguodidactical work in practical English classes with using English proverbs and sayings is related with necessity to improve the methodology of studying a foreign language by students. After analyzing the scientific points of views, the reasons for using these small literary forms in the study of a foreign

language were determined. The peculiarities of the using proverbs and sayings in practical classes of English by students of higher educational institutions were considered. It was found out that nowadays in the universities there is a problem of teaching students English with the help of proverbs and sayings, therefore teachers are in search of new forms, methods, techniques and technologies of teaching. Also, the reasons for using proverbs and sayings in learning English are highlighted, the stages of working with proverbs and sayings are outlined. In addition, some teachers' examples of using proverbs and sayings in practical English classes aimed at enhancing the intellectual activity of students were analyzed, but they are not always relevant to the application.

Key words: linguodidactical work, educational motivation, English proverbs and sayings.

Стаття надійшла до редакції – 27.09.2018

Стаття прийнята до друку – 27.09.2018

Рецензент – д.пед.н, проф. Шехавцова С.О.

**НОВІ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ
„ІНОЗЕМНА МОВА ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ”
ТА ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ**

УДК 378.1.4.7

Корж О. Ю., Ціхоцька О. А.

**РОЗВИТОК ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ
КОМПЕТЕНЦІЇ ЯК ВАЖЛИВОЇ СКЛАДОВОЇ МАЙБУТНЬОГО
ПРОФЕСІЙНО-ДІЛОВОГО СПІЛКУВАННЯ СТУДЕНТІВ
НЕМОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ**

У процесі навчання студентів немовних спеціальностей, і, паралельно, становлення і розвитку їх особистості як суб'єкта майбутньої професійної діяльності, проблема компетентності в сфері іншомовного спілкування і соціальних відносин на сучасному етапі характеризується не тільки складним переплетінням позитивних і негативних тенденцій, але і недостатньою мірою вивченості даного питання.

Особливий інтерес до навчання іноземній мові за професійним спрямуванням у сфері української освіти виник наприкінці 80-х – на початку 90-х рр. ХХ століття, коли відбулися значні зміни в соціальній, економічній і культурній сферах життя суспільства. Професійно-ділові відносини виступили на передній план і стали предметом підвищеного інтересу. Постає проблема розвитку як професійної, так і іншомовної комунікативної компетенції майбутніх фахівців - випускників технічних вузів. Дана проблема залишається актуальною і понині. Сучасні умови ринку праці вимагають від ВНЗ якісної підготовки майбутніх фахівців, які володіють знаннями не тільки в технічній сфері, а й у сфері професійного іншомовного спілкування.

У сучасних умовах для ефективного володіння іноземною мовою фахівцям, які отримали технічні професії, недостатньо знання лише лінгвістичних аспектів мови. Іншомовна комунікативна компетенція є лише однією зі складових комунікативної компетенції. Сучасна професійна іноземна мова, що забезпечує ефективне спілкування в сфері професійної діяльності, підрозділяється на усну і письмову, кожна з яких відповідає специфічним потребам в певних комунікативних ситуаціях і має свої мовні особливості і специфіку.

Історично склалося так, що в українській культурі професійно-ділового спілкування поширена в основному усна форма, і інформації, яка отримана при безпосередньому контакті зі співрозмовником, надається більше значення, ніж тій, яка надана в письмовому вигляді. У зарубіжній же практиці професійно-ділового спілкування найбільш популярна і прийнятна письмова комунікація. З огляду на цю культурну особливість і відмінність, методика навчання іноземній мові студентів немовних спеціальностей має бути спрямована не тільки на те, щоб

навчити майбутніх фахівців читати, розуміти і писати посадові записки, звіти, специфікації і т.д., але і на те, щоб вести усні діалоги іноземною мовою на професійну тематику.

Аналіз наукових досліджень з питання розвитку комунікативної компетенції показує, що існують роботи, присвячені різним аспектам даної проблеми (питанням ролі і місця особистісних характеристик суб'єктів спілкування в системі регуляції спілкування – К. Абульханова-Славська, Л. Анциферова, Г. Андреева, О. Бодальов, В. Куніцина, W. Mischell, R. Nisbett, L. Ross; проблемам регулюючого впливу на процес міжособистісного спілкування – Л. Гозман, М. Обозов, А. Файзуллаєв, А. Хараш, О. Шмельов, А. Furnham, P. Heaven; вивченню функціонального вкладу особистісних властивостей ділових партнерів в регуляцію їхнього спілкування – Б. Ананьєв, О. Бодальов, М. Бобнева, А. Грачов, В. Куніцина, Б. Ломов, В. Магун, І. Палей, В. Панферов). Отже, **актуальність дослідження** зумовлена тим, що безпосередньо проблема розвитку іншомовної комунікативної компетенції як важливої складової майбутнього професійно-ділового спілкування студентів немовних спеціальностей ще не була об'єктом вивчення дослідників і не розглядалася окремо.

Метою даної роботи є дослідження проблеми розвитку іншомовної комунікативної компетенції як важливої складової майбутнього професійно-ділового спілкування студентів немовних спеціальностей.

Для подальшого дослідження необхідно визначити поняття «комунікативна компетенція». У теорії мовної комунікації – це сукупність особистісних властивостей і можливостей, а також мовних і немовних знань і умінь, що забезпечують комунікативну діяльність людини. Структура комунікативної компетенції співвідноситься зі структурою мовної особистості, проте не тотожна їй. Так, структура мовної особистості включає три рівні: вербально-семантичний, когнітивно-тезаурусний і мотиваційно-прагматичний. Комунікативна компетенція, в свою чергу, являє собою структуру, яка складається з п'яти рівнів:

1. Психофізіологічних властивостей особистості, які значною мірою визначають мовно-мислительну і власне комунікативну здатність людини, допомагають успішному спілкуванню або ускладнюють його.

2. Соціальних характеристик і статусу особистості (на процес комунікації впливають найрізноманітніші соціальні характеристики особистості: походження, стать, вік, професія, належність до певної соціальної групи, соціальна роль комуніканта).

3. Культурного фонду особистості – енциклопедичних знань та привласнених цінностей.

4. Мовної компетенції особистості.

5. Прагматикону особистості (комунікативні знання, вміння і навички учасників комунікації, тобто володіння комунікативними нормами, набір комунікативних стратегій і тактик разом зі здатністю до

їх оптимальної мовної реалізації, вміння встановлювати і підтримувати комунікативний контакт) [Лагута 1999: 23].

У дослідженнях психологів на передній план виступає, поміж іншим, аспект комунікативної компетентності. Комунікативна компетентність розглядається як система внутрішніх засобів регуляції процесу спілкування. Цей погляд послідовно розвивається в роботах Л. Петровської, Ю. Жукова, Н. Творогової та ін. Більшість авторів дотримується думки, що психологічна сутність компетентності особистості в сфері суб'єкт-суб'єктних відносин не може бути зведена лише до набору операціональних умінь і схем організації людиною своєї соціальної поведінки, а вимагає звернення до особистості суб'єкта спілкування у всьому різноманітті її характеристик.

Уявлення про комунікативну компетентність, в свою чергу, ґрунтується на розумінні того, що таке комунікація. Дане поняття є смисловим аспектом соціальної взаємодії, видом діяльності, за допомогою якої людина може проявити свою компетентність.

Деякі дослідники (Милосердова Є., Гойхман О.) в своїх працях виділяють наступні компоненти іншомовної комунікативної компетенції:

1. Соціолінгвістичний, тобто здатність використовувати і перетворювати мовні форми відповідно до екстралінгвістичної ситуації.

2. Соціальний компонент, що передбачає наявність здатності і готовності до спілкування, бажання і вміння вступати в контакт з іншими людьми. Серед мотивуючих факторів при цьому виступають потреби, цілі, певне ставлення до партнерів по комунікації, а також самооцінка.

3. Прагматичний компонент передбачає володіння всім комплексом комунікативної поведінки (сукупністю норм і традицій спілкування в тій чи іншій лінгвокультурній спільноті).

4. Аутолінгводидактичний компонент включає в себе процес самостійного і безперервного вдосконалення мовної майстерності, постійного обмірковування свого виступу.

5. Дискурсивний компонент передбачає наявність здатності зрозуміти співрозмовника і дотримуватися логічної послідовності окремих висловлювань в значущих комунікативних моделях [Милосердова 2004: 83].

В рамках розвитку у студентів немовних спеціальностей іншомовної комунікативної компетенції як важливої складової майбутнього професійно-ділового спілкування П. Стревенс пропонує і розглядає в своїй роботі чотири абсолютні і дві варіативні характеристики, які треба прийняті до уваги викладачам курсу дисципліни англійської мови за професійним спрямуванням для спеціальних цілей (наприклад, біологія, гірничча справа, інформаційні технології, економіка, менеджмент тощо). Абсолютні показники, на думку П. Стревенса, полягають в тому, що, по-перше, курс дисципліни повинен бути складений таким чином, щоб відповідати запитам і потребам студентів; по-друге, за своїм тематичним наповненням повинен

співвідноситися з професійною орієнтованістю тих, хто навчається; по-третє, повинен бути зосереджений на тих видах мовленнєвої та комунікативної діяльності, які в подальшому будуть необхідні в реальних робочих ситуаціях, актуалізуючи лексику, граматику, семантику, і направляючи їх в потрібному руслі; по-четверте, курс дисципліни англійської мови за професійним спрямуванням для спеціальних цілей повинен значно і суттєво відрізнятись від курсу ділової англійської мови. Варіативні характеристики пов'язані з формуванням окремих навичок в процесі викладання курсу англійської мови за професійним спрямуванням, наприклад, написання і перекладу специфікацій, керівництва до експлуатації тощо; а також з тим, що безпосередньо викладання може здійснюватися за допомогою будь-якої існуючої методики [Stevens 1988: 9].

В процесі розвитку іншомовної комунікативної компетенції студентів немовних спеціальностей, в рамках вивчення курсу іноземної мови за професійним спрямуванням на сучасному етапі, дуже важливо пам'ятати, що випускники технічних спеціальностей, які безпосередньо працюють у сфері технічного забезпечення процесу виробництва, змушені мати справу з іншомовними технічними характеристиками обладнання практично щодня, тому рівень їхньої підготовки в сфері професійно-ділової іншомовної комунікативної компетенції повинен бути максимально високим.

Професійно-ділова письмова комунікація має істотні відмінності від усного професійно-ділового спілкування. Вона вимагає оволодіння навичками використання спеціальних кліше і оборотів, які використовуються тільки в письмовій діловій мові, а також ознайомлення студентів немовних спеціальностей зі структурою речень і особливостями граматичних конструкцій, що використовуються у процесі перекладу [Громова 2006: 15].

У процесі навчання іноземній мові за професійним спрямуванням слід пам'ятати, що в роботі з закордонними партнерами професійно-діловий етикет вимагає знання правил написання різноманітних ділових листів і документів, а також наявності у студентів навичок складання ввічливої письмової відповіді іноземною мовою. Отже, під час навчання професійно-ділового спілкування студентів технічних вузів необхідно формувати навички та вміння дотримуватися встановлених норм іншомовної комунікації. Крім того, студентів слід ознайомити з тими обмеженнями і вимогами, які існують за обсягом того чи іншого іншомовного технічного документа, адже письмове професійно-ділове спілкування, на відміну від особистого листування кореспондентів, вимагає знання особливих структурованих текстів, написаних за тим чи іншим зразком в заданому обсязі, і які містять всі необхідні формули ввічливості, що дозволяють зробити необхідне і сприятливе враження на адресата – ділового партнера.

Успішне письмове та усне іншомовне професійно-ділове спілкування веде до ефективної взаємодії з зарубіжними партнерами, тому в процесі викладання правил ведення кореспонденції для студентів немовних спеціальностей, викладачеві потрібно спрямувати зусилля на формування у студентів навичок дотримуватися єдиного стилю професійно-ділового спілкування з партнером як письмового, так і усного. Таким чином, формування у студентів немовних спеціальностей ефективної іншомовної комунікативної компетенції в області письмового професійно-ділового спілкування іноземною мовою вимагає виховання в них не тільки поваги до специфіки даного виду професійно-ділової комунікації, що відбивається в неухильному дотриманні прийнятих в ньому стандартів, вимог, лексичних та граматичних особливостей, але і поваги до традицій, що склалися в культурі країни мови, що вивчається, в сфері професійно-ділового спілкування.

В умовах сучасного стану освіти і активного процесу Євроінтеграції України, розвитку іншомовної комунікативної компетенції як важливої складової майбутнього професійно-ділового спілкування студентів немовних спеціальностей приділяється все більше уваги у вузах. Аналіз професійно-ділової практики технічних фахівців, показує, що знання і активне володіння соціальними, психологічними і лінгвістичними особливостями іншомовного професійно-ділового спілкування сприяє кращому порозумінню між фахівцями і забезпечує ефективну міжкультурну комунікацію в професійному середовищі. Отже, розвиток у студентів немовних спеціальностей професійної іншомовної комунікативної компетенції має стати одним із пріоритетних напрямків процесу навчання в технічному вузі, з огляду на потенційне застосування іноземної мови для ефективного спілкування в професійній сфері і високий попит на ринку праці на фахівців, які професійно володіють іноземною мовою. Дана проблема вимагає подальшого вивчення з метою розробки ефективної методики формування у студентів немовних спеціальностей професійної іншомовної комунікативної компетенції на практичних заняттях у вищій школі.

Література

Громова 2006 – Громова Н.М. Обучение экономистов-международников деловому общению на иностранном языке в свете современных требований. // Актуальные проблемы преподавания иностранного языка профессионального общения в области международного сотрудничества. (По материалам юбилейной научно-практической конференции). – М.: ВАВТ, 2006. С. 14 – 24;

Лагута 1999 – Лагута О.Н. Учебный словарь стилистических терминов. Практические задания. Часть 1. Учебно-методическое пособие / Отв. ред. Н.А. Лукьянова. - Новосибирск: Новосибирский госуниверситет, 1999. - 71 с.;

Милосердова 2004 – Милосердова Е. В. Национально-культурные стереотипы и проблемы межкультурной коммуникации // ИЯ в школе. – 2004. – № 3. – С. 80-84;

Честара 1999 – Честара Дж. Деловой этикет: Паблик рилейшнз для всех и для каждого/ Пер. с англ. Л. Бесковой. - М.: ФАИР-ПРЕСС, 1999. - 336 с.;

Strevens 1988 – Strevens P. ESP after Twenty Years: a Re-Appraisal. In M. Tickoo (Ed.) ESP: State of the Art. (pp. 1-13) Singapore: SEAMEO Regional Language Centre, 1988.

Корж О.Ю., Ціхоцька О. А. Розвиток іншомовної комунікативної компетенції як важливою складовою майбутнього професійно-ділового спілкування студентів немовних спеціальностей

У статті розглядається проблема розвитку іншомовної комунікативної компетенції як важливої складової майбутнього професійно-ділового спілкування студентів немовних спеціальностей. У сучасних умовах для ефективного володіння іноземною мовою фахівцям, які отримали технічні професії, недостатньо знання лише лінгвістичних аспектів мови. Іншомовна комунікативна компетенція є лише однією зі складових комунікативної компетенції. Актуальність дослідження обумовлена відсутністю робіт, присвячених розвитку іншомовної комунікативної компетенції як важливої складової майбутнього професійно-ділового спілкування студентів немовних спеціальностей.

Уявлення про комунікативну компетентність ґрунтується на розумінні того, що таке комунікація. В рамках дослідження представлені визначення таких понять як «комунікація», «комунікативна компетентність», «комунікативна компетенція». Розвиток у студентів немовних спеціальностей професійної іншомовної комунікативної компетенції має стати одним із пріоритетних напрямків процесу навчання в технічному вузі, що вимагає розробки ефективної методики її формування на практичних заняттях у вищій школі.

Ключові слова: студенти немовних спеціальностей, іншомовна комунікативна компетенція, іноземна мова за професійним спрямуванням, професійно-ділове спілкування, усна і письмова комунікація, комунікативна компетентність, мовна особистість, випускники технічних вузів.

Корж Е.Ю., Цихоцкая О. А. Развитие иноязычной коммуникативной компетенции как важной составляющей будущего профессионально-делового общения студентов неязыковых специальностей

В статье рассматривается проблема развития иноязычной коммуникативной компетенции как важной составляющей будущего профессионально-делового общения студентов неязыковых специальностей. В современных условиях для эффективного владения

иностранном языке специалистам, которые получили технические профессии, недостаточно знания только лингвистических аспектов языка. Иноязычная коммуникативная компетенция является лишь одной из составляющих коммуникативной компетенции. Актуальность исследования обусловлена отсутствием работ, посвященных развитию иноязычной коммуникативной компетенции как важной составляющей будущего профессионально-делового общения студентов неязыковых специальностей.

Представление о коммуникативной компетентности основывается на понимании того, что такое коммуникация. В рамках исследования представлены определения таких понятий как «коммуникация», «коммуникативная компетентность», «коммуникативная компетенция». Развитие у студентов неязыковых специальностей профессиональной иноязычной коммуникативной компетенции должно стать одним из приоритетных направлений процесса обучения в техническом вузе, что требует разработки эффективной методики ее формирования на практических занятиях в высшей школе.

Ключевые слова: студенты неязыковых специальностей, иноязычная коммуникативная компетенция, иностранный язык профессионального направления, профессионально-деловое общение, устная и письменная коммуникация, коммуникативная компетентность, языковая личность, выпускники технических вузов.

Korzh O.Y., Zihizkaja O.A. Development of foreign communicative competency as an essential component of future professional communication in students of non-linguistic specialities

The development of foreign communicative competency as an important component of the future professional and business communication of non-linguistic students is considered in the article. In modern conditions the graduates of technical universities should have the effective knowledge of a foreign language not only in its linguistic aspect but also in the field of communication. Foreign communicative competency is only one of the many components of communicative competency. The relevance of the study is predetermined by the lack of works devoted to the development of foreign communicative competency as an important component of the future professional and business communication of students of non-linguistic specialties.

The notion of communicative competency is based on understanding of what communication is. Within the framework of the given research the definitions of such concepts as “communication”, “communicative competency”, and “communicative competence” are introduced. The development of foreign language communicative competency in non-linguistic students at professional level should become one of the priorities in the teaching process at technical university, which requires the development of an effective methodology for its formation during practical classes at higher

educational establishment.

Key words: students of non-linguistic specialities, foreign communicative competency, foreign language for specific purposes, professional and business communication, oral and written communication, communicative competence, linguistic personality, graduates of technical universities.

Стаття надійшла до редакції 27.09.2018 р.

Стаття прийнята до друку 28.09.2018 р.

Рецензент – д. пед. н., проф. С.О.Шехавцова

УДК 378.016:80

Недайнова Т.Б.

УРОК ЛІТЕРАТУРИ ЯК УРОК МИСТЕЦТВА У ТВОРЧІЙ ЛАБОРАТОРІЇ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ-ФІЛОЛОГА

Методика викладання літератури повинна допомогти сформувати певний образ вузівської дисципліни, особистісно й художньо значущий для словесника, який викладає у школі не тільки одну з галузей наукового знання — історію й теорію літератури, літературознавство, але й певний вид мистецтва. Саме тому **актуальність дослідження** зумовлена необхідністю поглиблення уявлень учнів про специфіку художньої літератури як мистецтва слова, формування у них гуманістичного світогляду, високої моралі, естетичних смаків, а також якостей громадянина України, який усвідомлює свою належність до світової спільноти. Актуальність проблеми визначається також акцентуванням у Державному стандарті базової та повної загальної середньої освіти, "Концепції літературної освіти" на важливості формування в учнів цілісної художньої картини світу, потребою держави в громадянах із розвиненими ключовими компетентностями: загальноосвітньою, естетичною, соціальною, громадянською.

Теоретичною основою проблеми уроку літератури як уроку мистецтва є філософські роботи О.Шпенглера, А.Шопенгауера, Тейяр де Шардена, у яких взаємозв'язок мистецтв уводиться в глобальний, культурологічний контекст, праці М.Бахтіна про гуманітарне мислення й діалог, В. Біблера про діалог культур, І.Дзюби й Д. Наливайка про літературу в системі мистецтв, сучасного вченого-практика В. Доманського, який розробляє ідею синтезу мистецтв в процесі викладання літератури. Про можливості методики викладання літератури у взаємодії з іншими мистецтвами йдеться у працях учених-методистів Волошиної Н., Вітченко А, Гладишева В., Жили С., Ісаєвої О., Клименко Ж., Куцевол О., Мірошніченко О., Матюшкіної Т., Ніколенко

О. В їх дослідженнях доводиться, що синтетичний характер художньої діяльності письменника зумовлює таку ж синтетичну єдність літератури з іншими видами мистецтв в процесі аналізу й сприйняття літературного твору як твору мистецтва, а також співтворчість читача, глядача, слухача з автором будь-якого художнього твору.

Метою цієї статті є розробка методики створення творчої лабораторії студента-філолога, де вирішальне значення в процесі підготовки до уроку має зіставлення літературного тексту з „текстами” інших видів мистецтв. Це дозволить розсунути межі уроку і сам урок перетворити в час спілкування, час творчості, де центральне місце повинен займати діалог на рівні „учитель – учень”, „учень – автор”, „учень – текст” і, нарешті, „учень – учень”. Діалог, який виникає між учнями на уроці літератури є найбільш ефективним, тому що тільки за цієї умови проблеми, що вирішуються в процесі аналізу тексту художнього твору стають особистісно значущими і потребують від учня зайняти власну позицію.

Оскільки шкільний предмет „Зарубіжна література” є одним із видів мистецтва, то й методика його викладання у школі за своєю суттю є наукою й мистецтвом, що вимагає від учителя здатності до самостійної художньої й науково-методичної творчості. Без цього неможливо створити власну творчу лабораторію, яка потребує розширити, або зовсім оновити усталені підходи до аналізу тексту. Здійснення компетентнісного підходу до викладання літератури в школі потребує не тільки засвоєння учнями знань з історії й теорії літератури, формування вмінь і навичок літературознавчого аналізу тексту, але й здатність до співпереживання, співчуття, співтворчості з письменником, поетом, драматургом. У процесі сприйняття учнями тексту художнього твору виникають емоції й почуття, які властиві людині при зіткненні з будь-яким видом мистецтва. У свідомості школяра-читача виникають зорові, слухові, словесні образи, які супроводжують його так, наче він дивиться на мальовниче полотно або слухає музику, складає власний літературний твір. Майбутній вчитель літератури повинен мати це на увазі в процесі створення свого уроку. Багато залежить від особистості самого студента як майбутнього вчителя, його загальнокультурного рівня, художньо-творчого спрямування, готовності до творчого спілкування з учнями. Це насамперед визначає атмосферу уроку, його діалогічність, забезпечує спілкування з учнями зовсім на новому рівні – спілкування „від духу до духу”. Студент-філолог повинен усвідомити, що сучасний урок літератури ” це урок і філософії, і культури, і мистецтва, і психології, і етики, але це, перш за все, урок літератури, на якому звичайно, треба використовувати свої знання зі своєї спеціальності - з літературознавства, лінгвістики, текстології, документалістики тощо. Ураховуючи, що вчитель викладає літературу як мистецтво, підготовка до уроку літератури від нього потребує знання вікових психологічних особливостей сприйняття літератури, особливостей розвитку логічного й

образного мислення учнів, уяви, пам'яті, творчих здібностей, пізнавальних інтересів у кожній віковій групі. З цього, мабуть, і потрібно починати.

Створення творчої лабораторії вчителя, де мистецтво стає стрижнем, на якому ґрунтується методика роботи з художнім текстом, потребує виконання певних умов. Перш за все необхідно провести деякі психологічні дослідження з вивчення вищезазначених психологічних особливостей школярів того віку, з яким вам доведеться працювати. Слід надати особливої уваги вивченню загальнокультурного рівня дітей, їх обізнаності у різних видах мистецтва, а також їх літературних інтересів. З цією метою використовуються анкетування, співбесіди, спеціальні завдання, на яких пропонується відповідний відеоряд, завдання творчого характеру тощо. Традиційна методика має величезний арсенал методів і прийомів розвитку літературознавчих умінь і навичок, однак поки не існує науково-методичної системи, що забезпечує розвиток їх образного, асоціативного мислення, без чого художньо-творчі здібності не одержують виходу в різних видах діяльності. Спеціальні соціологічні й психологічні дослідження показують, що більшість випускників школи в масі своїй або залишаються на дошкільному наївно-реалістичному рівні сприйняття літератури та інших видів мистецтв, або сприймають художні твори неемоційно й стандартно, не виходячи на рівень співпереживання авторів і осмислення його художньої позиції.

Для того, щоб відбувся процес співпереживання, співтворчості, учителям необхідно пережити те, що треба подати дітям, емоційно відгукнутися на ту або іншу тему, настроїти себе на певне перевтілення, перетворення, що дозволяє зсередини побачити матеріал у його взаємодії з психолого-педагогічними чинниками: особливостями сприйняття його учнями класу, особливостями мислення, образного або абстрактного, тієї або іншої групи дітей, їхні літературні інтереси й переваги, ставлення до класики взагалі й до цього твору зокрема й тощо. Це наступний і дуже важливий етап в творчій лабораторії вчителя. В процесі підготовки до уроку йому треба створити власний образ тієї чи іншої теми на проблемному та асоціативному рівні. На допомогу можуть бути використані музикальні, образотворчі твори мистецтва, предмети інтер'єру, квіти тощо. Кожен з них повинен фокусувати в собі ідеї, проблеми, теми твору, який вивчається, перш за все на асоціативному, символічному рівні.

Все залежить від особливостей художньо-творчого розвитку, здатності до асоціативного мислення самого вчителя. Формування у школярів особистісного ставлення до теми відбудеться за умовою власного переживання та усвідомлення всієї повноти й різноманіття прояву теми уроку як самостійного явища в літературі, в мистецтві, в житті. Після того як в уяві вчителя буде створено власний образ теми, в якому будуть присутні і літературознавчі знання, і власне відношення до

теми, можна перейти до розробки методики створення того чи іншого образу теми в уяві школярів. На цьому етапі увага майбутнього вчителя спрямовується до розвитку сенсорного апарату особистості школяра. Здатності зорового сприйняття навколишнього світу (кольори, форма, світло, розмір) забезпечується в процесі роботи на уроці літератури з творами образотворчого мистецтва.

Розвиток слухового сприйняття (звук, ритм, мелодія, інтонація) багато в чому залежить від впливу музики, присутність якої дуже часто зустрічається у тексті і використовується на уроці на асоціативному рівні. Архітектура, скульптура, декоративно-прикладне мистецтво допомагають у формуванні в дітей здатності визначати властивості й призначення предмета – сприймати дотиком. Діти повинні відчувати наявність в тексті не стільки творів мистецтва, скільки пов'язаних з ними відчуттів, настроїв героїв літературного твору чи його автора. Це дозволить зіставити їх зі своїми власними переживаннями, уявою про світ і людей. Особливу роль відіграє опора на моторно-рухові здатності, які, на жаль, рідко використовуються в роботі словесника. Дитина може передати свої почуття не тільки за допомогою слів, але й мімікою, жестами, рухом. Опора на сенсорні здібності особистості в навчально-виховному процесі з літератури дозволяє досягти на уроці стану емоційної відкритості світу, певної гармонії між внутрішнім самопочуттям, настроєм дитини й змістом того матеріалу, який необхідно зрозуміти, вивчити, запам'ятати.

Урок літератури перетворюється в самостійний твір мистецтва, а його творцями стають рівною мірою учитель і учень. Стрижнем такого уроку є комплекс мистецтв, звернення до якого допомагає народженню в уяві педагога і дітей образу, що вміщає весь матеріал теми. Цей образ може бути представленим на рівні асоціації за кольором, звуком, формою, предметом тощо.

Значне місце на сучасному уроці літератури повинно приділятися освоєнню теоретичних питань, пов'язаних з проблемами розвитку не тільки літератури, але й мистецтва взагалі, тим більше, що низка проблем є загальною, як, наприклад, проблема образу, композиції, героя, естетичних категорій, засобу художньої виразності тощо. Це наступний етап творчої лабораторії майбутнього вчителя. Але навіть у досвідчених учителів недостатньо власних мистецтвознавчих знань, тому необхідно звертатися до відповідної літератури, в якій не тільки дається аналіз тих чи інших творів мистецтва, а й приділяється увага знайомству з творчою лабораторією людей мистецтва, що подібна до творчої лабораторії педагога, насамперед тому, що має загальні складові: народження, виношування ідеї, пошук її рішення, втілення ідеї, аналіз результатів і, нарешті, почуття незадоволення зробленим, а отже, знову пошук, народження нового задуму тощо.

Величезну роль в підготовці уроку відіграє створення середовища, простору, що сприяє наповненню спілкування вчителя й учнів новим

змістом, пов'язаним з творчою, художньо-естетичною діяльністю (музичною, театральною, образотворчою, літературною та ін.). Саме спілкування дітей з учителем літератури часто вимагає спеціального середовища, оформлення або навіть спеціального приміщення, де може бути створена відповідна атмосфера. Це спілкування може бути перенесене в музеї, театри, бібліотеки та інші установи культури. Організація такого спілкування припускає тісний контакт у роботі вчителів літератури з бібліотекарями, науковими співробітниками музеїв, акторами й театральними режисерами, зв'язок з усіма установами культури, що знаходяться в школі, місті, районі.

Можливе створення середовища на уроці з урахуванням теми уроку (наприклад, відтворення оздоблення української хати, козачого подвір'я, українського національного одягу, творів національного мистецтва). Тільки за такої умови можливе занурення школярів у світ книги, живопису, театру й включення самих учнів у літературно-творчу діяльність (участь у виставах, літературних диспутах, зустрічах з письменниками, критиками, проведення літературних екскурсій і т. п.).

Серед багатьох проблем створення творчої лабораторії майбутнього вчителя літератури виникає ще одна – його власної літературної творчості. У відкритій, незафіксованій формі літературна творчість учителя становить невід'ємну частину уроку літератури. Сама словесна творчість учителя на уроці є художнім актом, значущість якого може бути виявлена при звертанні до суб'єктивних переживань учня в момент слухання твору педагога, яким може бути, наприклад, пояснення нового матеріалу. Про вирішальне значення для емоційного, інтелектуального, морального розвитку дітей словесної творчості вчителя говорив відомий український педагог В. О. Сухомлинський. Казки, притчі, оповідання, написані ним спеціально для дітей, включені в контекст його педагогічних міркувань на захист „живого”, „яскравого” слова, творчості на очах дітей і разом з дітьми.

Важливим етапом творчої лабораторії вчителя літератури є його власна експериментально-дослідна діяльність. Вона може стати визначальною для словесника, у творчій лабораторії якого мистецтво займає провідне місце. Щоразу він повинен заново побачити той або інший твір мистецтва у його зіставленні з текстом літературного твору, побачити загальне й розходження, проаналізувати власні почуття й враження, які виникли. А найголовніше – знайти, визначити, охарактеризувати шляхи взаємодії, взаємопроникнення „текстів” різних видів мистецтв. Оскільки твори мистецтва вчитель найчастіше підбирає на основі власних асоціацій і почуттів, то вся його робота з учнями на уроці буде носити творчий, дослідницький характер. Природно, що вчителю доведеться серйозно вивчити мистецтвознавчі, культурологічні, літературознавчі дослідження, побудувати по суті власну гіпотезу аналізу тексту на основі використання різних видів мистецтв, провести експеримент, пов'язаний з вивченням проблем

сприйняття й вибору шляхів аналізу тексту, перевірити розроблені методи і прийоми аналізу, а також узагальнити отримані результати.

Таким чином, для створення творчої лабораторії вчителя літератури, у педагогічній діяльності якого мистецтво є домінантою, необхідно враховувати, що:

- синтез емоційного й раціонального на уроці літератури досягається за умови не тільки науково й методично обґрунтованого літературознавчого аналізу тексту, але й розвинених здатностей учителя й учнів до співпереживання, співтворчості;

- розвиток сенсорного апарату особистості, фантазії й уяви є невід'ємною частиною сучасного уроку літератури, на якому й учитель, і діти перебувають у процесі співтворчої діяльності;

- учитель як творець уроку літератури повинен прагнути до витончення своїх почуттів, сенсорних можливостей, цілісного сприйняття світу;

- прояв учителем власних творчих здібностей на уроці літератури є найважливішим стимулом творчої діяльності його учнів;

- ефективність уроку літератури багато в чому залежить від рівня загальнокультурного розвитку вчителя й учнів, а творча лабораторія вчителя літератури має загальні риси з творчою лабораторією будь-якої людини творчої професії.

Обсяг статті не дозволяє в повній мірі розкрити всі аспекти створення творчої лабораторії майбутнього учителя літератури, для якого урок літератури є уроком мистецтва, але ми окреслили лише деякі контури цієї технології.

Література

Available at 2016. – Available at: <http://www.wrsd.net/2016/06/17/berkeley-students-interview-the-creator-of-storyboardthat/> (accessed 14.09.2016).

Byrne2016.-Byrne R. Storyboard That Releases New Teacher Guides for Classic Literature. – Available at: http://www.freetech4teachers.com/2015/04/storyboard-that-releases-new-teacher.html#.v-jwz_mltiv. (accessed 15.09.2016).

Волошина2002. – Волошина Н.Й. Наукові основи викладання літератури в школі. – К.: Ленвіт.- 2002. - 344 с.

Гладишев 2006 – Гладишев В.В.Теорія і практика контекстного вивчення художніх творів у шкільному курсі зарубіжної літератури.– Миколаєв: Вид-во „Ліон”. 2006. 372с

Жила 2004. – Жила С.О. Теорія і практика вивчення укрїнської літератури у взаємозв'язках із різними видами мистецтв у старших класах загальноосвітньої школи.-Чернігів: РВК „Деснянська правда”. – 2004.-360с.

Клименко 2006 – Клименко Ж.В. Теорія та технологія вивчення перекладних художніх творів у старших класах загальноосвітньої школи. – К.: Ленвіт. 2006. – 340с

Концепція 2016 – Концепція «Нова школа. Простір освітніх можливостей» [Електронний ресурс] <http://mon.gov.ua/Новини/%202016/08/21/2016-08-17-3-.pdf>. – Заголовок з екрану. – Дата звернення: 15.09.2016.

Kapuler 2016-.Kapuler D. Product Review: Storyboard That. – Available at: <http://www.techlearning.com/news/0002/product-review-storyboard-that/63545>. (accessed 15.09.2016

Недайнова 2000 – Недайнова Т.Б. Покатілова О.О. Ставити учнів в позицію творця (Система завдань з використанням різних видів мистецтв на уроках літератури)/ Недайнова Т.Б. Покатілова Е.А. // Всесвітня література в середніх навчальних закладах України. – 2000. – №2. – С.7-9.

Ніколенко 2006. – Ніколенко О.М., Куцевол О.М. Культурологічний аналіз // Всесвітня література в середніх навчальних закладах України – 2006. – №6.-С. 33 – 40

Островська 2013. – Островська Г.О. Активизация познавательной деятельности студентов при изучении биографии писателя [Текст] / Г. О. Островська // Science and Education a New Dimension: Pedagogy and Psychology. – 2013. – № 9. – P. 102–105.

Покатілова 2013 – Покатілова О. О. Методика навчання старшокласників культурологічного аналізу // Education and Pedagogical Sciences» („Освіта та педагогічна наука”) – 2013. – № 4 (159). – С. 11-17.

Шестопалюк 2013-.Шестопалюк О.В. Інноваційні моделі навчання в діяльності вищих навчальних закладів // Теорія і практика управління соціальними системами. – 2013. – №3. – с.118-124. Shestopalyuk A.V. Innovative models of learning in higher education activities // The theory and practice of social systems. - 2013. - №3. - S.118-124.

Yashkova 2006. – Yashkova E.V. Formyrovanye tsennostnykh otnoshenyy k cheloveku u studentov vuza v protsesse professyonal'noy podhotovky: Dis. kand. ped. nauk: 13.00.08, Nyzhnyy Novhorod, 2006. – 187 s.

Недайнова Т.Б. Урок літератури як урок мистецтва у творчій лабораторії майбутнього вчителя-філолога

У статті розкривається одна із актуальних проблем сучасної методики викладання зарубіжної літератури в школах України – використання взаємодії мистецтв в процесі аналізу тексту художнього твору. Актуальність проблеми визначається акцентуванням в Державному стандарті базової та повної загальної середньої освіти та в документі „Концепція літературної освіти” на важливості формування в учнів цілісної художньої картини світу, потребою держави в громадянах із розвиненими ключовими компетентностями: загальноосвітньою, естетичною, соціальною, громадянською. Ця мета може бути досягнута

лише за умовою розробки технології створення уроку літератури як уроку мистецтва, що потребує від майбутнього вчителя занурення до творчої лабораторії, яка базується на власній художньо-творчій та експериментальній діяльності, співтворчості з учнями. Саме учні стають співавторами нового твору мистецтва – уроку літератури – завдяки тому, що використовують не тільки свої літературознавчі знання, вміння та навички, ай здатність до співпереживання, співчуття, співтворчості з письменником, поетом, драматургом. Досягнення цих результатів забезпечується використанням технології взаємодії різних видів мистецтва в процесі аналізу художнього тексту. Це насамперед визначає атмосферу уроку, його діалогічність, забезпечує спілкування з учнями зовсім на новому рівні – спілкування „від духу до духу”. Природно, що вчителю доведеться ознайомитися з мистецтвознавчими, культурологічними, літературознавчими дослідженнями, побудувати по суті власну гіпотезу аналізу тексту на основі використання різних видів мистецтв.

Ключові слова: взаємодія мистецтв, діалогічність уроку, технологія співтворчості, сприйняття тексту, художньо-творча діяльність.

Недайнова Т.Б. Урок литературы как урок искусства в творческой лаборатории будущего учителя-филолога

В статье раскрывается одна из актуальных проблем современной методики преподавания зарубежной литературы в школах Украины-использование взаимодействия искусств в процессе анализа текста художественного произведения. Актуальность проблемы определяется акцентированием в Государственном стандарте базового и полного общего среднего образования, „Концепции литературного образования” на важности формирования у учащихся целостной художественной картины мира, потребностью государства в гражданах с развитыми ключевыми компетентностями: общеобразовательной, эстетической, социальной, гражданской. Эта цель может быть достигнута только при условии разработки технологии создания урока литературы как урока искусства, что потребует от будущего учителя погружения в творческую лабораторию, которая базируется на собственной художественно-творческой и экспериментальной деятельности, сотворчестве с учениками. Именно ученики становятся соавторами нового произведения искусства – урока литературы благодаря тому, что используют не только свои литературоведческие знания, умения и навыки, а и способности к сопереживанию, сочувствию, сотворчеству с писателем, поэтом, драматургом. Достижение этих результатов обеспечивается использованием технологии взаимодействия разных видов искусства в процессе анализа художественного текста. Это прежде всего определяет атмосферу урока, его диалогичность, обеспечивает общение с учащимися совсем на другом уровне-общение „от духа к духу”. Естественно, что учителю придется ознакомиться с искусствоведческими, культурологическими, литературоведческими исследованиями, выстроить по сути собственную гипотезу анализа текста на основе использования разных видов искусств.

Ключевые слова: взаимодействие искусств, диалогичность урока, технология сотворчества, восприятие текста, художественно-творческая деятельность

Nedainova T.B. The lesson of Literature as an art lesson in the creative activity of the former teacher-philologist

One of the topical issues of the present-day methodology of teaching the World Literature in Ukrainian schools, in particular, the implementation of the art synergy in examining a fiction text, is being revealed in the article. The topicality is defined by the fact that the State Standards of General Secondary Education and the document “The Literature Education Concepts” place greater focus on the importance of forming the schoolchildren’s understanding of the coherent aesthetic worldview, as well as by the state’s need in having the citizens with the developed key competences: general educational, aesthetic, social, civic. This aim can be achieved in case we obtain the technology of creating a literature lesson as a lesson of art that requires a future teacher’s plunging into the creative laboratory that is based on the teacher’s both own artistic and creative activity and the experimental one, on his cooperation with his pupils. The pupils become the co-authors of a new piece of art – a lesson of Literature, because they use not only their literary knowledge, skills and acquired practice but also their ability to show empathy, to cooperate with the author, the poet, the dramatist. The achievement of these results are provided by the use of the cooperative technology in different kinds of art in the process of the literary text analysis. This, in the first place, determines the atmosphere of the lesson, its dialogueness, and provides the new level of a teacher-pupil communication – the ‘heart to heart’ communication. And it’s quite natural that the teacher has to master artistic, cultural, literary studies, to build as such his own hypothesis of the text analysis based on the use of different kinds of art.

Keywords: cooperation of arts, the lesson dialogueness, cooperative technology, text perception, artistic and creative activity.

Стаття надійшла до редакції 20.09.2018 р.

Стаття прийнята до друку 21.09.2018 р.

Рецензент – д. філ. н., проф. В. І. Дмитренко

УДК 811:378

Сивак О.Б.

**КОМП’ЮТЕРНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ВИКЛАДАННІ “ІНОЗЕМНОЇ
МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ” ДЛЯ
МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ**

Англійська мова для спеціальних цілей (ESP) стала важливою частиною навчання англійської мови як іноземної з 1960 року. Це галузь викладання англійської мови (ELT) з власними підходами, матеріалами

та методами, які були розроблені шляхом адаптації з інших дисциплін та інтеграції з іншими дисциплінами. Поєднання традиційних методів навчання та нових технологій, включаючи використання віртуального середовища для підтримки мотивації студентів, сьогодні є одним із продуктивних підходів у навчанні ESP.

Питання освітніх інновацій у процесі вивчення іноземних мов наразі є дуже актуальним як у вітчизняному, так і міжнародному просторі. Невпинне збільшення наукової інформації, удосконалення та впровадження новітніх інформаційних технологій, зростання соціальної ролі особистості та інтелектуалізація праці ставлять перед освітньою системою України необхідність оновлення змісту та методів застосування інноваційних підходів до викладання іноземної мови за професійним спрямуванням.

Серед найрізноманітніших форм і методів засвоєння мови, які існують сьогодні, поряд із класичними засадами, особливо актуальними стають інноваційні форми, пов'язані із застосуванням найсучасніших інформаційно-комунікаційних технологій (далі – ІКТ): комп'ютерів, Інтернету, мультимедійного програмного забезпечення, комп'ютерних навчальних програм, що “перетворюються на вирішальний чинник розвитку системи освіти, стають основою формування навчального середовища нового типу” [Бадер В.І. 2012, с. 34].

Вагомий внесок у розробку методик навчання іноземних мов для спеціальних цілей здійснили Боднар С.В. [Боднар С.В. 2013] (використання Інтернет технологій у системі автономного вивчення професійно-орієнтованої іноземної мови студентами немовних спеціальностей); Мірошниченко Є.В. [Мірошниченко О.А. 2015] (формування комунікативних умінь та навичок володіння англійською мовою засобами використання сучасних інформаційних технологій у навчальному процесі); Борова Т.А. [Борова Т.А. 2013] (шляхи викладання англійської мови за професійним спрямуванням з використанням інноваційних інформаційних технологій студентам немовних спеціальностей), Хужаниязова Г.Ю., Бабажанова У.А. [Хужаниязова Г.Ю. 2016] (сучасні інформаційно-комунікативні технології (ІКТ) у викладанні англійської мови за професійним спрямуванням), Шевчук Л.О. [Шевчук Г. 2011] (інноваційні технології у процесі викладання англійської мови студентам технічних спеціальностей), а також заубіжні вчені, зокрема у дослідження у галузі інноваційної освіти (Armstrong D., Kenneth D., Bowne B., Kolkins M., Holt J. et al.).

Науковий напрям, який займається комп'ютерною підтримкою навчання мов під назвою Computer Assisted Language Learning (CALL), виник у середині 80-х рр. XX ст. Американський учений М. Леві розглядає CALL як пошук і дослідження методів використання комп'ютера в навчанні взагалі й викладанні мов зокрема [Levi M. 1997, с. 18].

Інформаційно-комп'ютерні технології дозволяють значно вдосконалити й полегшити вивчення іноземної мови та реалізувати дидактичний принцип наочності за рахунок широкого застосування мультимедіа – статичної та динамічної (анімованої) графіки, відео, звуку.

Крилов І. стверджує [Крилов І.В. 2006], що застосування у навчальному процесі інноваційних технологій дозволяє інтегрувати інформацію, що надходить різними органами чуттів. Таким чином, підвищується інформативність практичного заняття та наочність навчання; реалізується доступність і сприйняття інформації за рахунок паралельного представлення інформації візуально та на слух.

Однак залишається недостатньо вивченим питання застосування сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у процесі вивчення англійської мови за професійним спрямуванням майбутніми фахівцями з обліку і оподаткування.

Метою статті є аналіз шляхів залучення інноваційних інформаційних технологій у процес викладання англійської мови за професійним спрямуванням майбутнім фахівцям з обліку і оподаткування.

Важливим елементом у навчанні ESP є здатність викладача створювати у аудиторії атмосферу для живого спілкування та конструктивної дискусії. Тому викладач повинен розробляти та використовувати ефективні методи розвитку комунікативних навичок у своїх групах та залучати у свою роботу Інтернет-ресурси. Студенти вивчають англійську мову за професійним спрямуванням, працюючи з матеріалами, які вони вважають цікавими і які вони можуть використовувати у своїй професійній діяльності або в подальших наукових дослідженнях.

Якщо викладач прагне досягти успіху в роботі з групою, йому потрібно знайти та адаптувати нові технології, щоб задіяти студентів, використовуючи мультимедійні засоби навчання та цифрові технології, онлайн-ресурси та мобільні додатки.

Іntenсивний розвиток інформаційнокомунікаційних технологій, вільний доступ до системи Інтернет, різноманітність комп'ютерного та програмного забезпечення надали можливість використання інтерактивних ресурсів у навчальному середовищі, що отримало назву E-learning.

На заняттях англійської мови за допомогою Інтернету можна вирішувати цілий ряд дидактичних завдань: формувати навички і уміння читання, використовуючи матеріали глобальної мережі; удосконалювати уміння письмового мовлення студентів; поповнювати словниковий запас; формувати мотивацію до вивчення англійської мови.

Для викладачів комп'ютерне (віртуальне) середовище слугує підґрунтям для розробки сучасних засобів навчання. Викладач отримує можливість постійного оновлення навчального матеріалу завдяки використанню у процесі навчання сучасних автентичних електронних

документів та інших інтернет-ресурсів. Він може адаптувати й доповнювати вже закладені у базу даних програмні матеріали, не тільки узгоджуючи їх із віковими особливостями і професійними інтересами студентів, але й інтегруючи зміст програм у соціокультурне середовище студентів. Також викладач за допомогою ІКТ надає студентам, з одного боку, більше автономії, а з іншого – “соціалізує” процес навчання, дозволяючи зробити його результатом доробком багатьох зацікавлених осіб (через роздрук матеріалів, роботу в мережі Інтернет), а також створювати колективні творчі роботи студентів не тільки однієї групи, а навіть навчальних закладів, розташованих у різних містах і країнах.

Використання на практиці інтернет-технологій сприяє оптимізації навчального процесу у немовних вишах [Бондар С.В. 2013].

Інформаційно насичений навчальний процес у поєднанні з використанням інноваційних технологій, вдало організованого електронного навчання, інтерактивних навчальних курсів, мультимедійних засобів удосконалює вивчення іноземної мови за професійним спрямуванням, підвищує рівень знань майбутніх фахівців з обліку і оподаткування та мотивацію до навчання і вивчення іноземних мов, надає змогу користуватися різноманітними автентичними матеріалами.

Використання освітніх інновацій розвиває у студентів Чередніченко Г.А. стверджує [Чередніченко Г.А. 2011], що застосування мультимедійних матеріалів та комп’ютерних мереж скорочує час навчання майже втричі, а рівень запам’ятовування через одночасне використання зображень, тексту, звуку, зростає на 30-40 %.

Оскільки англійська мова за професійним спрямуванням робить акцент на потребах студентів, а також на автентичних матеріалах та завданнях, інформаційні технології стали дуже вправним інструментом для вивчення мови [Kem N. 2013 p. 92].

Як підкреслює Арно-Макья, вивчення мови в режимі он-лайн виходить за рамки вивчення самої мови, зосереджуючи увагу на культурному та соціальному дискурсах, і дозволяє студентам співпрацювати та підтримувати автентичне спілкування у сфері свого професійного дискурсу, щоб отримати доступ до найновішої інформації, яка стосується їх професії, а також публікувати свої ідеї [Arno-Macià E. 1996 p. 91].

Останній звіт (Morgan McKinley Ireland, 2018) [Morgan McKinley Ireland 2018] показав, що більшістю працевлаштованих у 2018 р. є багатомовні професіонали бухгалтерського сектору (бухгалтер, фінансовий бухгалтер, економіст аналітик). Це робить можливим зробити висновок, що у найближчі роки цінність знання англійської надасть майбутньому фахівцю з обліку і оподаткування значну перевагу.

Бухгалтерський облік є мовою бізнесу та інвестування, тому для майбутніх фахівців з обліку і оподаткування надзвичайно актуальним є використання інформаційно-комп’ютерних технологій при отриманні глибоких знань і навичок обліково-аналітичної, контрольно-ревізійної,

податкової та аудиторської діяльності, забезпеченні фінансово-інвестиційної стабільності підприємств та інших суб'єктів господарювання, у тому числі у бюджетній та банківських сферах.

Застосування інноваційних методів навчання є ефективним способом урізноманітнення занять, активне залучення студентів до роботи. Використання відеоматеріалів може бути дуже корисним джерелом в процесі вивчення мови. Ч. Фейк і Дж. Салехзаде [Feak Ch. 2001], А. Сьюйосі та Д. Хардісон [Sueyoshi A. 2005] вказують на важливість залучення студентів до прослуховування матеріалів, використовуючи реальні візуальні ефекти. Зокрема, на заняттях з іноземної мови за професійним спрямуванням для майбутніх фахівців з обліку і оподаткування корисними є прослуховування он-лайн курсів з облікових дисциплін (табл. 1).

Таблиця 1.

Безкоштовні он-лайн курси для майбутніх фахівців з обліку і оподаткування

<i>Організація, що надає он-лайн курс</i>	<i>Наявні матеріали</i>	<i>Дисципліни</i>
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
The Open University [OpenLearn 2018]	<ul style="list-style-type: none"> – lectures; – course materials; – videos 	Introduction to Bookkeeping and Accounting Financial Accounting Accounting for strategy Implementation Development of Financial Practice Management Accounting

Продовж. табл. 1

<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
Simple Studies [Simplestudies.com 2018]	– tutorials, articles; – tests, dictionary	Financial Accounting Managerial Accounting
Principles of Accounting [Principlesofaccounting.com 2018]	– textbooks; – supplemental lectures; – video lessons; – YouTube channel	The Accounting Cycle Current Assets Long-term Assets Liabilities and Equities Using Information Managerial and Cost Budgeting and Decisions
Accounting World [Accounting-world.com 2018]	– lecturers; – formulas; – questions; – videos	Financial Accounting Cost and Managerial Accounting
My accounting course [My Accounting Course 2018]	– lessons and lectures, tutorials and articles; – exam questions, quizzes; – dictionary	Basic Accounting Course Financial Accounting Basics Accounting Principles Accounting Cycle Financial Statements CPA Review Courses
Accounting Coach [AccountingCoach.com 2018]	– lectures, tutorials; – questions, quizzes, interactive drills and puzzles; – visual tutorials	Accounting Basics Financial Accounting Break-even Point Improving Profits Evaluating Business Investments Accounting Careers
Miss CPA [Misscpa.com 2018]	– lessons, lectures, tutorials; – articles; – exam questions	Basic Accounting Bookkeeping Financial Accounting Managerial Accounting Business and Finance

Представлені безкоштовні он-лайн курси дозволяють студентам отримати доступ до специфічної мови, яка їм знадобиться для належного професійного спілкування. Крім того, проходження безкоштовних он-лайн курсів підвищує ефективність самостійної роботи студентів, дає нові можливості для творчості.

Для написання наукових робіт та проведення досліджень студенти можуть використовувати електронні наукові бази, наприклад, Elsevier, Science Direct, друковані видання (ESP Journal, English Teaching Forum, Language Teaching, TESOL Journal, TESOL Quarterly). Також майбутні фахівці з обліку і оподаткування можуть використовувати спеціалізовані журнали (табл. 2).

Таблиця 2.
Безкоштовні он-лайн журнали для майбутніх фахівців з обліку і оподаткування

<i>Журнал</i>	<i>Представлена інформація</i>
<i>1</i>	<i>2</i>
The Economist	корпоративний бухгалтерський облік, міжнародний бухгалтерський облік, бухгалтерські шахрайства у великих корпораціях та проблеми конфлікту інтересів
Fortune Magazine	останні новини та інформація про промисловість, новини та ідеї, що стосуються малого бізнесу, міжнародних фінансів
Journal of Accountancy	інформація про податки, фінансову звітність та аудит
Journal of Accounting, Auditing and Finance	інформація для науковців у сфері бухгалтерського обліку та аудиту
New Accountant	інформація про бухгалтерську освіту для усіх вікових категорій, включаючи учнів

Використання зазначених журналів дозволить студентам володіти актуальною та достовірною інформацією щодо змін на нововведень, які стосуються бухгалтерського обліку та податкового законодавства.

Корисним для підготовки майбутніх фахівців з обліку і оподаткування є також використання у навчанні блогів (табл. 3).

Таблиця 3.
Корисні блоги для майбутніх фахівців з обліку і оподаткування

<i>Блог</i>	<i>Представлена інформація</i>
<i>1</i>	<i>2</i>
Accounting Coach	містить актуальні питання та відповіді щодо бухгалтерського обліку
Accounting Onion	інформація про бухгалтерські та фінансові питання
CPA Technology Blog	інформація про новини та технологій для бухгалтерів
CPA Career Coach	блог виконавчого рекрутера та професійного тренера для бухгалтерів
Golden Practices	блог з ресурсами для майбутніх фахівців з обліку і оподаткування

Застосування у підготовці до занять блогів дозволить студентам отримати практичні поради щодо особливостей майбутньої професії.

Важливим для майбутніх фахівців з обліку і оподаткування є інформація щодо стажувань за професією. Інформацію щодо корисних порад зі стажування та особливостей працевлаштування майбутніх фахівців з обліку і оподаткування можна знайти на сайтах великих міжнародних компаній (табл. 4).

Таблиця 4.

Сайти компаній для стажувань

<i>Компанія</i>	<i>Можливості щодо стажувань студентів</i>
<i>1</i>	<i>2</i>
PricewaterhouseCooper (PwC) [PwC 2018]	компанія організує конкурси, тренінги та зустрічі зі студентами, випускниками та молодими професіоналами. Метою цих заходів є знайомство молоді з можливостями кар'єри та освіти в PwC та надання їм можливості покращити навички (MS Excel, MS PowerPoint, основи МСФЗ, бухгалтерський облік, податкова оцінка, оцінка бізнесу, консалтинг, проект менеджмент, навички презентації та спілкування, колективна робота)
Deloitte LLP [Jobs2.deloitte.com 2018]	щороку фахівці компанії відвідують університети, організовують ярмарки вакансій, проводять лекції для студентів і беруть участь у програмах добору серед випускників вишів, зокрема компанія пропонує відкриті вакансії для та літні програми для стажування студентів
Ernst & Young (EY) [EY.com 2018]	пропозиції для студентів 4-6 курсу та випускників
KPMG [KPMG 2018]	пропозиції для випускників та молодих спеціалістів щодо стажування та можливих вакансій

Крім того, корисними для пошуку інформації щодо можливих стажувань та отримання інформації щодо оплати праці майбутніх фахівців з обліку і оподаткування є сайти: The National Society For Accountants (NSA), Financial JobBank, Accountingfly, Accounting.com, Accounting Study Guide.

Останні новини студенти зможуть знайти на сайтах: Accounting Today, Accounting Web, Accountants World Daily News, BBC News, Bloomberg.

Звичайно жодне заняття не може обійтись без ігор, тому варто згадати безкоштовний бухгалтерський ресурс, на якому можна знайти цікаві ігри Start Here Go Places.

Сьогодні досить популярним є також створення різноманітних мобільних додатків, які викладачі англійської мови можуть успішно використовувати, для того щоб урізноманітнити свої заняття. Наприклад, майбутні фахівці з обліку і оподаткування можуть скористатися такими мобільними додатками: Becker's Mobile App (підготовка до іспиту CPA), Accounting Calculator by Yuki Muramatsu (спеціальний калькулятор для бухгалтерів), Mint Personal Finance and Money (додаток для ведення персональних фінансів), CurrencyGo (конвертер валют), My Accounting Teacher by Jaxon Media (пояснення основ обліку).

Особливу увагу слід приділити створенню веб-квестів. Портал Zunal (www.zunal.com) надає можливість створення, зберігання та редагування веб-квестів, що складаються з наступних частин: вступ, завдання, процес, оцінювання, висновок. До веб-квесту можна прикріплювати будь-які файли – аудіо-, відеоматеріали, текстові файли і т.д.

Батлер-Паско заявляє, що саме «гібридний характер англійської мови за професійним спрямуванням», який міститься у тому, що потрібно вчити як мову загалом, так і «специфічний для конкретного напрямку» вміст, робить його складним для викладачів, які часто не мають спеціальних знань в окремих галузях, щоб навчати дорослих фахівців специфічній термінології, яку вони, можливо, не завжди знають, і яка з часом змінюється та розвивається [Butler-Pascoe M.E. 2009 p. 1].

Значною підмогою у роботі викладача іноземної мови є численні комп'ютерні програми, які є необхідними для розробки різноманітних завдань. Тому, окрім вище зазначених інтернет ресурсів викладачі можуть використовувати інтернет технології для створення цифрових наборів карток, правил або тестів, в які можна додавати аудіо- або відеоматеріали (Studyblue, Filamentality, HotPotatoes). Завдання варіюються за ступенем складності, починаючи з вивчення теми на основі анотованого списку посилань і закінчуючи проблемними завданнями з елементами рольової гри або веб-квесту.

За словами Н. Керна, Інтернет зайняв центральну роль і дозволяє в умовах все більш глобалізованого світу швидко та ефективно спілкуватися та співпрацювати, створювати інформацію, обмінюватися та керувати нею в професійному житті. Професійний світ сьогодні не буде можливим без інформаційних технологій. Автор підкреслює, що цей факт ставить виклик для викладачів, яким необхідно підготувати своїх студентів до глобального он-лайн спілкування у всій своїй складності [Kern N. 2013 p. 92].

Створення нових технічних засобів змінює методологічні парадигми, і ми повинні отримати вигоду від цієї зміни. До того ж, так звані навички 21 століття, необхідні для саморозвитку та успішного працевлаштування вимагають від студентів медіа грамотності, технологічної грамотності, а також навичок вирішення проблем та критичного мислення (media literacy, technology literacy, problem-solving, critical thinking).

Якісна мовна підготовка студентів не можлива без використання сучасних освітніх технологій. Сучасні технології в освіті – це професійно-орієнтоване навчання іноземної мови, використання проектних методів, застосування інформаційних та телекомунікаційних технологій, робота з навчальними комп'ютерними програмами, дистанційні курси іноземних мов, створення презентацій у програмному середовищі Open Office Impress, Microsoft PowerPoint, використання ресурсів всесвітньої мережі Internet. Мультимедійні засоби навчання являють собою перспективний і високоефективний механізм, що

дозволяє опрацьовувати та представляти більшу кількість інформації, ніж традиційні джерела інформації.

Вибір спеціальності “Облік і оподаткування” відкриває багато можливостей для студентів, але успіх у навчанні вимагає від студентів активної участі в їх освіті. Викладені вище інформаційно-комп’ютерні технології, а саме: веб-сайти, блоги, мобільні одатки та ін. ідеально підходять для використання як додаткових матеріалів, які допомагають студентам досягти успіху в досягненні поставлених результатів.

Література

AccountingCoach.com 2018 – AccountingCoach.com. (2018). Learn Accounting Online for Free / AccountingCoach. [online] Available at: <http://www.accountingcoach.com/> [Accessed 25 Sep. 2018].

Accounting-world.com 2018 – Accounting-world.com. (2018). ACCOUNTING-WORLD. [online] Available at: <http://www.accounting-world.com/> [Accessed 25 Sep. 2018].

Arnó-Macià E. 1996 – Arnó-Macià E. The Role of Technology in Teaching Languages for Specific Purposes Courses / E. Arnó-Macià // The Modern Language Journal. – 1996. Pp. 89–104.

Butler-Pascoe M.E. 2009 – Butler-Pascoe M. E. English for Specific Purposes (ESP), Innovation, and Technol https://jobs2.deloitte.com/us/en/Student-all-jobs?icid=top_ogy / M. E. Butler-Pascoe // English Education and ESP. – 2009. Pp. 1–15.

Ey.com 2018 – Ey.com. (2018). Початок кар’єри в EY. [online] Available at: <https://www.ey.com/ua/uk/careers/students/joining-ey> [Accessed 25 Sep. 2018].

Feak Ch. 2001 – Feak Ch., Salehzadeh J. Challenges and issues in developing an EAP video listening placement assessment / Ch. Feak, J. Salehzadeh // English for Specific Purposes. – 2001. – № 20. – P. 477– 493.

Jobs2.deloitte.com 2018 – Jobs2.deloitte.com. (2018). Students Jobs / Students Jobs in Deloitte United States. [online] Available at: https://jobs2.deloitte.com/us/en/Student-all-jobs?icid=top_ [Accessed 25 Sep. 2018].

Kern N. 2013 – Kern N. Technology-integrated English for Specific Purposes lessons: real-life language, tasks, and tools for professionals / N. Kern // Innovations in learning technologies for English language teaching. – 2013. Pp. 89-115.

KPMG 2018 – KPMG. (2018). Graduates. [online] Available at: <https://home.kpmg.com/ua/ru/home/careers/graduates.html> [Accessed 25 Sep. 2018].

Levi M. 1997 – Levi M. CALL : Context and Conceptualisation [Electron. resource] / M. Levi. – Oxford : Oxford University Press, 1997. – Режим доступа : <http://www.llas.ac.uk/resources/>.

Misscpa.com 2018 – Misscpa.com. (2018). Learn Accounting Online, for FREE!. [online] Available at: <http://misscpa.com/> [Accessed 25 Sep. 2018].

Morgan McKinley Ireland 2018 – Morgan McKinley Ireland. (2018). July 2018 Employment Monitor Press Release. [online] Available at: <https://www.morganmckinley.ie/article/july-2018-employment-monitor-press-release> [Accessed 15 Sep. 2018].

My Accounting Course 2018 – My Accounting Course. (2018). My Accounting Course / Learn Accounting and Finance Online for Free!. [online] Available at: <https://www.myaccountingcourse.com/> [Accessed 25 Sep. 2018].

OpenLearn 2018 – OpenLearn. (2018). OpenLearn from The Open University. [online] Available at: <http://www.open.edu/openlearn> [Accessed 25 Sep. 2018].

Principlesofaccounting.com 2018 – Principlesofaccounting.com. (2018). Home - principlesofaccounting.com. [online] Available at: <https://www.principlesofaccounting.com/> [Accessed 25 Sep. 2018].

PwC 2018 – PwC. (2018). Educational events for students and graduates. [online] Available at: <https://www.pwc.com/ua/en/careers/events.html> [Accessed 25 Sep. 2018].

Simplestudies.com 2018 – Simplestudies.com. (2018). Accounting Lectures, Tutorials, Articles / Simplestudies.com. [online] Available at: <http://simplestudies.com/accounting-lectures.html> [Accessed 25 Sep. 2018].

Sueyoshi A. 2005 – Sueyoshi A., Hardison D. The role of gestures and facial cues in second-language listening comprehension / A. Sueyoshi, D. Hardison // Language Learning. – 2005. – №55. – P. 661– 699.

Бадер В.І. 2012 – Бадер В.І. Електронна лінгводидактика: стан і перспективи / В. І. Бадер // Освіта та педагогічна наука. – 2012. – № 2 (151). – С. 34–43.

Бондар С.В. 2013 – Бондар С.В. Використання інтернет-технологій у системі автономного вивчення професійно-орієнтованої іноземної мови студентами немовних спеціальностей [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbu.gov.ua/e-journals/ITZN/2013_2/782-2639-3-ED.pdf. – Назва з екрана.

Борова Т.А. 2013 – Борова Т. А. Інноваційні інформаційні технології у викладанні англійської мови за професійним спрямуванням студентам ВНЗ/Т. А. Борова // Наука і освіта. – Одеса:Півд. наук. Центр НАПН України, 2013, № 3. – С.25-28.

Крилов І.В. 2006 – Крилов І.В. Інформаційні технології: теорія і практика / І. В. Крилов. – К.: Центр, 2006. – 128 с.

Мирошниченко О.А. 2015 – Мирошниченко О.А. Формування комунікативних умінь та навичок володіння англійською мовою засобами використання сучасних інформаційних технологій у навчальному процесі // Тематичний випуск ”Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору“, Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний ун-т ім. Г. Сковороди» - Випуск 35, 2015 – С. 226-232

Хужаниязова Г.Ю. 2016 – Хужаниязова Г.Ю., Бабажанова У.А. Innovative methods in teaching english for special purposes in a technical

university // Молодой ученый. — 2016. — №29.3. — С. 43-45. — URL <https://moluch.ru/archive/133/37296/>.

Чередніченко Г.А. 2011 – Чередніченко Г.А. Мультимедійні технології у процесі викладання дисципліни «іноземна мова» у вищих технічних навчальних закладах./ Г.А.Чередніченко, Л.Ю. Шапран, Л.І. Куниця // Наукові записки. Серія: Педагогіка. - Тернопільський національний педагогічний ун-т ім. В. Гнатюка – 2011. – №4. – С.134 – 138.

Шевчук Г. 2011 – Шевчук Г. Інноваційні технології у вищій школі : педагогіка і психологія професійної освіти / Г. Шевчук. – 2011. – № 3. – С.36-45.

Сивак О.Б. Комп'ютерні технології у викладанні “Іноземної мови за професійним спрямуванням” для майбутніх фахівців з обліку і оподаткування.

Висвітлено надзвичайно нагальну й вагому проблему іншомовної підготовки студентів в умовах соціально-економічної трансформації України та входження нашої держави у світовий освітній простір. Статтю присвячено розгляду важливих аспектів упровадження інноваційних технологій з метою інтенсифікації навчального процесу і викладання англійської мови студентам спеціальності “Облік і оподаткування”. Висвітлюється ефективність використання сучасних інноваційних технологій для викладання англійської мови за професійним спрямуванням з метою вдосконалення іншомовної підготовки фахівців з обліку і оподаткування. Особлива увага приділяється методам і способам використання інноваційних технологій з їх подальшою імплементацією у навчальний процес викладання англійської мови за професійним спрямуванням.

Визначено особливості застосування інтернет ресурсів у вигляді веб-сайтів, блогів, он-лайн журналів, он-лайн курсів, мобільних додатків та сайтів компаній. Виокремлено низку позитивних моментів щодо застосування інформаційно-комп'ютерних технологій у процесі викладання “Іноземної мови за професійним спрямуванням” майбутнім фахівцям з обліку і оподаткування.

Ключові слова: інноваційні педагогічні технології, інформаційно-комп'ютерні технології, іншомовна підготовка, іноземна мова за професійним спрямуванням, бухгалтерський облік і оподаткування, фахівець з обліку і оподаткування

Сивак Е.Б. Компьютерные технологии в преподавании “Иностранного языка по профессиональному направлению” для будущих специалистов по учету и налогообложению.

Раскрыто чрезвычайно актуальную и важную проблему иноязычной подготовки студентов в условиях социально-экономической трансформации Украины и входение нашего государства в мировое образовательное

пространство. Стаття посвящена рассмотрению важных аспектов внедрения инновационных технологий с целью интенсификации учебного процесса и преподавания английского языка студентам специальности “Учет и налогообложение”. Рассмотрено эффективность использования современных инновационных технологий для преподавания английского языка по профессиональному направлению с целью совершенствования иноязычной подготовки специалистов по учету и налогообложению. Особое внимание уделяется методам и способам использования инновационных технологий с их последующей имплементацией в учебный процесс преподавания английского языка по профессиональному направлению.

Определены особенности применения интернет ресурсов в виде веб-сайтов, блогов, онлайн журналов, онлайн курсов, мобильных приложений и сайтов компаний. Выделены ряд положительных моментов по применению информационно-компьютерных технологий в процессе преподавания “Иностранного языка по профессиональному направлению” будущим специалистам по учету и налогообложению.

Ключевые слова: инновационные педагогические технологии, информационно-компьютерные технологии, иноязычная подготовка, иностранный язык по профессиональному направлению, бухгалтерский учет и налогообложение, специалист по учету и налогообложению.

Syvak O.B. Computer technologies in the teaching ESP for future accounting and taxation specialists.

The extremely urgent and important issue of foreign language training of students in the conditions of socio-economic transformation of Ukraine and the entry of our state into the world educational space has been highlighted. The article is devoted to the consideration of important aspects of the introduction of innovative technologies in order to intensify the educational process and teaching English to students of the specialty “Accounting and taxation”. The effectiveness of the use of modern innovative technologies for teaching ESP has been highlighted with the aim of improving the foreign language training of accounting and taxation specialists. Particular attention is paid to methods of using innovative technologies with their further implementation in the educational process of teaching ESP.

The features of the use of Internet resources in the form of websites, blogs, on-line magazines, on-line courses, mobile applications and company sites have been determined. A number of advantages regarding the application of information and computer technologies in the process of teaching ESP to future accounting and taxation specialists have been singled out.

Key words: innovative pedagogical technologies, information and computer technologies, foreign language training, ESP, accounting and taxation, accounting and taxation specialist.

Стаття надійшла до редакції 26.09.2018 р.

Стаття прийнята до друку 27.09.2018 р.

Рецензент – к.пед.н, доц. Т.А.Кокнова

УДК [792.09:81'243]:005.336.2

Шалацька Г.М.

ФЛЕШ-ПРЕЗЕНТАЦІЇ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Сучасний ринок праці висуває нові вимоги до підготовки майбутніх фахівців, здатних займати активну позицію, вміти достойно представити себе, налагоджувати контакти з іноземними партнерами та спеціалістами, користуватись новітніми технологіями для забезпечення ефективнішого спілкування. Високий рівень володіння іноземною мовою та сформованість міжкультурної комунікативної компетентності сприятиме досягненню бажаних результатів, надасть можливість бути конкурентоспроможними та успішними. Саме ці вимоги часу до освіти та підготовки висококваліфікованих кадрів зумовлюють **актуальність теми дослідження**.

Дослідженню новітніх методів, прийомів та педагогічних технологій навчання іноземних мов у закладах вищої освіти свої праці присвятили Л. Асадулліна, С. Боднар, Р. Бужиков, Н. Гальскова, Н. Годованець, Н. Голівер, Г. Кравцов, М. Куц, С. Ніколаєва, П. Сердюков, П. Сисоєв та ін. Формування та розвиток комунікативної компетентності студентів було у центрі уваги таких науковців як М. Гез, Ю. Коваленко, В. Літлвуд, Р.Мільруд, Р. Олрайт та ін. Учені І. Грехем, Р. Гришкова, О. Карпова, М. Керберт, Л. Морська, А. Петрова, Т. Хатчинсон, Л. Шерстюк, С. Шехавцова у своїх дослідженнях розкривали проблеми методики та шляхи ефективного вивчення іноземної мови за професійним спрямуванням.

Мета статті – окреслити шляхи використання флеш-презентацій на заняттях з іноземної мови за професійним спрямуванням з метою формування міжкультурної комунікативної компетентності студентів технічного університету.

Основними **завданнями** нашого дослідження є:

- проаналізувати останні дослідження вітчизняних та зарубіжних науковців щодо розвитку міжкультурної комунікативної компетентності на заняттях з іноземної мови за фаховим спрямуванням завдяки ІКТ;
- з'ясувати сутність ключових понять та термінів;
- зробити огляд основних програм, призначених для створення флеш-презентацій;
- розглянути шляхи та можливості використання флеш-презентацій на заняттях з іноземної мови за професійним спрямуванням з метою розвитку міжкультурної комунікативної компетентності, їх ефективність.

М. Куц визначає комунікативно зорієнтовані технології як «технологічний проект і відповідна система його послідовної та

поетапної реалізації, в якому навчання постає як модель реального іншомовного спілкування» [Куц 2017: 2]. У якості концептуальної основи педагогічних технологій навчання іноземних мов за професійним спрямуванням у технічних закладах вищої освіти дослідниця визначає комунікативно-діяльнісний підхід. На її думку, змістова частина навчання «будується на принципах мовної, культурологічної й тематичної спрямованості, функціональній та особистісній орієнтації, моделюванні культури країни й системи мови, колективному характері навчання, професійному вдосконаленні студента шляхом пізнання іншомовної термінології» [Куц 2017: 69].

С. Боднар, досліджуючи особливості автономного вивчення іноземної мови, подає перелік переваг щодо використання Інтернету у навчальному процесі, виокремлюючи, зокрема, «варіативність застосування матеріалів на різних етапах навчання; можливість їх застосування на будь-якому етапі роботи на практичному занятті; краще сприймання і запам'ятовування навчального матеріалу; економне використання навчального часу; індивідуалізація навчання, визначення глибини і послідовності засвоєння, темпу роботи; скорочення видів роботи, що викликають утомлюваність студентів; використання різних аудіовізуальних засобів навчання (графіки, звуку) для збагачення і мотивації навчання, наочного і динамічного подання матеріалу; розгалуження послідовності навчання на основі аналізу помилок; створення комфортного середовища для сучасного навчання; активізація навчальної діяльності студентів; інтенсифікація навчання й підвищення рівня мотивації; формування самооцінки студента і створення умов для його самостійної роботи» [Боднар 2013: 77].

У своєму дослідженні Н. Годованець описує різні способи використання інформаційних технологій у процесі вивчення іноземної мови, звертає увагу, на широке застосування мультимедійних презентацій створених за допомогою програми PowerPoint. Дослідниця перераховує основні типи таких презентацій:

- «1) комп'ютерні діафільми з використанням елементів анімації;
- 2) презентації для повторення та узагальнення набутих знань;
- 3) класичні комп'ютерні презентації» [Годованець 2015: 50].

О. Карпова починає своє дослідження з визначення терміну «презентація» (з англ. presentation), зазначивши, що це поняття означає практику представлення та пояснення аудиторії змісту теми» [Карпова 2011: 308]. У статті дослідниця перераховує вимоги до студентських презентацій та зауважує, що «підготовка та використання мультимедійної презентації на заняттях з іноземної мови сприяє розвитку навичок говоріння, аудіювання та читання» [Карпова 2011: 312], що є ключовим для вивчення іноземної мови.

У сучасній методиці викладання іноземної мови існує велика кількість класифікацій презентацій та окреслено особливості використання кожної з них відповідно до мети та завдань навчання. У

нашому дослідженні основна увага буде звернена на використання хмарних сервісів для створення флеш-презентацій з метою розвитку міжкультурної комунікативної компетентності. Хмарні технології надають студентам доступ до комп'ютерних ресурсів сервера та можливість користуватись програмним забезпеченням, розробленим для створення он-лайн флеш-презентацій. У методичній та науковій літературі зустрічаються також терміни «динамічна презентація» та «інтерактивна презентація», що вважаються синонімічними флеш-презентації.

У своєму дослідженні Г. Кравцов та О. Гнедкова розглядають основні напрямки розвитку хмарних технологій, що набувають поширення в галузі освіти. Вони зазначають, що програмне забезпечення як сервіс (SaaS або Software as a Service) – тип хмарних технологій, який «надає можливість використовувати програмне забезпечення мережі Інтернет в освіті. У навчанні англійської мови цей тип сервісу може надавати студентам доступ до електронної пошти, різноманітних навчальних сайтів, блогів, відео-, аудіоматеріалів у мережі Інтернет» [Кравцов 2017: 57]. Т. Бондаренко та В. Стеценко вказують на те, що особливість флеш-презентацій полягає в тому, що «увесь показ інформації (тексту, картинок, відео, фотографій) здійснюється на одному слайді» [Бондаренко 2015: 5]. Цей слайд відіграє роль інтерактивної сторінки з яскравим дизайном та анімацією, кожен з елементів якої може бути акцентований за необхідності, супроводжуватись звуковим оформленням, мати музичний супровід, показ може проходити в автоматичному режимі або під керівництвом студента, який повністю управляє послідовністю та тривалістю показу фрагментів флеш-презентації. Можливість перегляду на хмарних сервісах підготовленої інтерактивної презентації, яка знаходиться у вільному доступі, мотивує студентів до якісного відбору матеріалу, підвищення рівня володіння іноземною мовою та додає впевненості у собі.

У процесі вивчення іноземної мови за професійним спрямуванням з метою розвитку міжкультурної комунікативної компетентності студенти технічного університету мають можливість створювати динамічні презентації, використовуючи умовно безкоштовний англomовний он-лайн сервіс Prezi (prezi.com) та програму Focusky (focusky.com).

Динамічні презентації, створені за допомогою хмарної технології Prezi, використовують інтерфейс масштабування фреймів. Зменшуючи масштаб інтерактивного поля, ми отримуємо панорамний вид, можемо ознайомитись с загальним його виглядом, а збільшуючи окремі елементи (фрейми), роздивитись все в деталях. Студент створює фрейми та вибудовує маршрут переходу між ними. Під час перегляду флеш-презентації виникає відчуття польоту над інтерактивним полем, з наближенням та віддаленням від фреймів. Ця функція дає можливість

краще представити основну концепцію обраної теми, зрозуміти взаємозв'язок всіх елементів презентації.

Студенти можуть завантажувати зображення, діаграми, відео та музику, обирати фон для персоналізації своєї флеш-презентації. Доступ до готової презентації студенти можуть отримати в будь-який час за он-лайн-посиланням, яке генерується під час збереження її на сервері. Можливість обміну он-лайн-посиланнями та функція, за допомогою якої можна долучити додаткових учасників до редагування презентації, сприяють організації групової роботи студентів (4-5 чоловік) над створенням однієї флеш-презентації. Підготовка динамічної презентації вимагає від студента вміння відібрати, оптимізувати та структурувати матеріал, розставити правильно акценти, тому що на відміну від слайдів, створених за допомогою програми PowerPoint, флеш-презентації не є зручними для відображення та перегляду великих фрагментів тексту, це слід враховувати під час їх підготовки.

Можливі шляхи використання Prezi в закладах вищої освіти під час лекційних та практичних занять визначає у своїй статті Н. Стразер, застерігаючи від перевантаження динамічної презентації анімацією та надмірним застосуванням різноманітних функцій, на її думку, кожен елемент вдалої флеш-презентації має бути обґрунтованим і продуманим. До ключових характеристик Prezi дослідниця відносить: креативність (студенти можуть проявити творче мислення), взаємозв'язок (міжкомпонентні зв'язки), візуалізація (унікати текстового нагромадження, використовувати зображення та відео), співробітництво (спільна робота студентів над презентацією) [Strasser 2014: 97].

А. Сперняк вважає, що додаток Prezi – це поєднання креативного мислення з засобами сучасних технологій, результатом якого є інтерактивні та високо регульовані презентації, структуровані наче розумна карта [Špernjak 2014]. М. Дано-Хіносоланго аналізує досвід створення презентацій та використання інструментів Prezi та PowerPoint з метою покращення навичок студентів. Дослідник зазначає, що для створення флеш-презентацій студент повинен уміти працювати з шаблонами та створювати свої власні проекти, змінювати розмір та стиль шрифту, підбирати кольори, додавати необхідну анімацію, вставляти різні об'єкти, додавати гіперпосилання [Dano-Hinosolango 2015]. Група вчених, досліджуючи вплив різноманітних презентацій на якість навчання, прийшли до висновку, що унікальні та новаторські функції Prezi сприяють підвищенню інтересу до навчання, мотивують та спонукають приділяти більше уваги навчальним матеріалам [Chou 2015: 82].

Ще однією сучасною альтернативою PowerPoint є програмне забезпечення для створення презентацій Focusky. Ця програма також заснована на технології масштабування та акцентування, що дає можливість студенту вибудувати зручний маршрут презентації, встановити тривалість відображення кожного елементу, створити

власний стиль. Завдяки цим функціям інформація звучить більш переконливо, легко сприймається, є доступною та зрозумілою групі. Кожен студент у силах зробити яскраву інтелектуальну презентацію, проявити свою індивідуальність, продемонструвати вміння діалогічного мовлення та рівень знань іноземної мови. Focusky дозволяє конвертувати презентацію у відео, додавши аудіо коментар до кожного елементу, та завантажити його на хмарний сервіс YouTube для вільного доступу.

Узагальнюючи інформацію представлену в огляді основних хмарних сервісів для створення флеш-презентацій, можемо зазначити, що основними їх перевагами є:

- розмаїття функцій, а саме можливість додавання діаграм, таблиць, анімації, звуків, відео, редагування шрифтів, створення заголовків та інше;
- можливість працювати в групах над створенням однієї презентації;
- результати роботи над презентацією зберігають на хмарних сервісах;
- посиланням для перегляду презентації можна поділитись в соціальній мережі;
- доступ до презентації можна отримати з будь-якого пристрою;
- інтерфейс програм повністю відображається іноземною мовою, що дає студентам додаткову можливість поглибити свої знання з англійської мови.

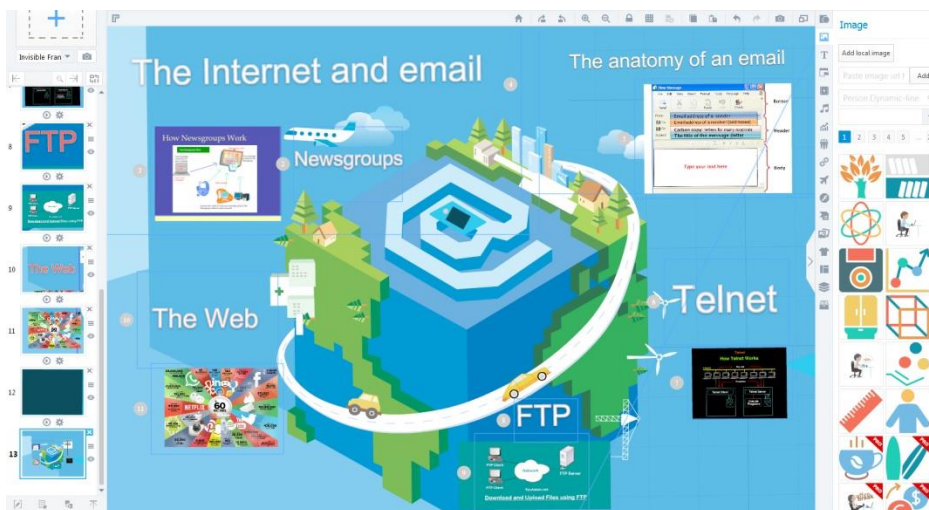
У процесі вивчення дисципліни «Іноземна мова за професійним спрямуванням» студенти другого курсу факультету інформаційних технологій Криворізького національного університету отримали завдання підготувати флеш-презентації за темою підручника «Infotech. English for computer users» [Esteras 2008]. Студенти третього курсу обирали теми «Computer make the world smaller and smarter», «How a disc cache works», «Data mining», «Bazillion-byte drive» та інші за підручником «Oxford English for Information technology» [Glendinning 2002]. Використання флеш-презентацій під час вивчення цього курсу сприяло розвитку іншомовної комунікативної компетентності студентів, узагальненню знань з теми, закріпленню фахової лексики, дозволило їм поглянути під іншим кутом зору на вивчений раніше матеріал.

Підготовка динамічних презентацій охоплювала наступні етапи:

- вибір теми пов'язаної зі спеціальністю;
- вибір програми для створення презентації (Prezi для студентів, які мають необмежений доступ в Інтернет; Focusky надає можливість працювати в офлайн режимі);
- збір інформації за обраною темою, її аналіз, адаптація для кращого сприйняття аудиторією;
- визначення ключових елементів, розстановка акцентів та підрахунок фреймів для масштабування;

- пошук ілюстративного матеріалу (діаграм, схем, таблиць, малюнків), що супроводжуватиме аудіо;
- робота з хмарними сервісами, перегляд аутентичного відеоматеріалу;
- вибір шаблону флеш-презентації або створення власного макету;
- розробка дизайну майбутньої презентації;
- робота над створенням презентації;
- підбір шрифту для подачі текстового матеріалу;
- вибір способу переходу між ключовими фреймами (автоматичний режим відтворення (увімкнення потрібного фрейму через певний проміжок часу) або ручне керування);
- репетиція та самоаналіз свого виступу;
- представлення флеш-презентації групі.

На малюнку 1 наводимо приклад флеш-презентації на тему «The Internet and email» [Esteras 2008: 79] виконаної студентом за допомогою програми Focusky. У цій флеш-презентації (<http://focusky.com/xxmi/ujda/>) виділено 12 фреймів, які охоплювали основний матеріал, поданий в обраному юніті підручника, перехід між ними відбувався під керівництвом студента. Презентація містила імпортовані діаграми, зображення, відеоролик, завантажений з хмарного сервісу YouTube.

Малюнок 1

На малюнку 2 подано приклад динамічної презентації на тему «Chat and conferencing» [Esteras 2008: 89], виконаної в он-лайн режимі двома студентами за допомогою програми Prezi (<https://prezi.com/view/1NAb6kEtDW9EDx8RMraJ/>). Динамічна презентація містить 11 акцентованих фреймів, з них 5 налаштовані у формі вкладок з текстовою інформацією. Імпортоване відео вносить додаткову інформацію цікаву та актуальну для аудиторії.

Малюнок 2

Студенти намагалися уникати використання музичного супроводу, щоб не відволікати слухачів, вся увага була прикута до їх виступу. Кольорова гамма обраних шрифтів обох презентацій була стриманою, текстове нагромадження відсутнє, макети підібрані доречно, відсутня надмірна анімація, студенти дотримувались вимог до створення флеш-презентацій. Робота над флеш-презентацією та сам процес виступу з нею, виявився складнішим ніж студенти очікували та важчим порівняно з презентаціями виконаними за допомогою PowerPoint.

Ефективність використання флеш-презентацій у навчальному процесі залежить від багатьох факторів. Однією з найважливіших проблем, яка може виникнути, є недостатнє технічне оснащення аудиторії та відсутність підключення до мережі. Людський фактор відіграє теж важливу роль, викладач має бути готовий до використання нових методів, вміти працювати з хмарними сервісами, он-лайн програмами, щоб дати студентам чіткі інструкції, конкретні рекомендації, провести консультації, а за необхідності тренінги. Студенти, починаючи зі школи та продовжуючи в університеті, звикли працювати зі слайдовими презентаціями PowerPoint, тому на перших етапах роботи над флеш-презентацією їм потрібна підтримка викладача. Динамічні презентації вимагають від студента глибокого розуміння матеріалу та взаємозв'язку між усіма складовими, вміння виокремлювати головне, розставляти акценти для побудови логічної розповіді, звернувши увагу на окреме, зробити загальний висновок у своєму публічному виступі, щодо здобутих результатів під час роботи над розкриттям певної теми.

Введення нового виду роботи в навчальний процес вимагає ретельної підготовки. Якщо рівень знань англійської мови у групі низький або студенти не володіють комп'ютерною термінологією у

достатньому обсязі, то необхідно розпочати із ознайомлення з основною лексикою, перекладу команд та функцій, які будуть використовуватись у процесі роботи з програмами Prezi та Focusky. Розпочати знайомство студентів з цими програмами можна через підготовлену викладачем флеш-презентацію, яка допоможе наочно показати можливості цих сервісів, сприятиме кращому розумінню нового матеріалу та візуалізації теоретичної інформації.

Використання флеш-презентацій на заняттях з іноземної мови за професійним спрямуванням сприяє адаптації до інонаціонального мовного та культурного середовища, розвитку основних складових міжкультурної комунікативної компетентності, а саме:

1) професійної (робота з фаховими текстами та відеофрагментами, опанування нових термінів);

2) іншомовної комунікативної (виступ в рамках академічної та професійної лексики, використання прочитаного матеріалу з метою зацікавлення аудиторії, ефективна взаємодія з слухачами, обговорення ключових моментів виступу);

3) міжкультурної (шанобливе ставлення до представників інших культур під час перегляду фрагментів відеолекцій фахівців з різних країн, їх одягу, акценту та манери виступу; у змішаних студентських групах, коли над проектом та створенням флеш-презентації працюють представники різних культур, стає надзвичайно важливим уміння співпрацювати та спілкуватись з іншими людьми, дотримуючись міжкультурної комунікативної етики і толерантності, будувати успішні комунікативні стратегії для досягнення спільної мети);

4) соціолінгвістичної (адаптація відібраного та проаналізованого матеріалу, підбір необхідних мовних форм, врахування семантичних значень слів для підготовки флеш-презентації);

5) соціальної (врахування потреб, рівня знань та професійного досвіду аудиторії, передбачення реакції на виступ, ведення конструктивної комунікації, толерантність до думок інших та досягнення компромісу в обговоренні).

Отже, використання активних методів навчання, таких як флеш-презентації, на заняттях з іноземної мови за професійним спрямуванням сприятиме розвитку міжкультурної комунікативної компетентності студентів, навичкам організації мовлення, побудови логічного та структурованого висловлювання, урізноманітнить їх практичну діяльність, надасть можливість проявити творчий характер та креативність.

Перспективи подальших досліджень з цієї проблеми можуть бути пов'язані з розробкою методичних рекомендацій та проектних завдань, які передбачають використання флеш-презентацій та інших можливостей запропонованих хмарними сервісами на заняттях з іноземної мови за професійним спрямуванням.

Література

Боднар 2013 – Боднар С.В. Використання Інтернет-технологій у системі автономного вивчення професійно-орієнтованої іноземної мови студентами немовних спеціальностей / С.В. Боднар // *Інформаційні технології і засоби навчання*. – 2013. – Том 34. – №2. – С. 75-83.

Бондаренко 2015 – Бондаренко Т.В., Стеценко В.П. Онлайн-сервіси Prezi та VideoScribe – сучасний формат інформаційного забезпечення освіти / Т.В. Бондаренко, В.П. Стеценко // *Новітні інформаційно-комунікаційні технології в освіті : матеріали III Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції молодих учених та студентів*. – Полтава: ФОБ Болотін А.В., 2015. – С. 5-6.

Годованець 2015 – Годованець Н. І. Використання сучасних інформаційних технологій при вивченні іноземної мови / Н. І. Годованець // *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Педагогіка. Соціальна робота*. – 2015. – Вип. 35. – С. 48-50.

Карпова 2011 – Карпова О. О. Презентація як засіб перевірки індивідуальних завдань студентів-економістів з іноземної мови / О. О. Карпова // *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. – 2011. – Вип. 27. – С. 309-314.

Кравцов 2017 – Kravtsov H. M. Methods of using cloud services in foreign language training / Hennadiy M. Kravtsov, Olga O. Gnedkova // *Cloud Technologies in Education : Proceedings of the 5th Workshop on Cloud Technologies in Education (CTE 2017)*. Kryvyi Rih, Ukraine, April 28, 2017 / Edited by : Serhiy O. Semerikov, Mariya P. Shyshkina. – P. 54-65. – (CEUR Workshop Proceedings (CEUR-WS.org), Vol. 2168). – Access mode : <http://ceur-ws.org/Vol-2168/paper8.pdf>

Куц 2017 – Куц М. О. Педагогічні технології навчання іноземних мов студентів у вищих технічних навчальних закладах: дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.09 / Тернопіль, 2017. – 261с.

Dano-Hinosolango 2015 – Dano-Hinosolango M. Sharpening Skills in Using Presentation Tools: Students' Experiences / M. Dano-Hinosolango // *International Journal on Integrating Technology in Education (IJITE)*. – Vol. 4. – № 1. – 2015. – Access mode : <https://arxiv.org/ftp/arxiv/papers/1504/1504.02790.pdf>.

Chou 2015 – Chou P., Chang Ch., and Lu P. Prezi versus PowerPoint: The effects of varied digital presentation tools on students' learning performance / P. Chou, Ch. Chang, P. Lu // *Computers & Education*. – № 91 (2015). – P. 73-82. – Access mode : https://www.researchgate.net/publication/283849723_Prezzi_versus_PowerPoint_The_effects_of_varied_digital_presentation_tools_on_students'_learning_performance.

Esteras 2008 – Esteras S. Infotech: English for computer users / Santiago Remacha Esteras // Students book. Fourth edition. – Cambridge: Cambridge University Press. – 2008. – 168 p.

Glendinning 2002 – Glendinning E., McEwan J. Oxford English for Information Technology / E. Glendinning, J. McEwan. – Oxford University Press, 2002. – 222 p.

Špernjak 2014 – Špernjak A. Is Prezi More Usefulness Education Tool Than PowerPoint? / A. Špernjak // The Eurasia Proceedings of Educational & Social Sciences (EPESS). – V. 1. – P. 191-195. – 2014. – Access mode : <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/332931>.

Strasser 2014 – Strasser N. *Using Prezi in Higher Education* / N. Strasser // Journal of College Teaching & Learning. – v.11. – n. 2. – P. 95-98. – 2014. – Access mode : https://www.researchgate.net/publication/298795817_Using_Prezi_In_Higher_Education.

Шалацька Г.М. Флеш-презентації на заняттях з іноземної мови як засіб розвитку міжкультурної комунікативної компетентності.

Метою дослідження є вивчити шляхи використання флеш-презентацій з активним та ефективним застосуванням Prezi і Focusky для вивчення англійської мови за професійним спрямуванням у технічному університеті. Основні моменти дослідження полягали в тому, щоб зрозуміти, як використання Prezi і Focusky підвищує увагу і мотивацію студентів, розвиває їх міжкультурну комунікативну компетентність. Для вирішення цього завдання ми розглянули переваги і особливості Prezi і Focusky, які забезпечують інтерактивний ефект.

Програми для створення флеш-презентацій Prezi і Focusky дозволяють студентам створювати інтерактивну презентацію, яка може бути доступна як онлайн, так і офлайн режимах. Це нові способи створення презентаційних матеріалів. На відміну від популярного слайд-шоу PowerPoint Prezi і Focusky використовують масштабування, функцію наближення та віддалення об'єкта в презентації. Цей ефект відображає тільки сфокусовані елементи на екрані один за іншим з використанням анімації, відео- та аудіоматеріалів, представлення їх у автоматичному режимі чи при активній дії студента, який безпосередньо скеровує послідовність подачі обраних ним для флеш-презентації фреймів.

У статті визначено цілі та перспективи вивчення можливостей флеш-презентацій та проведення наступних досліджень.

Ключові слова: флеш-презентація, Інтернет, хмарні технології, міжкультурна комунікативна компетентність, іноземна мова за професійним спрямуванням.

Шалацкая А.Н. Флеш-презентации на занятиях по иностранному языку как средство развития межкультурной коммуникативной компетентности.

Целью исследования является изучить пути использования флеш-презентаций с активным и эффективным применением Prezi и Focusky для изучения английского языка по специальности в техническом университете. Основные моменты исследования заключались в том, чтобы понять, как использование Prezi и Focusky повышает внимание и мотивацию учащихся, развивает их межкультурную коммуникативную компетентность. Для решения этой задачи мы рассмотрели преимущества и особенности Prezi и Focusky, которые обеспечивают интерактивный эффект.

Программы для создания флеш-презентаций Prezi и Focusky позволяют студентам создавать интерактивную презентацию, которая может быть доступна как онлайн, так и офлайн режимах. Это новые способы создания презентационных материалов. В отличие от популярного слайд-шоу PowerPoint Prezi и Focusky используют масштабирование, функцию приближение и отдаления объекта в презентации. Этот эффект отображает только сфокусированные элементы на экране один за другим с использованием анимации, видео- и аудиоматериалов, представление их в автоматическом режиме или при активных действиях студента, который непосредственно управляет последовательностью подачи выбранных ним для флеш-презентации фреймов.

В статье определены перспективы изучения возможностей флеш-презентаций и цели проведения следующих исследований.

Ключевые слова: флеш-презентация, Интернет, облачные технологии, межкультурная коммуникативная компетентность, иностранный язык по специальности.

Shalatska H. M. Flash presentations as a means of developing intercultural communicative competence at foreign language lessons.

The study is aimed to investigate the ways of using flash presentations with active and efficient applying of Prezi and Focusky for studying English for Specific Purposes at the technical university. The major highlights of the study were to see how the use of Prezi and Focusky increase the students' attention and motivation, develop their intercultural communicative competence. To address this purpose, we examined the benefits and particularities of Prezi and Focusky, features that provide interactive effect.

Prezi and Focusky flash presentation-makers allow students to create an interactive presentation that can be accessible both online and offline. These are new ways to create presentation materials. Unlike the popular PowerPoint slideshow, Prezi and Focusky use zooming in and zooming out effect of the object in the presentation. This effect only displays the focused objects on the screen one by one in an animation effect, video and audio materials, and their

presentation in automatic mode or with the student's active actions. Student directly controls the sequence of displaying of the frames chosen by him for the flash presentation.

The article outlines the research prospects of the flash presentations possibilities and the purposes for the next studies.

Key words: flash-presentation, Internet, cloud technology, intercultural communicative competence, foreign language for specific purposes.

Стаття надійшла до редакції 26.09.2018 р.

Стаття прийнята до друку 27.09.2018 р.

Рецензент – д. пед. н., проф. С.О.Шехавцова

УДК 371.31:004

Ускова Л.В., Ігнатська О.С, Коваль С.М.

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ВИКЛАДАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ ЯК ОСНОВА ПІДГОТОВКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНИХ ФАХІВЦІВ НА РИНКУ ПРАЦІ

Під впливом глобалізаційних процесів відбувається нівелювання національних кордонів, зростання плинності фінансового капіталу та міграції кадрів. Посилення зовнішньо-торгівельних зв'язків, зокрема через створення міжнародних компаній та їх представництв, формує потребу у пошуку фахівців, компетентних не лише у власній професійній сфері, але й здатних вільно спілкуватися мовами країн-контрагентів. Саме тому, вільне володіння іноземними мовами є перспективою професійного кар'єрного зростання та розвитку власного бізнесу. Однак, в умовах швидкої інформатизації соціально-економічних процесів та розвитку комп'ютерних технологій, важливого значення набуває використання інформаційно-комунікативних технологій у процесі викладання іноземних мов студентам вищих навчальних закладів, що сприятиме ґрунтовнішому засвоєнню ними складних абстрактних теоретичних завдань, підвищенню рівня інтерактивності та індивідуальності навчального процесу. Отже, в цьому і полягає **актуальність дослідження** обраної теми дослідження в умовах сьогодення.

Важливий внесок у дослідження ролі інформаційно-комунікативних технологій у забезпеченні освітнього процесу мають праці таких науковців, як: Співаковський О. В., Петухова Л. Є., Коткова В. В., Биков В. Ю., Білоус О. В., Богачков Ю. М., Баловсяк Н. В., Лашук Н. М., Ставицька І. В. Дослідження деяких науковців присвячено особливостям використання ІКТ у процесі вивчення іноземних мов, зокрема: *Колонато* Д. К., *Загоруйко* Л. О., *Стрельченко* Л. В., *Заярна* І. С.

Завдання цього дослідження полягає в більш ґрунтовному опрацюванні питання особливостей використання ІКТ у викладанні іноземних мов з метою підготовки фахівців, рівень підготовки яких відповідає сучасним викликам ринку праці. **Метою** статті є обґрунтування необхідності використання інформаційно-комунікативних технологій у процесі викладання іноземної мови для підготовки фахівців нелінгвістичного профілю, здатних бути конкурентоспроможними на ринку праці.

У період динамічного переходу від постіндустріального розвитку суспільства до інформаційного дедалі більшого значення набуває оволодіння інформаційними технологіями, які проникають в усі сфери людської діяльності, зокрема у педагогічний процес. З метою підвищення якості освітнього процесу, важливого значення набуває ефективне використання інформаційно-комунікативних технологій (ІКТ).

На думку Л. В. Стрельченко, ІКТ – це мультимедійні засоби, які забезпечують пошук, отримання, зберігання, обробку та передачу інформації в електронному вигляді за допомогою Інтернет [Стрельченко 2015: 128]. Більш широке визначення пропонує І. С. Заярна, яка характеризує ІКТ як узагальнююче поняття, котре «описує різні пристрої, механізми, способи, алгоритми обробки інформації» [Заярна 2015].

Важливе значення в умовах динамічного розвитку інформаційних технологій належить формуванню та розвитку компетентностей майбутнього фахівця щодо оволодіння ІКТ. О. В. Овчарук зазначає, що ІКТ-компетентність – це спроможність застосовувати ІКТ на практиці для вирішення особистих та суспільних задач, зокрема професійного характеру, які виникають у певній предметній галузі або конкретному виді діяльності [Биков 2010:15].

Н. В. Баловсяк поділяє ІКТ-компетентності особистості на три напрямки: інформаційна складова (здатність продуктивно опрацювати інформацію на різних етапах її використання); комп'ютерно-технологічна (навички роботи з відповідною технікою та програмним забезпеченням); процесуально-діяльнісна (використання сучасних інструментів ІКТ під час роботи з інформаційними ресурсами та вирішення різноманітних задач) [Баловсяк 2006:227-256].

Оволодіння комунікативною компетентністю дозволяє фахівцю успішно вступати у різноманітні контакти (вербальні та невербальні, усні та письмові) з метою розв’язання комунікативних задач (обміну інформацією, налагодження та підтримки контактів тощо). При цьому, важливим компонентом комунікативної компетенції є її мовна складова – знання учасниками спілкування елементів комунікації мови (мовних законів, правил формуються правильних мовних конструкцій та повідомлень) [Орлова 2012: 196].

Отже, зважаючи на динамічність процесу інформатизації суспільного життя, суттєвий вплив на формування готовності до професійної діяльності майбутнього фахівця має вдосконалення як професійних та особистісних компетентностей, так і розвиток ІКТ-компетентностей, зокрема мовної компетенції.

З метою дослідження сучасних вимог ринку праці, зокрема щодо основних компетентностей, якими має володіти здобувач вищої освіти, автором було розглянуто ринок праці м. Черкаси. У якості інформаційної бази для аналізу використано дані web-порталу Work.ua та досліджено динаміку розміщених вакансій за грудень 2017 р. з вимогою про наявність вищої або неповної вищої освіти у кандидата на посаду (малюнок 1).

Малюнок 1 – Структура затребуваних на ринку праці м. Черкаси компетентностей серед запропонованих вакансій із працевлаштування, %
*Побудовано автором за даними [Сайт 2017]

Серед представлених за грудень на сайті 1034 вакансій, 231 оголошення (або 22,3% із загального обсягу) містить обов’язкову вимогу до кандидата щодо наявності вищої або неповної вищої освіти, 118

(11,4%) – про наявність середньої спеціальної або вищої освіти. У решті оголошень (66,3%) відсутні вимоги щодо наявності диплома про освіту, зокрема це робота у сфері будівництва, автотранспорту, торгівлі та обслуговування.

Серед розглянутих оголошень з вимогою про наявність у кандидата на заміщення вакантної посади вищої або неповної вищої освіти, окрім необхідності наявності відповідної професійної підготовки, найбільш затребуваними є вимоги щодо наявності особистісних компетентностей, зокрема: комунікабельність (15,17% серед досліджуваної вибірки представлених вакансій), бажання розвиватися (9%), стресостійкість (8,53%) та відповідальність (6,6%). Це пояснюється наявністю значної потреби на ринку праці у спеціалістах професій «людина-людина», які працюють у таких сферах, як: торгівля, консалтинг, банкінг, менеджмент.

В умовах бурхливого розвитку інформаційних технологій, з'являється програмне забезпечення для опрацювання значних обсягів інформації, що підвищує продуктивність праці та оперативність обробки інформаційних даних. Це сприяє формуванню більш ефективних фінансових та управлінських рішень. Тому, близько 18% заявлених вакансій містять інформацію про потребу у фахівцях, які мають досвід роботи з персональним комп'ютером та різноманітним програмним забезпеченням (5,69%). Зокрема, це є вимогою при працевлаштуванні на такі посади, як: бухгалтер, економіст, оператор, дизайнер, кредитний інспектор, менеджер з продажів тощо. Тобто, існує суттєва потреба у оволодінні майбутніми фахівцями інформаційною компетентністю.

Значною є потреба і розвитку комунікативної (зокрема, мовної) компетентності у здобувачів вищої освіти. Майже у 15% серед розглянутих вакансій є вимога щодо культури мовлення майбутнього працівника. Майже 6% роботодавців серед досліджуваної вибірки потребують фахівців з високим рівнем володіння державною мовою, 4,74% – російською, 3,32% – англійською, близько 1% – іншими іноземними мовами. Зокрема, це робота, пов'язана з документацією (зокрема, міжнародною), звітністю, торгівлею, експортними та імпортованими перевезеннями тощо.

Дослідження поточного стану ринку праці (на прикладі м. Черкаси) дозволяє зробити висновок, про існування потреби у наявності серед потенційних претендентів на заміщення вакантних посад відповідного рівня володіння ІКТ-компетентностями, зокрема мовними компетентностями. Впровадження елементів ІКТ у процес викладання іноземних мов для студентів забезпечує оптимізацію змісту навчального процесу, удосконалення форм та методів організації навчання, підвищення наукового та методичного рівня викладання, застосування індивідуального підходу у навчанні, покращення якості та ефективності освітніх послуг. Підтвердженням ефективного впровадження інструментів ІКТ у навчальний процес з викладання іноземних мов для здобувачів вищої освіти є наступні: формування лабораторій ІКТ;

вдосконалення практичних навичок викладачів роботи у сучасному інформаційному просторі; створення електронних посібників; координація роботи викладачів у творчих групах з метою розроблення та реалізації в освітньому процесі новітніх засобів викладання іноземних мов на основі ІКТ; наповнення WEB-сайтів університетів навчальними матеріалами; комунікація викладачів із зарубіжними колегами за допомогою мережі Інтернет та відповідного програмного забезпечення з метою обміну досвідом щодо питань оптимізації процесу навчання засобами ІКТ [Загоруйко 2015].

Технічні переваги вивчення іноземних мов за допомогою засобів ІКТ проявляються у тому, що звукові модулі дозволяють студентів записати свою промову з метою подальшого прослуховування та порівняння з вимовою носіїв мови; надають можливість прослуховувати тексти іноземною мовою у прочитанні носіями цієї мови. Графічні можливості забезпечують представлення будь-якого виду діяльності у вигляді зображень або анімації, що важливо при вивченні нової лексики, оскільки картинка на моніторі сприяє асоціюванню фрази іноземною мовою безпосередньо з дією, а не з перекладом рідною мовою. Окрім того, комп'ютерні технології створюють можливості для інтерактивного спілкування між різними мовними групами, за допомогою використання комп'ютерної мережі (як локальної – в межах одного навчального закладу, так і глобальної – мережа Інтернет) [Заярна 2015].

За допомогою мультимедійних технологій викладач має змогу представити інформацію в абсолютно новій та ефективній формі, зробивши її більш цікавою та наближеною до досліджуваної тематики. Мультимедійні засоби активізують роботу майже всіх органів чуття студентів, формуючи «віртуальну реальність» справжнього спілкування. Окрім того, використання мультимедійних засобів та комп'ютерних мереж зменшує час навчання майже втричі, а рівень запам'ятовування інформації завдяки одночасному використанню зображень, звуку та тексту зростає на 30-40% [Колонута 2014: 93].

На сьогоднішній день існує значна кількість програмних засобів, які здатні оптимізувати навчальний процес, зокрема такі як: презентаційні засоби та системи тестування «Net Support Manager», «My Test», «Sun Ray Test Office Pro»; електронні бібліотеки та навчальні сайти; програмні засоби інтерактивного навчання на основі тригер-технологій; дидактичні матеріали для застосування у процесі навчання програмних продуктів Windows Movie Maker, Cam Studio. Менш поширеними у навчальному процесі залишаються такі питання, як створення флеш-анімацій та навчальних відеороликів, їх оцифрування, а також сканування значних обсягів навчального матеріалу. Для створення таких навчальних засобів необхідно не лише додаткове фінансування та час, але й володіння спеціальними знаннями та навичками [Савченко 2014: 71-72].

Найпоширенішим та найдоступнішим програмним продуктом мультимедійних технологій у вітчизняній вищій школі є Microsoft PowerPoint, який дозволяє створювати та відтворювати інформацію у формі презентації. Використання презентацій, з одного боку, підвищує ефективність викладення лекційного матеріалу та проведення практичного заняття, з іншого – є зручний способом представлення результатів самостійної роботи студента (виконання самостійного дослідження, практичного завдання).

Під час прослуховування звичайної лекції студент запам'ятовує близько 15% прослуханого, у той же час, працюючи з мультимедійною лекцією, користувач засвоює близько 65% представленої інформації. Такого ефекту вдається досягти завдяки урізноманітненню способу представлення матеріалу, ефективному комбінуванню текстової та графічної інформації, накладанню на текст аудіоматеріалів тощо. З метою залучення студентів до процесу обговорення навчального матеріалу, можна свідомо вилучати частини тексту з навчального матеріалу, пропонуючи слухачам заповнити порожнє місце і перетворивши у такий спосіб лекцію на інтерактивну. Це також сприятиме більш кращому запам'ятовуванню матеріалу (наприклад, нових слів або ідіом іноземною мовою).

Окрім того, вивчення навчального матеріалу за допомогою мультимедійних презентацій надає студентам додаткову можливість самостійно керувати власним навчанням і опановувати матеріал більш комфортним способом та у зручний для них час, що підвищує продуктивність навчального процесу [Старинець 2014: 126].

Головною метою вивчення іноземних мов є не завчене оволодіння словниковим запасом та граматичними структурами, а формування здатності спілкуватися іноземною мовою. На думку Х. Коморовської, головними чинниками, які сприяють успішному вивченню іноземної мови, є наступні: ініціативність та активний підхід до вирішення завдань (самостійна організація навчального процесу); вироблення компенсаторних умінь (мовної здогадки, вміння порозумітися при володінні недостатнім обсягом мовних одиниць); використання різноманітних методів навчання для вирішення поставлених задач; здатність знаходити потрібний додатковий матеріал; віра у власні сили та належна самооцінка; високий рівень вмотивованості до навчання; готовність обговорювати свій прогрес у навчанні з іншими [Komorowska 2007: 25–29].

Дослідження сучасних вимог ринку праці підкреслює важливість опанування інформаційно-комунікативними компетентностями здобувачами вищої освіти. В умовах швидкої інформатизації суспільства та зростання рівня глобалізації соціально-економічних процесів, важливого значення набуває впровадження сучасних засобів ІКТ в освітній процес, зокрема для вивчення іноземних мов, володіння якими сприяє підвищенню конкурентоспроможності на ринку праці.

Використання ІКТ трансформує роль студента в навчальному процесі, за рахунок появи спроможності активно формувати власний процес отримання знань та формувати власний напрямок руху в освітньому просторі. Однак, з метою забезпечення ефективного процесу вивчення іноземної мови у вищій школі необхідно оптимально поєднувати ІКТ з традиційними методами навчання.

Література

Баловсяк 2006 – Баловсяк, Н. В. Формування інформаційної компетентності майбутнього економіста в процесі професійної підготовки: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. пед. наук : 13.00.04 - теорія і методика професійної освіти / Баловсяк Надія Василівна; Інститут педагогіки і психології АПН України. – К., 2006. – 28 с.

Биков 2010 – Основи стандартизації інформаційно-комунікаційних компетенцій в системі освіти України : метод. рекомендації / [В. Ю. Биков, О. В. Білоус, Ю. М. Богачков та ін.] ; за заг. ред. В. Ю. Бикова, О. М. Спіріна, О. В. Овчарук. – К. : Атіка, 2010. – 88 с.

Загоруйко 2015 – Загоруйко Л. О. Інноваційні методи навчання іноземних мов: досвід Польщі [Електронний ресурс] / Л. О. Загоруйко // Інституційний депозитарій Уманського державного педагогічного університету ім. П. Тичини. – 2015. – №811 (07) (475). – Режим доступу: <http://dspace.udpu.org.ua:8080/jspui/bitstream/6789/3824/1/Zagoruiko%20L.%20.pdf>

Заярна 2015 – Заярна І. С. Деякі аспекти використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні англійської мови [Електронний ресурс] / І. С. Заярна // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : Педагогіка. – 2015. – Вип. 4. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadped_2015_4_7

Колонуто 2014 – Колонуто Д. К. Сучасні технології у викладанні іноземних мов / Д. К. Колонуто // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Педагогіка. Соціальна робота. – 2014. – Вип. 33. – С. 92-94

Орлова 2012 – Орлова Н. С., Удовік А. С. Інформаційні системи в сучасному корпоративному управлінні / Н. С. Орлова, А. С. Удовік // Актуальні проблеми державного управління. – 2012. – Вип. 41. – С. 35-40

Савченко 2014 – Савченко І. М. Інформаційно-комунікаційні технології як ефективний інструмент реалізації інноваційних педагогічних ідей у практику навчально-виховного процесу ПТНЗ / І. М. Савченко // Педагогіка і психологія професійної освіти : науково-методичний журнал. – 2014. – № 1. – С. 68-79

Співаковський 2011 – Співаковський О. В. Інформаційно-комунікаційні технології в початковій школі : навч.-метод. посіб. [для студ. напряму підгот. «Початкова освіта»] / О. В. Співаковський, Л. Є. Петухова, В. В. Коткова. – Херсон, 2011. – 267 с.

Старинець 2014 – Старинець О. А. Використання мультимедійних презентацій у викладанні курсу «Лінгвокраїнознавство в туристичному бізнесі» / О. А. Старинець // Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Педагогіка. Психологія: зб.наук.праць. – К. : НАУ, 2014. – Вип.5(1). – С. 125-129

Стрельченко 2015 – Стрельченко Л. В. Розвиток інформаційно-комунікаційної компетентності майбутніх викладачів англійської мови у Великій Британії / Л. В. Стрельченко // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології : науковий журнал / МОН України, Сумський держ. пед. ун-т ім. А. С. Макаренка ; [редкол.: А. А. Сбруєва, О. Є. Антонова, Дж. Бішоп та ін.]. – Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2015. – № 4 (48). – С. 126–132

Сайт 2017 – Сайт пошуку роботи Work.ua, 2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.work.ua/ua/>

Komorowska 2007 – Komorowska H. Kształcenie języków obcych. Polska a Europa / H. Komorowska. – Warszawa : wydawnictwo academica swps, 2007. – 236 s.

Warschauer 2006 –Warschauer, M. Computer Assisted Language Learning: an Introduction. Multimedia Language Teaching. – Tokyo, 2006.

Ускова Л.В., Ігнат'єва О.С, Коваль С.М. Інформаційно-комунікативні технології у викладанні іноземних мов як основа підготовки конкурентоспроможних фахівців на ринку праці.

У статті розглянуто сутність інформаційно-комунікативних компетентностей та їх структурних складових в сучасних умовах підготовки фахівців нелінгвістичних спеціальностей. Охарактеризовано роль комунікативної компетентності у професійному формуванні фахівця. Досліджено основні компетентності, якими має володіти здобувач вищої освіти, для займання конкурентних позицій на ринку праці. Визначено роль ІКТ у забезпеченні навчального процесу та поєднанні їх різних видів для досягнення максимального ефекту. Охарактеризовано складові ІКТ, їх вплив на продуктивність вивчення іноземних мов студентами. Використання ІКТ трансформує роль студента в навчальному процесі, за рахунок появи спроможності активно формувати власний процес отримання знань та формувати власний напрямок руху в освітньому просторі. Однак, з метою забезпечення ефективного процесу вивчення іноземної мови у вищій школі необхідно оптимально поєднувати ІКТ з традиційними методами навчання.

Ключові слова: інформаційно-комунікативні технології, комунікативна компетенція, навчальний процес, мультимедійні засоби навчання.

Ускова Л.В., Игнатъева О.С, Коваль С.Н. Информационно-коммуникативные технологии в преподавании иностранных языков как основа подготовки конкурентоспособных специалистов на рынке труда.

В статье рассмотрена суть информационно-коммуникативных компетенций и их структурных составляющих в современных условиях подготовки специалистов нелингвистических специальностей. Охарактеризована роль коммуникативной компетентности в профессиональном формировании специалиста. Исследованы основные компетентности, которыми должен обладать соискатель высшего образования, для того, чтобы занимать конкурентные позиции на рынке труда. Определена роль ИКТ в обеспечении учебного процесса и комбинировании их различных видов для достижения максимального эффекта. Охарактеризованы составляющие ИКТ, их влияние на эффективность изучения иностранных языков студентами. Использование ИКТ трансформирует роль студента в учебном процессе, за счет появления возможности активно формировать собственный процесс получения знаний и формировать собственное направление движения в образовательном пространстве. Однако, в целях обеспечения эффективного процесса изучения иностранного языка в высшей школе необходимо оптимально сочетать ИКТ с традиционными методами обучения.

Ключевые слова: информационно-коммуникативные технологии, коммуникативная компетенция, учебный процесс, мультимедийные средства обучения.

Uskova L.V., Ignatieva O.S., Koval S.M. Information and Communication Technologies in Teaching Foreign Languages as the Basis for Training Competitive Specialists in the Labor Market.

The article investigates the essence of information and communication competences and their structural components in the modern conditions of training non-linguistic specialists. The role of communicative competence in the professional formation of a specialist is characterized. The main competencies that a candidate of higher education should possess in order to occupy a competitive position on the labor market are investigated. The role of ICT in ensuring the educational process and combining their various types to achieve the maximum effect is defined. The components of ICT, their influence on the effectiveness of the study of foreign languages by students are characterized. The use of ICT transforms the role of the student in the educational process, due to

the emergence of the opportunity to actively form his own process of learning and form his own direction in the educational area. However, in order to ensure an effective process of learning a foreign language in higher education, it is necessary to optimally combine ICT with traditional teaching methods.

Keywords: information and communication technologies, communicative competence, educational process, multimedia teaching aids.

Стаття надійшла до редакції 26.09.2018 р.

Стаття прийнята до друку 27.09.2018 р.

Рецензент – д. пед. н., проф. С.О.Шехавцова

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Бажановська Олена Василівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри романо-германської філології, ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”

Бледнова Ольга Григорівна – викладач кафедри романо-германської філології ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

Пікалова Анна Олексіївна – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри іноземної філології, комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

Биндас Олена Миколаївна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри романо-германської філології, завідувач кафедри романо-германської філології ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

Моїсєєва Ганна Олександрівна – викладач кафедри романо-германської філології ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

Суріна Ірина Анатоліївна – доктор соціологічних наук, професор, завідувач кафедри соціології Поморської академії, м. Слупськ, Польща

Гайсанов Казбек Русланович – кандидат соціологічних наук, Поморської академії, м. Слупськ, Польща

Сухоцька Анна Агнешка – кандидат соціологічних наук, ад’юнкт кафедри адміністрування і соціології Поморської академії, м. Слупськ, Польща

Черниш Оксана Андріївна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов Житомирського державного технологічного університету

Шаповалова Людмила Всеволодівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри романо-германської філології ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка».

Моїсеєнко Олена Юріївна – доктор філологічних наук, доцент, професор кафедри англійської мови національного університету «Києво-Могилянська Академія».

Борзова Олександра Дмитрівна – аспірант ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”

Рябокінь Наталія Олександрівна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри перекладу та іноземних мов, завідувач кафедри, Полтавського інституту економіки і права

Данилюк Людмила Всеволодівна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри перекладу та іноземних мов Полтавського інституту економіки і права

Демченко Надія Олександрівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії та практики перекладу ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

Кузьменко Анастасія Олексіївна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Назаренко Марина Миколаївна – викладач кафедри теорії та практики перекладу ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

Чуча Поліна Олегівна – кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри теорії та практики перекладу Запорізького інституту економіки та інформаційних технологій

Андріянова Галина Ігорівна – викладач кафедри іноземних мов, Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут»

Скора Наталія Анатоліївна – викладач кафедри іноземних мов, Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут»

Зіньковська Олена Валеріївна – викладач кафедри романо-германської філології ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

Морозова Маргарита Вячеславівна – викладач кафедри романо-германської філології ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

Шехавцова Світлана Олександрівна – доктор педагогічних наук, професор, доцент кафедри романо-германської філології, декан факультету іноземних мов ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

Шкарлет Валерія Олександрівна – викладач кафедри романо-германської філології ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

Корж Олена Юріївна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов професійного спрямування Донецького національного університету імені Василя Стуса

Ціхоцька Ольга Аркадіївна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов з курсом латинської мови та медичної термінології ВНМУ ім. І. Пірогова

Надайнова Тамара Борисівна – кандидат педагогічних наук, почесний професор ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”

Сивак Олена Борисівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри іноземних мов Житомирського державного технологічного університету

Шалацька Ганна Миколаївна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов ДВНЗ «Криворізький національний університет»

Ускова Лариса Валентинівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри іноземних мов, Черкаський державний технологічний університет, лінгвістичний факультет

Ігнатєва Ольга Сергіївна – кандидат філософських наук, доцент кафедри іноземних мов, Черкаський державний технологічний університет, лінгвістичний факультет

Коваль Світлана Миколаївна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов, Черкаський державний технологічний університет, лінгвістичний факультет

Наукове видання

ВІСНИК

Луганського національного університету
імені Тараса Шевченка
(філологічні науки)

№ 7 (321) жовтень 2018

Відповідальний за випуск:
к.п.н, доц. **Т.А.Кокнова**

Коректор – Кокнова Т.А.

Здано до склад. 25.10.2018 р. Підп. до друку 28.09.2018 р.
Формат 60x84 1/8. Папір офсет. Гарнітура Times New Roman.
Друк ризографічний. Наклад 200 прим.

Видавець і виготовлювач

Видавництво Державного закладу
„Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”
пл. Гоголя, 1, м. Старобільськ, 92703. Т/ф: (06461) 2-26-70.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3459 від 09.04.2009 р.

Надруковано

Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»
к. 115, вул. Коваля, 3, м. Полтава, 36014; тел.: (0532) 50-24-81
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3827 від 08.07.2010 р.